

R. GRAFFIN -- F. NAU

PATROLOGIA ORIENTALIS

TOMUS DECIMUS QUINTUS

- I. — S. E. Mgr LOUIS PETIT.
DOCUMENTS RELATIFS AU CONCILE DE FLORENCE. -- I. LA
QUESTION DU PURGATOIRE A FERRARE.
- II. — G. BARDY.
LES TROPHÉES DE DAMAS.
- III. — G. BAYAN.
LE SYNAXAIRE ARMÉNIEN DE TER ISRAEL. (III. *Mois de
Sahmi*).
- IV. — M. BRIÈRE.
PHILOXÈNE DE MABBOUG. DE UNO E SANCTA TRINITATE
INCORPORATO ET PASSO. (*Dissertations I et II*).
- V. — S. GRÉBAUT.
LE SYNAXAIRE ÉTHIOPIEN (IV. *Mois de Tahschasch*).

PARIS
FIRMIN-DIDOT ET C^o, IMPRIMEURS-ÉDITEURS
LIBRAIRIE DE PARIS, 56, RUE JACOB

LE SYNAXAIRE ARMÉNIEN
DE TER ISRAEL

PUBLIÉ ET TRADUIT

PAR

Le Dr G. BAYAN

III

MOIS DE SAHMI

A = Paris, Bibliothèque Nationale, Fonds arménien,
n° 180, fol. 57 à fol. 87.

B = Յայտնաւորք, (*Haïsmavourk*), Constantinople, 1834.

Սոսճի Ա եւ Հսկոտեճրերի ժ : Տօն է, Յգութեան Եղևարեթի :

Չարարիս բահանայտպեան ի ԹՉրին տմտց ի ժ սու գաւեախան վասն ճննդեանն Յովհաննու Կարտպեախն, զոր տտայ նմա Գորրիէլ կիթ, կին ըս Եղևարեթ ճնցի բեղ որպի եւ բաղաճք ի ճննդեան նորս խնդտայեն :

Եւ իբրեւ լլյան աւաւրք որաշտաման նորս որ վտան բաւութեան տանին եւ տայտա-
րահարաց, զնայ Չարարիս ի տուն իւր : Եւ չեա աւաւրցն տչեպիկ չրայտ Եղևարեթ
կին նորս եւ թաղաւցանէր զանճն տմխոս հինգ եւ տտէր. Չինչ զորճ զորճեայ ընդ իս
Տէր, չորս հաչեցտ բտւնալ զնախատինս իմ ի ճարպկանէ :

Եւ Չարարիս կայր պապանճեալ զաւաւրս չրութեանն Եղևարեթի, զինն տմխո եւ
զհինդ օր, ճինչեւ ճեաւ Եղևարեթ զկարտպեան Քրիտտոսի եւ զտառճընթեայ Արպոչն
Ատառճոչ եւ զճայն Բանին : Ար ընդ զրեին Չարարիտչի զանուն ճանկանն թէ. Յով-
հաննէս է անուն զորս, արճակեցտ լեղաւ նորս :

1er SAHMI, 10 Octobre.

Fête de la Conception d'Élisabeth.

Le grand prêtre Zacharie reçut, le 10 du mois Teschrin, l'annonciation de la naissance du précurseur Jean, Gabriel lui ayant dit : *Ta femme Elisabeth t'enfantera un fils et beaucoup se réjouiront de sa naissance*¹.

Lorsque les jours de son ministère, pour la fête de l'expiation et des tabernacles, furent accomplis, Zacharie s'en alla en sa maison. Quelque temps après, Élisabeth, sa femme, conçut, et elle se tint cachée pendant cinq mois, disant : *Voilà ce que m'a fait le Seigneur, au jour où il m'a regardée pour ôter mon opprobre parmi les hommes*².

Zacharie demeura muet durant les jours de grossesse d'Élisabeth, neuf mois et cinq jours, jusqu'à ce qu'Élisabeth eût mis au monde le précurseur du Christ, héraut du Fils de Dieu et voix du Verbe. *A l'instant même où Zacharie écrivit : Jean est le nom de l'enfant, sa langue se délia*³.

1. Luc, 1, 13-14. — 2. *Ibid.*, 23-25. — 3. *Ibid.*, 64.

* A fol. 57
v° a.

* Յայսմ աւուր վկայութիւն սրբայն եւլամպէասի եւ բեռն իւրոյ եւլամբիայ :

Յաւուրս Մարգարիանոսի ամբարիշտ արքային, էին սուրբն եւլամբիաս եւ քոյրն եւլամբիա ի քաղաքին Նիկամիդիա եւ էին ի թագաւորի ի լերինն :

Եւ յաւուր միոջ աւաբեցին քրիստոնեայքն ի լեռնէ զեւլամբէաս ի քաղաքն զի գնեցէ հայ. եւ երթեալ ընթեւոնոյր զեղեալ հրամանս, զի մի ոք իշխեացէ անուանել 5
գանձն քրիստոնեայ. եւ տեսեալ կուսարշաղիցն կարսն զնա եւ տարան առ թագաւորն եւ խոստովանեցաւ զՔրիստոս. եւ նեղէին զնա զսհել կուոցն եւ ոչ կարացին : Ապա հրամայեաց մերկացուցանել եւ ջլօք հարկանել զմարմինն :

Եւ ծաեալ ի տաճար կուոցն կործանեաց իշխանաբար զբազինան եւ բազումք ի կուսարշաղիցն հաւատացին եւ աղաղակեցին. Մեծ է Աստուածն քրիստոնէից : Յայն- 10
ժամ ելեալ քոյր նորա ի միջոյ ամբոխին, ընթացեալ զիրկս արկեալ եղբոր իւրոյ եւ սպառնաց զի աղօթեացէ վասն նորա, զի եւ նա մարտիրոսանայ վասն նորա : Եւ արկին զնոսա ի բանդ :

1 եւլամպէասի] եւլամբիասի B — իւրոյ] նորա B — եւլամբիայ] եւլամբիասայ B || 2 քոյրն] քոյր նորին B || 3 քաղաքին] քաղաքէն B — թագաւորի] թագաւորի B — լերինն] ընդ այլ բազում քրիստոնեայսն *add.* B || 4 միոջ] միում B — լեռնէ] լեռնէն B || 9 եւ ծաեալ... զբազինան] եւ տարան ի տաճար կուոց զի սոցեն նմա երկիր պագանել բազնեաց : եւ նա ընդ միտս աղօթեալ հայեցաւ յերկինս՝ եւ իշխանաբար սաստեաց բազնեացն եւ կործանեաց զնոսա B || 10 հաւատացին] իՔրիստոս *add.* B || 11 նորա] եւլամբիա *add.* B — ամբոխին] ամբոխէն B — արկեալ] էտրկ B — իւրոյ] իւր B || 12 վասն նորա] ընդ նմա B.

* A fol. 57
v° a.

* En ce jour, martyre des saints Eulampius et sa sœur Eulampia.

Aux jours de l'empereur Maximien l'impie, vivaient dans la ville de Nicomédie saint Eulampius et sa sœur Eulampia. Ils se tenaient cachés dans la montagne.

Un jour, les chrétiens de la montagne envoyèrent Eulampius à la ville pour acheter du pain. Il s'y rendit, et pendant qu'il lisait l'ordre qui venait d'être édicté : que personne ne dût plus se nommer chrétien, les idolâtres l'aperçurent, s'en saisirent et le conduisirent à l'empereur. Il confessa le Christ. Ils le maltraitèrent pour qu'il sacrifiât aux idoles, mais ils ne réussirent point. L'empereur ordonna alors de le mettre à nu et de frapper son corps avec des nerfs [de bœuf].

[Eulampius], ayant pénétré dans le temple des idoles, renversa avec autorité les autels, et nombre d'idolâtres se convertirent et crièrent : Grand est le Dieu des chrétiens. C'est alors que sa sœur, sortant du milieu de la foule, accourut vers son frère, le prit dans ses bras et lui demanda de prier pour elle, afin qu'elle devînt martyre avec lui. On les jeta en prison.

Եւ ջեռուցին կատապ եւ հանին գտարբան ի բանդէն եւ արկին ի ջեռուցեալ ջուրն գտարբն Եւլամբէաս, եւ մեկնեցաւ ի մէջ կատապին : Իսկ Եւլամբէա երկեաւ ՝ մտանել եւ ձայնեաց առ եղբայրն իւր. Աղօթեա՛ն վասն իմ բանդի վախեցի չոյժ : Եւ չարուցեալ Եւլամբէաս, կանգնեցաւ ի մէջ կատապին, արար ցնշան սրբոյ խոչն եւ տակ. Եկեաջևր աներկիւղարար : Եւ նորա մտեալ ի կատապն եւ իրբեւ գտան ցրտացաւ :

Եւ տեսեալ ամենեցան զարանչելին հաւատացին ի կատապաշտիցն արք երկերիւրք, եւ սուրբն Եւլամբէաս ցանեաց ի կատապէն ջուր ի վերայ նոցա, լինել նոցա ի ձկառութիւն, եւ նոյնժամայն հասին զլլախա նոցա եւ կարգեցան ի զորս երկնայինա :

Եւ կախեցին զԵւլամբէաս զհերացն եւ բերթեցին զմարմինն : Իսկ զԵւլամբէաս կապեցին ի չորս ցլիցս եւ կուսեցին ի ներքոյ բարինա փորանա եւ բրալք գորովանն եւ զլանջան հարին սեղին : Եւ ապա արկին զնոսս ի բարբաբեալ հուր եւ հարն ի ցոյ վախեցաւ : Եւ երեւեցան արք երեք պաշտաւոցեալ տեղեամբ եւ հանին գտարբան ամբողջ ի հրոյն :

Եւ կոյուցին տառջի գտաուորին եւ հրամայեաց սրով հատանել զլլախա նոցա : Եւ ցտառջ բան գտարն երանելին Եւլամբէաս աւանդեաց զհոյին, եւ ապա զմեծեալ

1 կատապ] կաթնաց B — արկին] զնոսս *add.* B || 2-4 գտարբն... ցրտացաւ :] եւ ստատաժահրաջ գորովեամբ ցրտացաւ կաթնացն : B || 6 հաւատացին] ի Քրիստոս *add.* B || 7 եւ սուրբն... եւ նոյնժամայն] զսրբոյ նոյնժամայն B || 8 Իսկ] գտարբն *add.* B || 10 արկին] արկեալ B || 10-12 եւ հարն... ի հրոյն] եւ գորովեամբն Քրիստոսի սպրեցան ի հրոյն B.

On chauffa un bassin, on fit sortir les saints de la prison, et on jeta saint Eulampius dans l'eau bouillante. Il disparut dans le bassin. Mais Eulampia eut peur d'y pénétrer et cria à son frère : Prie pour moi, car je ressens une grande frayeur. Eulampius se dressa au milieu du bassin, fit le signe de la sainte croix et lui dit : Viens sans crainte. Elle pénétra dans le bassin, qui devint aussi froid que la glace.

Tous furent témoins de ce miracle, et deux cents personnes parmi les idolâtres se convertirent. Saint Eulampius les aspergea avec l'eau du bassin, pour qu'elle leur servit d'eau de baptême. On leur trancha aussitôt la tête, et ils furent classés dans la milice céleste.

On pendit Eulampia par les cheveux et on lui déchira le corps. Quant à Eulampius, on le lia à quatre poteaux, on entassa sous lui des petites pierres et on le frappa violemment à coups de gros bâtons sur le ventre et sur la poitrine. On les jeta ensuite dans une fournaise embrasée, mais le feu se changea en rosée. Trois hommes d'aspect éclatant apparurent alors et sortirent les saints indemnes du feu.

On les mit en présence du juge qui ordonna de leur trancher la tête à l'épée. Avant que l'épée eût touché la bienheureuse Eulampia, elle

* A fol. 38
1° a. մարմնոյն հասին զզուխն : Իսկ սուրբն Եւրամբիոս աղօթելով խնդրեաց ' Նաաուծոյ
կիմէ. Ուրմենն ամենեցուն սրբ կատարեն զչիշատակս մեր, զսպաստս մխիթարեա,
զբաղցեալս չագեցոյ, զհիւանդս բժշկեա, ալեկոծաց օգնեա, նեղելոց անդորրիչ լեր,
ի պատերազմի պահպանեա, մեղաւորաց թողութիւն շնորհեա : Եւ յեա աղօթիցն
հասին զզուխ նորա ի Հոկտեմբերի Ժ :

Յայսմ աւուր կատարեցան սրով սուրբ վկայքն Քրիստոսի Մարկոս եւ Ստեփաննոս
ի քաղաքին Անտիոքաց Պիսիդացոց ի Մագնոսէ գատաւորէ, չաւուրս Դիոկղետիանոսի
արքայի :

* B
p. 183 b. [B * Տօն աւետեաց չլուծեան սրբոյն Յովհաննու Մկրտչին Քրիստոսի, զոր եա
Գաբրիէլ հօր նորա Զաքարիայի ի սուրբն սրբոց :

Ամենապէտ եւ կանխատես տնօրէնութիւն իմաստութեան Աստուծոյ, վասն զի
հանդերձեալ էր կարապետ ինքեան եւ չաւաջընթաց վերանելն մկրտիչն առաքել,
որչափ հնարաւոր էր մարդկային ծնեղեան նմանել չատուածային ծնունդն՝ չարմարէ
եւ նմանեցուցանէ * իւրոյ մարմնաւորութեանն եւ զնորայն ?

* B
p. 184 a. Որպէս եւ արուեստին նմանի մասնաւոր լուսով չարեգակն, այսպէս եւ վերանելն

1-4 աղօթելով . . . յեա աղօթիցն] աղօթեաց առ Ասաուած եւ այլա B || 5 Հոկտեմբերի
Ժ] եւ Սահմի Ա add. B || 7 Դիոկղետիանոսի արքայի] Դիոկղետիանոսի ամբարիշա
արքային B.

rendit son âme et on trancha la tête au corps inanimé. Quant à saint
* A fol. 58
1° a. Eulampius, il pria et demanda * à Dieu : Aie pitié de tous ceux qui accom-
pliront notre mémoire, console les pauvres, rassasie ceux qui ont faim,
guéris les malades, viens au secours de ceux qui sont en danger sur mer,
tranquillise ceux qui sont dans le péril, protège ceux qui sont en guerre et
pardonne aux pécheurs. A la fin de la prière, on lui trancha la tête, le
10 Octobre.

En ce jour moururent par le glaive les saints martyrs du Christ, Marc et
Étienne, dans la ville d'Antioche de Pisidie, par le juge Magnus, aux
jours de l'empereur Dioclétien.

* B
p. 183 b. [B* Fête de l'annonciation de la conception de Jean, le baptiste du
Christ, que Gabriel annonça à son père Zacharie, dans le saint des saints.

La sagesse de Dieu, prévoyant et connaissant toutes choses, devant
envoyer avant lui, un précurseur et un héraut en la personne du bien-
heureux Jean, fit autant qu'il était possible à la naissance humaine de
ressembler à la naissance divine, concorder et ressembler à son * incar-
nation, celle de Jean.

* B
p. 184 a. Ainsi que la planète Vénus ressemble par un éclat particulier au
soleil, de même Il fit, autant qu'il était possible, ressembler à Lui le

կարապետն որչափ էր հնար նմանեցուցանէ խնրեան, և այնր աղաթա ոչ որ ի ճնունդս կանանց բան զՅովհաննէս մեծ :

Վասն որոչ և ևս ի զվրայն խոր ի հրեշտակաց վկայեաց և սրանչելի աւետարտ չլուծեամբն և զարմանալի ճննեամբն սրանչելի զոչ ցուցանէ : Քանզի Չարարիա մարգարէ՝ հայրն Յովհաննու, զլոտ արգար և սարբ բահանայ Աստուծոց, մտեալ ի տաճարն խնկել ստաճամամբ արատբոց կալով ժողովրդեանն հրէից՝ ետես զԿարբիւլ հրեշտակն Աստուծոց կանգնեալ չաջմէ սեղանոց խնկացն և երկեալ :

Եւ տեսեալ հրեշտակն զստովութիւն նորա՝ ստաց. Մի՛ երկնչիր Չարարիա զի բաւ Աստուած ազօթից բոց, և կին բո Եղևտբեթ ճնցի բեղ որդի և կոչեացն զանուն նորա Յովհաննէս : Եւ եղիցի բեղ ցնծութիւն և սրախութիւն և բազումք ի ճննեան նորա խնկացն :

Եւ Չարարիա վասն իւրոց ճերութեանն և կնոջն ամբութեան թերահաւատեալ սրտովեցաւ սրտանձձամբ, և եկաց այնպէս ճինչեւ ի կատարումն սրբեանց աւետեացն, այսինքն ի ճնունդ մեծի կարապետին Քրիստոսի :

Ի սմին աւար չիշտակ սարբ և մեծ վկայիցն սրանչելոց կուսին Սարատանիկի և խօսեցելոցն իւրոց Սկեւկիտսի :

• B
p. 185 a.

bienheureux précurseur, et c'est pourquoi *parmi les enfants des femmes il n'en a pas surgi de plus grand que Jean* ¹.

C'est pourquoi il fait d'abord paraître son témoin Jean, admirable par le témoignage donné par les anges, par la sublime annonce de sa conception et par sa naissance extraordinaire. Car le prophète Zacharie, le père de Jean, qui était juste et un saint prêtre de Dieu, *étant entre, pour s'acquitter de ses fonctions, dans le sanctuaire afin d'y offrir l'encens, la multitude du peuple juif restant dehors, il aperçut Gabriel, l'ange de Dieu, debout à droite de l'autel de l'encens, et la crainte le saisit* ².

L'ange, apercevant son trouble, lui dit : *Ne crains point, Zacharie, car Dieu a exaucé ta prière : ta femme Élisabeth t'enfantera un fils et on l'appellera du nom de Jean. Il sera pour toi un sujet de joie et de transport, et beaucoup se réjouiront de sa naissance* ³.

Zacharie, à cause de sa vieillesse et de la stérilité de sa femme, ayant en un doute, il en fut puni en devenant muet, et il resta dans cet état jusqu'à l'accomplissement des preuves de l'annonce, c'est-à-dire jusqu'à la naissance du grand précurseur du Christ.

En ce jour, commémoration des saints et grands martyrs, l'admirable vierge Stratonicé et son fiancé Séleucius.

• B
p. 186 a.

1. Matth., xi, 11. — 2. Luc, i, 8-12. — 3. *Ibid.*, 13-14.

Եւ տօն Աննայի եւ Եղիսաբեթի եւ ընկերաց իւրեանց Փլորենտիասի եւ Գիսկլի-
զիանի եւ Վասիանոսի եւ Պետրոնիկայ գատերն Պետրոսի աւագելոց :]

Սահճի Բ եւ Հոկտեմբեր ժԱ : Տօն եօթներորդ ժաղափոյ սուրբ եղիսակապոստոցն
սր եղեւ ի Նիկիա Բիւթանացոց :

Յամս բարեպաշտ թագաւորին Կոստանդիանոսի եւ ձօր իւրոյ Երինեայ, ժողովեցան 5
ի Նիկիա հարք սուրբք եւ նորոգեցին զերկրպագութիւն եւ զգատիւ պատկերաց, զոր
հերձուածոյ թագաւորն Լեւոն եւ որդին իւր Կոստանդիանոս Կաւալինոսն ընկեցին
եւ անարգեցին, եւ ընդ կռոցն համարեցան զՔրիստոսի ճարմնաւորութեան պատկերն
եւ զամենասրբուհոց * Աստուածածնին եւ զամենայն սրբոց :

* A fol. 58
r° b.

Ի սմին աւուր տօն է սուրբ վկային Թէպորտի Աղեկսանդրացոյն :

10

Չսա կալան Աղեկսանդրացիքն, զի քրիստոնեայ էր եւ բարեպաշտ, եւ եղին ի
զլուխն պատկ ի փշոցն եւ եղեգամբ ձեծէին զզլուխն եւ թքանէին յերեսն, եւ աչպն
առնելով անցուցանէին կապեալ ձեռօք ընդ մէջ բաղաբին, եւ տարեալ ընկեցին ի

Յ տօն . . . բիւթանացոց :] Ի սմին աւուր եղեւ եօթներորդ սուրբ ժաղափոյն ծիւսանգամ ի Նիկիա
բիւթանացոց : B || 5 թագաւորին] արքային B — Երինեայ] Երինայ սչ ձեծին եւ առաջնոյն այլ
յեանայն *add.* B || 6 զգատիւ] սուրբ *add.* B || 12 ձեծէին] հարկանէին B.

De même, fête d'Anne et d'Élisabeth et de leurs compagnons Florentius et Déoclidiane, Bassianus (*Vasianos*) et Pétronille, fille de l'apôtre Pierre.]

2 SAHMI, 11 Octobre.

Fête du septième concile des saints évêques qui eut lieu à Nicée de Bithynie.

Aux jours du pieux empereur Constantin et de sa mère Irène, les saints pères se convoquèrent à Nicée et rétablirent le culte et la vénération des images que les hérétiques, l'empereur Léon et son fils Constantin Cavallinus avaient jetées à terre et méprisées, après avoir mis au rang des idoles l'image de l'incarnation du Christ, celle de la très sainte * mère de Dieu et celle de tous les saints.

* A fol. 58
r° b.

En ce jour, fête du saint martyr Théodore d'Alexandrie.

Les Alexandrins le saisirent parce qu'il était chrétien et pieux, lui mirent sur la tête une couronne d'épines, lui frappèrent la tête avec des roseaux, lui crachèrent à la figure, et, en se moquant de lui, le promenèrent à travers la

ճափն, եւ սլիք ծախն հանին զնա անփնաս ի ցամար : Եւ կախալ հասին զլլո ի նորա վասն անուանն Քրիստոսի :

[B * Տօն է եւ շրջառակ սուրբ սասրելոյն Փիլիպպոսի, որ ծի էր շեփն սարկաւազացն :

* B
p. 18. b.

5 Սուրբ սասրելոյն Փիլիպպոս՝ ծի էր շեփնանասան եւ երկու աշակերտացն զորս ընտրեաց Քրիստոս, եւ ծի էր սա շեփն սարկաւազացն ընկեր սրբոյն Սաեփաննոսի, զորս ընտրեցին սասրելոյն իբրեւ զհաւատարիմ խնամածուս սրբոյ եւ սպրեաց որ չէրուսողէ՛մ :

10 Էր սա ի Պաղեստինու գագեալ կնոջ եւ ունէր չորս դստերս կոչս եւ ծաղարկս եւ ունէր սպարանս ի Կեսարիս : Սա իջեալ շեա բարկոծելոյն Սաեփաննոսի ի բարձրն Սամարացոյ՝ սանէր նշանս եւ բարոյէր զՔրիստոս սրտմ հաւատացին եւ աշակերտեցան Սամարայիբն :

15 Սա եւ զՍիմոն ծագն կեղծաւորեալ մկրտեաց, եւ ի հրեշտակէ ցափշտակեալ՝ մկրտեաց եւ զեթէսփայլի ներզինի : Եւ չարժամ խօսեցաւ սա նա հրեշտակն՝ զնոց եւ շրջեցաւ ի բարձրս սախացոց նշանօր սակտարանէր զՔրիստոս, եւ համբերէր բազում վշտոց ի կատարաշտիցն : Եւ անց եղև եպիսկոպոս Տրալէսի բարձրի, եւ

ville, les mains liées derrière le dos. Ils le conduisirent à la mer et l'y jetèrent; mais les vagues de la mer le déposèrent indemne sur le rivage. Ils le saisirent et lui tranchèrent la tête pour le nom du Christ.

[B* Fête et commémoration du saint apôtre Philippe, qui était l'un des sept diaeres.

* B
p. 18. b.

Le saint apôtre Philippe fut l'un des soixante-douze disciples que le Christ choisit, et l'un des sept diaeres, compagnons de saint Étienne, que les apôtres élurent comme fidèles administrateurs des orphelins et des veuves à Jérusalem.

Il était de la Palestine, marié, et avait quatre filles vierges et prophétesses; il avait un palais à Césarée. Après la lapidation d'Étienne, il descendit dans la ville de Samarie, y accomplit des miracles et y prêcha le Christ. Les Samaritains crurent en lui et devinrent ses disciples.

C'est lui qui baptisa Simon, le magicien hypocrite; puis enlevé par un ange, c'est lui qui baptisa l'eunuque éthiopien. Lorsque l'ange lui eut parlé, il partit et parcourut les villes de l'Asie, y prêcha le Christ en accomplissant des miracles, et y souffrit bien des peines de la part des idolâtres. Il devint évêque de la ville de Tralles, gouverna bien ses ouailles, fit de

բարիք հովուեալ բազում սրանչելլա ստներով, եւ եկեղեցիս կանգնեաց, եւ խաղա-
զութեամբ կացեալ հանդեաւ ի Քրիստոս :

Յայսմ աւսւր չիշատակ սրբոցն Պաւլինի եպիսկոպոսին, եւ Թէոփանասի եւ Սարա-
լիտու, եւ Թէոփորու եղբօր նորս, եւ Տիմոթէոսի եւ Պաւլոսի, սր չԱզեկսանդրիս
կատարեցան :]

Սահմի Գ եւ Հոկտեմբեր ԺԲ : Վկայաբանութիւն սրբոցն Պրոբոսի, Տարագոսի եւ
Անդրոնիկոսի :

Սուրբ մարտիրոսքս այտքիկ երեքեանս՝ էին ի ժամանակս ամբարիշտ արքային
Դիոկղիտիանոսի. եւ ի Տարսոն քաղաքին մատնեցան ի ձեռս անօրէն դատաւորին
Մաքսիմիանոսի : Եւ կացեալ առաջի խոստովանեցան զՔրիստոս ճշմարիտ Աստուած,
եւ զկուռս անարգեցին եւ զեւս անուանեցին :

Եւ հրամայեաց եւ նախ զՏարագոսի զճնօտան ջարդեցին, եւ ուժգին զթիկունսն
հարին եւ ի բանդ արկին : Եւ զՊրոբոս կախեցին զփայտէ եւ գանեցին յոյժ եւ երկաթի
կապանօք եղին ի բանդ :

* A fol. 58
v° a.

Եւ կացուցեալ առաջի զԱնդրոնիկոս * հարցանէր թէ. Ուստի իցես : Եւ նա ասէ. 15

6 Վկայաբանութիւն սրբոցն] Վկայութիւն սրբոց Վկայիցն B || 8 ամբարիշտ] կուսպաշտ B ||
9 քաղաքին] քաղաքն B — անօրէն] անբարիշտ B || 10 Մաքսիմիանոսի] Մաքսիմոսի B ||
12 ջարդեցին] ջարդել B || 13 հարին] հարկանել B — արկին] արկանել B || 14 բանդի
բանդի B.

nombreux miracles, construisit des églises, et après une vie paisible reposa
dans le Christ.

En ce jour, commémoration de l'évêque saint Paulin, de Théophane le
Sabaïte ¹ et de son frère Théodore, de Timothée et de Paul, qui furent mis à
mort à Alexandrie.]

3 SAHMI, 12 Octobre.

Martyre des saints Probus, Tharacus et Andronicus.

Ces trois saints martyrs vivaient aux jours de Dioclétien empereur
impie. Ils furent livrés entre les mains du juge inique, Maxime, dans la
ville de Tarse. Mis en sa présence ils confessèrent le Christ, vrai Dieu, et
méprisèrent les idoles qu'ils appelèrent démons.

Le juge ordonna d'abord de briser les mâchoires de Tharacus, de le frapper
fortement sur le dos et de le jeter en prison. On pendit Probus à un arbre,
on le frappa beaucoup et on le jeta en prison chargé de fers.

A fol. 58
v° a.

On mit ensuite Andronicus en présence du juge qui lui * demanda : De

1. Ms. : de Théophane et de Sabaïte, cf. II. Delehaye, *Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitanae* (Propylæum ad Acta Sanctorum Novembris), Bruxelles, 1902, col. 130.

չեփեսա բարբէ լցեմ, որդի մեծատան լիշտանի եւ եմ բրիտանեաց եւ ոչ ուրանամ
 զՔրիստոս եւ ոչ զկուռս քս պաշտեմ : Յայնժամ հրամայեաց հարկանել զնա ուժղին,
 եւ խողել զջլին եւ աղիւ բերել զկողան եւ արկանել ի բանդ :

Եւ ապա հրամայեաց Մարտիրոս տանել կապանօք զսուրբան ի բարբին Մամեա-
 5 ախա եւ անդ զարձեալ խոտովանեցան զՔրիստոս : Եւ հրամայեաց զատուարն
 ջախջախել բարիւ պերանն Տարագասի, եւ աչել հրով զերկասին ձեռան, եւ խիստ
 բացախ ընդ բիթան արկանել :

Եւ ապա զսուրբն Պետրոս մատուցին առաջի, եւ արկին ընդ բերանն շանփս
 հրացեալս, եւ զթիկունն արջառաջօք հարին շարաչար, եւ գերձեձին ամերով
 10 զզուխն, եւ հնայի մսիրով կաշմախտան մաժուցին, աչեցին եւ զկողան եւ արկին ի
 բանդ :

Ապա կացուցին զսուրբն Անդրանիկոս եւ հարին զթիկունն ծինչեւ պատասեցա
 մարմինն, եւ աղացեալ աղիւ լցին զլէրան, հարկանելին եւ զորովայնն : Եւ հրամայեաց
 զատուարն եւ աարան զսուրբան ի բարբին Անարգարայ : Եւ կացուցին առաջի եւ
 15 զսուրբն Տարագաս եւ համարձակեթեամբ կշտամբեաց զպատուարն : * Եւ սար- * A fol. 78
 v° b.

1 լցեմ om. B. || 3 զջլին] զջլիսն — բերել] շիել B || 10 աչեցին] հասին B || 13
 մարմինն] խբ add. B — աղիւ] աղով B || 14 եւ] ապա add. B.

quel pays es-tu? Il lui répondit : Je suis de la ville d'Éphèse, fils d'un riche notable, et je suis chrétien; je ne renie pas le Christ, et n'adore point tes idoles. Le juge ordonna alors de le frapper vigoureusement, de lui trancher les tendons, de lui déchirer les côtes en frottant avec du sel et de le jeter en prison.

Maxime ordonna ensuite d'emmener les saints chargés de fers à la ville de Mopsueste. Ils y confessèrent de même le Christ. Le juge ordonna de briser à coups de pierres la bouche de Tharaeus, de lui brûler par le feu les deux mains, et d'introduire du vinaigre fort dans ses narines.

On présenta ensuite Probus au juge. On lui introduisit dans la bouche des broches enflammées, on le frappa cruellement sur le dos avec des nerfs de bœuf, on lui rasa les cheveux de la tête, sur laquelle on appliqua de la cendre de four mêlée à de la braise, on lui brûla la langue et on le jeta en prison.

On présenta ensuite au juge saint Andronicus. On le frappa sur le dos jusqu'à ce que la chair en fût déchirée, on remplit les plaies avec du sel et on le frappa sur le ventre. Le juge ordonna ensuite de conduire les saints à la ville d'Anarzaba. Là, on présenta au juge saint Tharaeus qui blâma avec hardiesse le juge. * Les serviteurs le frappèrent sur la bouche, lui brûlèrent

տաւարքն հարկանէին զբերանն եւ շամփրովք խոցտաէին զմարմինն, եւ զականջսն ի բայ հատանէին, եւ զհերս զլսոյն ածելով ածին եւ կաշձակամբք մածուցին :

Եւ զսուրբն Պաւղոս կապեցին եւ հրացեալ շամփրօք աչբեցին զանթան եւ զթիւունան, եւ բռնութեամբ արկին զինի ի բերան նորա խառնեալ չարենէ զհնչեց կւոցն, ծակեցին եւ զջիւն հրացեալ շամփրօք եւ վորեցին զաչսն :

Իսկ զսրբոյն Անդրոնիկոսի զորովայնն աչբեցին, ջամբեցուցին ի զհնչեցն միա եւ զինի, եւ հատին զլեզուն եւ զատամունան կորեցին : Եւ սպա արկին զսուրբն գաղանաց կերակուր, եւ ոչ մերձեցան գաղանք, եւ արջ մի երթեալ լիւր զթարախ վիրացն Անդրոնիկոսի եւ նստէր առ ռաս նորա : Եւ տեսեալ զահճացն սպանին զարջն : Եւ առիւծ մի ահագին սրձակեցին ի Տարագոս, եւ երթեալ գաղանն երկիր եպագ :

Եւ մտեալ Մարտիմոս սրով ետպան զսուրբսն : Եւ հրամայեաց զօրականացն պահել զմարմինն նոցա զի մի գողացեն բրխատնեալքն : Եւ եղեւ որոտումն յոյժ եւ անձրեք եւ վախեան պահապանքն եւ հաւատացեալքն երթեալ ի զիշերի գողացան զնշխարս սրբոցն աստեղացն * զուցմամբ զլւրաքանչիւր մարմինս սրբոցն, քանզի խառնեալ էին ի միասին :

* B
p. 186 b.

1 շամփրովք] շամբրով B || 2 եւ] գարձեալ *add.* B — մածուցին] աչբեցին B || 6 աչբեցին] հրով *add.* B — ջամբեցուցին] ջամբեցին B || 8-10 եւ ոչ մերձեցան . . . երկիր եպագ] եւ խնամօքն Ասատուոյ գաղանքն մուսայան զգաղանութիւն իւրեանց եւ ոչ մերձեցան, եւ արջ եւ առիւծ խնայեցին ի նստա : B || 12 զմարմին] զմարմինս B || 14 աստեղացն] *desinit* A.

le corps avec des broches enflammées, lui coupèrent les oreilles, lui rasèrent les cheveux de la tête, sur laquelle ils appliquèrent de la cendre mêlée à de la braise.

On lia saint Probus et on lui brûla, avec des broches enflammées, les aisselles et le dos, on lui versa de force dans la bouche du vin mêlé à du sang des sacrifices des idoles, on lui ouvrit les veines avec des broches enflammées et on lui creva les yeux.

On brûla le ventre à saint Andronicus, on lui mit dans la bouche de la viande et du vin des sacrifices, on lui coupa la langue et on lui arracha les dents. On jeta ensuite le saint en pâture aux fauves; mais les fauves ne s'en approchèrent point; un ours alla lécher le pus des plaies d'Andronicus et s'assit à ses pieds. Ce que voyant, les bourreaux tuèrent l'ours. On lança un lion terrible sur Tharacus; mais le fauve alla se prosterner devant lui.

Maxime, furieux, fit tuer les saints à l'épée. Il ordonna aux soldats de garder leurs corps, pour que les chrétiens ne les emportassent point. Il se produisit un violent grondement de tonnerre et la pluie se mit à tomber, les gardiens prirent la fuite, et les fidèles s'étant rendus pendant la nuit enlevèrent les restes des saints, à la lueur des étoiles * qui indiquèrent le corps de chaque saint, car ils se trouvaient mêlés ensemble.

* B
p. 186 b.

Եւ սմանք չեղբարց որք հեանողք էին եւ սկանառեար, եւ զկնի երթալն որբոց վկայցն զբեցին զնահատակաթիւն որբոցն : Եւ սուեալ երկերիսր զահեկան զնեցին զճարձինան, եւ ջուզարկեցին չԻկնիտն ըստարն, եւ ելին ձեճաւ պատուով ի ձեճ ապն որ է ի ձեճ քարն ի սրատուական սասղանա :

5 Կատարեցան սուրբ վկայքն Քրիստոսի Տարսուս որ էր Հովմայեցի, Պրարս որ էր Պամփիլացի, Անդրանիկա եւ Եփեսացի՝ Հակոնճրերի ժԻ :

Յաջամ աւուր չիշատակ է սուրբ վկայցն Իստուրս եւ Անարիմարտի եւ Անաստասիայ որբուհաց կուսին :

* Սահճի Կ եւ Հակոնճրերի ժԻ : Վկայութիւն որբոց վկայցն Կարսոսի եւ Պամփիլասի :

* B
p. 187

10 Սուրբքս աչտարիկ էին ի ժամանակս Գեկոսի ամբարիշտ արքայն արուեստիւ ըմբիշկը, եւ սուրբն Կարսոս էր ելլակարոս եւ Պամփիլաս սարկաւագ : Եւ կային ջատկնի առաջն ըրեշխին ասխայոց եւ խոստովանեցան զանուն Տեառն Աստուծոց ձերոց :

15 Եւ զԿարսոս կախեցին եւ բերեցին զճարձինն. նոչնպէս եւ զՊամփիլաս բազում բերանօր բեւեակցին զխոջոճ, բեւեակցին եւ զԿարսոս եւ ձգտեցաւ : Հարցին

Quelques-uns parmi les frères, imitateurs des saints, qui en avaient été témoins et qui les avaient suivis, écrivirent le martyre des saints. Ils payèrent deux cents écus et achetèrent leurs corps, qu'ils envoyèrent à la ville d'Iconium, où on les déposa avec grand honneur dans des tombeaux précieux, dans la grande grotte qui se trouve dans le grand rocher.

Les saints martyrs du Christ, Tharacus qui était de Rome, Probus de Pamphylie, et Andronicus d'Éphèse, moururent le 12 Octobre.

En ce jour, commémoration des saints martyrs Théodore et Andromachus et de la vierge sainte Anastasie.

* 4 SAHMI, 13 Octobre.

* B
p. 187

Martyre des saints martyrs Carpus et Babylas.

Ces saints vivaient aux jours de Dèce l'empereur impie. Ils étaient médecins de leur profession. Saint Carpus était évêque et Babylas diacre. Ils se présentèrent au tribunal devant le gouverneur de l'Asie et confessèrent le nom du Seigneur, notre Dieu.

On pendit Carpus à un arbre et on lui déchira le corps. On cloua également à un arbre Babylas dont on déchira atrocement le corps. On cloua de même Carpus qui eut un sourire. On lui demanda : Pourquoi as-tu

եթէ Ընկեր ժպտեցոր : Եւ նա սաէ. Տեսի զվառս Աստուծոյ եւ սրբախ եղէ :
 Եւ բարբորեցին հաւր, ազօթեաց սուրբն եւ սաէ. Օրհնեալ եւ Տէր Յիսուս Քրիս-
 տոս, որդի Աստուծոյ, որ արժանաւորեցեր զձեզ զձեզաւորբս այսձ քոյն ծափն :
 Եւ նոյնժամայն աւանդեցին զհոյլիս իւրեանց ի ձեռս հրեշտակաց, Հոկանձրեր ժԳ եւ
 Սահճի Գ :

Եւ քոյր սրբոյն Կարպոսի կայր առաջն, որոյ անուն էր Ագաթանիկեա, ետես եւ նա
 զվառս Աստուծոյ զոր ետես եղբայրն իւր, ազազակեաց եւ սաէ. Ճաշս այս եւ ինձ
 պատրաստեալ է, պարտ է եւ ինձ հաղորդել ի վառաց կերակրոյս :

Եւ ձերկացեալ զհամպերձս իւր, տարածեաց զանձն իւր ի վերայ վայտին, եւ
 բոցն բորբոքեցաւ ի վերայ նորա, եւ գոչեաց երիցս անգամ. Տէր, Տէր, Տէր, օգնեա ինձ
 զի ի քեզ ապաւինեցայ : Եւ այսպիսի խոստովանութեամբ աւանդեաց զհոգին իւր առ
 Աստուած :

Յայսմ առուր կատարեցան սրով սուրբ վկայքն Քրիստոսի Ալվիոն, Աղեկանկրոս,
 Զոսիմոս, Նիկոնիաս, Նիոնիոս, Իլլպորոս եւ Մարկոս ի քաղաքին Անտիաք Պիսիդեաց
 առ Դիոկլետիանոսիւ սրբայլիւ, ի Մանգնոսէ գատաւորէ :

Նոյնպէս եւ սուրբ վկայն Փլորենտիոս յետ յորով ասանջանաց կենդանւոյն այրեցին
 հրով ի քաղաքն Թեսաղոնիկեայ :

* B
 p. 187 b.

* Ի սմին առուր կատարեցաւ ձեճ իշխանն Դիոսկորոս, որ էր խորհրդակից թագաւո-

ce sourire? Il répondit : J'ai vu la gloire de Dieu et j'en suis heureux.

On alluma un grand feu; le saint se mit à prier et dit : Tu es béni, Seigneur Jésus-Christ, fils de Dieu, qui nous as rendus dignes, nous pécheurs, de la participation. Et ils rendirent aussitôt leur âme entre les mains des anges, le 13 Octobre, le 4 sahmi.

La sœur de saint Carpus, dont le nom était Agathonica, se trouvait présente; elle vit aussi la gloire de Dieu, comme l'avait vue son frère, s'écria et dit : Ce festin est également préparé pour moi, il faut que moi aussi je prenne part à la gloire de ce festin.

Elle se dépouilla de ses vêtements, et s'étendit de tout son corps sur le bois; les flammes l'enveloppèrent, et elle cria par trois fois : Seigneur, Seigneur, Seigneur, aide-moi, car je me suis réfugiée en toi. C'est d'une telle confession qu'elle rendit son âme à Dieu.

En ce jour, furent mis à mort par le glaive les saints martyrs du Christ : Alphion, Alexandre, Zosime, Niconias, Nionios, Éliodore (*Ilidoros*), et Marc, dans la ville d'Antioche de Pisidie, par le juge Magnus, sous le règne de Dioclétien.

Le saint martyr Florentius fut également, après de nombreuses tortures, brûlé vivant par les flammes, dans la ville de Thessalonique.

* B
 p. 187 b.

* En ce même jour, fut martyrisé le grand prince Dioscore, qui était le

րին Գիսկլտրանոսի, զոր ի ծածուբս ելեալ սրբակեցին եւ աչեցին դաճենայն ծորձինն, եւ յետոյ ի Կաւկլանոս իշխանէ ընկալաւ զխոստումն վասն Քրիստոսի :

Յուսճ առբ վարբ եւ յիշատակ երանելի հայրապետին ճերոյ Մաշտոցի :

Երանելի եւ սրբաանեալ հայրն ճեր Մաշտոց՝ էր ի գաւառէն Կոտեկց, ի գեղջէն Եղևարդաց, սրբի բաճանայի, ջուսբոս բարեպաշտ թագաւորին ճերոյ Աշտոց առաջնոյ : Սա ի ծանկական ակոց անտի ցանկաբ կրօնաւորական վարույց եւ չորժամ ճեւաւ հայր իւր՝ զնոց ի վանա Մարենացաց, եւ կայեալ անկ սրբութեամբ եւ առաքինութեամբ՝ օրհնեցաւ բաճանայ եւ վարժեցաւ ջուսումն աստուածային գրոց :

Ապա վախեալ անտի զնոց ի Սեւան կղզի, աբ կրեաց վիշտս բազումս ի ցաշաղկոսաց, բայց նա վասն սիրոյն Քրիստոսի հաճրերէր ամենայնի : Եւ նորոգեաց զվանան սբ էր ի նճին կղզջ. շինեաց անկ եւ գեկեղեցի զոր անասնեաց Առաքեալբ, եւ ժողովեալ զբազմութիւն ճխանճանց՝ վարժեաց զնոսս ի կրօնաւորական կրթութիւն : Ինքն լսկ բանջարօբ եւ ընդեղինօբ շատանայր, եւ օրինակ բարի գանձն ընճայեցուցանէր ամենեցուն :

Ազգու էին բանբ նորա եւ հպելխասնեալ. սրալ ոչ ճխայն գճերճաւորս ճխիթարէր՝ ալ եւ զհեւաւորս ի ճեւն խրատական եւ ճխիթարական թղթոց զոր գրէր : Վասն

conseiller de l'empereur Diocletien; on le tortura fortement sous presse, et on lui brûla tout le corps. Il fut ensuite décapité pour le Christ, par le prince Cuclianus ¹.

En ce jour, vie et commémoration de notre bienheureux patriarche Mashtotz.

Notre bienheureux père Mashtotz, de sainte vie, était de la province de Kotéik, du village d'Élivard, fils de prêtre, aux jours de notre pieux roi Ashot le Premier. Dès sa tendre enfance il aspira à la vie religieuse, et lorsque son père vint à mourir, il se rendit au couvent de Makhénotz, y vécut en sainteté et vertu, fut ordonné prêtre et se donna à l'étude des écritures divines.

Il quitta ensuite cet endroit et se rendit à l'île de Sévan, où il eut beaucoup à souffrir des jaloux, mais il supporta tout pour l'amour du Christ. Il répara le couvent qui se trouvait dans cette île, y construisit aussi l'église qu'il nomma (l'église) des Apôtres. Il rassembla un grand nombre de moines et les exerça aux devoirs religieux. Il ne se nourrissait que de légumes et d'herbes, et donnait, en sa personne, le bon exemple à tous.

Ses paroles étaient influentes, pleines d'esprit et de foi: il consolait non seulement les proches, mais les lointains aussi par les lettres de conseil et de consolation qu'il leur écrivait. C'est pourquoi après la mort du catho-

1. Κουλιανός dans *Syn. Cr.*, col. 136.

որոչ յետ մահուան Գեորգայ կաթողիկոսի՝ միարան հաւանութեամբ եկեղեցականաց եւ քաղաքացնոց ընտրեցաւ կաթողիկոս ի վաթնամեայ հասակի իւրում. բայց ոչ յերկարեալ ի նմին՝ յետ եօթն ամսոց վախեցաւ առ ցանկալն իւր Քրիստոս, եւ թողեցաւ ի Գասնի ի հովանոց արքայն Տրիստոս :

* B
p. 188 a.

Այլ ի սակաւ ժամանակի անդ արար * բազում ուղղութիւնս եւ բարեկարգութիւնս. վասն զի սա ինքն երանելի հայրապետս արար զվերջն կարգաւորութիւն մաշտոցին, որ կանխաւ յորինեալ էր ի սրբոյն Մեսրոպայ թարգմանչէ եւ յաշակերտաց նորա, որով վարի մինչեւ յայժմ Հայաստանեայցս սուրբ եկեղեցի :

Սահմի Ե եւ Հոկտեմբերի ԺԳ : Վկայութիւն սրբուհոյն Գոմնինեայ :

Սրբուհի Գոմնինեա էր ի քաղաքէն Անարզաբու, ի ժամանակս Դիոկղիտիանոսի անօրէն արքայն : Եւ կացեալ աւաջի դատաւորն Լիւսիայ խոստովանեցաւ զանունն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ : Եւ հարին զերանելի կինն ուժգին, եւ հրացեալ շամիրօք սպրեցին զոտան եւ արկին ի բանդ :

A fol. 59
1° a.

Եւ յետ աւուրց դարձեալ կացուցին զնա աւաջի Վիւսեայ եւ յոյժ քննեալ ոչ կարաց դարձուցանել ի հաւաստցն Քրիստոսի : Եւ հրամայեաց բրօք ջարդել զամենայն մարմին նորա, * եւ քարշեցին ընդ երկիր մինչեւ լուծան ամենայն յօդք անձինն, եւ

15 եւ քարշեցին] incipit A.

licos Georges, il fut, par le consentement unanime des ecclésiastiques et des laïques, élu catholico à l'âge de soixante ans; mais il ne siégea pas longtemps, car sept mois après il trépassa au Christ, vers lequel il aspirait; et il fut enterré à Karni, la résidence d'été du roi Tiridate.

* B
p. 188 a.

* Dans une si courte période de temps, il s'était beaucoup occupé d'organisations et de réformes; car c'est ce bienheureux patriarche qui fit les dernières réformes du rituel, que saint Mesrop le traducteur et ses disciples avaient composé auparavant, et qui est en usage jusqu'aujourd'hui dans la sainte église arménienne.

5 SAHMI, 14 Octobre.

Martyre de sainte Domnina.

Sainte Domnina était de la ville d'Anarzaba, aux jours de Dioclétien l'empereur impie. Mise en présence du juge, elle confessa le nom du Christ, notre Dieu. On frappa fortement la bienheureuse femme, on lui brûla les pieds avec des broches enflammées et on la jeta en prison.

Quelques jours après, on la mit de nouveau en présence de Lysias qui l'interrogea longuement mais ne put la détourner de la foi du Christ. Il ordonna de lui briser tout le corps à coups de gros bâtons. *On la traîna

* A fol. 59
1° a.

տարեալ սրկին ի բանդ : Եւ աղօթելով զզիշերն ամենայն աւանդեաց զհօպին խոր սոս
Աստուած Հոկտեմբեր ժԳ :

Յայժմ աւուր կատարեցաւ սրով ի Պարսիկս սուրբ վկայն Քրիստոսի Սաղօթ
եպիսկոպոսն ի Սարուստէ արքայէն Պարսից, զի ոչ ուրացաւ զՔրիստոսս եւ ոչ երկիր
5 երաց արեգական եւ հրոյ :

[Ե Ի սմին վկայութիւն սուրբ ծարախրոսացն Յերանի, Ատերի, եւ Ասիգորսի եւ
պատանեկին Գիսկորսի յեպիպոսս, եւ սուրբ բաճանաւկային եւ եպիսկոպոսին
Սիլվանի Գաղացոյն :]

Սահճի 9 եւ Հոկտեմբերի ժե : Վկայարանութիւն Ատեկիանոսի բաճանայի Անտարացոյ :

10 Սուրբ վկայս այս էր ի մեծ բաղարէն Անտարաց, չաւուրս Գիսկեախանոսի
արքայի, ի մեծ աղբէ եւ ի բրիստանեաց ճեօրաց, սնեալ եւ վարժեալ աստուածաճանց
վարուք : Եւ չեա ծախուան ճեօրացն սպառնեցաւ յեկեղեցիս, եւ դամենայն ինչս խոր
բաս աւետարանական բանին բաշխեաց ազբասոաց, եւ եղև ուսումնասէր չոյժ չաս-
տուածաշունչ զիրս, եւ չանդիմանէր եւ ուսուցանէր զհրեայս եւ զհեթանոսս եւ զհեր-

2 Հոկտեմբեր ժԳ] եւ Սահճի ե *add.* Ե. || 3-4 կատարեցաւ . . . Պարսից] չիշատակ է սուրբ
բաճանաւկային Քրիստոսի Սաղօթ եպիսկոպոսին, որ ի Շապհոյ Սարուստէ արքայէն պարսից
կատարեցաւ Ե || 5 հրոյ] կրակի Ե || 9 Վկայարանութիւն] վկայութիւն Ե || 10 վկայս այս]
վկայն Քրիստոսի Ատեկիանոս Ե — 4 Գիսկեախանոսի] ամբարիշտ *add.* Ե ' 11 վարժեալ]
ճգնութեամբ եւ *add.* Ե.

ensuite par terre jusqu'à ce que toutes les articulations du corps fussent
brisées, puis on l'emmena à la prison et on l'y jeta. Elle pria toute la nuit
et rendit son âme à Dieu le 14 Octobre.

En ce jour, périt par le glaive, en Perse, le saint martyr du Christ,
l'évêque Sadoth, mis à mort par Sapor, roi des Perses, pour ne pas avoir
renié le Christ et adoré le soleil et le feu.

[Ե En ce même jour, martyre des saints martyrs Héron, Ater, Isidore
(Asidoros) et du jeune Dioscore¹ en Égypte; et du saint prêtre-martyr et
évêque Sylvain de Gaza.]

6 SAHMI, 15 Octobre.

Martyre du prêtre Lucien d'Antioche.

Ce saint martyr était de la grande ville d'Antioche, aux jours de l'empereur
Dioclétien; il était d'une grande famille et de parents chrétiens, et fut
formé à vivre d'une manière agréable à Dieu. Après la mort de ses parents,
il se retira dans l'église, et selon la parole de l'évangile, distribua tous
ses biens aux pauvres; il étudia profondément les écritures inspirées par

1. Cf. 1 Octobre, p. [372 sq.].

ձուածոյս. եւ եղև կատարեալ վարդապետ հրամանաւ եպիսկոպոսին իւրոյ եւ վարդապետին, եւ բարունք չաշակերտացն իւրոյ եպիսկոպոսք եղևն եւ ճարտիւրոսացան. որ եւ ինքն յառաջագոյն ասէր նոցա ճարդարէութեամբ զվկայական մահն իւրեանց :

* A fol. 59
r^o b.

Եւ թաղեալ զԱնտիոք քաղաքն * զնայ ի Նիկոմիդեա յորում Դիոկղետիանոս զքրիստոնեայս տանջէր : Եւ եզիա բարում հաւատացեալս որք յերկեղէ չարչարանացն զոհէին կռոցն, զորս վարդապետութեամբ եւ սղօթիւք զարձոյց յառաջնն դաւանութիւնն իւրեանց, եւ համբերել չարչարանայ եւ քարոյել զՔրիստոս համարձակութեամբ :

Եւ ինքն երանելին ուսեալ էր զարուեստ գրչութեան եւ զրեաց զիրս եւ եթող ի Նիկոմիդեա եկեղեցոջն, զհին եւ զնոր կտակարանս : Եւ շրջէր ի մէջ քաղաքին, եւ զորս կամէր տեսանել, տեսանէին եւ նոքա զնա, եւ զորս ոչ կամէր հացել եւ ոչ նոքա զնա հացէին ի մէջ նոցա կալով եւ շրջէր :

Եւ լուեալ թագաւորին զբարում ուսումն սրբոյն, որ միայն բանիւք հաւանեցուցանէր զամենեսեան եւ ի տեսչութենէ միայն երեսացն քրիստոնեայ լինէին. կոչեաց սու ինքն եւ երկեսաւ զէմ յանդիման խօսել : Հրամայեաց կախել սուաջն իւր վարագոյր,

2 եւ վարդապետին *om.* B — եղևն] ձեւնապրեցան B — ճարտիւրոսացան] ճարտիւրոսք եղևն B || 3 ճարդարէութեամբ] ճարդարէաբար B — զվկայական] զվկայութեամբ B || 5 Նիկոմիդեա] քաղաք *add.* B || 6 յերկեղէ] յերկիւղէ B || 7 զոհէին] զոհեալ էին B — վարդապետութեամբ] իւրով *add.* B || 11-13 Եւ շրջէր . . . կալով եւ շրջէր *om.* B || 15 տեսչութենէ] տեսութենէ B || 16 եւ երկեսաւ . . . եւ այնպէս *om.* B.

Dieu, puis réfuta et instruisit les Juifs, les païens et les dissidents. Il fut consacré docteur, par l'ordre de son évêque et maître, et beaucoup parmi ses élèves devinrent évêques et furent martyrisés, leur annonçant d'avance, par prophétie, leur mort par le martyre.

* A fol. 59
r^o b.

Il quitta la ville d'Antioche et * se rendit à Nicomédie où Dioclétien torturait les chrétiens. Il y trouva nombre de fidèles qui, par crainte des tortures, sacrifiaient aux idoles. Par sa doctrine et par ses prières il les fit revenir à leur première profession de foi, les encouragea à endurer les souffrances et à prêcher le Christ avec hardiesse.

Ce bienheureux, qui avait appris l'art de copiste, copia des textes de l'Ancien et du Nouveau Testament, qu'il légua à l'église de Nicomédie. Il parcourait la ville : ceux qu'il désirait voir, le voyaient également, mais ceux qu'il ne voulait pas voir, ne le voyaient pas non plus, bien qu'il se tint parmi eux et qu'il circulât au milieu d'eux.

L'empereur ayant appris la grande science de ce saint, qui persuadait tout le monde par sa seule parole, alors que d'autres devenaient chrétiens à la seule vue de sa personne, le manda auprès de lui, mais eut peur de lui parler face à

զի մի տեսցէ զերեսս արդարոյն. եւ այնպէս խօսէր սղարանօք եւ սարսնալօք եւ կամէր զարձուցանել զսարբն ի կատարաշառիլին. եւ չորժամ ոչ կարաց, այլ համարձակութեամբ եւ քաջութեամբ չանկիմանէր եւ ընդդէմ կայր, եւ բարկացեալ թագասորն * եհատ ի վերայ նորս վճիւ, զի ի հեռուօր բանցի սովածոհ սանկցեն :

5 Եւ ըստ հրամանին տարան չեղէուպօլիս եւ արկին ի բանց կապեալ ձեօք եւ տալք : Եւ բազում աւուրս արարեալ ոչ կամեցաւ չոմերէ կերակուր տանալ, մինչև ամենայն ծարմիւն հալչեցաւ, եւ միայն ստէր. Քրիստոսնեալ եմ Տէր : Եւ գոչս ասացեալ աւանդեաց զհոգին իւր աս. Աստուած բարի խօստովանութեամբ : Եւ կապեցին վէճ չտան եւ ընկեցին ի խորս ծովուն : Եւ ամօթալից լեալ թագասորն, հրամայեաց 0 հրովարտակս զրել չամենայն սահմանս զի զպարեպեն զհարածունն բրիտանելիցն :

Եւ աշակերտքն սրբոյն Ղաւկիանօսի երթեալ ի անդին եւ զնշխարան ոչ կարացին գտանել. եւ զեօթն օր ապօթս ասնէին աս Աստուած զի չայտնեցէ նոցս : Եւ ի միւսձ զիշերի երեսեցաւ սուրբ միւսնն չաշակերտացն սրում անուն էր Կղիկերիոս եւ ասէ. 3 3այս նիշ անդի գտանիցէր ի ծովեզրն զոր ցանկալքն : Եւ վազին ասեալ եւ այլ եւս 5 տմանս, զնայ ի անդին եւ գտին զծարմին սրբոյն ամբողջ եւ մեծ փափարանօք սղջու-

2 կարաց] հաւանեցուցանել *add.* B || 7 ասացեալ] ասելով B || 10 զհարածունն բրիտանելից] ի հարածուրց զբրիտանեայս B || 13 միւսնն] միւս B — Կղիկերիոս] Կղիկերիոս B || 14 ծովեզրն] ծովեզրն B || 15 զնայ] զնային B — գտին] գտեալ B — մեծ] մեծաւ B

face. Il ordonna de tendre un rideau devant lui, pour ne pas apercevoir la figure du juste, et c'est ainsi qu'il lui parla avec douceur et menaces, cherchant à convertir le saint à l'idolâtrie; mais n'y parvenant pas et voyant que le saint le blâmait et lui résistait avec hardiesse et courage, l'empereur irrité donna l'ordre de le faire mourir par la faim dans une prison lointaine.

On l'emmena donc, selon l'ordre donné, à Héliénopolis, où on le jeta, les mains et les pieds liés, dans une prison. Il y resta longtemps, et ne voulut accepter de nourriture de personne; tout son corps fondit et il ne faisait que répéter : Je suis chrétien, Seigneur. C'est en disant ces paroles qu'il rendit son âme à Dieu en bonne confession. On lui attacha une pierre aux pieds et on le jeta au fond de la mer. L'empereur, confus, ordonna d'envoyer des édits dans tout le pays pour mettre fin à la persécution des chrétiens.

Les disciples de saint Lucien se rendirent à l'endroit, mais ne purent trouver ses restes; ils prièrent Dieu pendant sept jours de les leur révéler. Une nuit, le saint apparut à l'un des disciples dont le nom était Glycérius et lui dit : Vous trouverez ce que vous désirez à tel endroit du rivage. Le lendemain, le disciple se fit accompagner de quelques personnes, et s'étant rendus à l'endroit, ils y trouvèrent le corps du saint intact. Ils donnèrent le salut, avec grande joie, et l'inhumèrent, enseveli dans du linge

նեցին, եւ ծաքուր պատանօք հանդուցին ի պատուական տեղւոջ : Եւ յետոյ սուրբն
 * A fol. 59 * Կոստանդիանոս թագաւորն ^ շինեաց եկեղեցի մեծ յանուն նորա ի վերայ տապանին :
 v° b. Եւ կարգեաց ճատուսս ի վերայ եկեղեցւոյն յեղնուպօղեաց :

Կատարեցաւ սուրբն Ղուկիանոս քահանայն Հոկտեմբեր ժե :

Յայժմ աւուր սուրբ վկայքն Քրիստոսի Գասիոս, Գալիոս, Զոտիկոս ի Նիկոմիդեա 5
 քաղաքին, ի ծով ընկեցեալ կատարեցան :

* B
 p. 189 b. [B * Սորա չաւուրս զսհիցն եւ տօնի կւոցն համարձակութեամբ կացին առաջի եւ
 վկայեցին զՔրիստոս եւ յանդիմանեցին զսուրբիւն կւոցն : Կարաւ զնոսա պատաւորն
 եւ տանջեաց բազում տանջանօք եւ եհան զնոսա ի խաչ, եւ պատառեաց զկողս նոցա
 անուորմ, եւ մոմեղինօք շփէին զվէրան : Կապեցին վէճ մի մեծ ի պարանոցս նոցա 10
 եւ արկին ի ծով, եւ այնպէս խեղզամահ կատարեցան ի Քրիստոս :]

Սահմի Է եւ Հոկտեմբեր ժՁ : Տօն Յովհաննու կարապետին եւ Աթանազինէ եպիսկոպոսին :

Արքեպիսկոպոսն Կեսարիոյ Ղևոնդիոս, յորժամ ձեռնադրեաց զսուրբն Քրիզոր
 կաթողիկոս ամենայն Հայոց, եւ նմա զնշխարս Յովհաննու Մկրտչին որ կայր ի Կեսա-

3 ճատուսս ի վերայ] մուսս B || 4 Հոկտեմբերի ժե] եւ Սահմի Զ add. B || 5 Քրիստոսի
 om. B || 6 ի ծով... կատարեցան om. B.

propre, dans un endroit célèbre. Plus tard le saint empereur Constantin
 * A fol. 59 * construisit sur le tombeau une grande église, au nom du saint. Il érigea
 v° b. aussi des chapelles dans l'église de Héliénopolis.

Saint Lucianus, le prêtre, mourut le 15 Octobre.

En ce jour, les saints martyrs du Christ Dasius, Caius, Zoticus, furent
 mis à mort, jetés à la mer dans la ville de Nicomédie.

* B
 p. 189 b. [B* Ces saints, aux jours des immolations et fêtes des idoles, se présen-
 tèrent avec hardiesse, confessèrent le Christ et blâmèrent la fausseté des
 idoles. Le juge les fit saisir et soumettre à de nombreuses tortures, les fit
 crucifier, déchirer cruellement les côtes, en frottant leurs plaies avec de la cire.
 On leur attachait ensuite une grosse pierre au cou et on les jeta à la mer.
 C'est ainsi qu'ils moururent noyés, pour le Christ.]

7 SAHMI, 16 Octobre.

Fête du précurseur Jean et de l'évêque Athénogène.

L'archevêque de Césarée, Léonce, après qu'il eut sacré saint Grégoire
 catholico de toutes les Arménies, lui remit les restes de Jean-Baptiste qui
 se trouvaient à Césarée. Les notables de la ville et toute la population ne

ըլա : Եւ իշխանք բարարին եւ բազմութիւնքն ոչ կամեցան թողալ տանել զիշխարսն : Եւ իշխանքն Հայոց որ էին ընդ սրբոցն Գրիգորի, ետան կաշառս բարարապետին, եւ նա ցածուց զամբօսն :

Եւ չորժամ ելին իշխանքն ընդ զուսն բարարին Անտարս, կամեցան աչել զբարարն վասն կաշառացն զոր ետան բարարապետին, եւ խնայեալ սրբոցն Գրիգորի ազգ տանէ սրբոցն Աեւոնի : Եւ նա ստեալ զիշխարս սարբ եպիսկոպոսին Աթանոզինեաց եւ զայն իշխանացն Հայոց եւ՝ ազատէր չստնել չար ինչ բարարին : Եւ նոցա ստեալ զբարարեցին ի վնաս տաներոց բարարին : Եւ բերեալ չաշխարհն Հայոց, ի Տարսն զուսն, սնդ չպանեաց հրեշտակն Տեան սրբոցն Գրիգորի եւ ասէ. աչր համեցա Տէր բնակիլ սրբոցլ :

Եւ շինեալ եկեղեցի սնդ չանուն սարբ Աարապետին սնդ ել զիշխարս Բախաննոս Աարապետին եւ Աթանոզինեաց : Եւ կարգեաց ասն ամ չամէ, որ է Սահմի ամսոյ եւ ժԶ Հոկտեմբերի չորում տեղւոջ բազում բժշկութիւնք լինին զօրութեամբն Գրիգորի :

voulurent pas laisser emmener ces restes. Les princes arméniens, qui accompagnaient saint Grégoire, payèrent une somme d'argent au préfet de la ville, qui apaisa la foule.

Lorsque les princes eurent franchi la porte de la ville de Césarée, ils voulurent mettre le feu à la ville pour la somme d'argent qu'ils avaient remise au préfet de la ville. Saint Grégoire, au courant du fait, en fit part à saint Léonce. Celui-ci offrit les restes du saint évêque Athénogène aux princes arméniens en les priant de ne pas faire de tort à la ville. Ils les acceptèrent, et ne songèrent plus à causer de dégâts à la ville. Ils emportèrent ces restes dans le pays d'Arménie, dans la province de Taron; et c'est là que l'Ange du Seigneur se révéla à saint Grégoire et lui dit : Il a plu au Seigneur que la demeure des saints fût à cet endroit.

[S. Grégoire] y construisit une église au nom du saint précurseur, y déposa les restes du précurseur Jean et d'Athénogène. Il établit une fête à célébrer tous les ans le 7 du mois de hori, le 16 Octobre. En ce lieu s'opèrent nombre de guérisons par la puissance du Christ.

Յայժմ աւուր վկայութիւն սրբոյն Ղուկկիանոսի որ հաւատաց ի խաչելութիւն, զի հարիւրապետ էր եւ սասց. Արդարեւ Որդի Աստուծոյ է սա :

Սուրբն Ղուկկիանոս էր ի Կապադոկիացոց երկրէն, եւ ի Հռոմ քաղաքին էր հարիւրապետ, եւ աւարեցաւ ի կաշսերէն Տիրերեայ յԵրուսաղէմ առ Պիղատոս դատաւորն : Եւ յորժամ հրեայքն խաչեցին զՔրիստոս ետես զահաւոր զսքանչելիքն որ եղեն, զկաւարումն արեգականն եւ զմեծ շարժումն որ եղեւ, որ եւ գերեզմանք բացան : Աղաղակեաց եւ ասէ. Արդարեւ Որդի Աստուծոյ է սա :

* A fol. 60
r° b.

Եւ յորժամ Հրեայքն կաշառեցին զպահապանսն, զի պարութիւնն Տեսուն * խափանեցեն Ղուկկիանոս ոչ կամեցաւ աւնուլ չարժաթոյն եւ երկու այլ եւս զօրականք որք հաւատացին ընդ նմա : Եւ թողեալ վկարգ հարիւրապետութեանն զնաց յերկիրն իւր Կապադոկիայ երկու զօրականօքն եւ անկ քարոզէր վխաչելեայն Քրիստոս ճշմարիտ Աստուած եւ Որդի Աստուծոյ :

Եւ լուեալ Հրէիցն որ յԵրուսաղէմ լցեալք նախանձու, ժողովեցան առ Պիղատոս եւ խոստացան նմա կաշառս գանձս բազումս, զի հնարս զիցէ սու ի սպանանել զՂուկ-

1 վկայութիւն . . . է սա :] վկայութիւն սրբոյն Ղուկկիանոսի հարիւրապետի որ ի խաչելութիւնն Քրիստոսի հաւատաց, եւ կատարեցաւ ի Կեսարիա Կապադոկիացոց երկրէն] Կապադոկիացոց գաւառէն B || 8 [խափանեցեն] թաքուցեն B || 14 առ ի om. B.

En ce jour, martyre de saint Longinus qui crut au erucifiement, car c'est le centurion qui dit : *Cet homme est vraiment le Fils de Dieu* ¹.

Saint Longinus était du pays de Cappadoce, il devint centurion dans la ville de Rome et fut envoyé par l'empereur Tibère à Jérusalem au juge Pilate. Lorsque les Juifs crucifièrent le Christ, il fut témoin des terrifiants prodiges qui eurent lieu : de l'éclipse de soleil, du grand tremblement de terre et des tombeaux qui s'entr'ouvrirent. Il s'écria alors et dit : *Cet homme est vraiment le Fils de Dieu* ¹.

Lorsque les Juifs donnèrent de l'argent aux gardes pour étouffer la résurrection du Seigneur, * Longin et deux autres soldats qui s'étaient convertis avec lui ne voulurent point toucher à l'argent. Il abandonna son rang de centurion, se rendit dans son pays, en Cappadoce, avec les deux soldats, et y prêcha le Christ crucifié, vrai Dieu et Fils de Dieu.

* A fol. 60
r° b.

Ce qu'ayant appris, les Juifs de Jérusalem, remplis de jalousie, s'assemblèrent auprès de Pilate et lui promirent de fortes sommes s'il trouvait le moyen de faire mourir Longin. Pilate écrivit aussitôt dans une lettre à

1. Matth., xxvii, 54.

կխանոս : Եւ առժամայն զրեաց թուզթ առ Տիրեղիտս կայսեր ի Հոռոմ, եթէ Ղուենկխանոս եթուզ զճառուցութիւն հարկերատուութեանն եւ զնաց չաշխարհն իւր եւ բարոյլ, զԲրիտանոս Աստուած եւ Որլի Աստուծոյ :

Եւ լուեալ Տիրեղիտս, առարեաց զօրատուս ճի ի Կապադոկիտս զի սպանցեն զՂուենկխանոս : Եւ երթեալ զօրատուին եկիտ զսուրբն եւ զերկու զօրականն չազարակի ժառանգութեան իւրոց որ կոչի Սանդրաղիտ եւ եհատ զերկոցունց զլուխն : Եւ առեալ ճիւղն զլուխ սրբոյն Ղուենկխանոս, տարաւ առ Պիլատոս յերուսաղէմ : Եւ էստ զխոստացեալ կաշառն ի Հրէիցն, ետ ի նոսա զգրատուական զլուխն եւ նորս առեալ թագեցին չազրակոցս տեղիս բողաբին :

Եւ ընդ առուրսն ընդ տշնտիկ, կին ճի աչրի կապադոկիտցի ՝ խաւարեալ աչօր : Եւ առեալ զճիւղս որլին իւր զնաց յերուսաղէմ թերեւս ի հոգոց սուրբ տեղեացն ցանկրով չաչան՝ դարձեալ տեսցէ զլուսս : Եւ ի շրջել նոցա տեղ ճիւղս որլին իւր հիւանդացեալ ճեռաւ, եւ եղև կրկնակի խաւարումն աչրի կնոջն տշնտիկ, եւ ի բողում կոճմանէն եւ չաբոցն անկեալ կաջր չերկիր հեծեճանօր :

Եւ չաուր ճիւղս ի տեղեանն երեւցաւ նճա սուրբն Ղուենկխանոս եւ ճանուցանէ նճա զամենայն եղեալսն յերուսաղէմ ի Հրէիցն եւ ի Պիլատոսս : Թէ որպէս ճարախ -

1 [թուզթ] [թուզթս B — կայսեր]կայսր B || 4 սպանցեն] սպանցէ, B || 6 զերկոցունց] B || 8 կաշառն] կաշառան B || 10 [խաւարեալ աչօր] աչացոս լեալ խաւարեցաւ լոյսն B || 13 կրկնակի] կրկնատարակի B — աչրի om. B || 15-16 ճանուցանէ, ... ճարախ - րոստացաւ om. B.

l'empereur Tibère à Rome : Longin a quitté son service de centurion et s'est rendu dans son pays où il prêche le Christ, Dieu et Fils de Dieu.

Tibère, en l'apprenant, envoya un officier en Cappadoce pour mettre à mort Longin. L'officier s'y rendit, trouva le saint avec les deux soldats dans sa propriété de famille, qui s'appelle Sandralis, et trancha la tête à tous les trois. Il prit seulement la tête de saint Longin et l'emporta à Jérusalem à Pilate. Il reçut la somme promise par les Juifs et leur remit la précieuse tête ; ces derniers la prirent et l'enterrèrent dans la partie de la ville réservée aux ordures.

En ces jours, une veuve de la Cappadoce, qui avait perdu la vue, se rendit avec son fils unique à Jérusalem, pour y appliquer sur ses yeux de la terre des saints lieux, dans l'espoir de recouvrer la vue. Pendant qu'ils visitaient les lieux, le fils unique tomba malade et mourut, ce qui causa un double obscurcissement à la veuve, qui resta prosternée à terre avec de gros sanglots, des gémissements et des pleurs.

Un jour, saint Longin lui apparut dans une vision, lui annonça tout ce qui s'était passé à Jérusalem de la part des Juifs et de Pilate, et de quelle

բոսացաւ, ցուցանէ նմա եւ զտեղին ուր թաղեալն էր զգլուխ իւր, եւ ասէ. Փորեան եւ հան զգլուխն եւ առ ժամացն տեսցեն աչքք քո զոչսն, ցուցից եւ զորդին քո փառօք :

Եւ երթեալ այլոց առաջնորդութեամբ եկիտ զտեղին եւ փորեալ ձեռօք իւրովք եկիտ զպատուական զգլուխն : Եւ ընդ հանելն յալբոյն առեալ ի ձեռն իւր եւ նոյնժամացն բժշկեցան աչքն եւ ետես զոչս : Եւ պատեալ սուրբ կտաւով եղ ի առևի . եւ տարաւ յաշխարհն իւր Կապադոկիա, նոյնպէս եւ զմարմին որպէս իւրոց : Եւ երթեալ յագարակն Սանդրաղիս եղ ի ճիւղմ տապանի զգլուխն եւ զորդին իւր՝ որպէս հրամայեաց նմա սուրբն * Ղուկիկինոս : Եւ երեւեցոյց նմա զորդին իւր մերձ իւր փառաւոր տեսեամբ եւ լուսաւոր որ ասէր. Տեսանես զիս մայր իմ թէ որպէս զիս Աստուած ի ձեռն Ղուկիկինոսի աջապիսի փառօք փառաւորեաց եւ յանձն արար զիս սմա եւ հանապաղ ի միասին եմք :

* A fol. 60
v° b.

Իսկ երանելին Սուքիաս բոհանայն Երուսաղեմի եկիտ ի գրապահ տանն սուրբ Յարութեանն զրեալ զպատմութիւնն սրբոյն Ղուկիանոսի, առաքեաց առ եղբարս ի բազում եկեղեցիս :

Կատարեցաւ սուրբ վկայն Քրիստոսի Ղուկիկինոս Հովտեմբեր ժԶ :

1 էր] էին B || 2 ցուցից ... փառօք om. B || 6 Կապադոկիա] ի Կապադոկիա B || 7 Սանդրաղիս] Սանդրաղիս B — զգլուխն] իւր add. B || 8-11 եւ երեւեցոյց ... ճիւղմն եմք om. B || 13 Ղուկիկինոսի] Ղուկիկինոսի B || 15 Հովտեմբեր ժԶ] եւ Սահճի է add. B.

manière il avait été martyrisé; il lui indiqua l'endroit où sa tête avait été enterrée. Il lui dit : Creuse la terre et sors la tête et tes yeux reverront aussitôt la lumière; je te ferai voir également ton fils entouré de gloire.

Elle s'y rendit, guidée par d'autres, retrouva l'endroit, creusa la terre de ses mains et retrouva la précieuse tête. Lorsqu'elle l'eut sortie des ordures, elle la prit dans ses mains; ses yeux furent aussitôt guéris et elle vit la lumière. Elle l'enveloppa dans du linge propre, la déposa dans un coffret, et l'emporta dans son pays, en Cappadoce, en même temps que le corps de son fils. Elle se rendit dans la propriété de Sandralis, déposa dans un même tombeau la tête (du saint) et le corps de son fils, comme saint * Longin lui avait ordonné. Le saint lui fit apparaître son fils se tenant près de lui, sous un aspect glorieux et lumineux, qui lui dit : Tu me vois, mère, et de quelle manière Dieu, par l'entremise de Longin, m'a comblé de gloire. Il m'a confié à lui, et nous sommes toujours ensemble.

* A fol. 60
v° b.

Le bienheureux Hésychius, prêtre à Jérusalem, trouva, dans la bibliothèque de la Sainte Résurrection, l'histoire écrite de saint Longin et l'envoya aux frères à plusieurs églises.

Le saint martyr du Christ, Longin, mourut le 16 Octobre.

Յայսմ սուր սուրբն Սակրատիս բաճանայն եւ սրբաւհին թէպոսիս օրով կատարեցան յԱնկուսիս բազարն վասն հաւատոց Քրիստոսի յԱղեկաանդրոսէ արքայէ :

[B * Է եւ չայսմ սուր տօն սրբայն Յովհաննու Մկրտչի եւ Աթանայինեաց նշխարացն :

* B
P. 100 B

Յորժամ ձեռնադրեցաւ սուրբն Գրիգոր ի Կեսարիս ի սրտիս եպիսկոպոսոսթեան, եւ նմա արքեպիսկոպոսն Կեսարու Աւետիլիս ի նշխարոց սուրբ Մկրտչին Յովհաննու եւ Աթանայինեաց վկայի : Իսկ իշխանք բազարին նախանձեալ ոչ կամեցան թողալ տանել զսուրբ նշխարն, վասն որոչ իշխանքն Հայոց որ էին ընդ սրբայն Գրիգորի, ետուն բարուժ կաշառս բազարապետին, եւ նա ցածոց զամբոխն եւ թոյլ ետուն :

Եւ յորժամ ելին իշխանքն Հայոց ընդ զտուն բազարին Կեսարու՝ կամեցան ապել զբազարն վասն կաշառացն զոր ետուն : Եւ լմացեալ սրբայն Գրիգորի ապ տանէ ճեճին Աւետիլի եւ ետուն զնշխարս սուրբ եպիսկոպոսին Աթանայինեաց իշխանացն Հայոց, եւ ազատէր չտանել ինչ չար բազարին, եւ նորա ստեալ զապարեցին ի վնաս սունելոց բազարին :

Եւ յուլի անկեալ ճեճաւ ցնծութեամբ ստեալ զգանձն սրատուական եւ բերեալ հանպուցանէր չխար աշխարհն :

* Եւ ի ճանապարհին եկեալ ի գուտաին Տարօնոյ՝ լուս վասն ճեճեկի կուցն որ էր անպր ի լերինն Քարաբաղ ի վերայ գետոյն Եփրատոսոյ՝ ճեճապանձ բազմաճախ

* B
P. 101

2 յԱնկուսիս բազարն] յԱնկիւրիս բազարին B.

En ce jour, saint Socrates, pretre, et sainte Theodosie furent mis à mort par l'épée dans la ville d'Ancyre pour la foi du Christ par l'empereur Alexandre.

[B * En ce jour, fête des restes de saint Jean-Baptiste et d'Athénogène.

* B
P. 100 B

Lorsque saint Grégoire fut sacré à la dignité d'évêque à Césarée, l'archevêque de Césarée, Léonce, lui remit une partie des restes de saint Jean-Baptiste et du martyr Athénogène. Mais les notables de la ville, jaloux, ne voulurent pas laisser emporter ces saints restes; c'est pourquoi les princes arméniens, qui se trouvaient avec saint Grégoire, offrirent de fortes sommes au préfet de la ville, qui apaisa la foule, et on les laissa partir.

Lorsque les princes arméniens eurent franchi la porte de la ville de Césarée, ils songèrent à mettre le feu à la ville, à cause de la somme d'argent qu'ils avaient versée. Saint Grégoire, l'ayant appris, en fit part au Grand Léonce, qui remit les restes du saint évêque Athénogène aux princes arméniens, en les priant de ne pas faire du tort à la ville. Ils les acceptèrent et renoncèrent à faire du tort à la ville.

Saint Grégoire se mit en route avec grande joie, emportant le précieux trésor, qu'il déposa dans son pays.

* Chemin faisant, lorsqu'il fut arrivé dans la province de Taron, il apprit qu'il s'y trouvait un temple d'idoles, sur la montagne Karaka, sur le fleuve

* B
P. 101 B

յաւաջին թագաւորացն շինեալ : Հրամայեաց զօրացն որ ընդ իւր՝ զնալ տապալել զմե-
հեանան զի եկեղեցի շինեացէ, եւ զբերեալ նշխարսն հանգուցէ : Եւ եկեալ ոչ կարացին
զգուրս բազնացն գտանել, զի՝ զեւքն ծածկեցին, եւ ի պարխապն ոչ գծեաց երկաթ զի
պատառեացն :

Եկեալ ապա սրատմեցին սրբոյն Գրիգորի, եւ նա առեալ զնշան տէրունական 5
խաչին՝ եկեալ եկաց յանդիման շինուածոցն եւ ասէ. Հրեշտակք քո Տէր հալածեացն
զնոսա : Եւ ընդ բանին հողմ ուժգին բղխեաց ի խաչանիշ փայտէն, եւ շնչեալ ի լեառն
հաւասար տապալեաց զամենայն շինուածսն եւ զբնակիչսն աստակեալ, ոչ ինչ գտեալ ի
տեղւոջն ոչ քար եւ ոչ փայտ, եւ անթիւ մարդիկ որք տեսինն՝ հաւատացին ի Քրիս-
տոս : 10

Եւ մինչդեռ ելանէին, ի վեր ի գետն Եփրատ, եւ կամէին անցանել ընդ ձորակ մի՝
սպիտակ ջորիքն որք կրէին գուրբ նշխարսն՝ տեղի աւին : Եւ հրեշտակ Աստուծոյ
ասաց առ Գրիգորիոս եթէ. Հաճեցաւ Աստուած զի զիցես այդր ի նշխարաց սրբոցդ :
Անդէն շինեցին վաղվաղակի եկեղեցի, եւ զմեծ մասն ի սուրբ ոսկերաց անպր հան-
գուցին : 15

Իսկ եկեալ ի տեղի մեհենացն շինեաց եւ անդ եկեղեցի մեծապայծառ յանուն
սրբոյն Յովհաննու Մկրտչին, եւ եղ յաջակողմն զրանն աներեւութաբար զնշխարս

Euphrate, contenant de grandes richesses et qui avait été construit à grands frais par les premiers rois. Il ordonna aux troupes qui l'accompagnaient de se rendre au temple et de le démolir, pour y construire une église et y déposer les restes (des saints) qu'il transportait avec lui. Ils y montèrent, mais ne purent trouver la porte du temple, car les démons la leur cachaient. Le fer n'avait aucune prise sur les murs, qu'ils ne parvenaient pas à ébrécher.

Ils revinrent en rendre compte à saint Grégoire qui, ayant pris avec lui le signe de la croix du Seigneur, y monta, et se tint en face de l'édifice en disant : Seigneur, tes anges les chasseront. A ces mots, un vent violent souffla de la croix, se répandit également sur la montagne, renversa tous les édifices et fit périr les habitants, à tel point qu'il n'y resta sur place ni pierre, ni bois, et la multitude de gens qui en furent témoins crurent au Christ.

Pendant qu'ils remontaient le cours de l'Euphrate et qu'ils voulaient passer par un vallon, les mules blanches qui traînaient les saints restes s'arrêtèrent. L'ange de Dieu dit à Grégoire : Il plaît à Dieu que tu déposes en ce lieu une partie des restes de ces saints. Ils construisirent aussitôt une église en cet endroit et y déposèrent la plus grande partie des saints ossements.

[Saint Grégoire] monta ensuite à l'endroit où se trouvait le temple des idoles, et y construisit une magnifique église au nom de saint Jean-Baptiste, y déposa à droite de la porte, invisiblement, les restes du saint (Jean-

նորին եւ ի ձախոցն զնշխարս սրբոցն Աթանայինեաց, զորս ոչ որ կարէ տեսանել բաց միացն գտեղին ուր կանն : Ուղեաց սեղան եւ կանգնեաց աւագան մկրտութեան եւ լուսաւորեաց զբազմութիւն զօրացն որ ընդ իւր, եւ բաշխեաց նոցա գտէրանական ճարմինն եւ զարիւնն զոր սրտատարապեաց սուրբ հացասպեան. բանցի անց արար սկիզբն շինելոյ եկեղեցիա յաշխարհին Հոյսոյ :

Սահմանեաց անդէն ի նմին տեղւոջն ի նոցն աւար, որ է Սահմի Է եւ Հսկանձրերի ժԶ, ամ յամէ մեծաւ հանդիսիւ կատարել զչիշատակ սրբոցն :

Եւ է մինչեւ յայտօր սուրբ ուխտն վանք մեծ եւ հաշակաւոր, եւ բնակարան կրօնաւորաց եւ բժշկութիւնք բազում լինին զօրութեամբն Քրիստոսի, որ բնակեալ է ի սուրբս իւր :

Յայտմ աւար վախումն նշխարաց Յովսեփայ Արեւմտացոցն չերուսապէ՛ծ ի Պապո-
միդեաց որ է Աբրա, եւ չիշատակին ընդ նմա սուրբ Եղարեբ կանաչքն :]

Սահմի Է եւ Հսկանձրեր ժԷ : Տօն է Ուխէէ, ճարգարէին :

Ուխէէ ի Բեթամոթիաց էր ի ցեղէ Իտաբարաց, եւ շատ ճարգարէացաւ ի վերաց

13 Ուխէէ] Ուխէի B || 14 Ուխէէ] Սուրբ ճարգարէն Ատուծայ Ուխէ add. B — Բեթամոթի-
աց] Բեթամոթայ B.

Baptiste) et à gauche les restes de saint Athénogène; or personne ne peut voir l'endroit où ils se trouvent. Il y dressa un autel, érigea des fonts baptismaux, baptisa la multitude des soldats qui étaient avec lui et les communia au corps et au sang de Notre-Seigneur, pendant le sacrifice que le saint patriarche y célébra. C'est par là qu'il commença à ériger des églises dans le pays d'Arménie.

Il prescrivit sur-le-champ de célébrer, chaque année, en ce même lieu, et en ce même jour, c'est-à-dire le 7 sahmi, 16 Octobre, avec une grande solennité, la commémoration de ces saints.

Et jusqu'aujourd'hui ce lieu de pèlerinage est un grand et célèbre monastère, habité par des moines, et beaucoup de guérisons s'y opèrent par la puissance du Christ, qui habite parmi ses saints.

En ce jour, translation des restes de Joseph d'Arimathie de Ptolémaïs, c'est-à-dire Akka, à Jérusalem. On fait en même temps la commémoration des saintes femmes myrophores.]

8 SAHMI, 17 Octobre.

Fête du prophète Osée.

Osée était de Béthamoth [Belémoth], de la tribu d'Issachar. Il prophétisa

* A fol. 61
1° a.

Իսրայելը եւ մեռաւ խաղաղութեամբ եւ թաղեցաւ յերկրի իւրում : Եւ նշան * եթէ եկեցէ Տէր յերկիր եւ ընդ մարդկան շրջեցի, եւ կապնին որ ի Սելով բաժանեցի յերկոտաասան մասն, եւ եղիցի երկոտաասան կապնի. եւ զհետ երթիցեն եւ հնազանդեացին երեւելոյն Աստուծոյ եւ նովաւ կեցցէ ամենայն երկիր :

Յայժմ աւուր վկայութիւն սրբոյն Խուռասնթոսի որ է Ռոկէճաղիկ եւ Դարեհի ամուսնոյ իւրոյ :

Վկայն Քրիստոսի Խուռասնթոս էր ի ժամանակս Նումերեաց անօրէն արքային ի քաղաքէն Աղեկսանդրու, եւ անուն հօրն Պոլոմէոս մեծասուն իշխան : Եւ երթեալ Խուռասնթոս ի Հւոմ, ուսաւ զամենայն իմաստութիւն արտաքին զրոյ. նոյն պատահեալ խրատեցաւ յաստուածային զրոյ :

Եւ գտանէ ի թագաւոր յայրի միւսմ զոմն մի ծաւալ Աստուծոյ, որոյ անունն էր Կարպովորոն որ թարգմանի պտղաբեր, եւ ուսաւ ի նմանէ զամենայն բարեպաշտութեամբ աստուածգիտութիւնս եւ զմեկնութիւն զրոյ եւ զամենայն պատուիրանապահութիւնս եւ զօրէնս Աստուծոյ : Եւ մկրտեցաւ յանուն Հօր եւ Որդոյ եւ սուրբ Հոգոյն :

2 շրջեցի] յորժամ մասնէ արեգակն ի Սելով *add.* B || 3 հնազանդեացին] ի վերայ երկրի *add.* B || 4 կեցցէ] կացցէ B || 5 որ է] որ թարգմանի B — դարեհի] սրբոյն Դարիսոսայ զոր Դարեհ կոչեն *add.* B || 7 վկայն] սուրբ *add.* B || 9 նոյն] նոյնպէս B || 11 եւ գտանէ] Զի գտեալ B || 12 բարեպաշտութեամբ աստուածգիտութիւնս] աստուածային բարեպաշտութիւնս B || 13 զամենայն պատուիրանապահութիւնս եւ զօրէնս Աստուծոյ] զպահպանութիւն պատուիրանացն Աստուծոյ B.

beaucoup sur Israël, mourut paisiblement et fut enterré dans son pays. Il donna comme signe : * Le Seigneur viendra sur la terre et circulera parmi les hommes; Le chêne de Selov se partagera en douze parties, qui deviendront douze chênes; ils suivront le Dieu qui s'est manifesté et Lui obéiront et toute la terre sera sauvée par Lui.

* A fol. 61
1° a.

En ce jour, martyr de saint Chrysanthe, c'est-à-dire fleur d'or, et de son épouse Darie.

Le martyr du Christ, Chrysanthe, vivait aux jours de l'empereur impie Numérien, dans la ville d'Alexandrie. Son père, prince riche, se nommait Polémus. Chrysanthe se rendit à Rome et y apprit toute la philosophie profane, mais il s'adonna en même temps à l'étude des écritures divines.

Il rencontra, caché dans une grotte, un serviteur de Dieu, dont le nom était Carpophore, ce qui se traduit « qui porte des fruits », et il apprit de lui toute la science pieuse de Dieu, les commentaires des écritures, les commandements et les lois de Dieu. Il se fit baptiser au nom du Père, du

Եւ յնա եօթն աւար լուսուորութեանն՝ ելեալ համարձակութեամբ քարտեաց զՔրիստոս :

Եւ լուեալ Պաղմէոս հարիւրապետն արդել զնա ի խաւարայլն բանալ, ասալ ինձն սակաւիկ հաց եւ ջուր : Եւ յնա աւարց բազմաց ասեն սմանք զՊաղմէոս, եթէ Սրչափ չարչարին քրիստոսնեացն՝ սուսել զօրման ի հաստս խրեանց . եւ ընտրեաց սղծկունս ճաստարս եւ զեղեցիկս՝ զարդարեաց զնոսս սկրալ եւ ձեծազին զգետալար եւ արդել ի ծիտսին ի տաճարն եւ ի սենեակս պաշտուս : Եւ սաստապէս ստարէր նոցա կերակուրս եւ խորտիկս անուշս եւ բազմաճախս, եւ չարախոյն զինիս բազբրահամ, այնու կամէր զրկել զսուրբն յաստուածայլն հաստացն եւ ի պարկեշտ զարծոցն :

Ընդ սրս եւ սաստուածաւէր երիտասարդն Խուստանթոս խմացեալ զհնարս սաստանայական՝ վտխճել կամեցաւ չորտաջթէ բանտարկալին, անկեալ ի վերայ երեսաց խրաց յերկիր սպաշէր զՄատուած վրկիլ ի շարէն չացն : Եւ արկեալ Մատուած այնչափ թմբութեան բուն ի վերայ կանանցն ձինչեւ ամենեքին ոչ կարէին զարթնալ . եւ չարմած սոսլին նոցա կերակուրն երանէին ի սենեկէն ուր սպթթէր երանելին Խուստանթոս, եւ ի տաճարին ձիացն նստեալ սուտէին : Եւ սչսպլափ հնարիւր հացս խր ոչ կարաց չաղթել ինձն :

3 Պաղմէոս հարիւրապետն] Պաղմէոս հացս խր B || 5 սրչափ] սրբան B || 6 սղծկունս] սղջկունս B — զգետալար] զգետաւար B || 7 արդել] զնոսս add. B || 9 կամէր] կամելով B — զսուրբն] զնա B || 13 ձինչեւ] ձինչ զի B || 14 երանելին] երանէր B.

Fils et du Saint-Esprit. Sept jours après son baptême, il se mit à prêcher le Christ avec hardiesse.

Ce qu'ayant appris, le centurion Ptolémée le fit enfermer dans une prison obscure, ne lui donnant qu'un peu de pain et d'eau. Longtemps après, quelques personnes ayant dit à Polémius : Plus les chrétiens auront souffert, plus ils se raffermiront dans leur foi, il choisit des jeunes filles toutes jeunes et belles, les para d'or et de vêtements riches et les enferma ensemble avec Chrysanthe dans une vaste maison aux pièces luxueuses. Il leur envoyait en grande quantité des plats succulents et fort coûteux et des vins fins en grande quantité, pensant de la sorte priver le saint de la foi divine et des actes de chasteté.

Le jeune Chrysanthe, l'ami de Dieu, pressentant en tout cela des moyens diaboliques et voulant éviter les pièges du démon, se jeta la face contre terre et pria Dieu de le délivrer de ce mal. Dieu envoya un sommeil si profond aux femmes qu'elles ne pouvaient plus se reveiller, et lorsqu'on leur apportait les repas, elles sortaient de la pièce où se tenait le bienheureux Chrysanthe, se rendaient dans la salle et s'asseyaient seules pour manger. Son père ne put le vaincre par de tels moyens. Son père consulta

* A fol. 61
v° a.

Իսկ հօր լւրոյ խորհուրդ աւեալ ընդ սիրելիս զի տացէ նմա ամուսին * հարսանեօր որ կարող իցէ հաւանեցուցանել զնա, ի բաց կալ յերկրարպուծենէ Քրիստոսի : Եւ ծանուցին նմա զկին սմն աթենացի իմաստասէր հմուտ եւ տեղեակ հեղենական հանձարոյ եւ գեղեցիկ տեսեամբ որում անուն էր Գարեհ, զոր զարդարեալ ամին զնա աւ Խուռսանթոս :

Եւ նստեալ ի միասին խօսեցան ընդ միմեանս յաստուածային եւ յարտաքին գրոց, եւ յոյժ վիճարանեալք զրովք, յաղթեաց սուրբն Խուռսանթոս ալջկանն Գարեհի, եւ յանկիմանեաց եւ առասպել եցոյց զճիճաղելի զիրս հեթանոսաց եւ զբարբաջմունս նոցա : Եւ հաւանեցուցեալ զկոյնն Գարեհ, յանձն էառ հաւատալ ի Քրիստոս եւ ամուսնանալ նմա. եւ ուխտ եղեալ անուամբ միացն լինել ամուսինք, եւ անարատ պահել զկուսութիւնն մինչեւ ի մահ : Եւ երթեալ Գարեհ ի տունն Խուռսանթոսի եւ ուսաւ զամենայն զիրս աստուածաշունչս եւ բազմութիւն արանց եւ կանանց զարձուցին յաստուածպաշտութիւն ի մորրութենէ կռոցն վարդապետութեամբն լւրեանց :

* A fol. 61
v° b.

Եւ եղեւ խուովութիւն մեծ վասն նոցա ի Հռոմ առ Կղերոն եպարքոս քաղաքին, եւ կանայք աղաղակէին վասն Խուռսանթոսի եթէ. Որոշէ * զարսն մեր յանկողնոց մերոց, եւ ուրանալ զաստուածսն : Նոյնպէս եւ արքն աղաղակէին վասն երանելոյն

1 առեալ] արարեալ B || 10 նմա] ընդ նմա B — եղեալ] եղին միմեանց B — պահել] պահեցեն B || 13 յաստուածպաշտութիւն ի մորրութենէ] ի կռապաշտութենէ յաստուած-գիտութիւն B || 14 Կղերոն] Կղերոն B || 15 վասն] սրբոյն *add.* B

* A fol. 61
v° a.

donc des personnes amies pour donner en mariage à * Chrysante une épouse qui fût capable de le persuader de s'éloigner de l'adoration du Christ. On lui parla d'une femme athénienne, philosophe, versée dans les études helléniques et d'un beau physique, dont le nom était Darie. On la para et on la conduisit auprès de Chrysante.

Ils restèrent ensemble, causèrent des écritures divines et profanes, discutèrent longtemps sur les lettres, mais saint Chrysante eut raison de la jeune fille Darie; il discuta et démontra que les ridicules écrits des païens n'étaient que fables et insanités. Il convainquit la vierge Darie qui accepta de croire au Christ et de se marier avec lui, en se jurant d'être époux de nom seulement et de conserver sans tache leur virginité jusqu'à leur mort. Darie se rendit à la maison de Chrysante, apprit toutes les écritures divines, et ils convertirent par leur doctrine grand nombre d'hommes et de femmes de l'erreur des idoles au culte de Dieu.

* A fol. 61
v° b.

Il y eut à leur sujet un grand mouvement à Rome auprès de Cléros, éparque de la ville. Les femmes protestèrent contre Chrysante : * Il détourne nos maris de nos lits et ils renient les dieux. Des hommes clamè-

Գարեհի եթէ. Ձկանացս ճեր սրաշէ յամուսնութենէ ճերմէ եւ հաւատան ի Քրիստոս :

Եւ առարեաց եղարքոսն եւ ած առաջի իւր, եւ բազում հնարխար ջանացեալ՝ ոչ կարաց հաւանեցուցանել եւ խախտել ի հաւատոցն Քրիստոսի : Եւս գնտա ի Կրօզիտս զինաւարն եւ հանեալ արտարոյ բազարին Հոսմայ, եւ կապեցին զձեռս նոցա ուժգին ջլօբ, եւ առժամայն կապանքն թուլացան, եւ սարս ի փաշտի պնեպցին գտա նոցա կապանօք բեւեռաց եւ նոյնժամայն ճանրեցաւ փաշտն եւ եղև սրպէս փաշի, եւ սարս հեղին ի վերայ նոցա ժողովեալ մէլոս, զի ի հատոյն ցնորեպցին իմաստարն եւ ոչնպէս եղև նոցա յանուշահատութիւն :

Եւ սարս արկին զնոսա ի նորապէն ճորթն սրջաւոյ եւ կարեցին շորջանակի եւ ընկեցին յարեւ, եւ ճորթն ոչ չորացաւ ամենեւին, եւ հանին ի ճորթնոյն եւ արկին ի պարանոցն բառամանեակս եւ երկաթն յատն, եւ արկին ի խաւարային բանդ, եւ անդան կապանքն ի պարանոցէ եւ յտից նոցա եւ ծագեաց ի բանդին լոյս մեծ :

1 երանելայն] երանուհայն B — հաւատան] հաւատալ B || 2 ած] կ, ած B — հաւանեցուցանել եւ խախտել] դարձուցանել B || 4 զինաւարն] զօրական B — եւ հանեալ արտարոյ բազարին Հոսմայ] եւ նա ճառնեաց ի զանազան տանջանս B || 5 եւ առժամայն . . . սարս om. B || 6 կապանօք բեւեռաց] բեւեռօք B — եւ նոյնժամայն . . . եւ սարս om. B || 7 ժողովեալ om. B — զի ի հատոյն . . . յանուշահատութիւն om. B || 9 հկարեցին] բարչեցին B || 10 յարեւ] յարեւու չորանոյ՝ զի նեղեալ կաշկանդեպցին ի նմա add. B — անին] հանեալ B || 11 պարանոցն բառամանեակս] պարանոցն բառամանեակ B — երկաթն] երկաթ B — արկին] արգելին B || 12 եւ անդան . . . լոյս մեծ : om. B.

rent également contre la bienheureuse Marie : Elle détourne nos femmes du mariage, et elles croient au Christ.

L'éparque les envoya chercher et les fit venir en sa présence, mais, bien qu'ayant employé beaucoup de moyens, il ne put ni les persuader ni les détourner de la foi au Christ. Il les remit entre les mains du soldat Claudius, pour les emmener hors de la ville de Rome. On leur attachait fortement les mains derrière le dos avec des nerfs (de bœuf), mais les liens se défirent aussitôt. On leur attachait ensuite les pieds à un poteau avec des chaînes et des clous, mais le poteau fut réduit en menus morceaux comme de la poussière. On versa ensuite sur eux de l'urine qu'on avait amassée, afin de leur faire perdre connaissance à cause de l'odeur; mais elle tourna en odeur suave pour eux.

On les enveloppa ensuite dans des peaux de bêtes récemment tuées, qu'on cousit sur eux, et on les exposa au soleil; mais les peaux ne se desséchèrent point. On les sortit des peaux et on leur passa des colliers au cou et des fers aux pieds, et on les jeta dans une prison obscure, mais les chaînes tombèrent du cou et des pieds et une grande clarté jaillit dans la prison.

* A fol. 62
1° a.

Եւ եպարքոսին * տեսեալ զպա ամենայն՝ կախարչս համարեցաւ զսուրբսն եւ ալան-
զովք ասէ առննն զքանչեւլն. եւ երթեալ սրբոցն առաջն նորա եւ անարդանօք յամօթ
արարին : Եւ հրամայեաց զսուրբն Խուսանթոս զաւարանօք հարկանել եւ իբրեւ
զպրատու կակղագոյն զիպէր ի նա : Զոր տեսեալ Կլօղիտոսի զօրականին հաւատաց ի
Քրիստոս կնաւն իւրով Իլարիաիւ եւ երկու որդովքն սրոց անուանքն Յասոն եւ Մալ-
ուոն, եւ այլ զօրականքն ընդ նոսա, եւ վարդապետեցան ի սրբոցն Խուսանթոսէ եւ
ձկրտեցան :

Եւ թագաւորն նուձերիանոս հրամայեաց կապել ի պարանոցն Կլօղիտոսի վէճձի ձեձ
եւ ընկեցին ի ծովն եւ զերկու որդիսն զԱսոն եւ զՄալուոն եւ զօրականսն որ խոս-
տովանեցան զՔրիստոս Աստուած՝ զլիտանեցին : Եւ կարան զկինն Կլօղիտոսի զԻլարիա
եւ յորժամ տանէին ի ճանապարհին՝ աղօթեաց առ Աստուած եւ աւանդեաց զհոգին :

Եւ զարձեալ արկին զԽուսանթոս ի խաւարային եւ ի մահահոտ բանտ յորում
էին աղտեղութիւնք ալբաց. եւ եղեւ լոյս եւ անուշահոտութիւն ի բանդին :

Եւ զերանելին Դարեհ արկին ի պռոնկատուն եւ առաքեաց նմա Աստուած պա-

1 եւ արանգովք . . . զօրականին] եւ հրամայեաց զսուրբն Խուսանթոս հարկանել մահաօր,
բոց նա զլիտովին յախշտակեալ գորով ի սիրոցն Քրիստոսի՝ իբրեւ պրատու կակղագոյն թուէին
նմա գաւարանքն : Եւ տեսեալ Կլօղիտոսի զպնդութիւն հաւատոց նոցա ի Քրիստոս Յիսուս՝ որով
անյողթելի ճնային յանրմբեր եւ ի զմեղակ տանջանոց B || 5 անուանքն] էին *add.* B —
Մալուոն] Մալարոն B || 9 զԱսոն եւ զՄալուոն] զՅասոն եւ զՄալուոս B || 11 զհոգին] ի Քրիստոս
add. B || 12 արկին] գաւարքն *add.* B — յորում էին . . . բանդին *om.* B || 14 զերանելին]
զերանաւհին B — արկին ի պռոնկատուն . . . վիճ ձեձ] ի սուն ինչ չար եւ վատ, եւ հանեալ
անտի կախեցին զիսպսէ եւ արկին ի հուբ բորբորեալ եւ շնորհօքն Աստուծոյ ապրեցան. եւ ապա
հրամանաւ եպարքոսին փորեցին վիճ ձեձ B.

* A fol. 62
1° a.

L'éparque, * témoin de tout cela, prit les saints pour des sorciers, disant
qu'ils faisaient ces prodiges par magie. Les saints se présentèrent devant
lui et l'humilièrent avec mépris. Il ordonna alors de frapper saint Chrysan-
the à coups de bâtons, mais ceux-ci lui parurent plus doux que des roseaux.
Ce que voyant, le soldat Claude crut au Christ avec sa femme Hilaria, ses
deux fils nommés Jason et Maur (*Mavron*), et d'autres soldats avec eux; ils
furent instruits par saint Chrysanthé et se firent baptiser.

L'empereur Numérien ordonna d'attacher au cou de Claude une grosse
pierre et de le jeter à la mer, et de trancher la tête à ses deux fils Jason
et Maur et aux soldats qui avaient confessé le Christ Dieu. On saisit
la femme de Claude, Hilaria, et pendant qu'on l'emmenait, chemin faisant,
elle pria Dieu et rendit son âme.

On jeta de nouveau Chrysanthé dans une prison obscure et infecte, où
se trouvaient entassées des immondices; mais il se produisit une clarté, et une
odeur douce se répandit dans la prison.

On enferma la bienheureuse Darie dans une maison de prostituées;

հասանալ ասիւծ մի աստուծոյ յանտառէն եւ երթեալ նստալ ի մէջ տանն եւ երթալին աստուծոյ պարտէսն եւ անտանէին զպարտանն եւ վախչելին : Եւ այլ ոմն յանգլնարար եմաս եւ կալեալ զնա ասիւծն ընկէց յերկիր եւ նստալ ի վերայ նորա, եւ պարտէսն աչն սկսալ աղաչել զՊարեհ եւ նա խրատեալ զնա աստուծոյն բանիւր զարցոյց ի կաս-
 5 պաշտութենէն եւ յանձին կալեալ եթէ, ամբողջ երանէ ի տանէն բարոյեացէ, ամենեցուն զՊարեհէ ի Հուսն եթէ, աստուծուհի իցէ :

Եւ բազում զօրականք զնոցին ի տանն զի հանցեն գառլուծն եւ ոչ կարացին, այլ ճանաւանդ խոցեցան ի զպարտէն եւ նորա հաւատացին ի Քրիստոս : Եւ հրամայեաց երարքոսն հրով աչրել զտանն, եւ չորժամ տարան զհարն հրամայեաց Պարեհ ասիւ-
 10 ծուն եւ երեալ զնոց ի գարանն իւր եւ ոչ զոր վնասեաց :

Եւ սորա հրամայեաց կախել գառլոսն զխաչաւ եւ բուծան կասարնն եւ անկաւ վաչան : Եւ բորբոքեցին հաւր զի աչրեցեն գառլոսն եւ շիջաւ հարն, եւ սրբ կամեցան ունել գառլոսն զտապան ձեռք նոցա եւ սրբալով հասաչելին : Եւ սորա վարեցին վիճ մեծ եւ ընկեցին անդ գառլոսն Խաւսանթոս եւ զՊարեհ, եւ հարն ծածկեաց զվիճն եւ
 15 աչնալէս կատարեցան ի Քրիստոս ի Հսկանծրերի ժի :

Եւ էր մերձակայ լեաւն չորժմ էր այլ, անդ ժողովէին բրիտանեացքն եւ կատարէին զախոս իւրեանց : Եւ լուեալ թագաւորին մինչդեռ չաչրին սոցմասէին,

16 ժողովէին] ժողովեալ էին B.

mais Dieu lui envoya comme gardien * un lion terrible de la forêt, qui vint *
 s'installer dans la maison, et les hommes prostitués qui s'y rendaient s'en-
 fuirent à la vue du fauve. Cependant, un homme ayant eu l'audace d'entrer,
 le lion le saisit, le jeta par terre et s'assit sur lui. Le prostitué se mit à prier
 Darie qui lui parla en des termes divins et le détourna du culte des idoles:
 il promit que s'il sortait indemne de la maison, il prêcherait à tous à Rome
 que Darie était une déesse.

Or beaucoup de soldats se rendirent à la maison pour en chasser le lion,
 mais ne réussirent point; par contre, ils furent blessés par le fauve, et ils
 se convertirent. Alors l'évêque ordonna de mettre le feu à la maison, et
 lorsqu'on y apporta le feu, Darie ordonna au lion de se retirer dans sa
 retraite; il s'en alla sans blesser personne.

[L'évêque] ordonna ensuite de pendre les saints à un poteau, mais les
 liens se défirent et le poteau tomba. On alluma un grand feu pour y brûler
 les saints; mais le feu s'éteignit, et à ceux qui voulurent se saisir des saints,
 les mains se desséchèrent, et ils gémissent avec sanglots. On creusa ensuite
 une fosse profonde et on y jeta saint Chrysanthé et Darie — la terre couvrit
 la fosse et c'est ainsi qu'ils moururent dans le Christ, le 17 octobre.

Il y avait une grotte dans la montagne voisine où les chrétiens se ras-
 semblaient et tenaient leurs réunions liturgiques. L'empereur, l'ayant appris,

եւ վրակեցին զգրուան ասլին զի ձի կարասցեն երանել, եւ ի վերայ ասլին հանեալ քար-
ակովս եւ վրացին զետուն ի վերայ ժողովրդոց քրիստոնէիցն : Եւ այնպէս յեա հաղար-
վերց նոցա ի կենարար մարմնոց եւ չարենէ Որդւոցն Աստուծոց աւանդեցին զհոգիս
իւրեանց : Յարում էր Պիոլորոս քահանայն որ զսուրբ խորհուրդն մատուցց յասլին եւ
Մարիամոս սարկաւազն եւ այլ յախտէ եկեղեցւոցն եւ ժողովուրդք բազումք որք բարի
խոստովանութեամբ կատարեցան ի Քրիստոս :

Եւ հրամանաւ Ստեփանոսի Հռոմոց հայրապետին եւ Ուլլըրինոս եւ Արմենիոս զրեցին
ճշգրտիւ զվկայութիւնս սուրբ եւ բարեյալթ վկայիցն Քրիստոսի եւ առաքեցին
յամենայն քաղաքս :

* B
p. 193 b. [B. * Յայսմ առուր յիշատակ եւ տօն սուրբ եւ սքանչելագործ բժշկացն Կոզմայի 10
եւ Դամիանոսի եւ երեք եղբարց նոցա՝ Անթիմասի, Լեւոնտոսի, Եւպրեպիոսի :

Սոքա էին արարացիք եւ ի ժամանակս Պիոկղիտիանոսի ըմբռնեալք ի Կիլիկիայ եւ
ի Լիւսիայ դատաւորէ ի յԵգիպոսոց քաղաքն տանջեալք ի խաչի կատարեցան եւ յետոյ
զմարմինս նոցա ի ծով ընկեցին :

Ի սմին վերափոխումն նշխարաց բարեկամին Քրիստոսի Ղազարու արղարոց՝ ի 15
Կիպրոսէ ի Կոստանդինուպօլիս հրամանաւ Լեւոնի բարեպաշտ կայսերն, եւ շինեալ
եկեղեցի մեծ :]

2 ժողովրդոց] ժողովելոց B.

ordonna de fermer l'entrée de la grotte pendant qu'ils psalmodiaient, de sorte qu'ils ne pussent sortir. On fit monter sur la grotte des tailleurs de pierres, qui provoquèrent un éboulement de la montagne sur l'assemblée des chrétiens. C'est ainsi qu'après avoir communiqué au corps vivifiant et au sang du Fils de Dieu, ils rendirent leur âme. Parmi eux se trouvaient le prêtre Diodore qui avait célébré le saint mystère dans la grotte et le diacre Marianus et autres clercs de l'église et beaucoup de personnes qui moururent dans le Christ en bonne confession.

Sur l'ordre d'Étienne, patriarche de Rome, Varinus et Arménus écrivirent fidèlement le martyre des saints et glorieux martyrs du Christ et l'envoyèrent à toutes les villes.

* B
p. 193 b. [B * En ce jour, commémoration et fête des saints médecins et thaumaturges Cosme et Damien et de leurs trois frères Anthime, Léonce et Euprepis.

Ils étaient Arabes, furent saisis en Cilicie, aux jours de Dioclétien, et mis à la torture dans la ville d'Egis par le juge Lysias. Ils moururent sur la croix, et l'on jeta ensuite leurs corps à la mer.

En ce même jour, translation des restes de l'ami du Christ, Lazare le juste, de Chypre à Constantinople, par ordre du pieux empereur Léon. On construisit en ce lieu une grande église.]

* Սահմի Թ. և Հովհաննիսի ԺԷ : Պատմաթիւն սրբոյն Ղուկասու աւետարանչին :

* Վ. Թ. Թ.
Վ. Բ.

Սուրբ աւարեալն Ղուկաս անտիրացի էր և արուեստիւ բժիշկ : Եւ երթեալ ի քաղաքն Թրուսս յօթնապրանս, ի ժամանակս Տիբերիոսի սրբապին և հանդիպեալ անց Պօղոսի աւարեալոյն ուրացաւ զիւր հայրենի կաթողոշտութիւնն և հաւատաց ի Քրիստոս : Եւ զնոցք զինի Պօղոսի, և սրբէս նա՛ նոյնպէս և սա եղև բարոյ և աւարեալ : Եւ շրջէին ի ծխտին ընդ ամենայն երկիր, և ուսուցանէին գաւառաբանն Քրիստոսի : Եւ եղև կատարեալ բժիշկ հոգւոյ և մարմնոյ մարդկան. և սոնէր նշանս և արուեստս մեծամեծս :

Կրեաց և զսուրբ աւետարանն սր ըստ անուանն խրոմ է, ի բանից և ի սրտամութենէ սրբոյն Պօղոսի աւարեալոյն : Կրեաց և զպիրս Գործոց Աւարեալոյն :

Եւ ի վարձեալ չալ զրոյ սրտամութենէ, թէ աւարեալն Ղուկաս աշակերտ էր Կապիւսանոսի նախարժշկի, զի էր չաւուրան չարոմ Քրիստոս չերկրի շրջեր, և բնւր Կապիւսանոս զարանչեկան զոր սոնէր Յիսուս, եթէ մեռեալս չարոցանէ, զկոյրս ի ծնէ բուսուսրէ, զանդամալոյճս և զանբժշկելի ցաւս և զհիւանդութիւնս բանիւ ծխոյն սոժամայն ողջացուցանէ և համերց և խլոց բնէ սալ և խօսել. աւարեաց գաշակերան խր զՂուկաս չերուսապէճ սա Քրիստոս, զի գոտոյլ և զճշմարիան զխոտոյլ և զարճցի անդրէն :

* Վ. Թ. Թ.
Դ. Բ.

* 9 SAHMI. 18 Octobre.

* Վ. Թ. Թ.
Վ. Բ.

Histoire de l'évangéliste saint Luc.

Le saint apôtre Luc était d'Antioche, médecin de sa profession. Il se rendit à la ville de Thèbes aux sept portes, aux jours de l'empereur Tibère, y rencontra l'apôtre Paul, renia l'idolâtrie de ses pères et crut au Christ. Il suivit Paul, et devint, comme lui, évangéliste et apôtre. Ils parcoururent ensemble tous les pays et enseignèrent l'évangile du Christ. Il devint un parfait médecin d'âme et de corps pour les hommes, et il accomplit de grands prodiges et miracles.

Il écrivit le saint évangile qui tire son nom de lui, d'après les paroles et le récit du saint apôtre Paul. Il écrivit aussi les Actes des Apôtres.

On dit encore, d'après d'autres récits historiques, que l'apôtre Luc avait été l'élève du grand médecin Galien, lequel vivait aux jours où le Christ circulait sur la terre, et qu'ayant appris les miracles accomplis par Jésus : qu'il ressuscitait les morts, donnait la vue aux aveugles de naissance, guérissait aussitôt, par la seule parole, les paralytiques, les infirmités incurables et les maladies, rendait la parole aux muets et l'ouïe aux sourds, Galien envoya son élève Luc à Jérusalem auprès du Christ, pour apprendre ce qu'il y avait de vrai et de certain et revenir aussitôt près de lui.

* Վ. Թ. Թ.
Դ. Բ.

Եւ չորժամ եհաս չԵրուսաղէմ եւ ետես զՔրիստոս եւ բարում սքանչելեաց ականա-
տես եղեալ, եւ զյառաջագոյն բժշկեալսն ետես, իջաւանս արարեալ ի սուն տեւատես
կնոջն, զոր չեա երկտասան ամաց Քրիստոս բժշկեաց. եւ ապա զարձաւ անդրէն
Ղուկաս եւ զԳաղիանոս ոչ ելլա քանդի մեռեալ էր : Եւ զնաց ի քաղաքն Թիւաս, եւ
հանդիպեալ Պողոսի աւաքելոյն, որպէս եւ զրեցաքն :

5

Եւ չորժամ հանդերձեալ էր մեռանել, կոչեաց զաշակերտան եւ զժողովուրդսն ուսաց
նոցա զաստուածային բանս եւ հաստատեաց ի հաւատս ճշմարիտս եւ աղօթեաց առ
Աստուած եւ աւանդեաց զհոգին իւր խաղաղութեամբ : Եւ բազում նշանք եւ բժշկու-
թիւնք լինին ի տելոջ հանգստեան նորս. եւ այժմ ողջ մարմնով եղեալ կայ ընդ այլ
աւաքեալսն ի Կոստանդինուպօլիս : Ննջեաց աւաքեալն եւ աւետարանիչն Քրիստոսի
Ղուկաս Հոկտեմբերի ժԸ :

10

[B * Տօն է մեծահանդէս եւ չիշատակ սուրբ եւ լուսավաչլ աւաքելոյն եւ աւետա-
բանչին Ղուկասու :

Սուրբ աւաքեալն Ղուկաս՝ ազգաւ Անտիոքացի էր եւ արուեստիւ բժիշկ եւ ի ծայր
հասեալ կենդանագրական արուեստին, երթեալ ի քաղաքն Թիւլէս չեթնադրունան՝ ի
ժամանակս Տիրերիոսի արքայի, եւ հանդիպեալ աւաքելոյն՝ եղեւ սպասաւոր եւ աշա-
կերտ Պողոսի աւաքելոյն :

15

Or lorsqu'il fut arrivé à Jérusalem, eut vu le Christ, eut été témoin de nombreux miracles, et eut vu ceux qui avaient été guéris auparavant, étant descendu dans la maison de l'hémorroïsse guérie par le Christ après douze années de maladie¹, Luc retourna dans son pays mais il ne retrouva plus Galien, car celui-ci était décédé. Il se rendit alors à la ville de Thèbes où il rencontra l'apôtre Paul, comme nous l'avons écrit plus haut.

Lorsqu'il fut sur le point de mourir, il appela ses disciples et la foule, leur enseigna les paroles divines, les raffermis dans la vraie foi, pria Dieu et rendit son âme en paix. Beaucoup de miracles et de guérisons ont lieu à l'endroit de sa sépulture. Il repose maintenant, de son corps entier, auprès des autres apôtres à Constantinople. L'apôtre et l'évangéliste du Christ, Luc, mourut le 18 Octobre.

[B * Fête de grande solennité et commémoration du saint et lumineux apôtre et évangéliste Luc.

Le saint apôtre Luc était antiochien de nationalité et médecin de sa profession; il était parvenu à la sommité de l'art de la peinture, dans la ville de Thèbes aux sept portes, aux jours de l'empereur Tibère, et y rencontra les apôtres; il devint le serviteur et le disciple de l'apôtre Paul.

1. Matth., ix, 20-22; Marc, v, 25-34; Luc, viii, 43-48.

* B
p. 193 b.

* B
p. 194 a.

* B
p. 193 b.

* B
p. 194 a.

Եւ լուեալ ի նմանէ զաստուածային բանն՝ տրացաւ զեւր հայրենի կոտորաշտոթիւնն եւ հաւատաց ի Քրիստոս : Եւ ի վերայ ծարմնական բձշկութեանն ընկալաւ եւ զհսպեօր բձշկութիւն, եւ պնաց զինի Պօղոսի, եւ սրպէս նա՝ նայնպէս եւ սա եղև քարոյ եւ սաւարեալ : Եւ շրջէին ի միասին ընդ ամենայն երկիր՝ եւ ասացանէին զաւետարանն Քրիստոսի : Եւ եղև կատարեալ բմիշի հպրոց եւ ծարմնոց ծարդիան, եւ սանէր նշանս եւ արուեստս մեծամեծս :

Գրեաց եւ զսուրբ աւետարանն որ ըստ անուան խրոմ է, ի բանից եւ ի պատմութենէ սրբոցն Պօղոսի սաւարելոց, սա Թէոփիլոս անն իշխանն ի Հասն : Գրեաց եւ զգիրս Գործոց Ասարելոցն :

Սա ի չարեքիերական կասան՝ օրինակեցաւ եղածին, եւ ի չարից պետոցն սպայոցց զնա Տիպրիս, որ պատէ զԱսորիս չարմէ էր նա : Եւ պրեաց զաւետարանն զնա ըսան ամի վերացմանն Քրիստոսի :

Ասի գործեալ չոյց զրոց պատմութենէ՝ թէ սաւարեալն Մակաս աշակերտ էր Գաղիանոսի նախարժիկի, զն էր նա չաւորան չարոմ Քրիստոս շրջէր չերկրի, եւ լսէր զարանչելիան զոր սանէր Յիսուս. եթէ զմեռեալս չարացանէ, զկոյրս ի ճնէ լուսաւորէ, զանդամարչս եւ զանբձշիկն ցասս եւ զհիւանդութիւնս բանիւ միայն սաւմամայն սապջացսցանէ եւ համերց եւ խլից խոտել սոպ եւ լսել : Ասարեաց զաշակերտն իւր զՄակաս չերուսապէճ սա Քրիստոս զն տեսցէ եւ զճշմարիտ եւ

Il apprit de lui la parole divine, renia l'idolâtrie de ses peres et crut au Christ. Il reçut, outre le don de la guérison du corps, celui de la guérison spirituelle, suivit Paul, et comme lui devint évangéliste et apôtre. Ils parcoururent ensemble tous les pays et y enseignèrent l'évangile du Christ. Il devint un parfait médecin de l'âme et du corps des hommes, et accomploit de grands miracles et prodiges.

Il écrivit le saint évangile, qui est selon son nom, d'après les paroles et le récit du saint apôtre Paul, pour un prince de Rome nommé Théophile. Il écrivit également le livre des Actes des Apôtres.

Il est symbolisé par le bœuf, dans le char aux quatre animaux, et par le Tigre, parmi les quatre fleuves qui contournent la Syrie, d'où il était. Il écrivit l'évangile vingt ans après l'Ascension du Christ.

On dit aussi, d'après un autre récit historique, que l'apôtre Luc avait été le disciple du grand médecin Galien, lequel vivait aux jours où le Christ circulait sur la terre. Ayant appris les miracles accomplis par Jesus, qu'il ressuscitait les morts, rendait la vue aux aveugles de naissance, guérissait par la parole seule et instantanément les paralytiques, les infirmes et les maladies incurables, rendait la parole aux muets et l'ouïe aux sourds, Galien envoya son disciple Luc à Jérusalem, auprès du Christ, pour voir et apprendre le vrai et

դատուցն զխառացէ՝ եւ եկեալ պատմեսցէ նմա, զի եւ ինքն Գաղիանոս երթիցէ անպր
առ Քրիստոս :

* B
p. 194 b.

Եւ յորժամ Դուկաս եհաս յԵրուսաղէմ եւ ետես զՔրիստոս եւ բարունմ սքանչե-
լեաց սկսանատես եղեալ՝ իջալմանեցաւ ի տուն տեւատես կնոջն, զոր յետոյ * եր-
կտասան ամաց Քրիստոս բժշկեաց, ապա հետեւեցաւ եւ ինքն նմա եւ շրջելով ընդ 5
Քրիստոսի ի կարգ եօթանասուն եւ երկու աշակերտացն թուեցաւ : Ետես զչարհարանս
եւ զմահն խաչի, եւ ի յարութեան կիւրակէին ճանապարհորդելով ընդ Կղէոպայ
յնմաուս, որ եւ ճանապարհակցեալ նոցա Քրիստոս՝ խօսակից եղեւ ընդ նոսա եւ
սեղանակից :

Ուստի եւ ի ճանաչելն զարձեալք յԵրուսաղէմ՝ աւետաբերք այլոց առաքելոցն 10
եղեն, պատմելով որպէս տեսին զՏէրն, վասն որոյ մինչդեռ զայն խօսէին՝ ինքն իսկ
երեւեցաւ ի միջի կայեալ նոցա : Այսպէս ետես եւ զՀամբարձումն եւ զԳալուստ
սուրբ Հոգւոյն, զոր եւ զրեաց զամենայն ըստ կարգի զիրս տնօրէնութեանն Քրիս-
տոսի՝ յաւետեացն Գաբրիէլի մինչեւ ի համբառնալն յերկինս եւս ճոխագոյն եւ լիա-
կատար քան զայլ ընկերսն :

15

Ասի եւ այս՝ եթէ յետոյ գնաց պատմել եւ քարոզել զամենայն վարդապետին
իւրոյ Գաղիանոսի, եւ եզիտ զնա զի մեռեալ էր : Եւ անտի գնացեալ ի քաղաքն Թի-
վաս՝ որ է եօթնադրունսն յԵլլապա, եւ հանդիպեցաւ Պօղոսի առաքելոյ : Եւ որպէս

le certain, et revenir lui en rendre compte, afin que lui aussi, Galien, pût
se rendre auprès du Christ.

Lorsqu'il arriva à Jérusalem, vit le Christ et fut témoin de nombreux
miracles, étant descendu dans la maison de la femme hémorroïsse que le
Christ avait guérie après * douze années, Luc suivit, lui aussi, le Christ, l'ac-
compagna et fut admis au nombre des soixante-douze disciples. Il fut
témoin de sa passion, de sa mort sur la croix et de sa résurrection. Le diman-
che de la Résurrection, il faisait route avec Cléophas vers Emmaüs, lorsque
le Christ, se faisant leur compagnon, parla avec eux et devint leur convive.

* B
p. 194 b.

Après qu'ils l'eurent reconnu, ils revinrent à Jérusalem et annoncèrent
la bonne nouvelle aux autres apôtres, en leur racontant comment ils avaient
vu le Seigneur; et pendant qu'ils parlaient, le Seigneur leur apparut lui-
même, se tenant au milieu d'eux. Luc fut ainsi témoin de l'Ascension du
Seigneur et de la descente du Saint-Esprit. Il décrivit toute l'économie de
l'Incarnation du Christ, dans l'ordre, à partir de l'Annonciation de Gabriel
jusqu'à l'Ascension au ciel, mais avec plus de détails et plus complètement
que ses autres collègues.

On dit aussi que [Luc], à son retour pour rendre compte et raconter tout à
son maître Galien, l'avait trouvé décédé. De là s'étant rendu à la ville de
Thèbes aux sept portes, en Hellade, il y rencontra l'apôtre Paul. Il devint

նախ աշակերտ էր՝ եւ ճանապարհակցեալ նմա չամենայն վաստակս բարպութեան
 աւետարանին, եւ հաղորդակից եղեւ նմա վշտաց եւ նեղութեանց՝ բանկից եւ կա-
 պանաց եւ ամենայն կրից գաւաթեանց ի ծովու եւ ի ցամաքի՝ սպասարկելով նմա
 հնազանդութեամբ : Եւ գամազան նշանօր գտնելերս ի հաւատս անկող եւ աւետարա-
 5 նան լուսասորելով զբարբ հեթանոսս, մինչ զի չաչա է թէ, ընդ նոցն Պօղոսի չերու-
 սողեմէ մինչեւ ի Լիբիկոն ընդ գաւաթարանն ընդ բարբս :

Ասի խակ՝ եթէ եւ երբևին սաարբեաց զնա Պօղոս ի Հոսոմ բարպութեամբ, եւ նա
 աշակերտեաց անդ զԹէափելլաս՝ զիշխանն մեծ եւ զգորբս : Սասաի եւ ետ նմա զրեզ
 գաւաթարանն սուրբ, ոչ միայն ի բանկից եւ ի սպասմութենէն Պօղոսի, զի նա ոչ
 10 եկաց մարմնով ընդ Տեսոն, այլ եւ չաչաց սաարբեացն սրբ՝ ի սկզբանէ, հետեւոյր
 էլին Քրիստոսի, որպէս ասէ ի սկիզբն աւետարանին եւ ի գործս սաարբեացն :

Սա՛ չորժամ ել Պօղոս չերուսապէճ՝ ընդ նմա էր, եւ ի Աեսարիա ի գաստարարափին,
 եւ ի Նափն, եւ չերթալն ի Հոսոմ ոչ մեկնեցաւ ի նմանէ, մինչեւ ի խաստփանս-
 15 թեանն նորա : Այլ եւ զերկուս ամս ընդ նմա եկաց ի բանկին, եւ չեաց չարձակիլն
 Պօղոսի՝ սաարբեցաւ ի նմին Պօղոսէ ի բարսղութիւն աւետարանին :

Զաս չիշէ Պօղոս եւ զալէ ասելով սա Կարոսայլան, եթէ. Սղջոյն սաչ ձեզ
 Կուկաս բմիշկ եւ սիրկը : Եւ սա Կարնթացլան զրէր, սաարբել զնոցն զՄուկաս ընդ

d'abord son disciple, l'accompagna partout dans toutes les œuvres de la
 prédication de l'évangile, et participa à toutes ses peines et douleurs, aux
 prisons, aux liens et à toutes les cruelles souffrances sur mer et sur terre, en
 le servant avec obéissance. Ils convertirent à la foi, par des miracles, le
 monde entier et illuminèrent par l'évangile tous les païens, car il est notoire
 qu'avec Paul il a rempli de l'évangile tout le pays, de Jérusalem à l'Illyrie.

On dit même qu'à une époque Paul l'envoya à la ville de Rome pour y
 prêcher, et qu'il y fit son disciple de Théophile, le grand prince et duc, qui
 lui fit écrire le saint évangile, non seulement d'après les paroles et le récit
 de Paul, qui n'avait pas accompagné personnellement le Seigneur, mais
 aussi d'après le récit des autres apôtres, qui accompagnèrent le Christ dès
 le début, comme le dit Luc au commencement de l'évangile et des Actes
 des Apôtres.

Luc était avec Paul, lorsque celui-ci quitta Jérusalem; il était aussi avec
 lui en Césarée lorsqu'il y fut condamné et dans le navire lorsque Paul partit
 pour Rome, Luc ne le quitta pas jusqu'à sa confession. Il resta même deux
 années avec lui en prison, et lorsque Paul fut ensuite remis en liberté, il
 fut envoyé par Paul même à la prédication de l'évangile.

Paul le mentionne et en fait l'éloge en disant aux Colossiens : *Luc, le*
médecin et le bien-aimé, vous salue ¹. Et il écrit aux Corinthiens en leur disant

1. Coloss., vi, 14.

Տիտոսի առ նոսա, ասելով. Առաքեցաք ընդ նմա զեղբայրն՝ որոյ գովութիւնն չաւետարանի անդ է ընդ ամենայն եկեղեցիս. եւ ոչ այսչափ ծիսայն՝ այլ եւ ձեռնադրեալ չեկեղեցեաց անտի նժդեհակից մեր եղեւ ի շնորհս յայտոսիկ որ պաշտին ի մէնջ ի փառս Տեսաւն եւ ի մեր յօժարութիւնն :

Տեսանես թէ որպէս գովէ զնա եւ իւր գործակից եւ հաւասարակից ցուցանէ յամենայնի, եւ սիրելի կոչէ եւ գովեալ յամենայն եկեղեցիս :

Որ եւ առաքեալ ի նմին Պօղոսէ ի քարոզութիւն բանին Աստուծոյ՝ չուեաց չարեւելս, եւ շրջեալ աւետարանելով ընդ բոլոր Լիբիա եւ ընդ Եգիպտոս եւ ընդ վերին Թերաչիդ զամենեսեան ելից վարդապետութեամբ աւետարանին :

Ապա ընթացաւ եւ յԵլլապա, այնուհետեւ ձեռնադրեալ քահանայապետ ի Հոգւոյն՝ եւ զԱքայիա եւ զներքին Թերէս զեօթնադրունան լուսաւորեաց մեծամեծ նշանօք եւ վարդապետութեամբ : Որով եւ զբազումս դարձոց ի հեթանոսաց անթիւ բազմութիւն ժողովրդոց, քակելով զտաճարս կռոցն եւ շինելով եկեղեցիս Աստուծոյ, եւ ձեռնապրելով եպիսկոպոսս եւ քահանայս եւ սարկաւազունս եւ զամենայն դասս պաշտօնէից եկեղեցւոյ, եւ չարդարելով կարգս պաշտամանց Աստուծոյ, եւ ոչ դարբէր ծիշտ ուսուցանել եւ մկրտել զբազումս :

qu'il leur envoyait Luc avec Tite : Nous avons envoyé aussi avec lui un frère, qui est loué dans toutes les églises à cause de l'Évangile. Et qui en outre a été choisi par les Églises pour être le compagnon de notre pérégrination, à cause de cette aumône qui est dispensée par nous pour la gloire de Dieu, et pour seconder notre bonne volonté¹.

Tu vois de quelle manière il en fait l'éloge et le montre comme son coopérateur et son égal en toutes choses; il l'appelle aussi son bien-aimé et loué dans toutes les églises.

Envoyé par Paul lui-même à la prédication de la parole de Dieu, Luc partit pour l'Orient, parcourut, en prêchant, toute la Libye, l'Égypte et la Thébàide supérieure et remplit tous ces pays de la doctrine de l'évangile.

Il s'empessa de se rendre ensuite en Hellade, après avoir été sacré pontife par le Saint-Esprit, et il illumina l'Achaïe et la Thèbes inférieure, aux sept portes, par de grands miracles et par sa doctrine. Il convertit également une foule innombrable de gens parmi les gentils, démolissant les temples des idoles et construisant des églises à Dieu, ordonnant des évêques, des prêtres, des diacres et des ministres de l'église de tous les ordres, établissant des règles pour le culte divin. Il ne cessa jamais d'enseigner et de baptiser les multitudes.

1. II Corinth., viii, 18-19.

* Սա՛ ոչ միայն բժիշկ էր արտեստիս՝ այլ և նկարազրույ պատկերաց և գրագիր :
Իսկ չեա բողոժ և գանապան չարչարանաց և բազմապատիկ նեղութեանց համբերելոյ,
և զտիեզերս ընդ երկացն ժամանակս լուսաստրելոյ բարոյութեամբ աւետարանին,
զամենայն աւուրս կենաց խրոյ՝ սասուածայնոցն պարտաւեայ ծառայեաց Աստուծոյ
անարատութեամբ և առանց մեղաց : Նաեւ բնախն խակ ոչ չաց ինչ ճախեաց գիւնան
կամ պարտաւեայ երբէք այլ ինչ աշխարհական գրագանաց, այլ միայն ընդ Աստուծոյ
և շատուածայինան հանապաղ լինելով ծարար սրբութեամբ և ճգնելով ի սրճս և
չաղօթս և ի բարոյութիւն բանին Աստուծոյ՝ և ի հանապաղարց նահատակութիւն
զորհանապաղ մեռանելոյ, ազդի ազդի վշտաց համբերութեամբ գծարդիկ սո փրկութիւն
հաւատոցն ածելով՝ գործօնեաց և սրտասուր եղև փրկութեան աշխարհի :

Իսկ չորժամ կատարեցան նորս ամբ սթասն, կամ սրպէս այբ ասն եօթանասուն
և երեք՝ ծանեաւ մերձեալ գժամ վախճանին խրոյ. և կոչեցեալ գաշակերասն խր՝
խրատեաց և գրուչացուցեալ սրինապրեաց : Եւ այնպէս ապօթեալ սո Աստուած, և
զխորհրդական կատարումն կրօնիցն հապորդեալ՝ աւանդեաց սրանչեկապէս սո Աստու-
ած զհոգին խր, որ և թաղեցաւ պատուով : Եւ բողոժ նշանք և արտեստը լինին ի
տապանէ նորս, փառաւորելով Աստուծոյ զխր գործօնեացն և գժշակն խր հաճելի և
գաշակերս :

* Il fut non seulement médecin de sa profession, mais aussi peintre et
copiste. Après avoir souffert de nombreuses et diverses tortures, supporté
des peines plus nombreuses encore, après avoir illuminé pendant de
longues années le monde entier par la prédication de l'évangile, il s'occupa
tous les jours de sa vie de choses divines et servit Dieu sans tache et sans
péché. Aussi ne se dépensa-t-il pas à des occupations mondaines et ne s'en
occupa jamais, mais uniquement de Dieu et toujours de choses divines avec
une sainteté pure, se mortifiant par des jeûnes et prières dans la prédi-
cation de la parole de Dieu, en se sacrifiant quotidiennement à une mort de
chaque jour, en souffrant toutes sortes de peines pour amener les hommes
à leur salut; il fut le serviteur pour le salut de la terre.

Lorsqu'il eut accompli ses quatre-vingts ans, ou, comme d'autres disent,
soixante-treize ans, il connut que l'heure de sa mort approchait, fit appeler
ses disciples, leur donna des conseils et des règles de prudence. Et tout en
priant Dieu, et après leur avoir communiqué la perfection mystique de la
religion, il rendit d'une manière admirable son âme à Dieu, et fut enterré
avec honneur. Beaucoup de miracles et de prodiges ont lieu sur son tombeau.
Dieu voulant ainsi glorifier le serviteur actif en qui Il s'est plu et son
disciple.

Իսկ յետ մեծի թագաւորին Կոստանդինոսի՝ որդի նորա Կոստանդինոս երեք անախ
 գնչխարս նորա ի ձեռն Արաեմիոսի զքսին Եղիպտացոյ եւ վկային, եւ եղ ի տաճարի
 սուրբ առաքելոցն ի Կոստանդինուպօլիս՝ ի ներքոյ սրբոց սեղանոցն : Չոր ի զնեւն անդ
 սմն իշխան որ Անատոլիոս կոչէր՝ ունելով զաւ անբժշկելի, որ ամենայն բժշկաց անհնա-
 րին համարեալ էր առ ի յողջանալ, եկեալ մերձեցաւ ի նշխարս երանելոյ աւետարանչին,
 եւ իսկոյն * կատարելապէս ողջացեալ բժշկեցաւ :

* B
 p. 196 a.

Ասի իսկ վասն սորա՝ եթէ նախ զպատկերն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոց եւ զնորին
 ճնողին մինչպէս էր ի կենցալս՝ ի ձեռն կենդանագրական արուեստին կենդանագրեաց .
 եւ բերեալ զայն առաքելոցն առ մալք Տեառն եթէ հաճոյ իցէ նմա . իսկ նա հաճեալ
 ընդ այն՝ ձայնեաց եւ ասաց . Ճնորհքն որ յինէն ճնաւ՝ ի ձեռն իմ ընդ սա եղիցի :

Սապէս եւ զարբոց եւ զգլխաւոր առաքելոցն նշանագրեաց զպատկերան, եւ ի նմանէ
 եւ աչսր ընդ ամենայն տիեզերս արտաճեալ սիրեցաւ աշապխի սրաշտելի բարեպաշտու-
 թեան եւ ամենապատիւ գործ :

Ննջեաց առաքելին Քրիստոսի Դուկաս աւետարանիչն՝ Հոկտեմբերի ԺԸ եւ Սահմի
 Թ :]

Au grand empereur Constantin, succéda son fils Constance qui fit trans-
 porter les restes (du saint) de l'endroit où ils étaient, par l'intermédiaire
 d'Artémios, duc d'Égypte et martyr, et les fit déposer dans le temple
 des saints apôtres à Constantinople, au bas du saint autel. Au moment où
 on les y déposait, un prince nommé Anatolius, et qui était atteint d'une
 maladie incurable, jugée impossible à guérir par tous les médecins,
 s'approcha des restes du bienheureux évangéliste et fut aussitôt * guéri,
 recouvrant une santé parfaite.

* B
 p. 196 a.

On dit également de [Luc] qu'il reproduisit par la peinture, d'abord l'image
 du Christ notre Dieu, ensuite celle de Sa mère pendant qu'elle était encore
 en vie; et lorsque les apôtres présentèrent [ce portrait] à la mère du Seigneur
 pour voir si elle l'agrèerait, elle l'accepta et s'écria en disant : Que les grâces
 qui naquirent de moi soient, par mon intermédiaire, dans cette image.

Il peignit également les images des saints et des principaux apôtres et
 c'est par lui que s'est répandue sur toute la terre jusqu'à nos jours une
 dévotion si pieuse et une œuvre si vénérable.

Le saint apôtre du Christ, l'évangéliste Luc reposa le 18 Octobre,
 9 sahmi.]

Մահճի Ժ եւ Հսկանճրերի ԺԹ : Տան է Յովիէլեայ ճարգարէին :

• A 191 83
P 46

Յովիէլ էր չողգէ Ռարենի, չողարակէ Բեղարալրաց : Մարգարէացաւ վասն սախոյ եւ Կուստանթնոսն զոճից, եւ վասն չարչարանոց ճարգարէին արգարաց եւ եթէ նախա նարալին ամենայն արարածք ի վրկաթիւն : Մեսաւ խողարաթեամբ եւ թողեցաւ չողարակի խրում :

Յայճ ասոր վարք երանելոյն Ածիլլարեայ յեկանիոյ եպիսկոպոսին :

Երջանիկ եւ ամենազովելի եպիսկոպոսն Ածիլլարեայ, էր չասարս Վաղենդիանոսի եւ Վաղէսի թողաւորացն . եւ եհաս ծինչեւ ցճեճն Թէպա եւ չողլին խր յԱրկաղէս, սնեալ եւ վարժեալ յեկեղեցւոջ ի աղայաթեկէ եւ աղթիւք եւ ճղնաթեամբ : Եղև հճուս աստուածային զրոյ եւ եկեղեցական կարգոց եւ կանոնոց զխոսն :

Եւ աղեցաթեամբն Աստուճոյ ի բարճ եպիսկոպոսոց եւ յեկեղեցականոց եւ

1 Տան է] եւ յիշատակ add. B — Յովիէլեայ] Յովիէայ B || 2 Յովիէլ] Սարք ճարգարէն Յովիէլ, որ թարգմանի սէր Տեան կամ սկիզբն Աստուճոյ add. B — Ռարենի] յերկրէն Յարալի add. B — Բեղարալրաց] Մեթամարան՝ զոր այլք կոչեն Բեթարալրաց : եւ ճարգարէաթեան շողհ սուեալ՝ որ եւ add. B || 3 արգարաց] Քրիստոսի Աստուճոյ ճերաց եւ թմ, ի կուս, ճաննելոց է, add. B || 4 վրկաթիւն] եւ վասն ասոր Հողոյն որոճ արժանի լինելոց էին ասարեալքն յեա համբաւեալոյն Քրիստոսի, զի ասոց եթէ, Հեղից չողոց ի վերոց ամենայն ճարմնոց : add. B || 5 խրում] ի Մանթարան add. B || 6 վարք] յիշատակ B || 7 ամենազովելի] երանելի B || 9 աղայաթեկէ] պահօք add. B.

• A 62 60
P 46

Fête du prophète Joel.

Joël était de la tribu de Ruben, propriété de Bethgapora. Il prophétisa la famine et la diminution des sacrifices, les tortures du prophete juste et par celui-ci la régénération de toutes les créatures dans le salut. Il mourut en paix et fut enterré dans sa propriété.

En ce jour, vie du bienheureux Amphiloque, évêque d'Iconium.

Le bienheureux évêque Amphiloque, digne de tout éloge, vivait aux jours des empereurs Valentinien et Valens. Il vécut jusqu'au temps du grand Théodose et de son fils Arcadius. Dès l'enfance il fut élevé et formé dans l'église à la prière et à l'ascèse. Il devint très versé dans les écritures divines, dans les canons et règles ecclésiastiques.

Il fut, par l'inspiration de Dieu, élu par un grand nombre d'évêques et

ժողովրդաց ընտրեցաւ եւ ձեռնադրեցաւ եպիսկոպոս յԻկոնիոյ քաղաքին : Եւ եղև վարդապետ ուղղափառ հաւատոյ եւ ընդդէմ եկաց արիստակոն հերձուածոյն, եւ բազում նեղութեանց եւ հալածանաց համբերեալ յարիանասոյցն :

* A fol. 63
v° a.

Քանզի միախոհ * եւ միակրօն էր սրբոց հարցն երեք հարիւր եւ տասն եւ ութիցն Նիկիոյ սուրբ ժողովոյն. նոյնպէս եւ սրբոցն Բասիլիոսի մեծին եւ սրբոցն Գրիգորի եւ 5 երկրորդ ժողովոյն հարիւր եւ չիտուն եպիսկոպոսացն. յսրոց մինն սա էր : Եւ ընդ նմին նպովեաց զաղանդն Եւնոմիոսի եւ Ապողինարի, բազում ճառիւք յանդիմանեաց զնոցա հերձուածն :

Եւ յորժամ զարձաւ եւ եհաս ի քաղաքն սքանչելին Ամփիլոքոս, եկն աւ թագաւորն եւ սսէ. Հալածեան ի քաղաքէս զարիստականաց եւ զհոգէմարա Մակեդոնի եւ զԱպո- 10 ղինարի զժողովարանն : Իսկ թագաւորն Թէոդոս զխնդիրն ոչ ընկալաւ. եւ նա տրտում եւ լռելեացն եւ չերեսաց թագաւորին :

Եւ ապա հնարս իմացաւ աստուածիմաստ եւ հանձարեղն Ամփիլոքոս : Յաւուր միոջ նստեալ էր թագաւորն եւ որդին իւր Արկապէոս ընդ աջմէ իւրմէ. եւ մտեալ Ամփիլոքէոս, ողջոյն ետ թագաւորին խոնարհութեամբ, իսկ որպևոյն վեր ի վերոյ ետ 15

2 ընդդէմ եկաց] ընդդիմակաց B || 5 Գրիգորի] աստուածաբանի եւ Նիկեայ սրբոցն Գրիգորի *add.* B || 8 հերձուածն] հերձուածոն : Եւ եղև յորժամ թագաւորեաց մեծն Թէոդոս եւ զնոց ընդդէմ Մագսիմիանոսի բռնաւորի աղստամբին եւ պտտերազմեալ յալթեաց *add.* B || 9 ի քաղաքն *om.* B — Ամփիլոքոս] Ամփիլոքիոս B || 10 զարիստականաց] զարիանասաց B || 11 Թէոդոս *om.* B.

d'ecclésiastiques et par le peuple, et fut sacré évêque de la ville d'Iconium. Il devint docteur de la foi orthodoxe, s'opposa au schisme arien, et souffrit beaucoup de peines et de persécutions de la part des Ariens.

* A fol. 63
v° a.

Car il était unanime dans sa croyance et sa * conduite avec les trois cent dix-huit pères du saint concile de Nicée, comme aussi le grand saint Basile et saint Grégoire et les cent cinquante évêques du second concile, dont il était du nombre. Il anathématisa avec eux l'hérésie d'Eunomius et d'Apollinaire, condamnant leur schisme par de nombreux discours.

Lorsque l'admirable Amphiloque, de retour, arriva dans la ville, il alla trouver l'empereur et lui dit : Chasse de cette ville les Ariens et les sectes de Macédonius et d'Apollinaire, les adversaires de l'Esprit. Mais l'empereur Théodose n'accueillit pas cette demande, et [le saint] s'éloigna de la présence de l'empereur, triste et silencieux.

C'est alors que, rempli de l'esprit de Dieu, l'ingénieux Amphiloque trouva un moyen. Un jour que l'empereur se trouvait assis, ayant son fils Arcadius à sa droite, Amphiloque se présenta, en saluant humblement l'empereur, mais négligemment son fils. Ce que voyant, l'empereur crut

գողջոյնն : Եւ տեսեալ թագաւորին կարծեաց եթէ արհամարհեաց զարպին խր, եւ հրամայեաց երանելի եպիսկոպոսին գնալ եւ որպէս խր՝ տալ սղջոյն Արկազե, ալի որպէս խրաց : Եւ նա ստէ : Բաւական է նմա սղջոյնն՝ զար կտաւ : Եւ թագաւորն զմտարեցաւ ընդ արհամարհանս որպէսն :

Եւ նոյնմամայն երջանիկ վարդապետն յաջանեաց զխորհուրդ սղջանին եւ ստէ արատաւօրք : Նայեա չիս թագաւոր, չժուռեցեր ընդ արհամարհանս որպէսն թս, այլ արամեցար յոյժ : Հաւատան ինձ, զի եւ ամենեցանց Աստուած տեսանելով զարհամարհանս որք հայհոյնն զմիածինն խր, յոյժ բարկանաց եւ պիպճ համարի զբոսս՝ եւ որք զբոսս ընդունին :

Եւ տեսեալ թագաւորին զհամարձակութիւն եւ զիմաստութեան բանս բահանայտեալին Աստուծոյ՝ եթէ որպիսի գործ կատարեաց չՄրդին խր, խեղցն խնդրեաց բարաէս եւ զրիչ, զրեաց հրամանս ձեռօք խրովք զի զմարտարանս հերձուածողացն արգելցեն : Այսպիսի էր բաջ հովիւն եւ բարի վարդապետն վասն ազգաբնակաց :

Այլ եւ բազում ձառս ներբողականս զրեաց ի տանս աւերանականս եւ ի սուրբ հայրապետս : Գրեաց եւ զվարս եւ զարանչելագործութիւնս որպէս Բարաչի Կեսարիոյ եպիսկոպոսի զորս մինչեւ ցոյցօր ընթեանուէն ի կաթողիկէ եկեղեցիս :

3 ստէ] ստէր B — զմտարեցաւ] յոյժ add. B || 5 երջանիկ] եւ սուրբ add. B || 6 նայեա չիս] նայիս B || 7 արամեցար] արամիս B || 15 որպէս] եւ ձեծին add. B — Կեսարիոյ] Կեսարու. B.

qu'il avait méprisé son fils, et ordonna au bienheureux évêque de saluer son fils Arcadius comme il l'avait salué lui-même. Celui-ci répondit : Le salut que j'ai donné lui suffit. L'empereur fut froissé du mépris infligé à son fils.

Le bienheureux docteur expliqua aussitôt le sens de son salut et dit avec larmes : Tu vois, empereur, tu n'as pu souffrir le mépris envers ton fils, et tu t'en es beaucoup affligé. Crois-moi, notre Dieu à tous, qui voit le mépris de ceux qui blasphèment son Fils unique, s'en irrite et les traite d'impurs, eux et ceux qui les accueillent.

L'empereur, considérant la hardiesse et les propos de sagesse du pontife de Dieu, et l'acte qu'il venait d'accomplir envers son Fils, demanda aussitôt du papier et une plume, écrivit de sa propre main des ordres pour empêcher les réunions des schismatiques. Ainsi le saint fut-il un courageux pasteur et un bon docteur pour les orthodoxes.

[Amphiloque écrivit aussi beaucoup de panégyriques pour les fêtes du Seigneur et celles des saints patriarches. Il écrivit également la vie et les miracles de saint Basile, évêque de Césarée, dont on donne lecture jusque aujourd'hui dans l'Église universelle.

* A fol. 64
r^o a.

Եւ բարձր ժամանակս կացեալ չաթու եպիսկոպոսութեան * եղեալ բարի հովիւ եւ ուղղափառ վարդապետ, եւ հասեալ ի խորին ճերութիւն հանդեաւ խաղաղութեամբ ի Քրիստոս Հոկտեմբերի ԺԹ, թողեալ չիշատակ ամենայն ուղղափառ եկեղեցեաց յաւխտեանս :

Սահմի ԺԱ եւ Հոկտեմբերի Ի : Վկայաբանութիւն սրբոյն Արտեմէոսի :

Յաւուրս Յուլիանոսի ուրացող արքային, սուրբն Արտեմէոս էր պատրկութեամբ ի Կոստանդիանոսէ մեծ արքայէն եւ բարի ալեօք ճերացեալ եւ զուքս եւ աւգոստաղիոս բարձր ժամանակս կացեալ, սնեալ եւ վարժեալ ի հաւատս եւ ի բարեպաշտութիւն աստուածսիրութեան :

Եւ լուեալ զՅուլիանոսէ զուրացող արքայէն եթէ գնաց ի մեծ քաղաքն Անտիօք եւ չարչարէր զքրիստոնեայս, գնաց անդ եւ սուրբն Արտեմէոս եւ ետես զսուրբ վկայսն ի տանջանսն զԵւզինէոս եւ զՄակարիոն քահանայսն եւ համարձակութեամբ եմուտ առ թագաւորն եւ յանդիմանեաց անարգանօք զամբարշտութիւն եւ զանաստուածութիւն սորա :

2 խաղաղութեամբ om. B || 4 յաւխտեանս] յաւխտեանական B || 5 Վկայաբանութիւն սրբոյն Արտեմէոսի] Վկայութիւն մեծի ճարտիրոսի սրբոյն Արտեմիոսի B || 6 էր] պատուեալ add. B || 8 բարեպաշտութիւն] բարեպաշտ B || 11 անդ] անդր B || 12 զԵւզինէոս] զԵւզենիոս B || 14 սորա] նորա B.

* A fol. 64
r^o a.

Il occupa longtemps le siège épiscopal, * fut un bon pasteur, un docteur orthodoxe et, parvenu à une vieillesse avancée, il reposa en paix dans le Christ, le 19 Octobre, laissant une mémoire éternelle à toutes les églises orthodoxes.

11 SAHMI, 20 Octobre.

Martyre de saint Artémus.

Saint Artémus vivait aux jours de l'empereur Julien l'Apostat. Il avait le rang de patricien que lui avait conféré l'empereur Constantin le Grand et il était parvenu à une vieillesse avancée, après avoir été longtemps duc et augustal. Il avait été élevé et instruit dans la foi, dans la piété et dans l'amour de Dieu.

Ayant appris que l'empereur Julien l'Apostat s'était rendu à la grande ville d'Antioche et y torturait les chrétiens, saint Artémus s'y rendit aussi et, voyant les saints prêtres Eugène et Macaire soumis aux supplices, il se présenta avec hardiesse à l'empereur et blâma, avec mépris, son impiété et son athéisme.

Եւ բարկացեալ իրբեւ զկատայլ շուն, հրամայեաց արջատաջբօր : հարկանել .
 մերկ գտարբն Արտեմէոս, մինչեւ նուապեցան գահիճրն եւ փոխեցան աչբ : Եւ սար
 սատասկօր խոցտեցին զնա եւ բերեցին զկոպն եւ արկին ի բանդ եւ զհնդեատասն
 օր անսուալ պահեցին : Եւ երեւեցաւ հրեշտակ Տեառն եւ կերակրեաց զնա եւ
 քաջապրեաց եւ խոտացաւ պախանական կեանսն եւ զանթառամ պատկն : Իսկ
 Յուլիանոս գտարբ վրացն զԵւզինխոս եւ զՄակարիան ուժգին տանջանօր չարչարեաց
 եւ արջարեաց չերկիրն նապատին . Եւ անդ բարի խոտալանութեամբ հանգեան ի
 Քրիստոս :

Եւ տարան գտարբն Արտեմէոս սուաջի ստենին եւ հարցարննելին եթէ . Աւրա-
 նան զՔրիստոս եւ զոհեա կուոյն : Եւ մեծաձայն բարբառով խոտալանէր զՔրիստոս
 եւ կշտամբէր զիմպաւորն : Եւ հրամայեաց բարակախաց եւ հերձին մեծապոչն ինչ
 վէճ, եւ արկին անդ գտարբն եւ աչնպէս պնդեցաւ որպէս ի մամուլս . եւ ի սաստիկ
 պնդութենէն արտաքս սատան աչբն, եւ աղօթէր սուրբն . Համբերելով համբերէի
 Տեառն եւ նայեցաւ սա իա : Եւ նայնմամայն հատին պղուխ երանելոյն՝ Հոկտեմբերի
 Ի :

3 [խոցտեցին զնա] [խոցտեցին — եւ զհնդեատասն . . . պահեցին om. B || 4 երեւեացաւ] երեւեալ նմա B || 4 Տեառն] ի տեսեան add. B — եւ կերակրեաց . . . պատկն] եւ քաջապրեաց զնա B || 7 նապատին] Աւգոստին B — հանգեան] կատարեցան B || 8 Քրիստոս] Սահճի ժէ եւ Հոկտեմբերի Ի add. B || 9 հարցարննելին] հարցանելին B — եւ զոհեա . . . զՔրիստոս om. B.

[Julien], devenu furieux comme un chien enragé, ordonna de ' mettre à nu
 saint Artémios et de le frapper avec des nerfs de bœuf, à tel point que les
 bourreaux s'évanouirent, et durent être remplacés par d'autres. On le
 couvrit de plaies avec des épines aiguës, on lui déchira les côtes, on le jeta
 en prison et on le garda sans nourriture pendant quinze jours. Mais l'ange
 du Seigneur lui apparut, le nourrit, l'encouragea et lui promit la vie éternelle
 et la couronne impérissable. Julien, après avoir soumis à de grandes tortures
 les saints martyrs Eugène et Macaire, les exila dans l'oasis d'Arabie,
 où ils moururent dans le Christ en bonne confession.

On conduisit saint Artémios devant le tribunal et on lui demanda : Renies-tu le Christ et immoles-tu aux idoles ? Il confessa à haute voix le Christ et adressa des reproches à l'empereur. Celui-ci ordonna à des tailleurs de pierres de fendre un grand bloc de pierre ; on y jeta le saint qui s'y trouva emprisonné comme dans une presse, et ses yeux, par la pression subite, jaillirent hors des orbites ; mais le saint pria et disait : *J'ai patienté pour le Seigneur et il m'a regardé.* On trancha aussitôt la tête au bienheureux, le 20 octobre.

* A fol. 64
v° a.
Խնդրեաց սուրբն Արտեմէոս յԱստուծոյ զի տացէ շնորհս անուան իւրոյ եւ ոսկերաց, զի որք աղաչեսցեն զԱստուած ի ձեռն սրբոյն * աւցեն սղորմութիւն եւ բժշկութիւն ամենայն ցաւոց մանաւանդ փոշտանկաց : Եւ եղև յերկնից ձայն առ սուրբ վկայն եւ ասէ. Լսելի եղեն աղօթք քո առ Աստուած եւ շնորհք բժշկութեան ատուան քեզ, եւ ամենայն որ որ խնդրեսցէ անուամբդ քո բժշկութիւն յԱստուծոյ տացի նմա՝ առաւել փոշտանկաց :

Եւ մի ոմն անուն Արիստոս սարկաւազ, առեալ զսրատուական մարմին սրբոյն Արտեմեայ, եւ օժ անոջ եղօք եւ խնկովք եւ սլատեաց սուրբ կտաւովք եւ եղ ի կապարեայ տապան եւ յուղարկեաց ի Կոստանդինուպօլիս : Եւ մեծաւ հանդիսիւք հանգուցին յեկեղեցոջ սրբոյն Յովաննու Մկրտչին, ի տեղին որ կոչի Աւքսիա. եւ մինչեւ ցայժմ բազում զարմանալի սքանչելիք լինի ի նշխարաց սրբոյն :

Եւ ոմանք մանկախելք գնացին յեկեղեցին եւ անսին բազում փոշտանգս անկեալ շուրջ զտապանովն, եւ սկսան ծրձաղելով աչպն առնել զհիւանդան : Եւ նոյնժամայն անկեալքն ողջացան եւ որ աչպն առնէին փոշտանգ զարձան ի տունս իւրեանց եւ զղջացեալք զարձան առ տապան սրբոյն եւ բազում ողբովք եւ հառաչանօք հազիւ ողջացան :

1-6 Խնդրեաց...փոշտանկաց om. B || 8 եղօք] իւղօք B — կտաւովք] կտաւօք B || 10 տեղին] տեղսն B || 11 լինի] լինին B || 12-16 եւ սմանք... սղջացան om. B.

* A fol. 64
v° a.
Saint Artémios avait demandé à Dieu de donner grâce à son nom et à ses os, afin que ceux qui prieraient Dieu par son intercession, * trouvaient pitié et guérison de toutes leurs douleurs, en particulier de la hernie. Une voix se fit entendre du ciel au saint martyr qui dit : Tes prières ont été exaucées par Dieu, et la grâce de la guérison t'est accordée : quiconque demandera la guérison à Dieu en ton nom la recevra, en particulier celle de la hernie.

Un diacre, nommé Aristus, prit le corps précieux de saint Artémios, l'embauma d'huile parfumée et d'encens, l'ensevelit dans des linges propres, le déposa dans un cercueil de plomb et l'envoya à Constantinople. On le déposa avec grande solennité dans l'église de Saint Jean-Baptiste, à l'endroit appelé Oxia; et jusqu'aujourd'hui de nombreux et surprenants miracles s'y opèrent par les restes du saint.

Certains, à l'esprit d'enfant, s'étant rendus à l'église et ayant aperçu de nombreux hernieux prosternés autour du tombeau, se mirent à rire et à se moquer des malades. Mais les gens prosternés trouvèrent aussitôt la guérison et ceux qui s'étaient moqués d'eux retournèrent chez eux affligés de la hernie; ils regrettèrent leur acte, revinrent au tombeau du saint et ce n'est qu'après bien des larmes et des sanglots qu'ils furent guéris.

* Յայժմ աւար վկայութիւն որդայն Թարեթաց եւ այլ տասն հազար եւ երկու հարիւր վկայցն որք ընդ նժա կատարեցան ի Գովանաս ջհատ արբայն Ոմերիտաց :

* A G. 61
V. b.

Վկայն Քրիստոսի սուրբն Թարեթաս՝ զխաւար էր բազարին նենդրասաց որ է ի Հնդկիս, ի ժամանակս Երեսովմաց բրիտանասատէր եւ բարեպաշտ արբայն Հընդկաց :

Եւ Ոմերիտաց բազարին էր թագաւոր հրեայ Գովնաս անուն, եւ երկիրն այն ի զրոյ Սարա կոչի. իսկ չարտարին զիրան Սարարիա անուանի :

Եւ անորէն արբայն Ոմերիտաց զորացու յոյժ եւ ելև թշնամի բրիտանեկց, եւ զնաց բազում զորօք ի վերայ նենդրասաց, չորում էր ձերուին սուրբն Թարեթաս : Եւ սրաշարեալ զբազարն մեծաւ զորօք եւ բանութեամբ սրտտերապմէր եւ նեղէր զբազարացիսն ուրանալ զՔրիստոս եւ գտանալ ի հրէութիւն : Եւ ոչ կարաց զարձուցանել այլ թշնամանէին եւ նզովէին եւ անիծանէին :

Եւ չորժամ ոչ կարաց բանութեամբ հաւանեցուցանել սկսաւ նենդութեամբ երզնալ յԱտոււածն Արբահամու, չորէնան Մովսեսի որ ոչ ինչ չար արասցէ նոցա, ոչ մահով եւ ոչ տանջանօք եւ ոչ նենդութեամբ, ծիայն թէ հնազանդին եւ ելցեն առ նա եւ

1 այլ] սրաց ընդ նժա B || 2 վկայցն] բրիտանեկց B — Գովանաս] Գովանաս B — ջհատ] հրեայ B || 4 Հնդկիս] Հապէշտան B — Հնդկաց] Հապէշաց B || 6 Գովնաս] Գովանաս B || 7 Սարարիա] Արարիա B || 10 մեծաւ om. B | 12 այլ] ճանասանդ add. B | 15 նենդութեամբ] զերութեամբ B — հնազանդին] հնազանդեացին B.

* En ce jour, martyre de saint Aréthas et de dix mille deux cents autres martyrs qui furent mis à mort avec lui par Dunaas, le roi juif des Homérites.

* A G. 61
V. b.

Le martyr du Christ, saint Aréthas, était un des notables de la ville de Négran, dans les Indes ¹, aux jours de l'ami du Christ, le pieux roi des Indes Elesbaan (*Elesborman*).

Dans la ville des Homérites régnait un roi juif du nom de Dunaas. Ce pays est appelé Saba dans les Écritures, et Arabie dans les livres profanes.

L'impie roi des Homérites, ayant acquis de la puissance, devint l'ennemi des chrétiens; il marcha à la tête d'une armée considérable sur Négran, ville dans laquelle se trouvait le vieillard saint Aréthas. Il assiégea la ville avec de nombreuses troupes, fit la guerre en tyran et obligea les habitants à renier le Christ et à se convertir à la religion juive. Mais il ne parvint pas à les convertir; par contre, les habitants l'insultèrent, l'anathématisèrent et le maudirent.

Ne parvenant pas à les persuader par la force, il se mit à jurer traitreusement par le Dieu d'Abraham et les lois de Moïse de ne leur causer aucun mal, ni par la mort, ni par tortures, ni par trahison, s'ils se soumettaient et se

1. Par « Indes » il faut entendre l'Éthiopie.

* A fol. 65
1° a. լինիցին * ընդ հարկաւ : Եւ նորա հաւատացին երզման նորա եւ բացին զբուռն քաղաքին եւ գնացին սիրով եւ ընծայլւք առաջի նորա : Եւ նոյնժամայն կապեաց զամենեսին եւ սրով կոտորեաց տասն հազար ուղի :

Եւ հրամայեաց զՊօղոսի զմեռեալ մարմինն հրով աչրել զեպիսկոպոսին ի քաղաքին եւ հոգմով իբրեւ զփոշի ցրուել : Եւ բորբոքեցին հուր եւ աչրեցին անդ զքահանայն եւ զսարկուսագունան եւ զկրօնաւոր կանաչս՝ անձինս երկու հարիւր եւ քսան եւ եօթն, եւ այլ աշխարհական կանաչս որոց մարտիւրոսացան արք իւրեանց եւ սրղիք :

Պարան եւ զաւագուհի քաղաքին երկու կուսան զատերօք, որոց բազում օղոքանոց եւ խոստմամբ խրատ տաչր, եւ զարձեալ սպառնալեօք զարհուրեցուցանէր, եւ ոչ կարաց զարձուցանել ի հաւատոցն Քրիստոսի : Եւ մինն ի զատերաց նորա երթեալ մերձ եթուք յերեսս արքային : Եւ նորա բարկացեալ սրտմտութեամբ հրամայեաց առաջի մօրն զերկոսին զատերան իբրեւ զսխար զենել, եւ յարենէ կուսին որ եթուք յերեսն՝ արքուցին մօրն եւ սպա հատին զզուսն :

Մատուցին առաջի եւ զսուրբ ձերուհին Խարեթաս, ընդ նմին եւ այլ եւս երեք հարիւր եւ քառասուն քրիստոնեայս կապեալս : Եւ սուրբն * Խարեթաս յանդիմա-

3 զամենեսին] զամենեսեան B — սզի] հոգի B || 4 ի քաղաքին. om. B || 11 Քրիստոսի] այլ մանաւանդ add. B || 14 յերեսն] յերեսս արքային add. B || 15 Խարեթաս] համարձակութեամբ add. B.

* A fol. 65
1° a. rendaient à lui comme * tributaires. Les gens crurent à son serment, ouvrirent la porte de la ville et se rendirent au-devant de lui avec joie et offrandes. Il les fit lier tous aussitôt et en massacra dix mille par l'épée.

Il ordonna ensuite de jeter au feu le cadavre de Paul, l'évêque de la ville, et de le disperser comme de la poussière au vent. On alluma une fournaise et on y brûla les prêtres, les diacres et les femmes religieuses, au nombre de deux cent vingt-sept personnes, avec d'autres femmes laïques, dont les maris et les fils subirent aussi le martyre.

On saisit également la doyenne de la ville avec ses deux jeunes filles vierges, que le roi engagea d'abord avec douceur et promesses à se détourner de la foi du Christ, puis les intimida avec menaces, mais ne réussit point. Une des jeunes filles, s'approchant du roi, lui cracha à la figure. Le roi, outré de colère, ordonna d'immoler comme des brebis, en présence de la mère, les deux filles; et on fit boire à la mère du sang de la vierge qui avait craché à la figure du roi; ensuite, on trancha la tête à la mère.

* A fol. 65
1° b. On mit aussi en présence du roi le saint vieillard Aréthas, accompagné de trois cent quarante autres chrétiens enchaînés. Saint * Aréthas blâma le roi

նեաց զանօրէն արքայն եւ ասէ . Փաթով ջնջեացէ Աստուած զթագաւորութիւնդ քս եւ
 զքաղաքդ քս լցուացէ բրխասանէլւք . եւ շինեացի եկեղեցի եւ այլ ոչ եւս լիցի բանօ-
 թիւն հրէից՝ այլ հարկատուք եւ ծառայք լիցին բրխասանէից : Եւ երանելիք լցեն
 որ վասն անասնն Քրիստոսի կատարին եւ նշովեալ եւ անիծեալ լիցին ամենայն
 5 թշնամիք խաչին Քրիստոսի : Եւ համբարձեալ գձեսս իւր չերկինս ագօթեաց առ Տէր
 ասելով . Տէր Յիսուս Քրիստոս Աստուած երկնից եւ երկրի, արն ողորմութիւն
 որոց չիշեն զմեզ, եւ օրհնեա որք զվերջութիւնս մեր կատարեն, եւ կանգնեսս զեղջիւր
 Հուսածոց եւ Հնդկաց, եւ զթագաւորութիւն անօրէն հրէիս այս՝ ասուք բրխասանէից,
 եւ զորացն զբարեպաշտ արքայն զԵլեօրովամ ի վերայ թշնամոցս խաչի քս : Եւ չորժամ
 10 ագօթեաց՝ պարձաւ ի կապեալ բրխասանեացն եւ ես ողջոյն, եւ նախ քան զամենե-
 սեան հատին զնորս զբախն եւ ասլա զայցոյն :

Կին մի բրխասանեաց աւներով ի գիրկս իւր որդի երկից ամաց ասեալ ջարենն, սրբոցն
 օծանէր չերեսս իւր եւ ասէր . Եղևի թագաւորութիւն հրէիս այս՝ որպէս ծովաճեղճ
 Փարաւոնի : Եւ զլիմեցին ի վերայ նորս անօրէն զօրականքն եւ ընկեցին ի գրկացն
 15 զայցոյն եւ չարաչար հարկանէին զկինն : Եւ մանուկն ընթացաւ առ թագաւորն * A fol. 66
 համբարէր զտոսն եւ աղաչէր թողուլ զմայնն ի հարուածոցն : Եւ նորս ի գիրկս իւր
 V. n.

2 շինեացի] շինեացէ B || 3 եւ ծառայք om. B || 5 առ Տէր om. B || 7 որոց] որք ագօթիւք
 B — եւ օրհնեա... կատարեն om. B || 8 Հնդկաց] Հայկեշոց B || 10 զամենեւեան] զամենեկանց B.

impie et lui dit : Dieu anéantira bientôt ton règne et remplira ta ville de chré-
 tiens; il y sera construit une église; il n'y aura plus de tyrannie des Juifs,
 car ils deviendront les tributaires et les serviteurs des chrétiens. Heureux
 ceux qui meurent pour le nom du Christ, et maudits et anathématisés tous les
 ennemis de la croix du Christ. Il éleva ses bras au ciel et pria le Seigneur
 en disant : Seigneur Jésus-Christ, Dieu du ciel et de la terre, aie pitié de
 ceux qui se souviendront de nous, et bénis ceux qui célébreront notre mar-
 tyre; rehausse la puissance des Romains et des Indiens et donne aux chre-
 tiens le règne de ce juif impie; fortifie le pieux roi Élesbaan contre cet
 ennemi de ta croix. Après avoir prié, il se retourna vers les chrétiens en-
 chaînés et leur donna le salut. On lui trancha la tête, en premier, et ensuite
 aux autres.

Une femme chrétienne, tenant dans ses bras un enfant de trois ans, prit du
 sang des saints et en mit sur sa figure en disant : Que le règne de ce juif soit
 comme celui de Pharaon qui fut englouti dans la mer. Les soldats impies se
 jetèrent sur elle, firent tomber l'enfant de ses bras et frappèrent brutalement
 la femme. * L'enfant accourut auprès du roi, lui baisa les pieds en l'implorant
 de délivrer sa mère des coups. Le roi prit l'enfant dans ses bras et lui

առեալ զմանուկն հարցանէր . Չիս սիրես եթէ զՔրիստոս : Ասէ տղայն . ՉՔրիստոս սիրեմ եւ զմայր իմ : Ասէ թագաւորն . Եւ ո՞ր տեսեր զՔրիստոս : Ասէ պատանեակն . Մայր իմ ցուցանէր չեկեղեցին զպատկերն Քրիստոսի :

Եւ կոչեալ զմի ոմն չիշխանացն ասէ . Առ զպատանիս զպս, թրխատեան եւ ուսն հրեայերէն : Եւ հրամայեաց եւ ընկեցին զմայրն ի հուրն . եւ չորժամ ետես տղայն զմայրն իւր ընկեցեալ ի հուրն՝ փախեալ ի ձեռաց իշխանին եւ ընթացեալ լալով աղաղակէր . Մայր իմ, մայր իմ, մի թողուր զիս : Եւ ընկէց զանձն իւր ի հուրն եւ ի միասին աւանդեցին զհոգիս իւրեանց :

Յայնժամ հրամայեաց Գովնաս արքայն զամենայն քրիստոնէից զաւակսն առնուլ ի գերութիւն եւ բաշխեաց իւրոց հրեայ իշխանացն ի ծառայութիւն որ էին համարով հապար եւ երկու հարիւր եւ իննսուն եւ եօթն : Եւ ձայն եղեւ յերկնից . Գաբրիէլ, Գաբրիէլ, Գաբրիէլ : Եւ չայնմ օրէ հետէ զբառասուն զիշեր հրեղէն նշանն երեւեցաւ յերկինս մերձ ի բազմաստեղն, եւ ընդ առաւօտն հուրն հոսէր ի վերայ երկրի, եւ չոյժ զարհուրեցոյց զհրէայսն :

* A fol. 65
v° b. Եւ զրեաց թուլթ Գովնաս եւ առաքեաց առ * Աղամանդան Պարսից արքայն, զի զամենայն քրիստոնէացսն որ ընդ իւրով իշխանութեամբ իցեն ի Պարսս, սրով կոտո-

1 Ասէ] երանելի *add.* B || 4 զպատանիս] զպատանեակս B || 6 զմայրն] իւր *add.* B || 7 մայր իմ, մայր իմ] մայրիկ իմ, մայրիկ իմ B || 11 Եւ ձայն... | Գաբրիէլ *om.* B || 14 հուրն] իբրեւ զփոշի *add.* B.

demanda : Aimes-tu moi ou le Christ? L'enfant répondit : J'aime le Christ et ma mère. Le roi lui dit : Et où donc as-tu vu le Christ? L'enfant répondit : Ma mère m'a montré à l'église l'image du Christ.

Le roi fit appeler un des princes et lui dit : Prends cet enfant, circonscis-le et fais-lui apprendre l'hébreu. Il ordonna ensuite de jeter la mère dans les flammes; mais lorsque l'enfant aperçut sa mère jetée au feu, il s'échappa des mains du prince, accourut et se mit à crier en pleurant : Mère, mère, ne m'abandonne pas. Il se jeta dans les flammes et tous les deux rendirent leur âme ensemble.

Alors le roi Dunaas ordonna de faire de tous les enfants des chrétiens des esclaves, et les répartit au service des princes juifs, au nombre de mille deux cent quatre-vingt-dix-sept. Une voix du ciel se fit entendre : Gabriel, Gabriel, Gabriel. Depuis ce jour et durant quarante nuits un signe de feu apparut au ciel près des Pléiades, et le matin le feu tombait sur la terre, épouvantant les Juifs.

* A fol. 65
v° b. Dunaas écrivit une lettre et l'envoya au roi des Perses, * Alamandarus, afin qu'il tuât par l'épée tous les chrétiens se trouvant dans son royaume en

րեացէ : Եւ չարժամ հասին ի Պարսիկս թղթաբերք անօրէն արքային, գտին անդ զեսարանս ի Հուսանց ի բարեպաշտ արքայէն Յուստինիանոսէ : Վասն սիրոց եւ խաղաղութեան . եւ նորս խախտնեցին զչար խնդիրս անօրէն արքային :

Եւ չարժամ լուաւ արքայն Յուստինոսս զպաշարումն նենկրատաց բարաբին եւ
 5 զբրխտանէից կարաւան ի Հրէից, զբնաց սա ելեարժամ բրխտատանէր արքայն Հնդկաց, եւ ասարեաց սա Յահաննէս հապրապետն երուստպեծի՛ զի եւ նա ի Հնդկիս ասարեացէ, սրպէս զի ելցէ բազում զօրօք ի վերաց անօրէն եւ հրէաց արքային Սմերիտաց, եւ խնդրեաց զվրէժ արեան սրբոցն :

Եւ սաւամայն հապրապետն Յահաննէս ի ձեռն հաստարիմ պաշտանէից չուարկեաց, նոյնպէս եւ ժասն ի գերեզմանէն Քրիստոսի եւ ի սուրբ Իոզղոթացէ եւ ի Բեթղէհեմայ ի սուրբ չալէն :

Եւ չոյժ ընկալաւ ձեծ խնդութեամբ բարեպաշտն ելեարժամ՝ չաւաջ ելեալ զնաց հարխր եւ բասն հապար զօրօք եւ պատերազմոյ երխարօք եւ զինուր եւ հարխր եւ իննսուն հապար հեանակօր, եւ վաթսուն նաւս հեծերօք ասարեաց՝ ընդ ծով, եւ
 15 երթեալ նասան շարջ զբարաբասն Սմերիտաց :

Եւ ելեալ ընդզէժ հրէաց արքայն՝ չալիսահարեցաւ բաջութեամբ ի նոյսանէ եւ ի սպաւ կոտարեցան ամենայն հեծերաօրք իւր : Կալան եւ զինքն զԹովնաս արքայ եւ

2 Յուստինիանոսէ] Յուստինոսէ B || 6 Հնդկաց] Հասկէշաց B — ի Հնդկիս] ի Հասկէշասան B || 13 եւ զինուր om. B.

Perse. Lorsque les porteurs de la lettre du roi impie arrivèrent en Perse, ils y trouvèrent les ambassadeurs grecs envoyés par le pieux empereur Justinien pour traiter l'union et la paix; ces derniers empêchèrent les mauvais desseins du roi impie.

Lorsque l'empereur Justinien vint à connaître le siège de la ville de Négran et la perte des chrétiens par les Juifs, il écrivit à Elesbaan, roi des Indes, l'ami du Christ. Il envoya aussi dire au patriarche de Jérusalem, Jean, d'envoyer également de sa part [une députation] aux Indes, pour que le roi marchât à la tête d'une nombreuse armée sur l'impie roi juif des Homérites et tirât vengeance du sang des saints.

Le patriarche Jean expédia aussitôt des ministres fidèles, en même temps qu'une parcelle du tombeau du Christ, du saint Golgotha et de la sainte grotte de Bethléem.

Le pieux Elesbaan les accueillit avec grande joie. Il partit à la rencontre [des Juifs] avec cent vingt mille hommes de guerre à cheval, et cent quatre-vingt-dix mille soldats à pied; il expédia par mer soixante vaisseaux, chargés de cavalerie, et vint mettre le siège devant la ville des Homérites.

Le roi juif marcha contre eux, mais fut vaincu par leur bravoure, toute sa cavalerie fut anéantie. Lui-même fut fait prisonnier avec sept princes

յազգականաց իւրաց իշխանս եօթն եւ ինքնին ձեռօք իւրովք ետպան զՃհուա արքայն եւ զազգականս իւր :

Եւ եղեւ ուրախութիւն մեծ յոյժ յառուր յայնմիկ եւ մտեալ ի քաղաքն Սմիրիտացոց, առար առին զամենայն ինչսն : Եւ նոյնժամայն զրեաց թուղթ աւ թագաւորն Յուստի- անոս զամենայն եղեալսն : Եւ նշանակեաց տեղի եւ շինեցին եկեղեցի : Գրեաց եւ աւ 5 հայրապետն յԵրուսաղէմ եւ նա առարեաց եպիսկոպոսս եւ օրհնեցին զեկեղեցին եւ մկրտեցին զամենայն հրեայսն քաղաքին :

Եւ զարձաւ թագաւորն Ելեսբովամ բարեպաշտն՝ մեծաւ ուրախութեամբ ի քաղաքն իւր եւ թագաւորեցոյց զօրդին փոխանակ իւր եւ զթագն իւր առարեաց աւ հայրապետն յԵրուսաղէմ զի կախեսցէ ի վերայ զերեզմանին Քրիստոսի : Եւ ինքն գնաց ի լեառն 10 եւ ընդ այլ սուրբ կրօնաւորսն կացեալ ձգնութեամբ՝ խաղաղութեամբ հանգեաւ ի Քրիստոս :

* A fol. 66 * Սահմի ԺԲ եւ Հոկտեմբերի ԻԱ : Վարք Երանեղոյն Իլարիոնի հօր հարանց կրօնաւորաց :

r° b.

Երջանիկ հայրն մեր Իլարիոն էր յառուրս Կոստանդիանոսի մեծի արքային ի Գաղա քաղաքէն եւ էին ծնօղքն նորա հեթանոսք : Եւ երթեալ յԱլեկաանդրիա ուսաւ զիր եւ 15 ծանեաւ զճշմարիտ հաւատն Քրիստոսի եւ մկրտեցաւ :

1 զՃհուա] զհրեայ B || 6 եպիսկոպոս] եպիսկոպոս B || 8 մեծաւ ուրախութեամբ] լսնութեամբ B || 9 զօրդին] զօրդի իւր B. || 13 Իլարիոնի] պատուական կրօնաւորի եւ *add.* B — կրօնաւորաց *om.* B.

de ses parents. [Elesbaan] tua de ses propres mains le roi juif et ses parents.

Il y eut une grande joie ce jour-là; on entra dans la ville des Homérites, on la pilla complètement. Elesbaan écrivit aussitôt à l'empereur Justinien tous les détails. Il désigna un emplacement sur lequel on construisit une église. Il écrivit également au patriarche de Jérusalem, qui lui envoya des évêques, et qui bénirent l'église et baptisèrent tous les Juifs de la ville.

Le pieux roi Elesbaan retourna avec grande joie à sa ville, fit régner à sa place son fils et envoya sa couronne au patriarche de Jérusalem pour la suspendre au-dessus du tombeau du Christ; et lui, s'étant retiré à la montagne, vécut d'ascétisme avec d'autres saints religieux et reposa en paix dans le Christ.

* A fol. 66
r° b.

* 12 SAHMI, 21 Octobre.

Vie du bienheureux Hilarion, le père des pères moines.

Notre bienheureux père Hilarion vivait aux jours du grand empereur Constantin; il était de la ville de Gaza; ses parents étaient païens. Il se rendit à Alexandrie, y apprit les lettres, reconnut la vraie foi du Christ et se fit baptiser.

Լուսա զձգնողական վարս Անտոնի, զնոց առ նա և սրտեալ առ նմա ամիսս երկու, ուսա զամենայն բաղարախարութիւնս նորս և զժամկալութիւն համբերութեան : Եւ էր Բլարիոն չայնժամ ամայ հեղատասանից : Վախճանեցան ճեպրն և զամենայն ինչս խրեանց բաշխեաց աղբատաց և կրօնաւորաց, և ինքն զնոց չանապատ՝ մալեաց և մաշկեպէն զղեսախը, և կերակուր էր նորս թուգս հեղատասան :

Եւ բազում վարձութիւնս անցուցին ընդ նմա զերն և շարժեցին զցանկութիւն մարմնայն և նշանաւ խաչին հալածէր զգետ : Եւ երկար ժամանակ ի միտմ խցի ժուժկալեալ աօթոց և ցրտոց և անձրեաց, և սորս շինեաց խրճիթ՝ ի բացնութիւն սանաչափս չորս և երկայնութիւն սանաչափս ութ, և բարձրութիւնն սանաչափս եօթն. և հանդէր ի դեանի խորզովն : Եւ ամենայն աւուր աւուրեալ ի ձգնութիւն վարացն : և ժամանակ մի թրջեալ սոբն ուտէր և ժամանակ մի սոց և հաց՝ և ժամանակ մի բանջար վալլի : Մինչեւ եղև ամայ ութսունից, ոչ ի ձիթոց և ոչ չոյց կերակրէ որ պարարէ զմարմինն ոչ հալարեցաւ ամենեւին :

Եւ մինչդեռ երկաստարդ էր հանդիպեցաւ աւաղակոց ի ձանսարսի. հարցանէին ընդ Բլարիոնի եթէ անդանէիր ի ձեռս աւաղակոց զինչ աւանելիր : Եւ նա ասէ. Մերկ մարդ չաւաղակոց ոչ երկնչի : Եւ թողեալ զնա զնոցին :

7 վարս] սրբոյն *add.* B || 7-8 եւ բազում ... զգետ : *om.* B || 15 հանդիպեցաւ] հանդիպեալ B.

Ayant entendu parler de la vie ascétique d'Antoine, il se rendit auprès de lui, demeura auprès de lui deux mois et apprit sa manière de vivre et de se mortifier, et sa patience. Hilarion avait alors quinze ans. A la mort de ses parents, il distribua tous leurs biens aux pauvres et aux religieux, se retira dans le désert, portant un vêtement de poil et de peau, ne prenant pour toute nourriture que quinze figes.

Les démons le soumirent à de nombreuses épreuves, excitèrent les desirs de la chair, mais il chassa les démons par le signe de la croix. Il endura longtemps, dans une cellule, le chaud, le froid et la pluie; ensuite il se construisit une cellule large de quatre pieds, longue de huit pieds, et haute de sept pieds, dans laquelle il se couchait par terre avec son cilice. Il ajoutait chaque jour à l'austérité de sa vie et se nourrissait tantôt de lentilles mouillées, tantôt de sel et de pain, tantôt de légumes sauvages. Jusqu'à l'âge de quatre-vingts ans, il ne goûta jamais à l'huile ou à d'autres mets qui engraisent le corps.

Étant encore jeune, [Hilarion] avait rencontré sur son chemin des brigands, qui lui demandèrent : Si tu tombais entre les mains des brigands, que ferais-tu? Il leur répondit : Un homme nu ne craint jamais les brigands. Ils le laissèrent libre et s'éloignèrent.

Բագուժ սքանչելիս արար Աստուած ի ձեռն Իլարիոնի՝ այնպիկ որք հաւատով ի նա երթային : Բագուժ վիւահարք եւ հիւանդք աղօթիւք ծերոյն բժշկեցան . եւ վայրի երէս ընդերացոյց : Եւ զբագուժս ի Հելլէնացոց զարձոյց, եւ ի հերձուածողաց յաստուածգիտութիւն եւ յուղղափառութիւն : Եւ սահմանեաց կանոնիւք որ առանց պաշտաման եւ աղօթից ինչ ոչ կերակրել ամենեւին :

Ժողովեաց առ ինքն կրօնաւորս երիս հազարս, զորս ուսոյց զխստակրօն ճգնութիւնս : Եւ յաւուրս կլիոց այգեաց տարաւ զամենեւեան յայգին եւ օրհնեաց զդուռղն եւ հրամայեաց նոցա մտանել յայգին եւ ուտել որչափ եւ կամեսցին . եւ խաղողն ամենեւին ոչ նուաղեաց եւ քան զայլ ամացն տասնապատիկ առաւել եղև զինի յայգոջն աղօթիւք ծերոյն :

* A fol. 66
v° b.

Գիտաց յառաջագոյն եւ զբարի ննջումն օրբոյն Անդրոնի : * Եւ եղեալ երաշտ ժամանակ մի՝ եւ սրբոյն աղօթեալ առ Աստուած, ետ անձրեւ եւ լցաւ երկիր : Եւ քանզի ոչ կամէր զերկրաւոր փառս ի մարդկանէ, վասն բազմութեան ամբօխին որ գային առ նա, փախեալ ի լեառնէն եւ գնաց ի Սիկիլիա նաւով . եւ ի նաւին բժշկեաց զղիւահարս :

1 ձեռն] ձեռս B || 3 Եւ վայրի երէս ընդերացոյց om. B || 4-5 Եւ սահմանեաց . . . ամենեւին : om. B || 6 զորս] որոց B || 9 խաղողն ամենեւին] այգին B — տասնապատիկ om. B — յայգոջն] յայնմիկ add. B || 11 Անդրոնի] Անտոնի B || 13 որ] որք B || 14 փախեալ] փախուցեալ եւ B — լեառնէն] լեռնէն B — գնաց նաւով] նաւեալ գնաց B.

Dieu fit de grands prodiges, par l'intermédiaire d'Hilarion, en faveur de tous ceux qui allaient à lui avec foi. Beaucoup de possédés et de malades trouvèrent la guérison par les prières du vieillard. Il domestiqua les bêtes sauvages. Il convertit beaucoup de gentils et de schismatiques à la connaissance de Dieu et à la foi orthodoxe. Il établit des règles interdisant de prendre aucune nourriture avant l'office et la prière.

Il rassembla auprès de lui trois mille religieux, auxquels il enseigna un austère ascétisme. Aux jours de vendange il les conduisit tous à la vigne, bénit le fruit, et leur ordonna de pénétrer dans la vigne et d'en manger autant qu'ils en voulaient; le raisin ne diminua nullement et, par la prière du vieillard, il y eut dans la vigne dix fois plus de vin que les autres années.

Il connut également d'avance le jour de la bonne mort de saint Antoine.

* Il y eut, durant un certain temps, de la sécheresse; le saint pria Dieu, qui envoya de la pluie et la terre en fut repue. Et comme il ne recherchait point la gloire terrestre des hommes, il s'enfuit dans la montagne, à cause de la multitude des foules qui venaient à lui, puis s'embarqua pour la Sicile. Sur le navire, il guérit des possédés. Dans la ville de Rome, les possédés

* A fol. 66
v° b.

և ի Հռոմ քաղաքին այսահարբ ձայնէին չանուանէ զերանեկին Իլարիոն, և երթալին չառաջին խաւին և ողջանալին :

և Սաբիտո աշակերտն իւր զերիս ամս շրջելով խնորէր զերանեկին Իլարիոն և ոչ եղև : և հանդիպեալ հրէի ծիաջ և սաէ հրէայն . Սի ամն ծարգարէ, ի բրիտաննէից երեւեցաւ ի Սիկիլիա կղզոջն և սանէ բարսոմ որանչելիս : և Սաբիտո նստեալ զնաց սա նա : և տեսեալ երանեկոյն եթէ և անդ համբաւեաց անուն նորա, զնաց անտի ի Գաղմատիա և էր անդ որջացեալ վիշապ և բարսոմ վնասս սանէր . և սուրբն Իլարիոն աղօթիւք ետգան զվիշապն :

և չառար ծխում շարժ եղև յոյժ, և ծովն ի սահմանէ իւրմէ վախեցաւ և զնասն ի ցամար եհան : և տեսեալ սրբ տեղոյն այնորիկ զծովն ճրրկեալ երկեան եթէ, և զէհան ընկզմեացէ, և ընթացեալ չափշտակեցին չառբն Իլարիոն և կացուցին ի ծովեցն : և նորա աղօթեալ սա Աստուած և երկցս անբամ արարեալ զնշան սուրբ * A 60 67 խաչին ի վերայ երկրի և չառապ ծովուն, և սաժամայն զկրացեալ ծովն ի բարձունս՝ սկսաւ ստիաւ ստիաւ ցածնուլ և շատս դասնալ և գարձաւ ի սահման իւր :

և նորա ծառեալ ի նաւ զնաց ծինչեւ ի Կիպրոս և թաղեալ ի ծածուկ տեղոյ, այ Աստուած և անդ չայանեաց զերանեկին և այսահարբ չանուանէ ձայնէին և գալին

1-2 և ի Հռոմ ... ողջանալին om. B || 6 համբաւեաց] համբաւեցաւ B || 7 Գաղմատիա] Գաղմատ B — և էր անդ ... զվիշապն : om. B || 9 եղև] ճեճ add. B || 12 և նորա աղօթեալ սա Աստուած] և նորա համբարձեալ չառս իւր յերկինս՝ աղաչեաց զԱստուած B 1-4 գարձաւ.] ծինչեւ add. B. || 16 և այսահարբ ... գալին սա նա om. B.

invoquaient le nom du bienheureux Hilarion, se rendaient à son ancienne cellule et guérissaient.

Son disciple Hésychios voyagea pendant trois ans à la recherche du bienheureux Hilarion et ne put le retrouver. Il fit la rencontre d'un juif qui lui dit : Un prophète est apparu parmi les chrétiens dans l'île de Sicile, il y opère de nombreux miracles. Hésychios s'embarqua et se rendit auprès de lui. Le bienheureux, voyant que là aussi son nom s'était répandu, se rendit en Dalmatie; il y avait un dragon terré dans une caverne qui causait beaucoup de dégâts : saint Hilarion, par ses prières, fit mourir le dragon.

Il y eut un jour un grand tremblement de terre; la mer sortit de ses limites et rejeta les navires à terre. Les gens de la localité, voyant la mer démontée et craignant qu'elle n'envahit leurs habitations, accoururent, eulèvèrent saint Hilarion, et le placèrent sur le rivage. Celui-ci se mit à prier Dieu, fit trois fois le signe de la sainte croix sur la terre et sur le sable de la mer, et la mer aussitôt, de haute qu'elle était, se mit à baisser lentement, se retira et retourna dans ses limites.

[Hilarion] s'embarqua et partit pour Chypre, où il se cacha dans un endroit inconnu, mais Dieu, là aussi, révéla le bienheureux, les possédés invoquèrent

առ նա եւ բարուն սմբոխ ժողովէր առ նա : Եւ ելեալ անտի վախեալ եւ երթեալ եղիտ վացերուչ եւ անկասկած տեղի բարուն անտաւօք եւ չորդարուխ աղբիւրովք : Լեալ էր եւ երբեմն ի տեղոջն բազինք կուոց եւ էին բնակեալ անդ բազմութիւն զիւսաց . եւ արարեալ անդ ամս հինգ՝ հարածեաց զլեւան եւ զտէր տեղւոյն անդամալոյծ լեալ բժշկեաց :

Եւ չորժամ եղեւ երանելին Իլարիոն ութսուն ամաց, հլւանդացաւ եւ կոչեաց զբնակիչս տեղւոյն այնորիկ եւ երդմնեցոյց զնոսս եթէ. Յորժամ վախճանիմ՝ թաղեցէք զիս իմով խորգովս որ չանձին լծում է ի տեղւոջս չոյսմիկ եւ զաչս իմ մի խփանէք : Եւ չորժամ մերձեցաւ յելանել հոգւոյն, երկարեաց չոգեվարան, ասէր. Եւ հոգի ընդէր երկնչիս եւ զողաս, եւ հոգի ընդէր երկմտեցեր, եօթանասուն ամ ծառայեցեր Քրիստոսի եւ * ի մահուանէ երկնչիս : Եւ զաչս ասացեալ աւանդեաց զհոգին իւր առ Աստուած : Եւ ժողովուրդն թաղեցին զնա ուր պատուիրեաց նոցա :

Եւ աշակերտն իւր Սուքիոս լուեալ ի Պաղեստինեայ՝ զնաց ի տեղին եւ հնարիւք եղեալ պարտիզապան եւ յետ տասն ամաց զողացաւ զնշխարս երանելոյն, տարաւ ի վանան իւր ի Պաղեստին : Եւ ժողովեալ եպիսկոպոսունք եւ կրօնաւորք եւ սաղ-

1 ժողովէր] ժողովեցաւ B || 2 աղբիւրովք] աղբերօք B || 6 երանելին om. B || 7 կոչեաց զբնակիչս] կոչեցեալ զմերձաւոր բնակիչս B || 8 իմով om. B || 11 ժողովուրդն] ժողովուրդքն B || 12 ուր] ի տեղւոջ չորում B || 14 ամաց] ամսոյ B.

son nom, vinrent à lui, et une foule nombreuse se rassembla auprès de lui. Il s'éloigna de là, s'enfuit, et se rendit dans un endroit charmant, inconnu, entouré de nombreuses forêts et de sources abondantes. En cet endroit avaient existé autrefois des temples d'idoles; une foule de démons y habitaient encore. Il y demeura cinq années, en chassa les démons et guérit le propriétaire de l'endroit qui était paralytique.

Lorsque le bienheureux Hilarion eut atteint l'âge de quatre-vingts ans, il tomba malade, fit venir les habitants de la localité, leur fit jurer et leur dit : Lorsque je serai mort, vous m'enterrerez dans cet endroit avec le cilice que je porte sur ma personne, mais vous ne fermerez pas mes yeux. Lorsqu'il fut près de rendre son âme, l'agonie se prolongeant, il dit : Sors, mon âme; pourquoi crains-tu et trembles-tu? Sors, mon âme; pourquoi doutes-tu? Tu as servi le Christ pendant soixante-dix ans, * et tu crains la mort? Ce disant, il rendit son âme à Dieu. La population l'enterra à l'endroit qu'il leur avait recommandé.

Son disciple Hésychios, en Palestine, l'ayant appris, se rendit à l'endroit et se fit jardinier, par ruse. Dix ans après, il déroba les restes du bienheureux et les emporta en son couvent en Palestine. Les évêques et les religieux s'assemblèrent et le déposèrent avec psalmodies et bénédictions dans le

* A fol. 67
r° b.

մութիւք եւ օրհնութեամբ ելին ի տաղանի ամենեւին ոչ աչապեալ եւ ոչ թուրացեալ մարմնացն եւ ոչ խորզն եւ ոչ կնկուզն եւ ոչ ծածկոյթ երեսացն աչապունեցաւ : Հանգեաւ երիցս երանելի եւ հայրն հարանց սուրբն Իլարիան Հսկաներքի ԻԼ :

Յաչամ առուր վկայքն Քրիստոսի Մարկոս եւ Ստեբրիկոս եւ ագաթինն Քրիստոսի Վազենաին բազում չարչարանօք ի կուսարշապիցն կոտորեցան :

[B Ի ամին չիշատակ որբոց վկայիցն Փիլիպպոսի, Պետրոսի եւ Երմիասց, որք ի Նիկոմիդիա կոտորեցան ի Գիովղեսարանոսէ :]

Սահճի ԺԳ եւ Հսկաներքի ԻԲ : Վարք երանելացն Աբերկիոսի Յերապոլեայ եպիսկոպոսի :

Յերապոլիս մարտը բազարք անուանի : Սա հաւատարակից տարբելոցն անուանեցաւ, ի ժամանակս Մարկոսի եւ Անգանինեայ եւ Ղեւկիա բարեպաշտ թագաւորաց : Երանելին Աբերկիոս անսեպ բազում ամբոխս մղեալս ի զոհից կոսցն, անկեալ սուաջի Աստուծոց ագոթէր վասն նոցա զի զարձցին : Եւ երեսեցաւ նմա Տէր սուեալ նմա դաւապան եւ սուէ . Երթիջիւր եւ խորտակեան զկուսո հեթանոսաց :

1-2 ամենեւին . . . աչապունեցաւ : om. B || 3 երանելի] երանեալ B || 3 Հսկաներքի ԻԼ] եւ Սահճի ԺԲ add. B || 4 Վազենաին] Վազենաինեա B || 5 կոտորեցան] ի Քրիստոս մարտի բոսութեամբ add. B.

8 Յերապոլեայ] Յերապոլոս B || 9 Յերապոլիս . . . սա] Սուրբ եպիսկոպոսն Յերապոլեայ Աբերկիոս B || 10 Ղեւկիա] Լեւկիայ B || 11 մղեալս] մղեղեալս B.

tombeau; son corps n'avait subi aucune altération, ni amollissement: même son cilice, son capuchon et le voile qui couvrait sa figure n'étaient pas déteints. Le trois fois bienheureux et père des pères, saint Hilarion, reposa le 21 octobre.

En ce jour, les martyrs du Christ, Marc et Sotéricus et la servante du Christ Valentine, furent mis à mort par les païens, après de nombreuses tortures.

[B En ce même jour, commémoration des saints martyrs Philippe, Pierre et Hermisas qui furent mis à mort par Dioclétien à Nicomédie.]

13 SAHMI 22 Octobre.

Vie du bienheureux Abercius, évêque de Hiérapolis.

Hiérapolis signifie « ville sainte ». Abercius fut surnommé « l'égal des apôtres, aux jours de Marc et d'Antonin et de Leucus, les pieux empereurs. Le bienheureux Abercius, trouvant une foule nombreuse et fanatique aux sacrifices des idoles, se prosterna devant Dieu et pria pour leur conversion. Le Seigneur lui apparut, lui donna un bâton et dit : Va, et brise les idoles des païens.

Եւ չարուցեալ սու վաչա մի մեծ եւ մտեալ ի տաճար կուոյն խորտակեաց զամե-
 նայն բազինսն : Եւ խուսկեցան ամենայն մեծամեծք Յերապօլի եւ զիմեցին բազում
 ամբօխիւք ի վերայ Աբերկիոսի զի սպանցեն զնա : Եւ յորժամ հուպ եղեն առ նա,
 ելին չամբօխէն արք երեք աշտահարեալք եւ զգատմուճանսն պատառեալք, եւ հա-
 առաչէին մեծաձայն բարբառով. Երզմնեցուցանեմք զքեզ ծառայ Աստուծոյ, յանուն 5
 Տեառն Յիսուսի զոր քարոզեաղ, մի տանջեր զմեզ : Եւ զայն տեսեալ ժողովրդեանն
 դադարէին ի տեղւոջն : Եւ սաստիւր երանելին զիւացն եւ հարկանէր զաւաղանաւ
 զգլուխս նոցա, եւ սրբեցան սպքն ի զիւացն : Եւ աղաղակեաց ամենայն ժողովուրդն.
 Դու ես Քրիստոս միայն ճշմարիտ Աստուած զոր քարոզէ արժանաւորս քո Աբերկիոս :
 Եւ հաւատացին շաւուր յայնմիկ ժողովուրդք բազումք ի Քրիստոս : 10

* A fol. 67
 v° b. Եւ * ուսուցանէր զնոսա խաղաղութեամբ կեալ ընդ միմեանս եւ երկայնամտու-
 թեամբ, հեղութեամբ եւ սիրով, եւ լինել տեղեակ սաստուածային իմաստութեանն
 օտարասէրք, զթածք, քաղցր, արդարութեամբ ժուժկալեալք, եւ հաստատուն կեա,
 ի հաւատս : Եւ մկրտեաց հինգ հարիւր անձն :

Եւ ել համբաւ զնմանէ ընդ ամենայն սահմանս, եւ զնացին առ նա յԱսիոյ եւ ի 15
 Լիոզիոյ եւ չամենայն կողմանց եւ ուսուցանէր նոցա զբանն Աստուծոյ, եւ զհիւանդս
 բժշկէր .

2 Յերապօլի] քաղաքին Յերապօլսի B || 5 բարբառով] եւ ասէին *add.* B || 8 նոցա]
 զիւահարաց B || 9 արժանաւորս քո *om.* B || 13 քաղցր] քաղցունք B — կեալ] կալ B.

Il se leva, saisit un grand bâton, pénétra dans le temple des idoles et
 brisa tous les autels. Tous les notables de Hiérapolis s'en émurent et, suivis
 d'une grande foule, marchèrent sur Abercius pour le tuer. Lorsqu'ils furent
 près de lui, trois hommes possédés du démon, leurs vêtements en lambeaux,
 se détachèrent de la foule et crièrent avec des sanglots et à haute voix :
 Nous te conjurons, serviteur de Dieu, au nom du Seigneur Jésus que tu
 prêches, ne nous tourmente pas. La foule, témoin, s'arrêta sur place. Le
 bienheureux fit des reproches aux démons et frappa du bâton sur la tête
 de ces hommes qui furent délivrés des démons. Alors toute la foule se mit
 à crier : Christ, tu es le seul vrai Dieu, que ton digne Abercius prêche!
 Ce jour-là, beaucoup crurent au Christ.

* A fol. 67
 v° b. * Il leur enseigna à vivre entre eux en paix, avec patience, douceur et
 charité, à reconnaître la sagesse divine, à être hospitaliers envers les étran-
 gers, charitables, affables, à persévérer dans la justice et à rester fermes
 dans la foi. Il baptisa cinq cents personnes.

Sa renommée se répandit dans toutes les contrées; des gens vinrent à
 lui de l'Asie, de la Lydie et de tous les côtés; il leur enseigna la parole de
 Dieu et guérit les malades.

Եւ ճայր իշխանին Եւքսինիանոսի խաւարեցան աչքն, եւ եղ ձեռս ի վերայ աչացն եւ սղջացաւ, եւ սլլ եւս երեք կանաչս ձերսնիս խաւարեարս յաչաց՝ ազօթիւք բժշկեաց : Եւ զԵւքսիանոս իշխանն վարդապետութեամբ գարձոց յաստուածզիտութիւն :

5 Եւ զնայ յսլլ զեղ եւ տեսալ անդ հիւանդս եւ սխտամէտս եւ բժշկեաց զնոսս ազօթիւք : Եւ եղեալ զձունկս իւր յերկիր մերկ ազաչելով զԱստուած, եւ եղեւ սրտունն, եւ ի անգաջէն ուր ձունկքն եգան բզխեաց ջուր ջերմն եւ արարեալ ոխս եւ ժարվէին ջերմացին ջուրքն եւ սրբ ի հիւանդաց լուանային սղջանային :

Եւ յուար միջ կերպարանի սաստնայ ի կերպարանս կնոջ եւ որպէս թէ ազօթից 10 արձանաւորիկ եկաց առաջի . Եւ զարձաւ * Արերկիոս ի կինն, եւ նա որպէս սրտա- A fol 68
յթանկեալ թարթիմալեցոց ի քարի եւ վիրաւորեաց գոտն, եւ ծիծաղելով զիւին սսէր . Մի զնս իբրեւ զսլլ սղքաս զեւս զամարիր զար հալածեցեր, եւ հարիւր-
ապետ եմ եւ սլլ զիւրձ իմ սսեր : Եւ երթեալ եմուս յերիտասարդ մի եւ սրբոյն սաստեալ զիւին եհան ի ժարդոյն : Եւ սսէ զեւն . Վաղվազակի սսամ կոխել բեղ
17 31

1 Եւքսինիանոսի] Եւքսիանոսի B — [խաւարեցան աչք] խաւարեցաւ B || 2 սղջացաւ] սղջացոց B || 5 անդ om. B || 6-15 Եւ եղեալ ... ի Հոսոմ] Եւ յուարան յայնոսիկ գուար թագաւորին Անտանինոսի որ էր խօսեցեալ սան՝ հարու ի զիւէ չարէ, եւ ոչ կարէին բժշկել : Եւ թագաւորն լուեալ զարանչելիան զոր սունէ Արերկիոս՝ առաքեաց զձազխարոս ոմն ի Փոխգիս առ Եւքսինիանոս իշխան քաղաքին հրախարակօր, զի զձառայն Աստուծոյ Արերկիոս արձակեացէ ի Հոսոմ : Եւ նորս երթեալ իւրովքն հանգերձ՝ ետուն զհրաման թագաւորին յԵւքսինիանոս . եւ յորժամ ընթերցաւ զիտաց զուղուծն Արերկիոսի եւ ստիպեաց զնս փութանակի երթալ ի Հոսոմ : B

La mère du prince Euxinianos perdit la vue, Abercius posa ses mains sur ses yeux et elle recouvra la vue. Il guérit aussi par ses prières trois vieilles femmes qui avaient perdu la vue. Il convertit également par sa doctrine le prince Euxinianos à la connaissance de Dieu.

Il se rendit dans un autre village et, y trouvant des malades et des infirmes, il les guérit par la prière. Il se mit à genoux sur la terre nue et pria Dieu; il y eut un grondement de tonnerre, et, à l'endroit où les genoux s'étaient posés, surgit une eau thermale; il y construisit des cuves pour y réunir les eaux thermales et les malades qui s'y baignèrent trouvèrent la guérison.

Le démon prit un jour les apparences d'une femme et se présenta à Abercius pour obtenir le secours de ses prières. * Abercius se tourna vers 17 31
la femme, et le démon, qui lui avait tendu un piège, fit qu'il heurta une pierre et se blessa aux pieds. Le démon lui dit alors en souriant : Ne me crois pas comme les autres pauvres démons que tu as chassés, je suis un centurion, et tu viens d'en avoir la preuve maintenant. Il entra ensuite dans le corps d'un jeune homme, mais le saint reprimanda le démon et le

զՀոռոմ, սի Աբերկիէ : Եւ երթեալ զիւրն ի Հոռոմ եմուտ ի Լուկիլանի զուսար թագաւորին Անտոնինոսի, որ էր խօսեցեալ առն եւ աղաղակէր Լուկիլանի. Եթէ ոչ եկեցէ ծառայն Աստուծոյ Աբերկիտս՝ ոչ երանեմ աստի :

Եւ առժամայն առաքեաց թագաւորն մագիստրոս ի Փուլզեա առ Եւքսինիանոս իշխանն քաղաքին հրովարտակօք զի զծառայն Աստուծոյ զԱբերկիտս արձակեցէ ի Հոռոմ : Եւ յորժամ եկն եհաս մագիստրոսն հանդիպեցաւ նմա երանելին ի զուռն քաղաքին եւ հարցեալ զո՞ խնդրէք : Մի ոմն ի նոցանէն ձգեալ զձեռն իւր զի հարցէ զսուրբն, եւ առժամայն չորացաւ ձեռն, եւ իջեալ յերկարացն անկան յոտս երանելոյն եւ խնդրէին ի սրբոյն զբժշկութիւն. * եւ կալեալ զչորացեալ ձեռն ողջացոյց : Եւ երթեալ ետուն զհրամանս թագաւորին յԵւքսինիանոս. եւ յորժամ ընթերցաւ զիտաց զՅուզումն Աբերկիտսի եւ ասիպեալ զնա փութանակի երթեալ ի Հոռոմ :

Եւ սուրբն Աբերկիտս զեկեալսն ի Հոռոմայ յառաջեցոյց եւ ասէ. Ես դամ հասանեմ ձեզ, եւ նոքա զնացին : Եւ առեալ Աբերկիտս տիկ մի եւ էարկ անդ զինի, ձէթ եւ քացախ, խառն ընդ միմեանս, եւ բարձեալ ի վերայ իշոյ ել ի քաղաքէն, եւ անցեալ յագարակ մի եզրաւ այր մի որոյ անուն էր Տրիփիմոն, եւ առեալ զնա ընդ իւր մինչեւ

13 Եւ առեալ . . . ընդ ձիթոյն : om. B.

chassa de l'homme. Alors le démon dit : O Abercius, je te ferai sur-le-champ fouler le sol de Rome. Le démon, s'étant rendu à Rome, entra dans le corps de Lucilane, fille de l'empereur Antonin, qui était fiancée. Lucilane se mit à crier : Si le serviteur de Dieu, Abercius, ne vient pas, je ne sortirai point d'ici.

L'empereur envoya aussitôt un magister en Phrygie à Euxinianus, prince de la ville, avec ordre de lui envoyer à Rome Abercius, le serviteur de Dieu. Lorsque le magister arriva, le bienheureux le rencontra à la porte de la ville et lui demanda : Qui cherchez-vous ? Un des gens leva la main pour frapper le saint, mais sa main se dessécha aussitôt. Tous, descendant alors de leur monture, tombèrent aux pieds du bienheureux et implorèrent du saint la guérison. * Il saisit la main desséchée et la guérit. Ils se rendirent ensuite pour remettre l'ordre à Euxinianos, qui, après l'avoir lu, fit rechercher Abercius, et l'obligea à se rendre promptement à Rome.

Saint Abercius fit partir devant lui les gens qui étaient venus de Rome et leur dit : Je viendrai après vous et je vous rejoindrai. Ils partirent. Abercius prit une outre, la remplit de vin, d'huile et de vinaigre mélangés ensemble, et l'ayant chargée sur un âne, quitta la ville. En traversant la campagne il rencontra un homme dont le nom était Triphimon, et le prit

* A fol. 68
r° b.

ի Հուսմ : Եւ ի ճանապարհին չարժամ կամէր ստեղ հաց, հրամայէ Տրիփիմոնեաց . եթէ
 5 զինի եւ եթէ ձէթ եւ եթէ բացախ բերել : Եւ նորա արձակեաց զկապ տիկին եւ չարմէ
 հրամայէր Աբերկիսս երանէր շտտակ եւ անխտան : Եւ չարժամ Տրոփիմոն ստանց
 հրամանի բանաչք զտիկն՝ խտան երանէր բացախն ընդ զինացն եւ ընդ ձիթացն :

Եւ չաւաջեաց սուրբն Աբերկիսս ի զուան Հուսմաց եւ անաչք մինչեւ եհաս ժողա-
 արան, եւ զոչ ծովն սա թաղաւորն եւ սա թաղաւորն Փաւստինեաց, եւ ընկարան զնա
 մեծաւ սրախաթեամբ, եւ ածին զգուտարն խրեանց սաւաջի սրբոցն, խրատեալ ի
 ՚ զիւէն, եւ անգամներ զեւն ի բերանաց աղճկանն զԱբերկիսս վասն սրոց երեք զնա ի
 Հուսմ : Եւ եւս աղօթեալ աղաչէր զԱստուած եւ ստատեալ հարածեաց զբեւն չաղճկանէն,
 10 եւ եւս ցճեօղան խր :

Եւ կայր բաղին ծի ի Հուսմ ժարժարխանեաց, մերձ չապարանա թաղաւորին եւ հրա-
 մայեաց զխին ստալ խրալ բանեալ զբաղինն եւ սանել ի Յերապոլիս ի բաղարն խր :
 Եւ սաէ ցբեւն . Սրպէս զու ստայեր զպ ինձ ի Հուսմ եւ ածեր, նայնպէս եւ եւս վախա-
 րէն հասաւցից բեղ. եւ հրամայեմ բեղ անաւածրն Քրիստոսի բանեալ զբաղինց սաւաջի
 15 ածեանցն ժաղալրգեանա եւ տեպեն աջօր խրեանց : Եւ չարժամ երարձ չուան ի ճանապար-

* A f. d. 65
v. 11.

6 եւ ընկարան զնա մեծաւ սրախաթեամբ om. B || 7-9 խրատեալ ի զիւէն . . . ի Հուսմ :
 om. B. || 11 Եւ կայր բաղին . . . մինչեւ ցաչսօր : om. B.

avec lui jusqu'à Rome. En route, lorsque Abercius voulait manger, il ordon-
 nait à Triphimon de lui donner soit du vin, soit de l'huile ou du vinaigre.
 Celui-ci déliait alors le cordon de l'outre, et ce qu'Abercius avait com-
 mandé, sortait pur et sans mélange. Mais si Triphimon ouvrait l'outre sans
 permission, le vinaigre en sortait mélangé au vin et à l'huile.

Saint Abercius arriva à la porte de Rome avant les autres et attendit
 l'arrivée du magister; ils se rendirent ensemble auprès de l'empereur et
 de l'impératrice Faustine, qui les reçurent avec grande joie et mirent en
 présence du saint leur fille, conseillée par le démon; celui-ci, par la bouche
 20 de la jeune fille, se moqua d'Abercius, parce qu'il l'avait fait venir à Rome.
 Mais [le saint] se mit à prier Dieu, puis, ayant réprimandé le démon, il le
 chassa de la jeune fille, et rendit celle-ci à ses parents.

* A f. d. 68
v. 11.

Il y avait à Rome un temple en marbre, près du palais de l'empereur;
 Abercius ordonna au démon de prendre le temple sur ses épaules et de le
 transporter à Hiérapolis, sa ville. Il dit au démon : De même que tu m'as
 dit que tu me ferais venir à Rome et m'y as fait venir, à mon tour,
 je te rendrai la pareille. Je l'ordonne donc, au nom du Christ, de te charger
 de ce temple en présence de toute la population pour qu'elle puisse le voir
 de ses propres yeux. Lorsque le démon l'eut chargé sur ses épaules, il se

թենէ մունչեաց զեւն, եւ երանելին աղօթեալ հրամայեաց մարմարիանին թեթեւեալ,
եւ այնպէս սարաւ ի քաղաքն Յերասոլիս, զոր կանդնեաց սուրբն մերձ ի տապանն
լուր, եւ զրեաց պատճէն ի վերայ վիճին, եւ է՛ մինչեւ յայսօր :

Եւ թողաւորին բազում դանձաւ առեալ Աբերկիտի եւ ոչ առ, այլ փոխանակ զանձուն
խնորեաց զի շինեացէ ի վերայ ջերմ ջրոցն որ ճնկաց տեղին բխեաց՝ բազանիս յանդո- 5
րութիւն հիւանդացն : Եւ կատարեաց զխնդիրս երանելոցն եւ արձակեաց շինողս եւ
* A fol. 68 զանձաւ եւ * շինեցին զարմանալի բազանիսս որ կայ մինչեւ յայսօր : Եւ հրամայեաց
v° b. հաստուցումն տալ ի քաղաքէն բազանեացն՝ անձեացն ամին երեք հալար մող ցորեան ի
բաշխումն աղքատաց :

Եւ դարձաւ երանելին ի Հռոմայ, եւ առեալ հրաման յԱստուծոյ գնալ յԱնտիոք 10
Ասորոց եւ յԱրամիս եւ ի Սելեւկիս եւ յայլ եկեղեցիս : Եւ ուսուցանէր եւ յանդիմանէր
զհերետիկոսս, զի զեւ եւս էր հերձուածն Մարկիանացոց : Եւ անց ընդ Եփրատ գետ,
եւ գնաց ի Մծբին եւ ի Միջագետս, զամենեսեան հաստատէր ի հաւատս :

Եւ անդ էր այլ մի հաւատացեալ որոյ անուն էր Վահրամ, ետես զի երանելին 15
Աբերկիտ ոչինչ առնոյր չումեքէ, ժողովեալ բազում քրիստոնեացս եւ խորհուրդ ար-

4-9 այլ փոխանակ . . . ի բաշխումն աղքատաց : om. B || 12 Մարկիանացոց] Մար-
կիանացոց B || 13 հաւատս] Քրիստոսի add. B || 15 ոչինչ առնոյր] ոչ առնոյր ինչս B.

mit à murmurer à cause du grand poids, mais le bienheureux, après avoir
prié, ordonna au marbre de devenir plus léger, et c'est de cette manière
qu'il le fit transporter en sa ville de Hiérapolis, où il le fit placer près de
son tombeau; le saint fit graver une inscription sur la pierre, qui existe
jusqu'aujourd'hui.

L'empereur offrit une forte somme d'argent à Abercius, qui n'accepta
point; mais en échange de l'argent il lui demanda de faire construire, à
l'endroit où il avait posé ses genoux et où l'eau thermale avait jailli, des
bains pour le soulagement des malades. L'empereur accorda la demande
* A fol. 68 du bienheureux et expédia des ouvriers et des sommes d'argent; * ils cons-
v° b. truisirent des bains magnifiques qui existent encore aujourd'hui. Il ordonna
à la ville de payer aux bains une redevance de trois mille boisseaux de blé
par an, pour être distribués aux pauvres.

Le bienheureux revint de Rome et reçut l'ordre de Dieu de se rendre
à Antioche de Syrie, à Apamée, à Séleucie et à d'autres églises. Il y
enseigna et réprouva les hérétiques, car le schisme des Marcionites existait
encore. Il traversa le fleuve Euphrate, se rendit à Nisibe et en Mésopotamie,
et il raffermissait tous les [chrétiens] dans la foi.

Il y avait là un homme fidèle, dont le nom était Vahram; voyant que
le bienheureux Abercius ne voulait rien accepter de personne, il rassembla
beaucoup de chrétiens, et, après qu'ils se furent consultés entre eux, ils nom-

արեալ անուանելին զսարքն Աբերկիտո հաստար սաարեկացն, և կոչի ճինչև ցոցսօր սաարեկաչափ : Եւ անախ զնայեալ ի բարարն Սիւնարա և անախ ի բարարն իւր Յերուսօլիմ :

Եւ յորժամ մերձ ելել էին սաարք հնձոց և զկարս հասէին և փոշին երթեաց յերեսս 5 սարարոցն և զաչան լնոցր : Ասէ յնոսս . Դարարեցէք սակաւիկ ճի զի անցից : Եւ նորա ոչ կամեցան : Եւ սովածացն զարարեաց հոգմն և նոսան չուակ : Եւ երանելուցն ճարաւեալ խնդրեաց ջուր ի նոցանէ, և նորա չուրացեալ ի չոգոհոթնէ, որկուրաստթեան չսոնել և ապ ջուր, ստացին վասն ճիոց պեւորի ոչ չսոնեմք չուակոցս : Եւ արամեալ սրբոցն արաչեաց զԱստուած ապ նոցա զանչոգութիւն և ճինչև ցոցսօր 10 զեղջայերն աչնարիկ սնին զանչոգութեան :

Դրեաց և զիրս վարարագեստութեան վայելչագանա և օգտակարս չոցժ :

Այլ և ի ճօտաւար անջրդի լեաոն ագօթիւք նորա ջուր բլխեաց : Եւ տեսնել ի տեղեան զտէր մեր Յիսուս Քրիստոս, զի եցոց նմա զլախճանն իւր, և շինեաց սապան իւր և զրեաց ի նմա բանս հանճարեպս և զմարտիմոցս, կանգնեալ ի նմա զմարմարիտնեաց բազմնն զար ի հոսմոց ետ բերել հարխրապեա զիսին հրամանաոն Աստուծոց : 15

1 և կոչի ցոցսօր սաարեկաչափ om. B || 4 հնձոց] և սմանք հնձոցք add. B || 6-10 և նոսան . . . սնին զանչոգութիւն : om. B || 12 բլխեաց] և զապլ բազում նշանա և սրանչեկն սրար ի բազում տեղիս add. B || 13 նմա] զմերձեալ add. B || 14-15 կանգնեալ . . . Աստուծոց : om. B.

mèrent saint Abercius l'égal des apôtres; et jusqu'aujourd'hui on l'appelle l'égal des apôtres. De là, il se rendit à la ville de Synada, puis dans sa ville de Hiérapolis.

Lorsqu'il fut tout près, comme c'étaient les jours de la moisson et qu'on vannait le blé, la poussière tombait sur la figure de l'homme juste et remplissait ses yeux. Il leur dit : Arrêtez-vous un moment pour que je puisse passer. Ils refusèrent. Aussitôt le vent s'arrêta et les gens s'assirent pour prendre nourriture. Le bienheureux, assoiffé, leur demanda de l'eau; mais aucun ne voulut se déranger, par excès de gourmandise, pour se lever et lui donner de l'eau; ils lui dirent : Nous ne quittons pas notre repas pour un vieillard. Le saint devint triste, pria Dieu de les rendre insatiables, et les paysans de cet endroit sont restés insatiables jusqu'aujourd'hui.

Il écrivit des œuvres de doctrine, d'un style élégant et très utiles.

Sur ses prières, il surgit également de l'eau dans une montagne proche et stérile. Il vit aussi dans une vision Notre-Seigneur Jésus-Christ, qui lui fit connaître sa fin. Il fit alors construire son tombeau, en y faisant mettre des inscriptions pleines d'esprit et difficiles à comprendre; il y fit poser l'autel d'idoles en marbre qu'il avait fait transporter de Rome par le démon centurion sur l'ordre de Dieu. Ayant convoqué tout le clergé de l'église et le peuple

Եւ յօգովեալ զամենայն ուխտ եկեղեցւոյն եւ զժողովուրդն եւ յանձն արարեալ զնոսս ի ձեռս Աստուծոյ, եւ կոչեալ զաւագրեայն իւր որոյ անուն էր եւ նորա Աբերկիոս, հաճութեամբ եւ ընտրութեամբ ամենայն ուխտին, եղեալ ձեռս ի վերայ նորա, հաստատեաց զնա իւր փոխան եպիսկոպոս նստուցանել :

* A fol. 69
1° b.

Եւ տարածեաց զձեռս իւր յերկինս արթնելով եւ յասելն ամէն՝ աւանդեաց * զհոգին իւր առ Աստուած : Եւ սաղմոսիւք եւ օրհնութեամբ եղին ի տապանն զոր պատրաստեաց : Հանգեալ երանելի եպիսկոպոսն Աբերկիոս Հսկանքերի ԻԲ :

Յայսմ աւուր սուրբ վկայն Քրիստոսի Վարոս ի Մաքսիմիանոսէ արքայէն բազում տանջանօք եւ զժուարին չարչարանօք կատարեցաւ բարի խոստովանութեամբ ի Քրիստոս, եւ այլ եւս եօթն ժարտիւրոսք ընդ նմա :

Ի սմին աւուր յիշատակ է Անդրէասի կրօնաւորի ի Կոստանդինուպօլիս :

Հերձուածող արքայն Կաւալինոս՝ զերանելի ձգնաւորն Անդրէաս բռնադատէր կոխել զտէրունական պատկերն եւ զնշխարս սրբոցն : Երանելին Անդրէաս ճանաւանդ երկիր պազանէր եւ պատուէր, եւ ի սուրբ զրոյ յանդիմանէր զարքայն : Եւ բարկութեամբ հրամայեաց հարկանել զբանջան եւ զթիկունան ձինչեւ տրորեալ ամենայն ժարմինն եւ

2 եւ նորա *om.* B || 7 Հսկանքեր ԻԲ] եւ Սահճի ԺԳ *add.* B || 8 Քրիստոսի *om.* B || 11 Կոստանդինուպօլիս] ի քաղաքէն Կոստանդինուպօլիս B.

et les ayant recommandés à Dieu, il fit appeler son protoiéreus dont le nom était comme le sien Abercius, et avec le consentement et l'élection de tout le clergé, il lui imposa les mains et l'institua son successeur comme évêque.

* A fol. 69
1° b.

Il éleva les mains au ciel, pria, et en disant Amen, il rendit * son âme à Dieu. On le déposa, avec psalmodies et bénédictions, dans le tombeau qu'il avait préparé. Le bienheureux évêque Abercius reposa le 22 octobre.

En ce jour, le saint martyr du Christ Varus fut mis à mort par l'empereur Maximien, après de nombreuses tortures et de cruels tourments, en bonne confession pour le Christ, et avec lui sept autres martyrs.

En ce même jour, commémoration du moine André à Constantinople.

Cavallinus ¹, l'empereur schismatique, violenta le bienheureux ascète André pour lui faire fouler aux pieds l'image du Seigneur et les reliques des saints. Le bienheureux André au contraire se prosterna devant, les honora, et réfuta l'empereur par les paroles des saintes Écritures. L'empereur, irrité, ordonna de lui frapper la poitrine et le dos jusqu'à ce que tout son corps en fût

1. Constantin Copronyme.

բայան սակերքն, եւ լցաւ երկիր արեամբ նորա : Եւ բարխ գրեթանն եւ գերեան ջարդեցին եւ ապա կապեցին չաւան շտան եւ բարշեցին ընդ երկիր ի մէջ բարսրին : Եւ ձկնալաճառ ոմն փոշտատով եհասա զբաջ տան : Եւ այնպէս աւանդեաց զհողին իւր եւ թաղեցին ի տեղին որ կոչի Կրխա :

5 Սահճի ԺԴ եւ Հովհաննիսի ԻԴ : Դիպարանաթիւն սրբոյն Յակոբայ աւարեայն եղբոր * A fol. 69 v° a.
Տեառն առաջին երուստղեմայ պատրիարզի :

Յակոբայ՝ որդի էր Յովսեփայ որ անուանեցաւ այլ Աստուածածնին, եւ կոչեցաւ Յովսէփ Աստուածահայր, եւ Յակոբայ որդի իւր՝ Եղբայր Տեառն : Չսա սրհնեաց Աստուած եւ սուրբ արար չարսկացնէ՛ ձոր իւրոյ : Գինի եւ այլ ոչ արբ սրպէս Սամուէլն 10 այն, եւ ոչ շնչաւոր ինչ եկեր, եւ ոչ ամեղն ել ի պալա նորա սրպէս Սամուէլն, եւ ոչ օձ եղով երբեք եւ ի բարանխ ամենեւին ոչ եմուտ, եւ բրդեղէն ոչ զղեցաւ՝ այլ ճիւղն կտաւեղէն : Եւ ամենայն օր ի սրբաթիւն սրբաթեանցն ձատնէր, ոչ ճիւղեղամ ըստ

4 ի տեղին] ի տեղոյ B.

5 Դիպարանաթիւն] Դիպարթիւն B — առաջին . . . պատրիարզի] որ առաջին պատրիարզ եկաց յերուստղեժ B || 6 այր] Մարիամայ add. B || 8 Տեառն] եւ նախ կոչէր անուն նորա Ովլիտո՝ որ թարգմանի ամբաթիւն կրից, կամ սրպէս այլք տան, Յակոբայ որդի էր Կղէսփայ եղբոր աստուածահորն Յովսեփայ : add. B || 10 օձ] օձաւ B || 12 ամենայն օր] յամենայն աւար B — ճիւղեղամ] ճիւղն B.

abimé, les os mis à jour et le sol baigné de son sang. On lui brisa la bouche et la figure à coups de pierres, ensuite on lui attacha une corde aux pieds et on le traîna par terre à travers la ville. Un marchand de poissons lui coupa le pied droit avec une hache. C'est ainsi qu'il rendit son âme, et on l'enterra à l'endroit dit Crisis.

Martyre de l'apôtre saint Jacques, frère du Seigneur, premier patriarche de Jérusalem.

Jacques était le fils de Joseph qui fut appelé le mari de la Mère de Dieu; Joseph fut aussi appelé Père de Dieu; et son fils Jacques Frère du Seigneur. Dieu bénit ce dernier et le sanctifia dans les entrailles de sa mère. Il ne but ni vin ni eau-de-vie comme Samuel, il ne mangea jamais de ce qui avait eu une âme et le rasoir ne toucha jamais sa tête comme Samson, il ne s'oignit point d'huile, ne pénétra jamais dans un bain, ne se vêtit jamais de lainage mais seulement de toile. Il pénétrait tous les jours dans le saint des saints, non pas une fois dans l'année ainsi qu'il est écrit, mais à toute

զրեցելումն ի տարւոջն այլ յամենայն ժամ, եւ ի ծունկս անկանէր զքառաթիւն խնդրէր ժողովրդեանն, եւ ծունկքն լեալ որպէս ուլտոյ ի բազում ճերայրութենէն առ Աստուած. եւ վասն առաւել արդարութեանն անուանեցաւ արդար :

Եւ յաւուր միաջ ժողովեցան սո նա Հրէայքն եւ տախալէին զնա ուրանալ զՔրիստոս

1 խնդրէր] խնդրելով B || 2 որպէս ուլտոյ] իբրեւ զուլտու B || 3 արդարութեանն] իւրոյ *add.* B — արդար :] Սա ձեռնագրեցաւ ի Տեսունէ մերձէ Քրիստոսէ, եւ պատուեալ յամենայն առաքելոցն՝ եկաց առաջին եպիսկոպոս Երուսաղեմի : Որք եւ նոքին ամենայն առաքելոցն զնա իբրեւ զխիսանակ Քրիստոսի յերկրի՝ պատուէին, զոր եւ մի ի կարծեցեալ սեանցն կոչէ Պօղոս, եւ մեծ պատկառանօք զնա մեծարէին, ըստ ասելոցն Ղուկոյ եթէ. Ի գալն իւրեանց յերուսաղեմ՝ ի վազիւ ասէ, անդր եմուտ ընդ ձեզ Պօղոս առ Յակոբոս, զմեծաշաւք պատիւ երեսոցն Յակոբոյ յայտ առնելով : Առ սրում ահօթն ընտրութեան՝ նախապարաստեալ բազում ակնածութեամբ որպէս առ երէց եւ գլխաւոր կրօնիցն հպատակութեամբ ճտանէր : Ուր զի լինել հակառակութեանն եւ բազմապէս խնդրոցն հրէից հաւատացելոց առ Պօղոս եւ Բառնարոս յապոյս ճոխն հեթանոսաց, սորա հրամանն զարդարեցոյց զամենայն՝ եւ իբրու պատուածուանց եւ հոգեշունչ պատուիրանի կանոն՝ լուծումն տարակուսանոցն եւ խնդրոցն զնորա անպէն զխօսելն եւ զօրինապրեալ կանոնն ընկալեալ հաւանական հնազանդութեամբ ամենայն առաքելոցն եւ երկցանքն որ յերուսաղեմ, եւ առաքելոցն հեթանոսաց, զի ասաց ոչ նեղել ճանրութեամբ օրինաց լծովն զորս ի հեթանոսաց զարձեարոն, զոր եւ որք ընդ օրինօքն էին՝ տկարացան կատարել : Այլ զի միայն յօրինացն զկարեւորս զայսոսիկ պահեսցեն հեթանոսք, զգուշանալ ի զսհելոյ կռոյ, ի պառնկութենէ, ի հեղցուցելոյ եւ յարենէ : Եւ այս հաստատեալ վկայեցաւ յամենեցունց, եւ քարոզելին զնոցն Պետրոս եւ այլ առաքելոցն : Եւ այսպէս ի ձեռն Յակոբոյ եւ ի նոցն Յակովբ հնչեաց հոգին սուրբ՝ քարոզել հաստատապէս զբարձունն իրիստոսութեանն, զշարթուսն, զզոհիցն եւ զայլ ստուերական օրինական հրէութեան. զոր լուեալ հրեայքն անհաւատք՝ առաւել զայրացան ի վերայ նորա : Սա՛ իբրեւ զհրէիցն եպիսկոպոս՝ եւ զթրիստոսութեանն առաքեալ՝ զրեսոց ընդհանրական թուզթն կաթողիկէից, առ սրս յերկստանան ցեղիցն Իսրայելի հաւատացեալ հրեայքն էին ի տիւրուս հեթանոսաց : Ասէն թէ սա ձեռօք իւրովք զրեսոց զսուրբ պատարարն, զոր յետոյ սուրբն Բառիլիսս եւ Յովհաննէս Ոսկերերան վասն զհեղբութիւն ճարգիկան ակեանելոյ համառօտեցին : Սա՛ վասն յայտնի անարատութեանն եւ ճայրագոյն արդարութեանն պատկառելի էր եւ Հրէիցն, վասն սրոյ արդար կոչելին զնա : Որ եւ զի ի ժողովիլ առաքելոցն՝ ընկալաւ յօժարութեամբ զմուտն հեթանոսաց յասելն թէ. Շմաւոն պատմեաց ձեզ զի հաճեցաւ Աստուած եւ յայտ արար նշանօք զմուտն հեթանոսաց : Եւ յայսմ միաբանին ճարգարէիցն բանք, որպէս ասէն Ամովս. Գարձացց եւ շինեցից զյարկն Դաւթի, զանկեալն եւ զկարճանեալն նորա վերստին կանգնեցից եւ խնդրեցեն մնացորդք ճարգիկան զՏէր եւ ամենայն հեթանոսք յորոց վերայ կոչեցեալ է անուն իձ, վասն սրոյ իրաւունս համարիմ չնեղել զայնոսիկ որք զառնան ի հեթանոսացն : Չայս լուեալ անհաւատ Հրէայք սխանային շարութեամբ յոյժ առաւել ընդ նմա, եւ ճանաւանց վասն հանապարդ քարոզելոցն զՔրիստոս, եւ զարձուցա-

heure, où, tombant à genoux, il implorait la rémission des péchés pour le peuple; ses genoux devinrent semblables à ceux d'un chameau à cause de ses nombreuses genuflexions devant Dieu. Il fut appelé juste, à cause de son extrême justice.

Un jour les Juifs se rassemblèrent auprès de lui et le pressèrent de renier

ասացի ժողովրդեանն եւ ասէին . Ով արդար, ով իցէ զուսն Քրիստոսի : Ասէ Յակոբոս .
 Կա է Քրիստոս որդի Աստուծոյ : Եւ սմանք ի նոյրանէ, հաստացին Յակոբոս եւ
 սմանք հակառակէին : Եւ եղև երկարատևութիւն ի մէջ Հրէիցն ' եւ իշխանք արարն-
 ջէին ընդ միմեանս, նոյնպէս եւ զպիլքք եւ փարիսեցիքն եւ ասէին . Ի կորնչել են ժողո-
 5 վարդքս, ակն աւնկով Յիսուսի Քրիստոսի :

Եւ ժողովեալ ամենեցան աս Յակոբոս ասեն . Ով արդար, ազաչեմք զքեզ խնայեալ
 ի ժողովարդս՝ բանիլ ծարրեալ են զկնի Յիսուսի եթէ, կա է Քրիստոսն : Մեր ամենե-
 քեան հաւանիմք քեզ եւ վկայեմք քեզ սր արդար ես եւ զերեսս ծարրոյ ոչ ընդունիա .
 հաւանեցն զժողովարդս զի ծարրեալ են զկնի Յիսուսի . ել ի թևս սամարին զի ի
 10 բարձրութիւնն տեսցեն զքեզ ամենայն ժողովարդս եւ լսելի լիցին բանք քս չականջս
 նոցա, զի վասն զասկիս եկեալ են ամենայն ազգք :

Եւ կալեալ փարիսեցոյն եւ զպրացն զՅակոբոս հանին չաշատրակս սամարին եւ
 սարգակէին . Ասա մեզ ով արդար, մեր ամենեքեան հասան եմք քեզ, սրտամեան մեզ
 ով է զուսն Յիսուսի, բանիլ ամենայն ժողովարդս ծարրեցան զկնի խաչելոցն ի Պի-
 15 զատասէ :

Պատասխանի եւ Յակոբոս բարձր ձայնիւ եւ ասէ . Բնդէր հարցանէք վասն Յի-

նելոյ բազում նշանօք եւ սուրբ փարոցն անարատութեամբ զբազումս ի Հրէից' խառվին յայժ եւ
 խնդրէին զիարդ ժամ սղանաներոյ զնա : *add. B || 2 կա 1,] Յիսուս add. B || 3 երկարատե-*
կութիւն] մեծ add. B || 10 լիցին] լինիցին B || 12 Ասա մեզ om. B — հասան եմք] հասանիմք
B || 14 ով] ո՞ր B — բանիլ] զի B || 16 հարցանէք] ինձ add. B.

le Christ devant le peuple; ils lui dirent : O juste! qui donc est la voie
 du Christ? Jacques leur répondit : Le Christ, c'est le fils de Dieu. Quelques-
 uns de ceux-là crurent à Jacques, d'autres lui restèrent hostiles. Il y eut
 une dissension parmi les Juifs, * et les princes murmurèrent entre eux, et
 de même les scribes et les pharisiens, et ils dirent : Le peuple va à sa ruine
 dans l'espérance de Jésus-Christ.

Tous se réunirent alors auprès de Jacques et lui dirent : O juste! nous
 t'en prions, aie pitié de ce peuple, car il se trompe en suivant Jésus
 comme le Christ. Nous avons tous confiance en toi et nous témoignons
 que tu es juste, et que tu ne te laisses pas influencer par l'homme; persuade
 le peuple qu'il est induit en erreur à propos de Jésus; monte sur l'aile du
 temple, afin que de cette hauteur-là tout le peuple puisse te contempler,
 et que tes paroles parviennent à leurs oreilles; car toutes les nations sont
 arrivées ici pour la pâque.

Alors les pharisiens et les scribes s'emparèrent de Jacques, le monterent
 sur les tours du temple et crièrent : Dis-nous, o juste! à nous qui
 sommes tous d'accord avec toi, dis-nous qui est la voie de Jésus? car tout
 ce peuple est en erreur à propos du crucifié de Pilate.

Jacques leur répondit à haute voix et dit : Pourquoi m'interrogez-vous

սուսի, նա նստեալ է յերկինս ընդ աջձէ զօրութեան Հօր իւրոյ, եւ հանդերձեալ է զպլ
ամպովք յերկնից զատել զաշխարհս արդարութեամբ : Եւ բազումք հաւատացին
* A fol. 70 Յակոբայ * եւ ասէին. Ովասննա որդույ Դաւթի :

Ասէին ընդ միմեանս զպլրքն եւ փարիսեցիքն. Չար բան արարաք որ այսպիսի
վկայութիւն եղեւ վասն Յիսուսի : Եկնայք ելցո՛ւք, ի վեր եւ զՅակոբոս ի վաչր ընկեսցուք 5
եւ երկիցեն ժողովուրդս եւ ոչ հաւատացեն ի Յիսուս : Եւ ազաղակեցին միաբան.
Ոհ, ո՛հ եւ արգարս մոլորեցաւ : Եւ ելեալ ի թեւս տաճարին ընկեցին զՅակոբոս ի
բարձրութենէն, եւ սկսան քարկոծել զի առժամայն ոչ մեռաւ : Եւ նորա ծունր եղեալ՝
վասն նոցա աղաչէր զԱստուած եւ ասէր. Թող սոցա զի ոչ զլտեն զինչ գործեն :

Եւ մի ի քահանայիցն յորդուցն Ռիքաբայ, ազաղակեաց թէ. Չինչ գործէք, 10
զազարեցէք զի վասն ձեր ազօթէ արգարդ : Եւ առեալ մի ոմն ի նոցանէ փաշտ թափչի
եւ ուժղին հարեալ զգլուխն Յակոբու եւ այնպէս արգարն աւանդեաց զհոգին իւր առ
Աստուած Հոկանձբերի ԻԳ : Եւ թաղեցին զնա մերձ ի տաճարն Տեառն :

Եւ փոխեցաւ սուրբն՝ ընդ սրբոցն, արդարն՝ ընդ արդարոցն, վկայն՝ ընդ վկայն,

1 հօր *om.* B || 2 հաւատացին] բանիցն *add.* B || 3 Ասէին] Ասեն B || 10 քահա-
նայիցն] որ էր *add.* B || 12 Յակոբու] Յակոբայ B || 13 Հոկանձբերի ԻԳ] եւ Սահմի ԺԳ *add.*
B — ի տաճարն] տաճարին B — ասեալն :] Ասեն եթէ քարակոցս տրարեալ ի վերայ նորա
ճաճկեցին՝ ոչ տուեալ թոյլ թաղել *add.* B || 14 արդարոցն] արդարսն B.

au sujet de Jésus? Il est assis au ciel à la droite de la puissance de son Père et il doit venir du ciel sur des nuages pour juger la terre avec justice. Beaucoup
* A fol. 70 de personnes crurent à Jacques * et dirent : Hosanna! au fils de David.

Les scribes et les pharisiens se dirent entre eux : Nous avons mal fait de
laisser donner un tel témoignage au sujet de Jésus. Venez, montons là-haut
et jetons en bas Jacques; le peuple aura peur et ne croira plus à Jésus. Et
tous se mirent à crier ensemble : Oh! oh! le juste aussi est dans l'erreur.
Ils montèrent sur l'aile du temple, jetèrent Jacques de la hauteur et se
mirent à le lapider parce qu'il n'était pas mort aussitôt. Il se mit à genoux
et pria Dieu pour eux en disant : *Pardonnez-leur, car ils ne savent ce
qu'ils font* 1.

Un des prêtres, des fils de Richabas, leur cria : Que faites-vous?
arrêtez, car c'est pour vous que cet homme juste prie. Un d'eux, saisissant
une palette de laveuse en frappa vigoureusement sur la tête de Jacques,
et c'est ainsi que le juste rendit son âme à Dieu, le 23 octobre. On l'enterra
près du temple du Seigneur.

Le saint trépassa au milieu des saints, le juste au milieu des justes, le
martyr au milieu des martyrs, l'évêque au milieu des évêques.

1. Luc, xxiii, 34.

եպիսկոպոսն՝ ընդ եպիսկոպոսն : Դասի վրայեաց չառաքելոցն Յակորոս Զերեթեաց, եւ ի սարկաւոսոյցն՝ Ստեփաննոս, եւ չեպիսկոպոսացն՝ Յակորոս Եզրազ Ծեռան :

[B Յացած աւուր չիշատակ է սրբոցն Իգնատիոսի եպիսկոպոսի Կոստանդինուպոլսի :]

5 * Մահճի լին եւ Հսկանճերի ԼԻ : Պատմաթիւն նեջճան եւ յարսթեան եպիս ճանկանցի * A fol 70
Եփեսոսի, սրաց անուանքն . Մարտիճիանոս, Ամպլբոս, Մարտանիանոս, Գիանէ, սիոս, Յակ- r b.
Հաննէս, Կոստանդիանոս, Անուանինոս :

Սորս էին ի ժամանակս Գեկոսի սրբոցի, սրղիբ փոտուորեաց իշխանոց . եւ էին Երիտասարդք եւ բարեանեակք, եւ առ թաղաւորին առաջակաց Հանապոյ : Եւ Հաւատոցին ի Քրիստոս եւ մկրտեցան :

10 Եւ ճառնեցան առ թաղաւորն եթէ բրիտանեացք եղեն . եւ կոչեցեալ առաջն իւր տաէր . Արքմբ է զոր բննս : Եւ նորս խոտտովանեցան զՔրիստոս, եւ զկուսան զեւ անուանեցին : Եւ բարկացեալ թաղաւորն՝ հրամայեաց հարկանել զճնոսս նոցա . եւ

[Եպիսկոպոսն] եպիսկոպոսանո B || 2 Ծեռան :] Սա՛ սաի եթէ կերպարանօք յոյճ նճան էր Քրիստոսի եւ փան սորս սցոպիսի բան աւանդեալ բերաս, եթէ, հոյր նորս Յովսէփ բաժանեալ սրբոց իւրաց զեւոանդաթիւն իւր՝ խորհէր եւ Ծեռան մերոց ճառն թողուլ : Եսկ այլ սրբոցն ոչ հաւանեալ եւ Յակորոս ժառանգակից իւր աւուր զՔրիստոս, փան սրոց ոչ ծրայն աստուածեպրայր՝ այլ եւ արգար կոչեցաւ : *add.* B.

6 անուանքն] են *add.* B — Գիանէ, սիոս] Գիանիսիոս B || 7 Կոստանդիանոս] Կոստանդինոս B || 8 Գեկոսի] ամբարիշտ *add.* B || 12-13 տաէր . . . անուանեցին] հարցանէր . եւ նորս ոչ հաւանեցան աւրանալ զՔրիստոս եւ զսհէլ կուցին : B.

Le premier qui fut martyrisé parmi les apôtres, fut Jacques de Zébédée ; parmi les diacres, Étienne, et parmi les évêques, Jacques, le Frère du Seigneur.

[B En ce jour, commémoration de saint Ignace, évêque de Constantinople.]

* 15 SAHMI, 24 Octobre.

* A fol 70
r b.

Histoire de la dormition et de la résurrection des sept dormants d'Éphèse, dont les noms sont : Maximien, Jamblique (*Amlikhos*), Marcien (*Martonianos*), Denys, Jean, Constantin, Antonin.

Ils vivaient aux jours de l'empereur Dèce. Fils de princes glorieux, c'étaient des jeunes gens beaux de visage, qui se tenaient tous les jours en présence de l'empereur. Ils crurent au Christ et se firent baptiser.

Ayant été dénoncés à l'empereur comme étant chrétiens, celui-ci les fit venir en sa présence et leur dit : Est-ce vrai ce que je viens d'apprendre ? Ils confessèrent le Christ, et appelèrent les idoles des demons. L'empereur, irrité, ordonna de les frapper sur les mâchoires ; mais, à cause de leurs parents, il

վասն ճնողացն իւրեանց արձակեաց զնոսս, տուեալ համբերութիւն թերեւս զլջապցին եւ հարբն իւրեանց հաւանեցուցանէին զնոսս զսհել :

Եւ ելեալ յերեսաց թագաւորին բաշխեցին զինչս իւրեանց աղբատաց, եւ ելեալ ի ձօտակայ լեռնն սր կոչի Ողբոս, մտին յայր մի՝ եւ արկին մտխիւր ի վերայ գլխոց իւրեանց, եւ ազաչէին զԱստուած զի վրկեսցէ * զնոսս ի ձեւաց անօրէն արբայլն : Եւ ընդ երեկս ի մտանել արեգականն՝ մինչդեռ փառաւորէին զԱստուած՝ աւանդեցին զհօգիս իւրեանց ի Քրիստոս :

Եւ յետ աւուրց ինչ խնդրեաց զնոսս թագաւորն եւ ոչ եպիտ : Ասեն ցնա ճնողքն իւրեանց. Թագուցեալ են ի լեռնն Ողբոս յայրին : Եւ հրամայեաց փակել զղուրս աչրին մեծամեծ վիմօք զի սովամահ լինիցին. կարծէր եթէ կենդանի իցեն : Եւ յորժամ փակէին զմուտ աչրին՝ Թէպորոս եւ Ռուփինոս քրիստոնեայք էին ի ճաճուկ, գրեցին ի տախտակ կապարեաց զանուանս սրբոցն, եւ զի վասն Քրիստոսի կատարեցան : Եւ եզին ի մէջ շինուածս վիմայն եւ դարձան սու թագաւորն :

Եւ ի մահաւանէն Դեկոսի մինչեւ ի ժամանակս Փոքր Թէոդոսի անցին ամբ հարիւր քառասուն եւ չորք եւ երկիր քրիստոնէութեամբ լցաւ :

1 համբերութիւն] ժամանակ համբերութեան B || 2 հաւանեցուցանէին] հաւանեցուցէն B || 3 ելեալ] ելին B || 4 Ողբոս] Ողբոս B || 7 ի Քրիստոս] ի ձեւս Քրիստոսի B || 9 Ողբոս] Ողբոս B || 10 լինիցին] զի *add.* B || 11 փակէին] շինէին B — Ռուփինոս] Հուսիփինոս B || 14 Թէպորոսի] թագաւորի *add.* B || 15 հարիւր քառասուն եւ չորք] երեք հարիւր եւ յիսուն եւ երկուք, զոր այլք հարիւր քառասուն եւ չորս տասն *add.* B — լցաւ :] եւ յաւուրսն յայնասիկ *add.* B.

les laissa en liberté, pour leur donner le temps de réfléchir, dans l'espoir qu'ils regretteraient et que leurs parents leur persuaderaient de sacrifier.

Lorsqu'ils eurent quitté l'empereur, ils distribuèrent leurs biens aux pauvres, se rendirent à la montagne voisine, appelée Oglos, pénétrèrent dans une caverne, mirent de la cendre sur leur tête et prièrent Dieu de les délivrer * des mains de l'empereur impie. Le soir, au coucher du soleil, tandis qu'ils glorifiaient Dieu, ils rendirent leur âme au Christ.

Quelques jours après, l'empereur les fit chercher, mais on ne les trouva pas. Leurs parents lui dirent : Ils se tiennent cachés dans une grotte de la montagne Oglos. Il ordonna de boucher l'entrée de la grotte avec de grosses pierres pour qu'ils mourussent de faim ; il les croyait encore en vie. Lorsqu'on boucha l'entrée de la grotte, Théodore et Rufin (*Rouphinos*), qui étaient chrétiens en secret, inscrivirent sur une plaque de plomb les noms des saints, et qu'ils étaient morts pour le Christ. Ils posèrent (la plaque) dans la maçonnerie des pierres, et retournèrent auprès de l'empereur.

Depuis la mort de Dèce jusqu'aux jours de Théodose le Jeune, cent quarante-quatre ans s'étaient écoulés et la terre était couverte par le christianisme.

* A fol. 70
v° a.

Յարեան արք հերձուածուրք՝ ոչ միայն աշխարհականք այլ եւ եպիսկոպոսուք .
 թէպարտս եւ Գալիսս Երուսաղեմացի, եւ կամէին շիջուցանել զսոս չարութեանն,
 տաէին . Չիք չարութիւն այսձ հոգացեալ մարմնացս : Եւ թապաւորն թէպարտս նստեալ
 ի վերայ մտիրոջ՝ զբեցեալ խորդ, աշխարհէր ընդ եղեալ նոր մուրաթիւնն : Եւ ամե-
 5 նայն ուղղափառ բրիտանեացք զնոյն ողբային :

Եւ ամենապալթ Աստուածն մեր ողորմեցաւ հաստացելոց խորոց, կամեցաւ ցոցո-
 նել զսոս չարութեանն : Եւ արկ ի սիրտ տեսան աչրին չարսձ մանկանքն հանդէին
 եւ կամեցաւ վարաթ տանել զայրն խաշանց խորոց : Եւ սուսամայն դարձուց Մասուած
 զհապիս եօթն մանկանցն, եւ չարացեալք նստան սրտնս տեսեամբ, եւ կարծէին
 10 եթէ յերեկօրէն ննջեցին : Եւ զեւ եւս երկիւզ Գեկասի Էր ի սիրտս նոցս : Եւ
 սուտբեցին զԱմգլբոս ի բաղարն զնել հոց չարձ բան զերեկին բանզի բաղցեալ էին,
 եւ տեղեկանալ թէ զինչ խորհի վասն նոցս Գեկոս :

Եւ եղեալ Ամգլբոս չալբէն՝ ետես դբարինան ի գուսն չալբին, երկեսս, զի մի որ
 ձանաչեալէ զնս եւ կապեալ տարցի, սա թապաւորն : Եւ ճաճկեալ վաակեղածրն
 15 զերեսս խր՝ երթաց ի բաղարն, ետես ալափոխեալ դբաղարն եւ զշնուածան եւ զնշան

2 թէպարտս] թէպարտս B — կամէին] կամեցան B || 8 խաշանց խորոց :] Հրամայեալ
 ճառայլոց խորոց, եւ երթեալ բակեցին ի զբանէ, աչրին զշնեալ սրմն, եւ ի ներքս ոչ ճաին,
 դարձան սա տէրն ի բեանց : *add.* B || 11 զնել ... զերեկին *om.* B || 15 երթաց] երթեալ
 B — դբաղարն եւ *om.* B.

Des gens sectaires apparurent non seulement parmi les laïques mais même
 parmi les évêques : Théodore et Caïns de Jérusalem, qui voulaient éteindre
 l'espérance de la résurrection et qui disaient : Il n'y a point de résurrection
 pour notre corps devenu poussière. L'empereur Théodose, assis sur de la
 cendre, revêtu de cilice, gémissait sur la nouvelle hérésie qui venait de
 paraître. Tous les chrétiens orthodoxes s'en lamentaient également.

Mais notre Dieu, tout charitable, eut pitié de ses fidèles et voulut
 montrer l'espérance de la résurrection. Il inspira le cœur du propriétaire de
 la grotte, où reposaient les jeunes gens, et il eut l'idée de faire de la grotte
 un bercail pour ses troupeaux. Aussitôt Dieu rendit l'âme aux sept jeunes
 gens, qui se levèrent et s'assirent avec un visage resplendissant, croyant s'être
 endormis la veille. La crainte de Dèce existait encore dans leur cœur. Ils
 envoyèrent Jamblique à la ville pour acheter du pain, en plus grande quantité
 que la veille, car ils avaient faim, et en même temps pour se renseigner sur
 les intentions de Dèce à leur égard.

Jamblique, en sortant de la grotte, aperçut les pierres à l'entrée de la
 grotte, eut peur d'être reconnu par quelqu'un et d'être conduit lie auprès de
 l'empereur. Il cacha sa figure avec un mouchoir et se rendit à la ville. Il
 trouva la ville et les monuments changés, aperçut le signe de la sainte croix

սրբոյ խաչին յորմունս եւ ի պատնս, եւ լուաւ ձայն ժամահարի եւ զժողովուրդն զի հանէին խաչ յերեսս իւրեանց եւ երդնուին առ միմեանս յանունն Քրիստոսի : Եւ զարհուրեալ ասէ . Մինչեւ յերեկ այս նշանս գաղտնի էր՝ եւ այժմ յայտնի : Եւ շուրջ եկեալ ընդ քաղաքն՝ եւ զնոցն տեսանէր եւ լսէր :

* A fol. 71
r^o a.

* Եւ երթեալ ասիւ առ այր ոմն եւ գաղտաբար հարցանէր եթէ. Այս է Եփեսոս : Եւ ասէ . Այո : Եւ երթեալ ի հացալաճառս տուեալ զբամ մի զի առցէ հաց : Եւ առեալ հացալաճառին զբրամն ոչ ծանեաւ, եւ կալեալ զԱմղիբոս տարաւ առ բղեաշխն եւ առ Մարինոս եպիսկոպոսն եւ ասէ . Այս այս վաղեմի գանձ է գտեալ եւ եցոյց նոցա զբրամն . եւ ընթերցեալ զանունն Դեկոսի գրեալ ի բրամն՝ հարցին ցնա . Ուստի՞ իցես եւ ո՞ւր գտեր զբրամն :

Եւ նա ասէ : Յայժմ քաղաքիս ծնեալ եմ եւ սնեալ : Ասաց նոցա զանուն հօրն եւ զպատիւն : Եւ բղեաշխն սպառնալեօք երկեցուցանէր . Եթէ ոչ ասես մեզ եթէ ուստի իցէ դրամս՝ բազում հարուածովք տանջիս : Ասէ Ամղիբոս . Աղաչեմ զձեզ տեսարք իմ, անասցէք ինձ զոր ինչ հարցանեմ . Քաղաքս այս Եփեսոս է : Ասեն ցնա . Այո : Ասէ Ամղիբոս . Դեկոս թագաւորն ո՞ւր իցէ : Ասէ եպիսկոպոսն . Որպեակ կամ ես զու չիմար,

1 յորմունս] յորմս B || 4 ընդ քաղաքն] ի քաղաքն B || 8 ասէ] այրն *add.* B || 13 տանջիս] տանջեմ զքեզ B.

sur les murs et les portes; il entendit le son des cloches et vit la population faire le signe de la croix sur leur visage et faire des serments entre eux au nom du Christ. Il en fut saisi de stupeur et se dit : Ce signe était encore secret hier, et voilà qu'il est évident maintenant. Il se promena à travers la ville et ne vit et n'entendit que la même chose.

* A fol. 71
r^o a.

* Il s'approcha timidement d'un homme et lui demanda secrètement : Est-ce bien Éphèse, ici? Il lui répondit : Oui. Il se dirigea vers un boulanger et lui remit une pièce de monnaie pour payer le pain. Le boulanger prit la pièce, mais ne la reconnut pas; il se fit accompagner de Jamblique, et le conduisit au gouverneur et à l'évêque Marinus et dit : Cet homme a découvert un trésor ancien! et leur montra la pièce; ayant lu le nom de Dèce inscrit sur la monnaie, ils lui demandèrent : D'où viens-tu et où as-tu trouvé cette monnaie?

Il leur répondit : Je suis né dans cette ville et j'y ai été élevé. Il leur fit connaître aussi le nom de son père et son titre. Le gouverneur le menaça pour l'intimider : Si tu ne nous dis pas où tu as trouvé cette monnaie, tu recevras beaucoup de coups. Jamblique répondit : Je vous prie, mes seigneurs, permettez que je vous demande : Cette ville est bien Éphèse? Ils lui dirent : Oui. Jamblique répliqua : Où est donc l'empereur Dèce? L'évêque lui dit : Mon fils, ou tu es fou, ou tu veux nous tromper pour nous échapper; tu nous ques-

կամ կամիս զմեզ խորել եւ զերծանիլ ի ձեռաց մերոց . եւ հարցանես զմեզ փայլմի
 եւ անաստուած կուսպաշտ թագաւորէ : Ասէ Ամղիբոս . երեկ զ'Իսկոս ի բարաբխ
 թողաք կենդանի եւ չարչարէք զբրիտանեայտ, եւ մեր փախեալք ի նմանէ, զի եւ մեր
 բրիտանեայտք * եմք . եթէ ոչ հաւատայք՝ եկայք զկնի իմ եւ ցոյցից ձեզ եւ ցոյց ընկերան *
 5 իմ ի թագաւոր չաչրի միտջ չմզգոս լեան :

* A fol. 71
r. D.

Եւ չորժամ լուան ելեալ զնային զկնի Ամղիբոսի բզեաշին եւ եպիսկոպոսն եւ
 ժողովուրդ բազում ի բարաբէն : Եւ չորժամ հասին ի գուան ալբին, եզխա եպիսկոպոսն
 զկապարեայ տախտակն անդ, եւ ընթերցեալ ծախն չաչրն, եւ տեսին գառբան պաշտոս
 եւ գուարթ երեսօք, եւ երկրպագեալ համբուրեցին զնոսա : Եւ սորբբն սրտամեցին
 10 զեղեալ սործն :

Եւ առժամայն զրեայ առ թագաւորն Թէոփոս՝ զեղեալ փասօք չորսթիւնն : Եւ
 նորա լուեալ լցաւ խնդութեամբ երազընթաց երխլարօք զնայ չեմեաստ, եւ զկնի
 նորա բազմութիւն իշխանայ եւ ժողովրդեան : Եւ չորժամ մտեցան չաչրն ելին սորբբն
 ընդ առաջ թագաւորին եւ փայլէին երեսքն նոցա սրպէս դարեգակն : Եւ թա-
 15 գաւորին իջեալ անկաւ ի վերայ երեսայ խբոց եւ երկիր ետալ նոցա : Եւ անկեալ
 զեւրօքանչիւր պարանոցս՝ բազում արտաստօք համբուրեայ :

3 թողաք] թողի B || 6 եւ չորժամ լուան ելեալ զնային] նայնժան ի ծիտ սախն եթէ
 տեսիլ իմն իցէ բանս այս եւ երթեալ B || 8 տեսին] *add.* նստեալ B || 11 զրեայ]
 զրեցին B.

tionnes à propos d'un ancien empereur athée et idolâtre. Jamblique répondit :
 Hier même, nous avons quitté Dèce vivant dans cette ville et qui torturait
 les chrétiens; nous nous sommes sauvés de lui, car nous aussi nous sommes
 'des chrétiens; si vous ne me croyez pas, venez avec moi et je vous *
 montrerai mes autres compagnons cachés dans une grotte, dans le mont
 Oglos.

* A fol. 71
r. D.

En entendant cela, le gouverneur, l'évêque et une foule de gens de la
 ville se levèrent et partirent avec Jamblique. Arrivés à l'entrée de la grotte,
 l'évêque y découvrit la plaque de plomb, et, après l'avoir lue, ils pénétrèrent
 dans la grotte et y trouvèrent les saints resplendissants et gais, souriants; ils
 se prosternèrent devant eux et leur donnèrent le baiser. Les saints leur
 racontèrent les faits tels qu'ils s'étaient passés.

[L'évêque écrivit aussitôt à l'empereur Théodose, lui annonçant la resur-
 rection qui venait de se produire avec tant d'éclat. Celui-ci fut rempli de
 joie à ce récit et se rendit à Éphèse sur des coursiers rapides, accompagné
 d'une foule de princes et de gens. Lorsqu'ils furent arrivés près de la grotte,
 les saints se portèrent au-devant de l'empereur; leur visage resplendissait
 comme le soleil. L'empereur descendit de cheval, tomba face à terre et se
 prosterna devant eux. Ensuite il se jeta au cou de chacun d'eux et les
 embrassa avec des larmes aux yeux.

Եւ նստեալք ի տեղւոջն ուր ննջեցինն, խօսեցան զթագաւորն եւ ասեն . Թագաւոր-
 թեամբ կեցցէ թագաւորութիւնդ քս եւ ճի երկմայցէ սիրտ քս վասն չարութեան հոգա-
 ցեալ ճարմնոց, զի վասն քո չարոց զմեզ Աստուած որ զխոսացեն չհաւատացեալք
 եթէ իցէ չարութիւն հոգացեալ ճարմնոց ճարգիւն : Եւ զոչս ասացեալ խոնարհեցուցին
 զգլուխ իւրեանց եւ աւանդեցին զհոգիս իւրեանց առ Աստուած ի ձեռս հրեշ-
 տակաց :

Եւ սուժամայն հրամայեաց թագաւորն եւ արարին տապանս եօթն արծաթիս եւ
 սակաւ զի զիցեն անդ զնշխարս սրբոցն : Եւ երեւեցան նմա ի զիշերին եւ ասեն . Ձմեզ
 Աստուած ի հոգոյ չարոց եւ ոչ յոսկոյ եւ արծաթոց, եւ դու դարձեալ յերկիր չարմէ
 չարեաց՝ հանգս՛ զմեզ :

Եւ նայնժամայն փորեցին զտեղին չորում ննջեցին եւ եղին զսուրբսն ի վերայ տեղւոյն,
 զարդարեցին ոսկէօժ ապիկով . եւ շինեաց ի վերայ կամար եւ արարեալ ամենապատիւ
 տօն սրբոցն, դարձաւ ի Բիւզանդիս փառաւորելով եւ գոհանարով զԱստուծոյ :

Եւ եպիսկոպոսքն եւ այլ ժողովուրդքն որ զհերձուածն անկեցին՝ տեսեալ զդարձա-
 նալի գոբանջելիսն դարձան յուզղափառութիւն :

2 երկմայցէ] երկմայցէ B || 3 ճարմնոց] մեռելոց *add.* B — չհաւատացեալք] ամենայն
 հաւատացեալք B || 5 իւրեանց *om.* B || 12 ոսկէօժ ապիկով] ոսկէօժ ապակով B || 15 յուզղա-
 փառութիւն] յուզղափառ հաւատս B.

[Les saints], s'étant ensuite assis à l'endroit où ils s'étaient endormis,
 causèrent avec l'empereur et lui dirent : Que ton règne se maintienne
 en paix et que ton cœur ne doute plus au sujet de la résurrection des corps
 devenus poussière, car c'est pour toi que * Dieu nous a ressuscités afin que
 les gens qui ne croient pas, sachent qu'il y a une résurrection pour le corps
 des hommes devenus poussière. Ce disant, ils inclinèrent la tête et rendirent
 leur âme à Dieu entre les mains des anges.

L'empereur donna aussitôt de construire sept tombeaux en or et
 en argent pour y déposer les restes des saints. Mais les saints lui apparurent
 dans la nuit et lui dirent : Dieu nous a ressuscités de la terre et non pas de
 l'or et de l'argent; aussi, toi, dépose-nous de nouveau dans la terre d'où nous
 sommes ressuscités.

On creusa aussitôt l'endroit où les saints s'étaient endormis, et on les
 déposa à cette place, après l'avoir ornée de verre enchâssé dans de l'or;
 l'empereur y fit élever une coupole et, après avoir célébré une très grande fête
 en l'honneur des saints, il retourna à Byzance en glorifiant et en rendant
 grâces à Dieu.

Les évêques et les gens qui avaient introduit le schisme, ayant vu le stu-
 péfiant miracle, revinrent à l'orthodoxie.

* A fol. 71
 v° a.

Ասն սմանք եթէ ի գուն աչրն աչնձիկ եղեալ են նշխարը Մարկիանոս Մակրայե-
նայուց :

Զարթոյց Աստուած զեթն մանկունն եփեսոսի՝ Հսկանձրերի Ի՛Ի :

Յայսմ աւուր սուրբ մարտիրոսն Քրիստոսի Գոմնինա ի Քեսապնիկէ բարսբին * A fol. 71
v. 16
5 կատարեցաւ ի Մարտիմիանաւէ արբայէ : Զարաշար զոտբսն ջարդեցին եւ չեա եթն
աւուր աւանդեաց զհոյին իւր առ Աստուած :

[B Ի սմին չիշատակ եւ հանդիսա սրբոյն Պրակղի Կոստանդինուպոլսի սրտարկարբի,
որ կարաւ զաթան չեա Յովհաննու Սսկերերանի վարդապետին իւրոյ ամս երկոստան :

Յայսմ աւուր աօն է սրբուհւոյն Տարիթայ զոր չարոյց Պետրոս՝ որ աչձեմնիկ կոչի :]

10 Սահմի ԺԶ եւ Հսկանձրերի ԻԵ : Վկայարանութիւն սրբոյ զպրոցն Մարկիանոսի
եւ Մարտիրանի

Յեա վախճանի երաներոյն Ազեկանդրի՝ Կոստանդինուպոլսոյ հաչարապետին, ձեռ-
նադրեցաւ սուրբն Պաւլոս խոստովանողն . եւ թաղաւարեաց Կոստանդի սրբի Կոստան-

3 զեթն] սուրբ *add.* B — եփեսոսի *om.* B.

10 Վկայարանութիւն] Վկայութիւն B || 12 Կոստանդինուպոլսոյ] Կոստանդինուպոլի
B || 13 Կոստանդի] Կոստանդինուպոլսի B.

Certains disent qu'à l'entrée de la grotte se trouvent déposés les restes
de Marie Madeleine.

Dieu ressuscita les sept dormants d'Éphèse le 24 octobre.

* En ce jour, le saint martyr du Christ Dominus fut mis à mort dans la * A fol. 71
ville de Thessalonique par l'empereur Maximien. Comme on lui avait brisé v. 16
cruellement les chevilles, il rendit, sept jours après, son âme à Dieu.

[B En ce même jour, commémoration et repos de saint Proclus, patriarche
de Constantinople, qui occupa le siège pendant douze ans après son maître
Jean Chrysostome.

En ce jour, fête de sainte Tabitha, que Pierre ressuscita, nom qui se
traduit gazelle .]

16 SAHMI, 25 Octobre.

Martyre des saints notaires Marcien et Martyron.

Après la mort du bienheureux Alexandre, patriarche de Constantinople,
saint Paul le confesseur fut sacré [patriarche], Constance, fils du grand

1. Act., ix, 36.

զիւնասի մեծի, թողեաց զուղղափառութիւն հօրն խրոց, եղև արիւնասի հերձուածովն
և արար ժողով ի քաղաքին Սարղիկի :

Եւ աւաքեաց եպիսկոպոսանս հերձուածոցս առ սուրբն Պաւղոս Կոստանդինու-
պօլսոց եպիսկոպոսն՝ եւ բռնապատէին զնա ընդունել զժողովն եւ նզովել զերեք հարիւր
և տասն եւ ութ հաչրապետոսն Նիկիոց ժողովոյն : Եւ սուրբն Պաւղոս նզովլաք զարձոյց
զհերձուածոց եպիսկոպոսունան :

Եւ գրեաց թագաւորն յեպարքոս քաղաքին, եւ քարկսծելով քարշեցին զխոստովա-
* A fol. 72 նողն Պաւղոս եւ արքայրեցին ի Կոկիտան Հայոց եւ * ձեռնադրեցին յաթօւն զԵւտօքսիոս
1° a. զհամախոհն արիւնասոց : Եւ վասն զի ոչ ընդունեցան զնա ժողովուրցն Կոստանդինու-
պօլսի, ձեռնադրեցին զՄակեդոն հոգեմարտն զոր սինհոդոսն նզովեաց վասն զի հայհոյ-
եաց զՀոգին սուրբ :

Իսկ եպարքոսն Փիլիպպոս հալածէր զորս համագոց խոստովանէին զսուրբ Երրոր-
գովիւնն : Եւ լուեալ զՊաւղոսէ եթէ յաքսորս նստելով նզովէ զարիտսականքն, եւ
զսուրբ Երրորդովիւնն համագոց քարողէ, գրեաց ի Կոկիտոն առ պահապանան, եւ ի
զիշերի արկին զեմփորոնն ի պարանոցն եւ խեղդեցին զսուրբն Պաւղոս եւ ընկալաւ
երանելին զմահն երանելի :

1 արիւնասի հերձուածովն] արիտսի հերձուածովն B || 3 Կոստանդինուպօլսոց եպիսկոպոսն]
Կոստանդինուպօլսի հաչրապետն B || 5 Պաւղոս] խոստովանոյն *add.* B || 7 քարշեցին]
քաշեցին B || 10 սինհոդոսն] սինհոդոսն B || 12 եպարքոսն] եպիսկոպոսն B || 13 զարիտսա-
կանքն] զարիւնոսս B.

Constantin, devenu empereur, abandonna la foi orthodoxe de son père, devint schismatique arien et convoqua un concile dans la ville de Sardique.

Il envoya des évêques schismatiques à saint Paul, évêque de Constantinople, pour l'obliger à accepter le concile et anathématiser les trois cent dix-huit pères du concile de Nicée. Saint Paul renvoya avec anathèmes les évêques schismatiques.

L'empereur écrivit alors à l'évêque de la ville. On lapida Paul le
* A fol. 72 confesseur; on le traîna et on l'exila à Cocuse d'Arménie; * on sacra, au
1° a. siège, Eudoxe, le partisan des Ariens. Mais comme la population de Constantinople ne l'accepta point, on sacra Macédonius, le pneumatomaque, que le synode avait anathématisé pour avoir blasphémé le Saint-Esprit.

L'évêque Philippe persécuta tous ceux qui confessaient la sainte Trinité consubstantielle; et ayant appris au sujet de Paul que dans son exil il anathématisait les ariens et prêchait la sainte Trinité consubstantielle, il écrivit (un ordre) aux gardiens, à Cocuse, qui, une nuit, passèrent l'omophorium autour du cou de saint Paul et l'étranglèrent. Le bienheureux eut ainsi une mort bienheureuse.

Եւ լուան երկուսին զպիրքն իւր կիսասարկաւագունքն Մարկիանոս եւ Մարտիրոս, աղաղակէին եւ չարահամբաւէին զեպարքոսէն եթէ: Վասն պիպճ սպանպոյն Արիստի կտորան զուղղախառ հաչքապեան մեր զխոտամանոյն Պաւղոս: Եւ բարկացեալ չոյժ եպարքոսին հրամայեաց եւ հատին զզրոխ սարբ զպրացն եւ թաղեցին ի բաղարին մերձ ի դուռն Մեղանդլիսի. եւ նշխարբ սոցա փայլեն ի մէջ եկեղեցոյ եւ աօն սրբոցս Հոկանմբերի ԻԵ:

Վճենացն վարդապետք բաղարին աշակերտօք հանգերձ ժողովին յեկեղեցին ուր տասպանն է պայծաս ջահլւբ եւ մամեղինօք եւ երգովք հոյեւորօք աօնեն զճգնութիւն սուրբ կիսասարկաւագայն եւ զպրացն Մարկիանոսի եւ Մարտիրոսի ի փառս Քրիստոսի:

[B՝ Յիշատակ է Յովսեփայ Արեմաթեացոյն, որ պատեալ թաղեաց զճարձիւնն Տեսուն:

Արդար եւ բարեգործ նախարարն Յովսեփ՝ էր յԱրեմաթեաց բաղարէ, ի մանկութենէ սրինօք վարժեալ եւ ամբիճ բաղարաւարաւթեամբ սրայծասացեալ՝ ակն ունէր գալլստեանն Քրիստոսի եւ արբայութեանն երկնից՝ զխոտացեալ եւ հաւատացեալ զնախագուշակ բանս սուրբ մարգարէիցն:

Եւ էր չոյժ բարեգործ առ սպրտաս՝ սրպէս վկայէ աւետարանիչն եթէ: Էր սպր

1 երկուսին] երկուքին B — Մարտիրոսն] Մարտիրոսն B || 2 համբաւէին] համբաւաւէին B — զեպարքոսէն] զեպիստիոսոսէն B || 4 հրամայեաց om. B — զզրոխ սարբ] զզրոխ սրբոց B || 5 Մեղանդլիսի] Մեղանդլիսի B — սոցա] սրբոցն B — սրբոցս] սրբոցն B || 8 երգովք] երգօք B || 9 փառս] եւ ի գովութիւն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոց add. B.

Ses deux notaires, les sous-diacres ¹ Marcien et Martyron, l'ayant appris, se mirent à crier et à diffamer l'évêque, disant : Il a tué notre patriarche orthodoxe, le confesseur Paul, pour l'abominable secte d'Arius. L'évêque, fort irrité, ordonna de trancher la tête aux saints notaires, qu'on enterra dans la ville près de la porte de Mélandès. Leurs restes brillent au milieu de l'église, et leur fête se célèbre le 25 octobre.

Tous les docteurs de la ville, accompagnés de leurs élèves, se rassemblent à l'église où se trouve le tombeau, avec des torches allumées et des cierges, et fêtent par des chants spirituels l'ascétisme des saints sous-diacres et scribes Marcien et Martyron, pour la gloire du Christ.

[B * Commémoration de Joseph d'Arimathie, qui ensevelit et inhuma le corps du Seigneur.

Le juste et bon sanhédrite (*naharar*) Joseph était d'Arimathie; il avait vécu dès l'enfance selon les lois et brillait par sa conduite sans tache, dans l'attente de la venue du Christ et du royaume des cieux; il connaissait les prédictions des saints prophètes et y croyait.

Il était très charitable envers les pauvres, ainsi que l'atteste l'évân-

1. Lecteurs, d'après *Syn. Cp.*, col. 161.
 PATR. OR. — T. XV. — P. 3.

բարեգործ եւ արդար : Չի էր հաչր որբոց եւ վերակացու պընաց եւ ընկաւնող օտարաց եւ աչցելու հիւանդաց՝ հաւասարեալ նախնոյն Աբրահամու մարդասիրութեամբ, եւ պարկեշտութեամբ անձին համեմատ էր առաքինութեանն Յովսեփայ նախնոց : Այլ եւ էր արդարադատ եւ իրաւարար եւ սուրբ, որով եւ չէր մխարանեալ ընդ խորհուրդս եւ ընդ գործս անօրէն հրէից :

Սա՛ հաւատացեալ Տեառն մերոց Քրիստոսի որում եւ սպասէրն ի կանխել, եւ ընկարաւ զնա յիւրում վերնատանն, եւ սպասաւորեաց նմա ի չեօին երեկոյին : Եւ յորժամ աշակերտքն եւ ամենայն հաւատացեալքն փախեան ի խաչին Տեառն, սա համարձակեցաւ արհամարհել զմահ եւ զերկիւղ հրէիցն, եւ խնդրեաց զմարմինն աէրունական : Եւ արժանի եղեւ մերձենալ եւ լիջուցանել ի խաչէն զանմերձենալին Աստուած մեռեալ մարմնովն, որ արգէն կենդանի էր աստուածութեամբն :

Սա՛ իւրով զնեալ կտաւովն՝ պատեաց զայն որ պարփակէ զաշխարհս : Սա՛ խնկեաց զայն՝ որոց լույ թափեալ է անուն : Սա՛ արժանի եղեւ ձեռօք շօշափել, զսպել որպէս մեռելոց, զամենեցուն արարչին եւ զանմահ կենդանւոյն եւ զկենդանեաց կենդանացուցչին զմարմինն, կափուցանել զաչսն որ ի բերորէս նստելով յանդունդս հաչի, եւ կապել պատանօք զձեռսն ստեղծչին բոլորից, եւ համբուրել արտասուօք զանհպելին սերորէից :

géliste, en disant : *il était bon et juste*¹. Car il était père pour les orphelins, administrateur pour les veuves, hospitalier pour les étrangers, rendant visite aux malades, semblable au patriarche Abraham pour son amour de l'humanité, et au patriarche Joseph dont il égalait la vertu par la modestie de sa personne. Il était aussi juste, équitable et saint, c'est pourquoi *il n'avait donné son assentiment ni aux desseins, ni aux actes des Juifs impies*².

Cet homme croyant en Notre-Seigneur le Christ, qu'il attendait par avance, l'accueillit dans sa grande salle et Le servit le dernier soir. Et lorsque les disciples et tous les fidèles prirent la fuite au moment du crucifiement du Seigneur, il eut la hardiesse de mépriser la mort et la crainte des Juifs et demanda le corps du Seigneur³. Il fut digne d'approcher et de descendre de la croix l'inaccessible Dieu, mort en sa chair, mais qui était vivant en la divinité.

Il enveloppa d'un linceul, qu'il avait acheté, Celui qui enveloppe l'univers. Il embauma Celui dont le *nom est* (comme) *une huile répandue*⁴. Il fut digne de toucher de sa main, de serrer le corps comme mort, du créateur de tous les êtres, du vivant immortel, du vivificateur des vivants; de fermer les yeux à Celui qui, assis sur les chérubins, regarde les abîmes; d'attacher les mains du créateur de toutes choses; et de baiser avec larmes Celui qui dans un linceul est inaccessible aux séraphins.

1. Luc, xxiii, 50. — 2. *Ibid.*, 51. — 3. *Ibid.*, 52. — 4. Cant., ii, 2.

Սա՛ չխուճ կուճոց եւ վիճափոր զերեզմանին՝ զոր խր էր սրասրաստեալ սարր Հոսկոյն աղլմամբ՝ զՏէրն թաղեաց չխուճ սրարախլին, եւ փակեաց վիճով զանպարփակելին, եւ զփակողն ամենացնի ընդ ինքեամբ՝ զբանն ճարմնացեալ : Ակումտտես եղեւ եւ սարաթեանն եւ վերացմանն, ընդ այլ սասրերացն, ընկարս եւ զսարր Հոսկին : Եւ ըստմաց 5 վկայ եւ բարսլ եղեւ Քրիստոսի աստուածութեանն, եւ ըստմ ինկաթիւնս եւ չարչարանս կրեաց չանհաւան Հրէիցն, որաց աներկիւզ վկայէր զճճմարտութեանն Քրիստոսի արհամարհեալ զմահ :

Եւ չսպմ սուսր՝ հանդեալ ի Քրիստոս բարի հաւատով եւ աստուածահաճոց վարար բարեպաշտ թագաւորն Հոսոց Հեթում՝ հայրն Աւեսն թագաւորի :]

10 Սահճի ժե եւ Հսկտեճրերի ԽԶ : Վկայարանութիւն սրբոցն Գեճեարիտի :

Սուրբ եւ փառաւորեալ վկայն եւ ճարախլուան Քրիստոսի Գեճեարիտ էր ի բազարէն Թեաաղանիկեաց, ի ժամանակս Իրակլտիանոսի եւ Մարքսիմիանոսի ամբարիշտ թագաւորացն . եւ վաչէր հաւատովք ի բազարին եւ էր վարդապետ ճճմարտութեանն :

Եւ երթեալ Մարքսիմիանոս ի բազարն չոցն, եւ սրարճէր չսպ ձի հզոր եւ զօրաւար

10 Վկայարանութիւն սրբոցն Գեճեարիտի] Վկայութիւն Գեճեարիտի սրբոց վկային Քրիստոսի B || 11 վկայն եւ om. B — Քրիստոսի om. B || 12 ամբարիշտ] կուսպաշտ B.

Il inhuma le Seigneur dans le sépulcre taillé dans le roc, qu'il avait préparé pour lui-même par l'inspiration du Saint-Esprit, et l'enterra dans son jardin; il scella d'une pierre Celui qui ne peut être contenu, l'incompréhensible, celui qui contient toutes les choses en soi, le Verbe incarné. Il fut également témoin de la Résurrection et de l'Ascension avec d'autres apôtres, et il reçut le Saint-Esprit. Il fut pour beaucoup de gens le témoin et le prédicateur de la divinité du Christ, supporta bien des peines et des tourments des Juifs incrédules auxquels il témoignait sans crainte la vérité du Christ, en méprisant la mort.

En ce jour, reposa dans le Christ, en bonne foi et après une vie agréable à Dieu, le pieux roi des Arméniens, Héthoum, père du roi Léon.]

17 SAHMI, 26 Octobre.

Martyre de saint Demetrius.

Le saint et glorieux témoin et martyr du Christ Démétrius était de la ville de Thessalonique, aux jours des empereurs impies Diocletien et Maximien; il brillait dans la ville par sa foi et enseignait la vérité.

Maximien, s'étant rendu dans cette ville, se glorifiait d'un lutteur fort

մենամարտիկ, որոց անուն էր Ղեւիոց, եւ զբազումս ետպան որք մարտնչէին ընդ նմա :
 Եւ յորժամ Մարցիմիանոս էր ի տեղին ասպարիսի յորում մարտնչէին, ազլեցուցին
 նմա վասն որբոցն Պեմետրիոսի եթէ քրիստոնեաց է եւ զբազումս դարձուցանէ ի
 հաւատն իւր, եւ խափանէ ի զսէրոց աստուածոց մերոց : Եւ հրամայեաց պահել զնա
 ի կամարս բազանեացն ուր գայրերոց փայտն դիպէին, եւ ինքն իջեալ յասպարէզն եւ
 * A fol. 72
 v° a. հրամայեաց Ղեւիոց իջանել ի մէջ * ասպարիսին, թերեւս ելցէ սք մենամարտիկ ընդ
 Ղեւիոց. եւ ոչ իշխեաց սք մտանել ի մարտն :

Եւ մի ոմն Նեստոր անուն քրիստոնեաց՝ վաղեաց յաստիճանացն յասպարէզն եւ
 արիարար դիմեալ ի վերոց Ղեւիոց : Եւ տեսեալ թագաւորին գայրն երիտասարդ եւ
 գեղեցիկ տեսեամբ՝ խնայեաց ի նա զի մի մեռցի, եւ կոչեցեալ առ ինքն ստէ. Պիտեմ 10
 զի վասն ազգատուժեան մտանեցեր զանձնդ ի մահ, այլ ես տաց քեզ զանձս եւ ինչս
 սր բարիսք ապրիս, եւ մի զայդ բարետեսակ մանկութիւնդ կորուսանես :

Ասէ Նեստորիոս. Վստահ եմ ի Քրիստոս զոր խոստովանիմն, եւ յազօթս վար-
 դապետին իմոց Պեմետրիոսի սր ոչ չազթեցայց այլ չազթեցից : Եւ դիմեցին ի միմեանս
 եւ մարտեան Նեստորիոս եւ Ղեւիոս, եւ չազթեաց Նեստորիոս եւ ընկէց զՂեւիոս
 յերկիր եւ ետպան :

1 Ղեւիոց] Լեւիոս B || 2 էր] գնաց B — յորում] մենամարտիկըն add. B || 5 փայտն]
 փայտան B || 6 Ղեւիոց] Լեւեաց B || 7 դեւայց] նմա B — մարտն] յաւուր յայնմիկ add. B || 8
 Նեստոր] Նեստորիա B || 9 Ղեւիոց] Լեւեաց B || 11 զանձնդ] զանձն քո B || 12 զայդ] զայդպիսի
 B — կորուսանես] կորուսաներ B.

et puissant, nommé Lyaïos (*Levio*), lequel avait tué nombre de ceux qui
 avaient lutté avec lui. Pendant que Maximien se trouvait dans l'arène où on
 luttait, on lui parla au sujet de saint Démétrius : Il est chrétien, il convertit
 beaucoup de personnes à sa foi, et s'oppose au sacrifice de nos dieux.
 L'empereur ordonna de le garder sous les voûtes des bains où l'on amassait
 * A fol. 72
 v° a. le bois à brûler, et lui-même, étant descendu dans * l'arène, il ordonna
 à Lyaïos d'y descendre également dans l'espoir que quelqu'un se présenterait
 pour lutter avec Lyaïos; mais personne n'osa entrer en lutte avec lui.

C'est alors qu'un chrétien du nom de Nestor, sautant des gradins, descendit
 au milieu de l'arène et se précipita bravement sur Lyaïos. L'empereur,
 remarquant cet homme jeune et beau de visage, l'épargna pour qu'il ne
 mourût pas, l'appela à lui et lui dit : Je sais que c'est à cause de ta
 pauvreté que tu exposes ta personne à la mort, je te donnerai une somme
 d'argent et des biens pour que tu puisses vivre à l'aise; ne sacrifie pas
 une si belle jeunesse.

Nestor (*Nestorios*) lui répondit : Je suis confiant en le Christ que je
 confesse, et en les prières de mon maître Démétrius; je ne serai pas vaincu,
 mais vainqueur. Nestor et Lyaïos se jetèrent l'un sur l'autre, et luttèrent.
 Nestor vainquit Lyaïos, le jeta par terre et le tua.

Եւ չոյժ ամօթով եւ բարկութեամբ լցեալ Մարտիմիանոսի՝ փութանակի գնաց չարարանա իւր եւ հրամայեաց զսուրբն Դեատար արտարոյ բարարին զլխասել, եւ օջնպէս բարի հաստոտլք կատարեցաւ ի Քրիստոս : Եւ չեոտչ շինեցին եկեղեցի ի տեղոջն օջնմիկ չանուն սրբոյն Դեատարիտաի եւ եղին անդ գնշխարան ի տարանի :

Եւ չիշեցուցին թագաւորին՝ Մարտիմիանոսի եւ փսան սրբոյն Դեմետրիտաի : Եւ հրամայեաց ի տեղին սւր եղեալ էին՝ արդով խոցել եւ սպանանել : Եւ օջնպէս բարի խոստովանութեամբ եւ երանելի ծախսամբ փախեցաւ ի Հոկաներերի ԻԶ : Եւ սմանք երկիւղածք ի տեղին սւր կատարեցաւ՝ թագեցին գնա :

Եւ չեոտչ բարեպաշտ եպարքոս բարարին օջնմիկ շինեաց զտեղին եկեղեցի մեծ եւ վաչերոչ : Եւ արար տարան արծաթի եւ եղ անդ զմարմին սրբոյ վկային, եւ կանգնեաց ի վերոյ տապանին զուծրէթ մարմարիտանեաց, եւ լինի մեծ սրբանշեկեր, երանէ ի տապանին ձէթ անուշահոս չոյժ եւ է զեղ ամենայն ցաւոյ :

Եւ բարեպաշտ թագաւորն Մաւրիկիոս կամեցաւ մասն ինչ ի նշխարաց սրբոյն Դեմետրիտաի տանել ի Կոստանդնուպոլիս : Եւ երթեալ սր սուտարեցանն եւ սկսան փորել : Եւ չանկարծակի ել ի փոսոյն հօւր, եւ փախաց զխորպրն, եւ ի հոգոյն հապի

4 Դեատար] Դեատարիտա B || 5 Դեմետրիտաի] Դեմետրիանոսի B || 6 ի տեղին] ի տեղոջն B — երկալ] սրգեկեալն B — արդով] արդօր B || 7 ծախսամբ] ի Քրիստոս *add.* B || 9 չեոտչ] Գեանդիտա *add.* B || 11 երանէ, ... ցաւոյ] եւ բժշկութիւն արտապերց B.

Maximien, rempli de confusion et de colere, retourna vivement à son palais et ordonna de trancher la tête à saint Nestor hors de la ville. C'est ainsi qu'il mourut en bonne foi dans le Christ. Plus tard on construisit une église à cet endroit, au nom de saint Nestor, et on y déposa ses restes dans un tombeau.

On rappela à l'empereur Maximien l'affaire de saint Démétrius. Il ordonna de le frapper avec des lances, à l'endroit où on l'avait enferme, et de le tuer. C'est ainsi qu'en bonne confession et d'une mort bienheureuse, il trépassa le 26 octobre. Quelques personnes pieuses l'enterrent a l'endroit où il avait trouvé la mort.

Plus tard, le pieux éparque de la ville fit construire sur l'emplacement une grande et belle église. Il fit faire un tombeau en argent et y déposa le corps du saint martyr. Il fit élever sur le tombeau une coupole en marbre. De grands miracles s'y opèrent, et une huile très parfumée découle du tombeau qui est le remède pour toutes sortes de maladies.

Le pieux empereur Maurice voulut transporter une partie des restes de saint Démétrius à Constantinople. Ceux qui furent envoyés a ce sujet arrivèrent et se mirent à creuser. Tout à coup une flamme jaillit de la fosse qui mit en fuite ceux qui la creusaient, a peine s'ils purent emporter une

կարացին առնուլ սփով ծի, եւ տարան առ թագաւորն եւ պատմեցին նմա զեղեալ սքանչելիսն. եւ առեալ զհոյն որպէս զնշխարս ընկարաւ: Իսկ ժողովուրդն զհոյն զոր հանին արկին ի տեղին եւ եղին ի վերայ զսալն ճարձարիտնեաց, յորմէ բխէր բժշկական եւ անուշահոտ ձէթն :

* A fol. 73
1° a.

Այլ զանբաւ սքանչելիսն զոր արար Դեմետրիոս ի Թեսալոնիկեայ քաղաքին զրեալ 5
են յամենակատար պատմութիւնն իւր :

Յայսմ աւուր վկայութիւն սրբոց Հիպերիքեանց :

Սորա էին ի Սամուսիայ քաղաքէն, արք փառաւորք եւ երեւելիք Հիպերիքոս եւ Թէոփիլոս : Եւ եկեալ անդ Մաքսիմիանոս թագաւորն անօրէնն, եւ հրամայեաց ամենեցուն ժողովել ի բախտանոցն եւ երկիր պագանել զարշելի կռոյցն :

10

Իսկ սուրբն Հիպերիքոս եւ Թէոփիլոս կացին յաղօթս ի վերնատանն Հիպերիքի, զի էր անդ լսաչ ծի կառուցեալ յարեւելից կողմն՝ յորմն : Եկին առ նոսա սիրելիք իւրեանց Յակօբոս եւ Պարգորիոս եւ Աբիբաս եւ Դոմնաս եւ Յուլիանոս, եւ ի վարդապետութենէ նոցա հաւատացին ի Քրիստոս, եւ ձկրտեցան ի քահանայէն Յակօբայ :

1 եւ յանկարծակի ... զփորոզքն] եւ ի լինել սքանչելեաց զի տեսանէին հուր ելանել ի փոսոցն, եւ զարհուրեալ փախտան փորոզքն B || 2 սքանչելիսն] որ երեւեցաւ նոցա *add.* B — իսկ ժողովուրդն *om.* B — հանին] զարձեալ *add.* B || 3 յորմէ ... ձէթն *om.* B || 5 Այլ զանբաւ] Իսկ զայլ բազում B || 6 պատմութիւնն] վկայաբանութիւնն B.

poignée de terre, qu'ils présentèrent à l'empereur en lui rendant compte du miracle qui avait eu lieu. L'empereur accueillit la terre comme si c'était les restes des saints. La population remit en place la terre qu'on avait voulu creuser et la couvrit d'une dalle en marbre d'où découle l'huile odorante de guérison.

* A fol. 73
1° a.

* Quant aux innombrables miracles qu'opéra Démétrius dans la ville de Thessalonique, ils sont écrits dans sa vie très complète.

En ce jour, martyr de Hypérichus et de ses compagnons.

Hypérichus et Théophile étaient de hauts et illustres personnages de la ville de Samosate. Maximien, l'empereur impie, s'étant rendu en cette ville, ordonna à tous les gens de se réunir au temple de la Fortune et de se prosterner devant les idoles abominables.

Les saints Hypérichus et Théophile se trouvaient en prières à l'étage supérieur de la maison de Hypérichus, où l'on avait installé une croix sur le mur, du côté de l'Orient. Des amis intimes, Jacques, Pargorius, Abibas, Domnas et Julien, s'étant rendus chez eux, se convertirent au Christ par leur doctrine, et se firent baptiser par le prêtre Jacques.

Եւ ճասնեցին զնոսս Մարտիրոսոսի եթէ ոչ հնազանդին հրամանի բուժ եւ
 դատաւածան ոչ պաշտեն : Եւ հրամայեաց ածել սաւաջի խըր զնոսս, եւ բազր-
 ութեամբ * խրատէր զնոսս ի բայ կալ ի Քրիստոս, եւ պաշտել զկուսան. եւ տան-
 ջեալ զնոսս արկին ի բանդ կապեալ ծանր շղթայք, եւ սովամահ սանել զնոսս :

5 Եւ յեա բազում աւուրց կա ածել սաւաջի խըր, եւ վարձեալ խոստանայր նոցա
 պարկեա, իշխանութիւնս եթէ լսեն հրամանոց նորա, ապա թէ, ոչ տանջանս անհնարինս
 եւ ճախս դաւնագոցնա : Եւ Հիպերիբոս բանդի կանա էր բնութեամբ եղ զձեռն ի վերայ
 զլիսց խըրց եւ սաէ. Որդէս անհնարին է բուսանել ճապոց ի զլուխ իմ, նոյնպէս ան-
 հնարին է լսել ձեզ բանկոց բոց. եւ զնոյն ամենայնքն սաէին : Եւ հրամայեաց սանջել
 10 խոտագոցնա, եւ ապա ետ վճիւ ճախու նոցա պապէս. Հիպերիբոս եւ ընկերք իւր ոչ
 լուան ձայնի իմուժ եւ ոչ զոհեցին բարերար սատաւածոց, այլ սիրեցին զՔաղիլիացին.
 վասն այնարկի հրամայեմ խաչել զբոսս սրպէս վարդապետն գոցա չերուսապէմ :

Եւ հարեալ զայլ ի բերանն, այնպէս տանէին զնոսս ի տեղի սարանձանն : Եւ
 ժողովեցան սա նոսս ամենայն բաղարն, եւ նորա օրհնեցին զնոսս յայժ, եւ զճառապս
 15 խրեանց ազատեցին, եւ ճարգարէացան զբոսնալ կապաբաշտութեանն : Եւ ապա
 սարեալ խաչեցին զեթաննոսինն, եւ արկեալ ճորթ * սւրց ի վերայ զլիսցն Հիպերիբի *
 A fol 73
 r b.

On les dénonça à Maximien en disant : Ils n'obéissent pas à ton ordre
 et n'adorent point les dieux. Il ordonna de les faire venir en sa présence,
 et les engagea * avec douceur à abandonner le Christ et à adorer les idoles. * A fol 73
 r b.
 Ils n'acceptèrent point. On les soumit à des tortures et on les jeta en prison,
 chargés de lourdes chaînes, pour les faire périr de faim.

Longtemps après, [l'empereur] les fit venir en sa présence et leur promit
 de nouveau de leur donner des présents et de hautes situations s'ils
 voulaient obéir à ses ordres, et dans le cas contraire, il les menaça de
 tourments horribles et de mort très cruelle. Hypérichus, qui était chauve
 de nature, posa la main sur sa tête et dit : Ainsi qu'il est impossible à ce
 que des cheveux poussent sur ma tête, de même il nous est impossible
 d'écouter tes propos. Tous dirent la même chose. Alors il ordonna de les
 torturer cruellement et décréta leur mort en ces termes : Hypérichus et ses
 compagnons n'ont pas obéi à mon ordre et n'ont pas sacrifié à nos dieux
 bienfaiteurs, par contre ils ont préféré le Galiléen, c'est pourquoi j'ordonne
 de les crucifier à l'exemple de leur maître à Jérusalem.

On leur posa des mors à la bouche, et on les conduisit ainsi à l'endroit
 de l'exécution. Tous les habitants de la ville les suivirent; les saints les
 bénirent beaucoup, émancipèrent leurs domestiques et prédirent la destruction
 de l'idolâtrie. Arrivés à l'endroit, on crucifia tous les sept. On posa une peau
 * de chevreau sur la tête de Hypérichus qu'on fixa avec des clous pointus
 * A fol 73
 r b.

եւ վարեալ բեւեռս հաստուս ընդ գագաթն նորա : Ասէ թագաւորն . Ահա բուսաւ մաղ
 ի պուխոյ քո, արդ զոհեան : Եւ նորա հոսեալ ուղեղն ընդ քիթն աւանդեաց զհողին :
 Նոյնպէս եւ ապրոյն հարին բեւեռունս ընդ գագաթունսն եւ աւանդեցին զհողիս իւ-
 րեանց Հսկտեմբերի ԻԶ :

Եւ այր մի քրիստոնեաց զնեաց զմարմինս նոցա եւ զաղտ թաղեաց յանդի իւրում : 5

Ի սմին աւուր եղեւ շարժ մեծ ի Կոստանդինուպօլիս, յաւուրս Լեւոնի արքայի
 Իսաւրոսի եւ մեծ վնաս եղեւ ի մարդիկ եւ ի շինուածս :

Եւ յնա երկու հարիւր եւ քառասուն եւ ինն ամաց, յաւուրս Բարսիլիսոսի եւ
 Կոստանդիանոսի եղբօր իւրոց, եղեւ դարձեալ յայսմ աւուր ահաւոր եւ սոսկալի շարժ
 ի գիշերի, որ այնպիսի այլ չէ լեալ ի խաչելութենէ Քրիստոսի : Եւ անկաւ մեծ եկե- 10
 ղեցոյն սրբոյն Սովեայ կամարն արեւմտից, եւ բազում եկեղեցիք եւ բարձրաշէն ապա-
 րանք եւ կամարակապ փողոցք կործանեցան, եւ եկաց սարի մի եւ ահ մեծ եղեւ ի
 քաղաքն :

[B Յայսմ աւուր չկատակ սրբոյն Բարսիլիոսի եպիսկոպոսի եւ երեք հարիւր եւ
 եօթանասուն եւ հինգ վկայիցն որ ընդ նմա կատարեցան ի Շապհոյ արքայէ ի Պարս :] 15

6 Ի սմին] Յայսմ B || 7 Իսաւրոսի] Իսաւրացոյ B || 10 ի գիշերի om. B || 11 արեւմտից]
 կողմանէ add. B.

enfoncés dans le crâne. L'empereur lui dit : Maintenant que des cheveux
 ont poussé sur ta tête, offre donc le sacrifice. Le cerveau jaillit par le nez
 de Hypérichus et il rendit l'âme. On enfonça également des clous dans le
 crâne des autres, et ils rendirent leur âme, le 26 octobre.

Un homme chrétien acheta leurs corps et les enterra secrètement dans
 son champ.

En ce même jour, au temps de l'empereur Léon l'Isaurien, il y eut à
 Constantinople un grand tremblement de terre qui causa beaucoup de
 pertes aux personnes et aux immeubles.

Deux cent quarante-neuf ans après, aux jours de Basile et de son frère
 Constantin, il y eut encore, en ce jour, un terrible et désastreux tremble-
 ment de terre pendant la nuit, tel qu'on n'en avait pas eu depuis le cruci-
 fiquement du Christ. La nef de la grande église de Sainte-Sophie, côté ouest,
 s'écroula; beaucoup d'églises, des édifices élevés, des rues en arcades tom-
 bèrent en ruines. [Le cataclysme] dura un an, et jeta l'épouvante dans la ville.

[B En ce jour, commémoration de saint Bardišo, évêque, et des trois
 cent soixante-quinze martyrs qui furent, en même temps que lui, mis à
 mort en Perse par le roi Sapor.]

Սահմի Թ. և Հսկանդբերի Եջ : Վկայարանութիւն սրբազանցն Կապետոլինեաց և սարսինոյն խրոյ նւտութ :

Յաւուրս Պիտղիտիանոսի կուսպաշտ սրբազին և Չիլիկոնիեաց իշխանին ի • A fol 71 v° b. Կապետոլիկացոց զուտաին, մատնեցին առ իշխանն զսոցնուական կինն Կապետոլին և կացուցին առաջև և հարցանէր զանունն և զբազարն իւր և զհօրէն : Ասէ Կապետոլինեա . Հայր իմ Քրիստոս է և բազարն իմ վերինն Երուսաղէմ, և անուն իմ բրիտանեաց և ունիմ վարդապետ գմեծն Փիլիմիլանոս զԿեսարիոց եպիսկոպոսոսպետն, և ես բարոյեմ համարձակութեամբ զՔրիստոս ճշմարիտ Աստուած, և անարգեմ և սրհամարհեմ զսուս աստուածան ձեր և զմոլորութիւն կուսպաշտութեան ձերոց :

Եւ էր սարսինն ձի Կապետոլինեաց որոյ անուն էր Եռոտիէ, եփէր հաց, և բուս զտիկնոջէն իւրմէ՝ եթոյ զհաց եփելն և զնոց ի բանոյն, և երկիր ետոց տիկնոջն իւրոց և համբուրէր լալով զկապանան : Եւ հրամայեաց նմա զստնոյ ի տանն և եփել զհացն և ընդ առաւտան զոյ առ նա զլ տեսցէ զկատարումն իւր : Եւ ասէ զարձեալ ցնա . Եթէ լսես տիկնոջն բո, սրհամարհան և զու զերկրաւոր կենցաղս և

1 վկայարանութիւն] վկայութիւն B || 2 Եռոտիէ] Եռուցիկոց B || 3 Չիլիկոնիեաց] Չիլիկինիլիոս B || 4 Կապետոլին] Կապետոլինեա թէ բրիտանեաց է, add. B || 7 զԿեսարիոց] զԿեսարոս B || 12 երկիր ետոց] երկրապետ B || 15 լսես] իրատու add. B.

18 SAHMI, 27 Octobre.

Martyre de sainte Capitoline et de sa servante Hérotéis.

Aux jours de l'empereur idolâtre Dioclétien et de Zilicon, gouverneur de la province de Cappadoce, on dénonga à ce dernier la noble femme Capitoline, et on la conduisit en sa présence. Il lui demanda son nom, de quelle ville elle était, et qui était son père. Capitoline répondit : Mon père c'est le Christ, et ma ville c'est la haute Jérusalem; mon nom est chrétien, et j'ai pour maître le grand Firmilien, le métropolitain de Césarée; je confesse avec hardiesse que le Christ est le vrai Dieu, et je méprise et dédaigne vos faux dieux et l'erreur de votre idolâtrie.

Capitoline avait une servante du nom de Hérotéis (Herotic), qui cuisait le pain, lorsqu'elle apprit ce qui était arrivé à sa maîtresse, elle quitta la cuisson du pain et se rendit à la prison, se prosterna devant sa maîtresse et baisa ses liens, les larmes aux yeux. Capitoline lui ordonna de retourner à la maison, de cuire le pain, et de revenir le matin pour assister à son exécution. Elle lui dit encore : Si tu veux écouter ta maîtresse, méprise, toi

ևկ զկնի խմ : Եւ յերթալն Եւոտիէ ազաչէր զՏէր զի արժանաւորեցի եւ նա հանդիպիլ ձգնութեան տիկնոջն իւրոյ :

* A fol. 71
r° a.

* Եւ ապա տարան զԿապետոլինեա առաջի իշխանին, ժամանեաց եւ ազախինն իւր Եւոտիէ, եւ աւեալ քարինա ձգէր յերես իշխանին, եւ զառաջակայսն քարկոծեաց : Եւ կալեալ կապեցին եւ զնա : Եւ զերաներսն Կապետոլինեայ հատին զզլուխն ի Հոկտեմբերի Իէ :

Եւ հարցանէին զԵւոտիէ եթէ. Զո խոստովանիա : Եւ նա համարձակութեամբ խոստովանէր զՔրիստոս Աստուած : Եւ չարչարեցին զնա ուժգին տանջանօք եւ քերեցին զմարմին նորա եւ ընկեցին ի հուրն : Եւ աղօթեալ առ Աստուած ել ի հրոջն անկիլելի. եւ բազումք որ տեսին զայն հաւատացին ի Քրիստոս :

Եւ տեսեալ իշխանին երկեաւ եթէ այլք հաւատան ի Քրիստոս, եւ հրամայեաց սրով հատանել զզլուխ նորա : Եւ զիմեցին ի վերայ եւ յորժամ տարան ի տեղի կատարմանն, եկաց յաղօթս առ Աստուած եւ ասէ. Ամենայն ոք որ զչիշատակս մեր կատարեն եւ աղաչեն զքեզ, կատարեն զխնդրուածս նոցա, եւ փրկեա զնոսա յամենայն փորձութենէ, եւ արժանի արա երկնից արքայութեանդ : Եւ ապա հատին զզլուխ երանուհոյ վկային Քրիստոսի Եւոտիէ, եւ թաղեցին ընդ տիկնոջն իւրոյ սրբուհոյն Կապետոլինեայ :

6 Իէ] եւ թաղեցին զնա ի նոյն տեղւոջն *add.* B || 8 [խոստովանէր] աղաղակէր B || 9-10 Եւ աղօթեալ ... հաւատան ի Քրիստոս] եւ ապրեցու զօրութեամբն Աստուծոյ B || 11 հրամայեաց] դատաւարն *add.* B || 12 Եւ զիմեցին ի վերայ նորա *om.* B || 13-15 եկաց յաղօթս ... արքայութեանդ] աղօթեաց առ Աստուած B || 15 երանելույ վկային Քրիստոսի Եւոտիէ] նորա B :

aussi, la vie terrestre et suis-moi. Hérotéis, chemin faisant, pria le Seigneur de la rendre digne, elle aussi, du tourment de sa maîtresse.

* A fol. 74
r° a.

* On conduisit ensuite Capitoline devant le gouverneur; sa servante Hérotéis survint à ce moment, et saisissant des pierres, les lança à la figure du gouverneur et lapida tous ceux qui l'entouraient. On la saisit et on lui passa des chaînes. On trancha la tête à la bienheureuse Capitoline, le 27 octobre.

On demanda à Hérotéis : Qui confesses-tu? Elle confessa avec hardiesse le Christ Dieu. On la soumit à d'atroces tortures, on lui déchira le corps et on la jeta dans les flammes. Elle pria Dieu et sortit du feu indemne. Beaucoup de ceux qui virent ce spectacle, crurent au Christ.

A cette vue, le gouverneur eut peur que d'autres aussi ne se convertissent au Christ, et ordonna de lui trancher la tête à l'épée. On se jeta sur elle et on la conduisit à l'endroit de l'exécution; elle pria Dieu en disant : Exauce les vœux de tous ceux qui accompliront notre mémoire et Te prieront, et délivre-les de toutes tentations, rends-les dignes de ton royaume des cieux. On trancha ensuite la tête à la bienheureuse martyre du Christ, Hérotéis, et on l'inhuma auprès de sa maîtresse, sainte Capitoline.

* Յայժմ աւուր տօն է սրբոց Սուքիասանց ի Հայք ՅՊրատոսի ԻԷ գրած է ի * A fol. 71
 նաւատարղի ժԷ : r b

[B * Յայժմ աւուր չիշատակին ի Հայք սուրբ վկայքն Քրիստոսի Սուքիասանք որ
 ի Սուկուէտ լեռան. զի յայտնեաց նոցա Ատուած ձեձ սքանչելեօք թագաւորին
 Կոստանդիանոսի :

Եւ ի սմին աւուր տօն է սրբոց Հիպերիքեանց եօթանց սուրբ վկայիցն՝ որք ի
 Մաքսիմիանոսէ արքայէ կատարեցան ի Սամոսատացոց բաղարին : Չկնի բազում տանջա-
 նաց կախեալ զՀիպերիքոս ի փայտի, եւ հարին բեւեռս երկայնս ի գլուխ նորս, եւ ի
 վեցերին ընկերոց լւրոց, եւ այնպէս աւանդեցին զհոգիս իւրեանց առ Ատուած :
 Եւ հրամայեաց ընկենուլ զնոսս ի դեան Եփրատ : Եւ ճի սմն ետ եօթն հարիւր դահե-
 կան, եւ հանեալ թագեաց զնոսս սրատուով :

Ի սմին չիշատակ է եւ սրբուհւոցն Փեփրոնեաց սքանչելագործին, որ էր զուտար
 Իրակլտոսի թագաւորին :

Եւ չիշատակ սուրբ ճգնաւորին Ստեփաննոսի աշակերտի հօրն Սարաչի :]

* En ce jour, fête en Arménie de saint Hésychios et ses compagnons, * A fol. 71
 le 27 août; elle est notée au 27 navasard. r b.

[B * En ce jour on célèbre, en Arménie, la commémoration des saints-
 martyrs du Christ Hésychios et ses compagnons dans la montagne de Souka-
 vète, que Dieu révéla par de grands miracles à l'empereur Constantin.

En ce même jour, fête de saint Hypérichus et de ses compagnons, les sept
 saints martyrs qui furent mis à mort par l'empereur Maximien dans la ville
 de Samosate. Après de nombreuses tortures, on pendit Hypérichus à un
 arbre et on lui enfonça de longs clous dans la tête, comme dans celle de
 ses six compagnons, et c'est ainsi qu'ils rendirent leur âme à Dieu. L'em-
 pereur ordonna de les jeter dans le fleuve Euphrate. Quelqu'un, ayant donné
 sept cents écus, les en retira et les enterra avec honneur.

En ce même jour, commémoration de sainte Pherbonia (*Pepronia*), la
 thaumaturge, qui était fille de l'empereur Héraclius.

Et commémoration du saint ascète Étienne, disciple du père Sabas.]

Սահմի ժԹ եւ Հսկաեմբերի ԻԸ : Յիշատակ է Աբրահամու արդարոյ :

Այրս այս ունէր ծնօղս բրիտանեացս, եւ բռնութեամբ ետուն նմա կին : Եւ յետ եօթն աւուր մինչդեռ նստէր յառազաստին ընդ հարսին, լոյս ծագեաց ի սրտի իւրում, եւ առժամայն ելեալ ի քաղաքէն երկու մղօնաւ հեռի, արգել զանձն իւր ի խցի միում, եւ փակեաց որմով զմուտն, եւ միայն ի պատուհանէն առնոյր կերակուր :

Եւ յետ տասն ամաց վախճանեցան ծնօղքն իւր, եւ երանելին Աբրահամ բաշխեաց զամենայն ինչսն աղքատաց : Եւ եպիսկոպոս տեղոյն այնորիկ յոյժ բռնադատեաց զնա, եհան յարգելանոցէն եւ ձեռնադրեաց քահանայ եւ առաքեաց ի մօտակայ գետոյ մի, յորում էին բազում կռապաշտք : Եւ նախ քան զամենայն շինեաց ի գետին եկեղեցի, եւ տքնութեամբ եւ արտասուալից պաղատանօք հացցէր յԱստուծոյ զի զարձուցէ զնոսս ի մոլորութենէն :

* A fol. 74
v° a. Եւ ի միում գիշերի երթեալ կործանեաց * զպատկերս կռոցն, եւ կռապաշտիցն բարկացեալ զիմեցին ի վերայ նորա եւ ձաղկեցին զնա ուժգին, եւ քարշեցին զնա արտաքս ի գեղջէն : Եւ զարձաւ անդրէն յեկեղեցին եւ աղօթս առնէր վասն նոցա : Եւ

1 Յիշատակ] Վարք եւ յիշատակ *add.* B || 2 Այրս] Երանելի այրս *add.* B || 5 ի սրտի իւրում] ի սիրտ նորա, եւ կամակցութեամբ կնոջն *add.* B || 6 բաշխեաց] եւս բաշխել B || 7 բռնադատեաց զնա] բռնադատեալ եհան զնա B || 13 զնա *om.* B || 14 արտաքս ի գեղջէն] արտաքս զգեղջն B.

19 SAHMI, 28 Octobre.

Commémoration d'Abraham le Juste.

Cet homme avait des parents chrétiens; on lui donna de force une épouse. Sept jours après, tandis qu'il se trouvait dans la chambre nuptiale avec sa fiancée, une lumière jaillit dans son cœur; il s'éloigna aussitôt de la ville à une distance de deux lieues et s'enferma dans une cellule dont il clôtura l'entrée par un mur, ne recevant la nourriture que par la fenêtre.

Dix ans après, ses parents vinrent à mourir et le bienheureux Abraham distribua tous ses biens aux pauvres. L'évêque de la localité fit beaucoup de pression sur lui, le fit sortir de sa retraite, l'ordonna prêtre et l'envoya dans un village voisin, où se trouvaient beaucoup d'idolâtres. Il construisit tout d'abord une église dans le village, et se mit à prier Dieu avec persévérance, lui demandant, les larmes aux yeux, de les faire revenir de leur erreur.

* A fol. 74
v° a. Une nuit, il alla briser * les statues des idoles; les idolâtres, irrités, l'assaillirent, le flagellèrent brutalement et l'entraînèrent hors du village. Mais il revint à son église et continua à prier pour eux. Le lendemain, ils

ի վաղիւն գտին զԱրրաճամ յեկեղեցին . եւ կապեցին սարան յաստ նորա եւ բարշեցին արտարս ի գեղջէն եւ նոցա տեսեալ զաջնչափ համբերութիւն երանելոյն եւ զտէր որ ի նոսա, զլջացան եւ հնազանդեցան վարդապետութեան նորա, եւ հաւատացին ի Քրիստոս եւ ձկրանաց զնոսա անձինս հազարս : Եւ ամ ձի ալ եւս կացեալ ի գիւղն

5 հատատեաց զնոսա ի հաւատո Քրիստոսի :

Գնաց զաղանի յալ տեղւոջ եւ զաղարեաց ի խցի, եւ յոյժ վախարանոք խնդրէին զնա . եւ յորժամ ոչ գտաւ՝ ձեռնադրեաց եպիսկոպոսն ալ բաճանաց զեղջն իւր :

Եւ ճարտեալ ընդ նմա սաստանաց եւ բարձր յեղութիւնս եւ վարձանս անցոյց ընդ նա : Եւ ի ծիտւմ աւուր լցոս ծաղկաց ի խցի անդ, եւ սաէ գեւն . երանի է բնդ Արրա-

10 համ, զի ոչ զոչ ալ որ արդար ի ճարպկանէ իբրեւ զբնդ : Եւ նորա զխոսեցեալ զհնարս զիւրն՝ սաստեաց նմա եւ հեւացաւ ի նմանէ :

Եւ զարձեալ ծիւս եւս ալ զիշեր ժտեալ զեւն երոյց զձրտոյն եւ սկսաւ սրաշտել . երանեալ են ամբիժք ի ճանապարհի . * Եւ սաստեալ նմա անչաչս եղև : Օր՝ աւանց * A fol. 74 v° b.

արտասուաց ոչ էանց ի նմանէ, եւ ոչ երբէք լուաց զոսս իւր, եւ չխտն ամ ձգեալ՝

15 զճաղկէն խորոյն յանձնէն ոչ եհան, զոր ի ճանկութենէն զրեցաւ :

1 յեկեղեցին] յեկեղեցոջն B || 2 գեղջէն] եւ նա զարձաւ անդրէն *add.* B || 2 գտէր] նորին *add.* B || 6 տեղւոջ] տեղի B || 7 իւր *om.* B || 8-13 եւ ճարտեալ ... անչաչս եղև :] եւ լուսա զաջն երանելին Արրաճամ զնոց յաւաջին խաղն իւր : B || 14 եւ ոչ երբէք լուաց զոսս իւր *om.* B || 15 եհան] փոխեաց B — զրեցաւ.] եւ անզարար ապօթիւք յաղթեաց ամենայն հնարից զիւրն : *add.* B

retrouvèrent Abraham dans son église; ils lui attachèrent une corde aux pieds et l'entraînèrent hors du village, mais voyant la grande résignation du bienheureux et l'affection qu'il leur portait, ils eurent des regrets, se soumirent à sa doctrine, et crurent au Christ. Il baptisa mille personnes d'entre eux. Il resta encore un an dans ce village et les affermit dans la foi du Christ.

De là, il se rendit secrètement dans une autre localité et s'enferma dans une cellule. On se mit à sa recherche avec beaucoup d'empressement, mais comme il demeurait introuvable, l'évêque ordonna un autre prêtre pour son village.

Le démon lutta avec Abraham et le soumit à bien des épreuves et des tentations. Un jour, une lumière jaillit dans sa cellule, et le démon lui dit : Tu es heureux, Abraham, car il n'y a pas de juste comme toi parmi les hommes. Mais il reconnut la ruse du démon et le réprimanda; celui-ci s'éloigna de lui.

Une autre nuit, le démon, ayant pénétré chez lui, alluma un cierge et se mit à dire l'office : *Heureux les justes dans la voie.* * Abraham le chassa, et * A fol. 74 v° b.

il disparut. Il ne s'écoula pas un jour qu'il ne versât des larmes, il ne se lava jamais les pieds, et pendant cinquante années d'ascétisme, il n'ôta jamais le cilice de crins qu'il portait dès son enfance.

1. Ps. cxix, 1.

էր եղբայր մի երանելոյն եւ վախճանեցաւ, եւ եթով զուտար մի եօթն ամաց՝ անուն Մարիամ, զոր առեալ զնա առ ինքն արգել ի ներքսագոյն խցին, եւ ուսոյց նմա ժուժկալութիւն եւ տքնութիւն եւ չերկար չաղօթն եւ ի պահս. եւ կացեալ այնպիսի ճգնութեամբ ամս քսան ըստ հաճոյցն Աստուծոյ :

Գայր առ երանելին վասն աղօթից արեղայ մի, եւ տեսեալ զՄարիամ սատանայա- 5 կան տաճանօք ցանկացաւ նմա եւ զուջոյն տարին երթալք եւ գայր առ երանելին Աբրահամ պատճառանօք աղօթից եւ հոգեւորական խօսից : Եւ ի միում աւուր գտեալ պարապորդ ժամ եհան զաղճիկն ի խցէն եւ պոռնկեցաւ ընդ նմա խաբեբայն եւ ոչ արեղայն : Եւ զխտացեալ Մարիամայ՝ զճանրագոյն ամօթ մեղացն եւ պատկառելով չԱբրահամէ՝ ել զնաց ի հեռաւոր տեղիս, եւ նստաւ ի պանդոկի տուեսալ զանձն ի 10 պոռնկութիւն :

Եւ շրջէր Աբրահամ զերկուս ամս եւ խնդրէր զնա : Եւ լուեալ եթէ ի պանդոկի 15 է, զգեցաւ ի վերայ * մագեղնին՝ զգետտ զօրականի եւ եղեալ գտակ ի գլուխն եւ հեծեալ չերիվար զնաց ի պանդոկին ուր էր Մարիամ, եւ հանեալ զաիհեկան մի ետ պանդոկապետին զն արացէ ընթրիս եւ կերան եւ արբին :

Եւ Աբրահամու որ զխտուն ամ ոչ հաց եկեր եւ ոչ ջրով յագեցաւ՝ վասն կորուսեալ

*A fol. 75
1° a.

1 երանելոյն] Աբրահամու *add.* B || 2 զնա *om.* B — արգել] արգելեալ զնա *add.* B || 5-8 գայր ... ոչ արեղայն :] Եւ յաւուր միում պատրանօք չարին անկաւ ի մեղս պոռնկութեան B || 10 զանձն] իւր *add.* B || 16 հաց եկեր] հացիւ յագեցաւ B

Le bienheureux avait un frère qui vint à mourir, en laissant une fille de sept ans, nommée Marie. Abraham prit celle-ci auprès de lui, l'enferma dans une cellule plus à l'intérieur, et il lui enseigna la mortification, la persévérance, les longues prières et le jeûne. Elle vécut vingt ans dans un tel ascétisme agréable à Dieu.

Un moine venait pour prier chez le bienheureux. Il remarqua Marie, et conçut des désirs sataniques à son égard; il fréquenta toute une année le bienheureux Abraham sous prétexte de prières et d'entretiens spirituels. Un jour qu'il trouva une occasion favorable, il fit sortir la jeune fille de sa cellule et coucha avec elle, lui, le trompeur et faux moine. Marie, consciente de la gravité et de la honte du péché, par respect pour Abraham, quitta la cellule, se rendit dans une localité lointaine, prit un logement dans une auberge et se livra à la prostitution.

Abraham se mit à parcourir le pays pendant deux ans, pour la rechercher, et ayant appris qu'elle se trouvait dans une auberge, il revêtit, par-dessus 20 * le cilice, un vêtement de soldat, se coiffa d'un bonnet, monta à cheval et se rendit à l'auberge où se trouvait Marie; il remit un écu à l'aubergiste pour lui préparer un dîner; ils mangèrent et burent ensemble.

* A fol. 75
1° a.

Abraham qui, durant cinquante années, n'avait jamais mangé du pain et bu

հողույն եկեր ձիւ եւ արբ զինի : Եւ յորժամ ելեա երեկոյ՝ եմուտ առանձինն առ
 աղձիկն. եւ որ ի սպաշտօթենէ՝ ի վերայ լոկ գեանի հանգչէր՝ նստաւ ի վերայ
 տախտի եւ զխառն անկողնոց : Եւ ածեալ զբուռն սենեկին՝ եւ հանեալ գաշխարհական
 զգեանն, երեւեցոյց զինքն աղձկանն :

5 Եւ նորա ծանուցեալ զհօրեղբայրն խըր՝ պատկառելով անկաւ յերկիր սա սոս նորա,
 սղբայր յոցձ զմեղս խըր : Եւ հանեալ զնա ի տանէ խըրմէ, ոչ ինչ սոս քնչկոյն եւ նըս-
 տուցանէ զնա յերիւխարն եւ ինքն հետնստա առաջի անցեալ տարաւ զնա չանսարսան
 խըր եւ արդեկ ի փակեալ խցի ձիւում :

10 Եւ այնչափ սպաշխարեաց Մարիամ եւ ճղնեցաւ, ձինչ զի տուան նմա շնորհս
 չՍասուծոց եւ բողբում նշանս ասնէր ի հիւանդս եւ զղես հարածէր : Եւ աջնպէս
 բարեհաճոց վարուք վախճանեցան ի Քրիստոս ի ձիւնարանս խըրեանց : Եւ՝ կատարի
 չիշատակ նոցա Հովտեմբերի ԻԲ՝ :

* A fol 75
r. b.

Յայնմ աւուր հանդեաւ երանեղին Յովհաննէս Հասուեցին մեծաւ ճղնութեամբ եւ
 ստարինի վարուք ի լերինն Հոսուաց :

15 [B՝ Ի սմին աւուր չիշատակ սրբոյն Կիւրակէի եպիսկոպոսի Երուսաղեմի զոր
 Կիւրղոս կոչեն : Այս Կիւրեղ է որ եղև զխաչն Քրիստոսի : Եւ չիշատակ մօր նորա
 Աննայի որ ի Յուլիանոսէ մեծ տանջանօք կատարեցան :

* B
p. 212 b.

2 գեանի] գեանոց B || 3 սենեկին] երաց զբուռն խըր երանեղին add. B | 6 նստուցանէ] նստուցեալ B || 7 զնա] զարձեալ add. B || 11 վարուք] կայեալ add. B — ի Քրիստոս om. B || 12 ԻԲ՝] եւ Սահմի ԺԹ add. B.

de l'eau à satiété, mangea de la viande et but du vin, pour cette âme perdue. Lorsque le soir fut venu, il pénétra seul chez la jeune fille, et lui, qui dès son enfance ne s'était assis que par terre, prit place sur un divan richement tapissé. Après avoir fermé la porte de la chambre, il se dépouilla de ses vêtements civils et se présenta à la jeune fille.

Elle reconnut son oncle, se jeta respectueusement à ses pieds, et se mit à pleurer longuement sur ses péchés. Il la fit sortir de la maison, ne toucha à rien de ce qu'elle possédait, la fit monter à cheval, et, la précédant à pied, la conduisit à sa solitude et l'enferma dans une cellule cloîtrée.

Marie fit une telle pénitence et mortification qu'il lui fut accordé les grâces de Dieu; elle opéra des prodiges sur les malades et chassa les démons des gens possédés. Ils moururent ainsi d'une vie agréable au Christ dans leur solitude. Leur commémoration se célèbre le 28 octobre.

* A fol 75
r. b.

En ce jour, le bienheureux Jean de Hossav mourut après une vie de vertus et de grand ascétisme dans la montagne de Hossav.

[B՝ Էն ce même jour, commémoration de saint Cyrilleus, évêque de Jérusalem, qu'on appelle Cyrille. C'est ce Cyrille qui fit l'invention de la croix du Christ. Également commémoration de sa mère Anne. Ils furent mis à mort avec de grandes tortures par Julien.

* B
p. 212 b.

Եւ յիշատակ սրբոց Հարցն որ ի Խաղճատի ի պատառուած վիճին կատարեցան մեծ ճգնութեամբ անձինք երեք հարիւր եւ յիսուն եւ երեք :

Եւ սուրբ քառասուն վկայիցն որ յԱփրիկայ :

Եւ վկայութիւն սրբուհւոցն Կիրիլեայ գտտերն Դեկտսի կայսեր որ ի Հռոմ կատարեցաւ :]

Սահճի Ի եւ Հսկոեմբերի ԻԹ : Վկայաբանութիւն սրբուհեացն Նանէ եւ Մանէ :

Սուրբ կանայք Նանեա եւ Մանեա էին չընկերաց սրբոց Հռիփսիմեանցն : Եւ Նունի գնաց յերկիրն Վրաց ի քաղաքն Մճխիթայ եւ կայր սրբութեամբ եւ պարկեշտութեամբ ի մէջ բարբարոսացն : Իսկ որդին Միհրանայ բղեաշխին հիւանդացաւ մերձ ի մահ, եւ ածին զնա առ Նունի, եւ նա աղօթիւք բժշկեաց զնա : Եւ մայր մանկանն ետ նմա ինչս բազումս եւ նա ոչ սու :

Հիւանդացաւ եւ կինն Միհրանայ, նոցնպէս եւ զնա բժշկեաց աղօթիւք : Եւ Միհրանայ կոչեցեալ գտուրբն Նունի եւ ասէ. Ով է այն Աստուածն քո զոր պաշտես զուսքանչեղապէս : Եւ նա քարոզեաց նոցա զԲրիտոսս Աստուած ճշմարիտ, եւ զամենայն պաշտամունս հեթանոսաց զեւս : Եւ Միհրան քաղցրութեամբ լսէր :

Commemoration des saints pères qui moururent à Khasmati, dans un rocher entr'ouvert, avec de grands tourments, au nombre de trois cent cinquante-trois personnes.

Et (commémoration) de quarante martyrs en Afrique.

Martyre de sainte Cyrillia, fille de l'empereur Dèce, qui fut mise à mort à Rome.]

20 SAHMI, 29 Octobre.

Martyre des saintes Nanée et Manée.

Les saintes femmes Nanée (*Nanea*) et Manée étaient du nombre des compagnes de sainte Rhipsime. Nanée (*Nouni*) s'était rendue au pays des Ibères [Géorgiens] à la ville de Metzkhith, et y vivait en sainteté et dignité, au milieu des barbares. Le fils du gouverneur Mihran étant tombé malade à mourir, on le transporta chez Nanée, qui le guérit par ses prières. La mère de l'enfant lui offrit de fortes sommes, qu'elle n'accepta pas.

La femme de Mihran étant tombée elle aussi malade, Nanée la guérit également par ses prières. Alors Mihran fit mander Nanée et lui dit : Qui est donc ton Dieu, que tu adores si merveilleusement ? Elle prêcha à lui et aux siens le Christ, vrai Dieu, et appela tout le culte des païens : culte des démons. Mihran l'écouta avec bienveillance.

Պէտք եղև Միհրանայ երանել չորս, եւ կարաւ զնա խաւար ի լերինն, եւ երկեաւ Միհրան՝ զի լուեալ էր վասն Տրդատայ՝ եթէ ել նա չորս եւ սրատաշեցին նմա հա- A fol. 72
v. 4.
րուածքն, կարծեաց թէ եւ նմա նոյն զլակելոց է : Եւ նա կարգաց ալօթիւք զԱստուածն՝ v. 5.
Նուռէի, եւ եթէ նովաւ լըցի զերժանել ասէ : Պաշտեցլոց զնա : Եւ խեղճն լուսուորեալ
5 օրոցն էջ ի սուն իւր : Եւ կոչեցեալ զՆուռի, սւտաւ ի նմանել, զճշմարիտ հաւատն, եւ
հաւատաց ջամնասուորք Երրորդութիւնն ինքն եւ ամենայն նախարարք իւր :

Եւ խնդրեալ սրբուհւոցն Նուռէի արս հաւատարիմս զեւոյ սա սուրբն Պրիգոր հարցանել թէ զինչ հրամայեացէ սունել զի զլերաւ ընկալան Վերք գրարողութիւն աւետարանին : Եւ նա հրամայեաց կործանել զհուռան եւ կանգնել զնշան սուրբ խաչին A fol. 75
v. 6.
10 որպէս եւ ինքն արար : Եւ խեղճն կործանեաց զամպրողացին սրտակերն Երամայրաց որ կայր ձեկուսի ի քաղաքէն զեապն հզօրի որ կոչի Կուր, ընդ ձեջ անցանելով, եւ կանգնեաց վախճանակ սրտակերին զնշան խաչին : Եւ երկրպագեցին նմա ի սանեաց իւրեանց իւրաքանչիւր որ, զի այնպէս սունէին կուոցն : Եւ իբրև տեսին եթէ վաջս միայն է լսկ եւ ոչ գործ ճարտարի արհամարհեցին եւ ի բոց զնոցին : Բսկ բարերարն A fol. 75
v. 6.
15 Աստուած տեսալ զգալթակալութիւնն նոցա՝ աւարեաց սիւն՝ լուսոց ի վերայ խաչին ի զիշերի եւ ձայնք հրեշտակոց լսելի լինէին : Եւ տեսալ հաստատեցան ի հաւատս եւ երկրպագեցին. եւ յայնմհետէ բժշկութիւնք լինէին ի սուրբ խաչէն :

Il arriva que Mihran, s'étant rendu à la chasse, fut surpris par l'obscurité dans la montagne. Mihran en eut peur, car il avait entendu dire à propos de Tiridate * que, s'étant trouvé à la chasse, il avait été frappé de coups, et crut * A fol. 75
v. 6.
que semblable chose pouvait aussi lui arriver. Mors il invoqua avec prières le Dieu de Nanée, et dit : Si par Lui je réussis à m'échapper, je L'adorerai. Aussitôt le temps s'éclaircit et il rentra chez lui. Il fit appeler Nanée, apprit d'elle la vraie foi, et crut à la très sainte Trinité, lui et tous ses satrapes.

Sainte Nanée le pria de lui donner des hommes fidèles, qu'elle envoya auprès de saint Grégoire pour lui demander ce qu'il ordonnait de faire, vu que les Ibères avaient acueilli facilement la prédication de l'évangile. Saint Grégoire ordonna de détruire les idoles et de dresser le signe de la sainte croix, comme il avait fait lui-même. Elle fit aussitôt renverser la statue gigantesque d'Aramazd, qui se dressait hors de la ville et devant laquelle passait l'impétueux fleuve nommé Kour; elle remplaça la statue par l'image de la croix. Chacun [des habitants] l'adora du haut de la terrasse de sa maison, car c'est ainsi qu'ils faisaient pour la statue de l'idole. Mais, lorsqu'ils s'aperçurent que c'était simplement un bois et non pas une œuvre d'art, ils la méprisèrent et s'en détournèrent. Aussi, Dieu le bienfaiteur, voyant leur scandale, envoya sur la croix une colonne * de lumière pendant * A fol. 75
v. 6.
la nuit et des voix d'anges furent entendues. Ce que voyant, ils se raffermirent dans la foi et adorèrent la (croix). Depuis, des guérisons s'opèrent par la sainte croix.

Եւ զնայեալ Նունէ յաշխարհն Վրաց բարոյեաց, սկսեալ ի Վղերջեց ճինչեւ ի զրունս Արանաց եւ Վասրից, աւարեղուհի եղեալ եւ անդ կատարեցաւ ճգնութեամբ :

Իսկ սուրբն Մանի կացեալ ի գաւառն Գարանաղեաց ի լերինն՝ յայրի միում փոքրկան խոտածարակ լեալ : Եւ ազգեցութեամբ սուրբ Հոգւոյն երթեալ առ նմա սրբոյն Գրիգորի. եւ Մանի ձայն բարձեալ առ նա. Վնայ մնա մօտ չաղբերդ, ասէ, 5 երկուս աւուրս եւ ապա եկ համարձակ : Եւ արարեալ այնպէս՝ եզրա զնա մեռեալ : Եւ հանեալ զնափորան իւր սրտեաց զնա եւ թաղեաց յայրի անդ : Եւ ինքն կրօնաւորեալ ի նմին տեղուջ կատարեցաւ ի Քրիստոս բարի խոստովանութեամբ : Վաստարի ասն սրբոյն Նունէ եւ Մանեայ ի Սահմի Ի եւ Հոկտեմբերի ԻԹ :

Յայսմ աւուր վկայութիւն Ջենորիտի եպիսկոպոսի եւ բուռն Ջենորիայ : 10

Յամս Դիոկղետիանոսի կուսպաշտ արքային, էր այր մի աստուածապաշտ ի
 * A fol. 76 քաղաքէն Էզրաս՝ ի սահմանս Կիլիկեցոց որոյ անուն * էր Ջինոնոդոս եւ կնոջ իւր
 1° a. Թեկլա : Եզեւ նոցա երկու գաւակ մինն արու եւ միւսն Էզ, եւ անուանեաց զնոսս
 Ջենորիտս եւ Ջենորիա : Եւ ուսուցին նոցա զիր եւ զաստուածային պատուիրանս :

10 վկայութիւն] նահատակութիւն B || 2 բուռն] բուռն իւրոյ B || 11 կուսպաշտ] ամբարիշտ B.

Et Nanée parcourut le pays des Ibères et y prêcha, à partir de Klertch jusqu'aux Portes des Alains et des Caspiens; elle fut une apôtre et mourut là dans l'ascétisme.

Quant à sainte Manée, elle s'était fixée dans la province de Daranalik, sur une montagne, dans une petite grotte où elle ne se nourrissait que d'herbes. Saint Grégoire, par l'inspiration du Saint-Esprit, étant allé la trouver, Manée lui cria et dit : Arrête-toi; reste auprès de cette source pendant deux jours et, ensuite, tu pourras venir librement. Il fit ainsi et la trouva morte. Il ôta son manteau, l'en enveloppa et l'inhuma dans la grotte. Saint Grégoire se fit ermite à la même place et mourut dans le Christ en bonne confession.

La fête des saintes Nanée et Manée se célèbre le 20 sahmi, le 29 octobre.

En ce jour, martyr de l'évêque Zénobius et de sa sœur Zénobia.

Aux jours de l'empereur idolâtre Dioclétien, il y avait un homme pieux
 * A fol. 76 dans la ville d'Ægis, dans la contrée de Cilicie, dont le nom * était Zéno-
 1° a. dote (Zinonodos), et celui de sa femme Thècle. Ils eurent deux enfants, un garçon et une fille, qu'ils appelèrent Zénobius et Zénobia. Ils leur apprirent les lettres et les commandements divins.

Եւ յարժամ լիարժեպաւ Զենորիսս, եւ էր կատարեալ հանձարով եւ իմաստութեամբ
աստուածաշունչ պրոց :

Եւ եղև վախճանել եպիսկոպոսին . եւ աստուածային ընարութեամբն ձեռնադրե-
ցաւ Զենորիսս եպիսկոպոս Էզրայ բարարին : Եւ էր հմուտ եւ ճարտար բժշկական
5 արուեստին եւ բարձւմ նշանա սանէր Աստուած սա հիւանդս ի ձեռն Զենորիսսի, ոչ
զեղօք այլ անուամբն Քրիստոսի : Եւ գանբժշկելի ցառպնեալս ասնէին սա նա, եւ
ձեռն գնելով կարգապր գանուն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ Աստուծոյ, եւ
աւժամայն սղջանային : Բաշխէր եւ կարօտեցայ զպէսս :

Էլին յառուբան յայնտիկ բարձւմ կատարաշար, եւ ել համբաւ ընդ ամենայն սաշմանս
10 եթէ աւանց զեղօք զախտածեաս բժշկէ : Եւ երթալին սա նա ի հեթանոսաց, եւ ոխա
եղեալ սր թէ սղջապցին զարձցին առ Աստուած եւ մկրտեցին : Եւ անթիւ ախտա-
մեաս ազօթիւք միայն եւ նշանաւ խաչին սղջապուցանէր եւ զարձուցանէր ի հաւաստ :

Եւ մխարանեալ ամենայն ՚ բժիշկիք բարարին լցեալ նախանձու՝ ճառնեցին զնա * A fol. 70
առ գաստուարն Լուսիսս . եւ կացեալ սուաջի խոստովանեցաւ զանունն Քրիստոսի r b
15 Աստուծոյ մերոյ : Եւ կախեցին զԶենորիսս զփաշտէ եւ չարաչար զկեցին զմարմին

5 Զենորիսսի] Զենորէի B || 6 զեղօք] զեղալք B || 7 Տեառն մերոյ om. B — Աստուծոյ] մերոյ add. B || 11 սր om. B — մկրտեցին] մկրտեցին B.

Zénobius fit des progrès et devint très versé dans la sagesse et la science des écritures inspirées de Dieu.

L'évêque vint à mourir, et Zénobius fut, par élection divine, sacré évêque de la ville d'Ægis. Comme il était également versé dans l'art de la médecine et très habile, Dieu accomplit de nombreux prodiges sur les malades par l'entremise de Zénobius, non pas par des remèdes mais par le nom du Christ. On lui amenait des infirmes incurables, il leur imposait les mains, invoquait le nom de Notre-Seigneur Jésus-Christ et Dieu, et ils étaient guéris aussitôt. Il distribuait aussi aux nécessiteux ce dont ils avaient besoin.

Il y avait à cette époque beaucoup d'idolâtres; la renommée de Zénobius guérissant les infirmes sans médicaments se répandit dans toutes les contrées; beaucoup d'entre les païens vinrent à lui, en faisant le vœu que s'ils obtenaient la guérison, ils se convertiraient à Dieu et se feraient baptiser. Zénobius guérit par les prières seules et par le signe de la croix d'innombrables infirmes et les convertit à la foi.

Tous les médecins de la ville, remplis de jalousie, s'étant unis, le dénon- * A fol. 70
cèrent au juge Lysias. Mis en sa présence, Zenobius confessa le nom du r b
Christ, notre Dieu. On le pendit à un arbre et on lui déchiqueta cruellement

նորա : Եւ լուեալ Զենոբիա քոյր նորա՝ ընթացեալ փութապէս առ դատաւորն, աղա-
ղակեաց մեծաւ բարբառով. Ամբարիշտ Լիւսիաս, զինչ չար գործեաց եղբայրդ իմ,
որ այգպիսի անողորմն տանջանօք չարչարես, եւ ոչ խնայես, զի մարմին է որպէս
բոցլ՝ թէպէտ եւ քարացեալ եւ անխիղճ սիրա ունիս .

Եւ կացուցին եւ զնա աւաջի եւ համարձակութեամբ եւ նա եւս խոստովանեցաւ 5
զՔրիստոսի ճշմարիտ աստուածութիւնն : Եւ իջուցին զսուրբն Զենոբիոս ի փայտէն
եւ ջեռուցին երկաթի մահիճս որպէս հուր, եւ տարածեցին զերկոսինն ի վերայ, եւ
արիարար համբերեցին այնմ տանջանացն եւ ոչ վախճանեցան : Եւ ապա արկին
զնոսա յեռացեալ ձիթով կաթսայ. եւ աղօթեալ առ Աստուած՝ եռացուին ձիթոյն
ցրտացաւ որպէս ջուր : 10

Եւ ապա հրամայեաց Լիւսիաս հանել զսուրբն արտաքոյ քաղաքին եւ հատանել
զգլուխ նոցա : Եւ յարժամ տարան զնոսա ի տեղին, համբարձին զձեռս իւրեանց յեր-
կինս եւ աղօթեցին * առ Աստուած : Եւ եղև ձայն յերկնից առ նոսա եւ ասէ. 15
Եկեսցիք առ իս ձգնաւոր խոստովանողք իմ, եւ որ ետու շնորհս բժշկութեան ի կեն-
դանութեան ձերում՝ տաց եւ յետ մահուան շնորհս սակերաց ձերոց, եւ որք մատչին
եւ մերձենան յամենայն ցաւոց յերեւելեաց եւ յաներեւութից բժշկին : Եւ ընկալարուք
զուք զձգնութեան ձերոյ զփոխարէնս յարքայութեան իմում : Եւ ամենայն հաւատա-
ցեալքն որք անդ հանդիպեցան լուան զձայնն, եւ երթեալ երկիր պազին սրբոցն, եւ

8 եւ ոչ վախճանեցան *om. B* || 9 եւ աղօթեալ ... ջուր] եւ խնամօքն Աստուծոյ պահե-
ցան կենդանի *B* || 13-18 եւ աղօթեցին ... օրհնեցին զնոսա *om. B*.

le corps. Ce qu'ayant appris, sa sœur Zénobia accourut aussitôt auprès du juge, et se mit à crier à haute voix : Inique Lysias, quel mal mon frère a-t-il donc fait, pour que tu l'aies soumis à de si cruelles tortures et que tu ne l'épargnes pas? Il a pourtant un corps comme le tien, bien que tu possèdes un cœur de rocher et sans pitié.

On la mit aussi en sa présence, et elle confessa également avec hardiesse la vraie divinité du Christ. On descendit saint Zénobius de l'arbre et on chauffa un lit de fer rouge comme du feu; on les y étendit tous les deux; ils endurent vaillamment ce supplice et n'en moururent point. On les jeta ensuite dans un chaudron plein d'huile bouillante, mais ils prièrent Dieu et l'huile bouillante devint froide comme de l'eau.

Alors, Lysias ordonna d'emmenner les saints hors de la ville et de leur trancher la tête. Lorsqu'on les eut conduits à l'endroit de l'exécution, ils élevèrent leurs mains au ciel et prièrent * Dieu. Une voix du ciel se fit entendre qui leur dit : Venez à moi, mes ascètes, confesseurs, et moi qui vous ai donné, de votre vivant, la grâce des guérisons, je donnerai la même grâce, après votre mort, à vos os; et tous ceux qui s'y adresseront et y approcheront, trouveront la guérison de tous leurs maux visibles et invisibles. Venez recevoir dans mon royaume la récompense de votre ascétisme. Tous les fidèles qui se trouvèrent présents entendirent la voix, et allèrent

* A fol. 76
v° a.

նորա օրհնեցին զնստ : Եւ խոնարհեցուցեալ զզուխս իւրեանց եւ կատարեցան սրով
Հսկանձբերի ԻԹ :

Եւ ի զիշերին յաջնձիկ երկու բահանայք Երմայինէս եւ Գայլոս երթեալ ի սեղին
բարձին զբառուական ճարմինս նոցա եւ եզին ի փայտեաց տապանի եւ տարեալ
5 թաղուցին ի լերինն :

Գործեալ յաչամ աւուր կատարեցաւ սրով կոչս եւ կրօնաոր վկայն Քրիստոսի
սրբուհին Անաստասիա ի Հսոմ ի Պաւրայ գառաւորէն յոմս Գեկոսի արքային :

[B՝ Յայսմ աւուր չիշտասկ է սրբոց առաքելացն եւ վկայիցն՝ Պետրոսի, Պօղոսի,
Յովհաննու Մկրտչին, Ստեփաննոսի նախավկային, Բառնարայ, Յախեփոց տառուածա-
10 հօրն, Սիմէոնի ձերունուցն, Կղէտիպայ, եւ սրբոց վկայիցն Տրոփիմոս, Գորիմեդոնոսի,
Կոզմայի, Գամիանու, Սաբայ, Վասիսի եւ Լուկիոսի :

Յայսմ աւուր տոն սրբոցն Նարկեսոսի Երուսաղեմի հաչրապետի, սրոց սրբաթիւնն
գործոց եւ խոնարհութիւնն ի զիրան եկեղեցուց չիշտասկի :

Յայսմ աւուր պատմութիւն սրբուհի կանանցն՝ Նուենայ եւ Մանեայ :

15 Սուրբ եւ երջանիկ եւ բարեբազղ առաքելուհիքն՝ Վրայ Նուենէ եւ Մանէ՝ էին
չրնկերաց սրբոց Հախիսիմեանցն : Եւ ի ժամանակին յորում դաչին սուրբ ակնուայքն
Տաշխարհս Հայոց՝ նախ չեղեսիա եկին, եւ ապա անախ ելին չեկեղեաց գաւառ : Եւ

4 փայտեաց] փայտեղէն B || 6 սրով] բաղում չարչարանօր B.

se prosterner devant les saints; ceux-ci les bénirent, puis ils baissèrent la
tête et moururent par le glaive, le 29 octobre.

Dans la même nuit, deux prêtres, Hermogène et Caius, s'étant rendus à
cet endroit, enlevèrent leurs corps précieux, les déposèrent dans des coffres
en bois et allèrent les cacher dans la montagne.

En ce même jour encore, la vierge et pieuse martyre du Christ sainte
Anastasia mourut à Rome par le glaive, sur l'ordre du juge Probus, aux
jours de l'empereur Dèce.

[B՝ En ce jour, commémoration des saints apôtres et martyrs Pierre,
Paul, Jean-Baptiste, Étienne le protomartyr, Barnabé, Joseph le père de
Dieu, Siméon le vieillard, Cléopas, et des saints martyrs Trophimos, Dori-
médon (*Dorimedontos*), Cosme, Damien, Saba, Bassé (*Vassis*) et Lucius.

En ce jour, fête de saint Narcisse, patriarche de Jérusalem, dont les actes
de sainteté et l'humilité sont relatés dans les livres de l'église.

En ce jour, histoire des saintes femmes Nounée (*Nouni*) et Manée.

Les saintes, bienheureuses et fortunées apôtres des Ibères, Nanée et
Manée, étaient du nombre des compagnes de sainte Rhipsime. A l'époque
où ces saintes femmes se dirigèrent vers le pays d'Arménie, elles s'arrêtèrent
d'abord à Édesse, et de là se rendirent dans la province d'Ekeliatz. Une

անդ ի լերինն ձի սմն ի նոցանէ մնաց որում անուն էր Մանի, ի քարեայ այր ձի արարեալ բնակութիւն :

Իսկ այլքն ելին ի վերին կողմանն, եւ շրջէին ի լերինն : Եւ ոմանք ի նոցանէ հանդերձ երկու քահանայիւքն դարարեցին ի լերինն Վարագ, ունելով ընդ ինքեանս զմածեալ Տեսուն արեամբ զսուրբ խաչն զոր բերին ի Հռոմայ : * Եւ ի սոցանէ եգիտ սուրբն Գրիգոր ի նոյն անապատսն, եւ ետ աւետիս զգարձն աշխարհին :

Իսկ ձի ոմն ի նոցանէ որում անուն էր Նունի գնաց յաշխարհն Վրաց, ի քաղաք նոցին Մծխիթայ, եւ կացեալ ճգնութեամբ՝ բժշկէր զախոս նոցին անուամբն Քրիստոսի. որ եւ զկին Միհրանայ իշխանի նոցին բժշկեաց, եւ ուսոյց նմա զհաւատսն Քրիստոսի : Եւ իսկոյն ելեալ յորս՝ պաշարեցաւ Միհրան մաւրսիպաւ, եւ ուխտեալ զի եթէ փրկեսցի ի վտանգէն՝ պաշտել զԱստուածն Նունեայ : Եւ աւժամայն լոյս ծագեալ առաջնորդեաց նմա, եւ եկեալ հաւատաց ի Քրիստոս ինքն եւ ամենայն աշխարհն վարդապետութեամբն նորա :

Ապա խնդրեաց սրբուհին արս չիշխանէն, եւ առաքեաց առ սուրբն Գրիգոր զի նոցա առաջնորդս : Իսկ նա զի զեռ եւս ոչ էր աւեալ զպատիւ եպիսկոպոսութեան՝

d'elles, dont le nom était Manée, y resta dans la montagne, fixant sa demeure dans une grotte du rocher.

Les autres continuèrent leur route vers les contrées supérieures, et parcoururent les montagnes. Quelques-unes d'entre elles se fixèrent, accompagnées de deux prêtres, au mont Varag, ayant avec elles la sainte croix maculée du sang du Seigneur, qu'elles avaient emportée de Rome. * C'est quelques-unes de ces dernières que saint Grégoire rencontra dans ces mêmes solitudes, et auxquelles il annonça la bonne nouvelle de la conversion du pays.

Cependant une d'elles, dont le nom était Nanée, s'était rendue au pays des Ibères, dans leur ville appelée Metzkhith, y vécut dans l'ascétisme, guérissant les infirmités des gens au nom du Christ. Elle guérit également la femme de Mihran, leur prince, et lui enseigna la foi du Christ. Mihran, s'étant peu après rendu à la chasse, fut enveloppé d'un brouillard, et fit vœu que, s'il venait à échapper au danger, il adorerait le Dieu de Nanée. Aussitôt une lumière jaillit, et lui servit de guide. Il rentra chez lui, crut au Christ, lui et tout le pays, par l'enseignement de celle-ci.

Nanée pria alors le prince de lui donner des hommes, qu'elle envoya auprès de saint Grégoire, pour lui demander d'envoyer des pasteurs. Mais comme il n'avait pas encore reçu la dignité d'évêque, il ne lui ordonna que de

հրամայեաց զկուռան կործանել և և կանգնել ի տեղոջն զտէրունական խաչն ձինչև ևոցա Աստուած հովիւ տայէ. զոր և արար խակ :

5 Եւ զկուռան որ ի չաչնկոցս զեասն՝ որում տվոր էին վարարանչիւր տանեաց երկրպարտել՝ կործանեաց, և փայտեղէն խաչ կանգնեաց ի տեղոջն : Եւ վաղին երկրպարտեալ խաչին՝ անցեալ տեօին զեոջն զի փայտ էր լոկ, և ոչ որպէս տիէպրատիկն ճառագայթիւք արեպականն նշոյս արատիպէր, արհամարհեցին վիճարաթեամբ :

10 Իսկ Աստուած ծայեաց սիւն ամպոյ ի վերայ սուրբ խաչին ի լեասն՝ և լոցս ի ձեջ նորա ի վերայ փայտեղէն նշանին ըստ ձեւոյ և ըստ սարուորութեան փայտին, այ և ձայն սողմսերգութեան շուրջ զնովաւ, և բարումն անուշահոտութեան : Եւ հաստատեալ ամենեցուն ի ճշմարիտ հաւատս բարբաժ սրախ, և երկիր պարանէին սուրբ խաչին :

Իսկ երանելին Նունի զնայ աշտկերտեաց և զայ զուսան որ առ զբամբը Արտնայ և առ ծովն Կապից ձինչև ի սահմանս Մաղրթաց, և ի նոյն բարոյութեանն հանգեաւ ի Քրիստոս :

15 * Իսկ զՄանի որ բնակեալն էր ի Գարանաղեաց զուսան որպէս տայցար, եղև սուրբն Գրիգոր չորմամ ձիւղնակեցութեամբ շրջէր : Եւ տեսեալ զնա որբուհին ի հեռուսս՝ արգելոյր զմտանելն չաչն պատճառելով զմերկութիւնն, այ համբերեալ,

* 13
p. 213 b.

briser les idoles et de les remplacer par la croix du Seigneur, en attendant que Dieu leur fournit des pasteurs. C'est ce qu'elle fit.

Elle fit abattre l'idole qui se trouvait de l'autre côté du fleuve et que tous avaient l'habitude d'adorer du haut de la terrasse de leurs maisons; elle fit dresser à sa place une croix de bois. Le lendemain, ils adorèrent la croix; mais lorsque, passant auprès, ils s'aperçurent qu'elle était faite simplement de bois, et qu'elle ne resplendissait pas, comme la statue dorée, aux rayons du soleil, ils la dédaignèrent sottement.

Mais Dieu fit jaillir une colonne de nuée sur la sainte Croix de la montagne, colonne lumineuse, qui se fixa sur la croix de bois, ayant la forme et donnant l'impression du bois; de plus, Dieu l'enveloppa de voix harmonieuses et d'une odeur suave. Tous furent raffermis de tout leur cœur dans la vraie foi, et adorèrent la sainte Croix.

Quant à la bienheureuse Nanée, elle alla encore enseigner dans d'autres provinces, des Portes des Aïains et de la mer Caspienne jusqu'aux contrées des Massagètes (*Mazkhet*), et c'est durant cette prédication qu'elle reposa dans le Christ.

* Quant à Manée, qui, comme nous l'avons dit, avait fixé sa demeure dans la province de Daranalik, saint Grégoire alla la trouver à l'époque où il parcourait le pays, vivant en solitaire. La sainte, l'apercevant de loin, lui interdit l'entrée de la grotte, prétextant sa nudité, et lui dit : Prends

* 14
p. 208 b.

ասէ, գաւուրս երկա : Եւ յերրորդ աւուրն զայ սուրբն Գրիգոր զասնէ զնա վախճա-
նեալ, եւ զոպեալ եւ թաղեալ ի նոյն մենաստանին, եւ ինքն ի տեղոջն զազարեաց
մեծ ձցնութեամբ :]

Սահմի ԻԱ եւ Հոկտեմբեր 1 : Վկայաբանութիւն երկց եղբարցն սուրբ Կրակիտի,
Աստերիտի, Նէոնիտի :

* A fol. 76
v° b. Այս երեք եղբարքս էին * ի ժամանակս Գիողիտիանոսի ամբարիշտ արքային, ի
քաղաքէն Լարանդոն, չազգէ Բասւրացոց, եւ էին հասակաւ երիտասարդք, եւ քրիս-
տոնեացք հաւատովք : Ունէին մօրու կուսալաշտ եւ զմայրենի ստացուածս իւրեանց
արգելալ բռնութեամբ, եւ ինդրէին երեք եղբարքն զի տացէ նոցա զմայրենի ստա-
ցուածս իւրեանց, եւ նա ոչինչ տալոց նոցա :

Եւ զնոցին երեք եղբարքն առ զատուորն Լիւսիաս ի Մամեստիա եւ ամբաստան
եղեն. եւ առաքեալ տարաւ զմօրուն ի քաղաքն : Եւ ասէ մօրուն ցղատուորն . Սոքա
խորթք են իմ, եւ են քրիստոնեացք եւ անարգեն զթագաւորն եւ զքեղ եւ զաստուածսն
մեր եւ կոչեն զմեզ զիւսապաշտս :

Եւ հարցանէ զատուորն եթէ . Ճշմարիտ է զոր մօրուդ ձեր ասէ : Եւ նոքա երե- 15
քեան որպէս ի միջէ բերանոց համարձակութեամբ խոստովանեցան զՔրիստոս ճշմարիտ

4 վկայաբանութիւն] նահատակութիւն B || 5 Նէոնիտի] Նէոնէոսի եւ սրբուհւոյն Նէոնիլիսայ
add. B || 16 ճշմարիտ om. B.

patience pendant trois jours. Le troisième jour, saint Grégoire s'y rendit
et la trouva décédée; il l'enveloppa et l'inhuma dans cette retraite même,
il fixa sa demeure à cette même place et y vécut en grand ascétisme.]

21 SAHMI, 30 Octobre.

Martyre des trois frères Claude, Astérius et Néon.

* A fol. 76
v° b.

Ces trois frères vivaient * aux jours de l'empereur impie Dioclétien;
ils étaient de la ville de Larandon, Isauriens de nationalité, jeunes encore
d'âge et de foi chrétienne. Ils avaient une marâtre idolâtre, qui s'était
approprié de force leurs biens maternels. Les trois frères exigeaient qu'elle
leur rendît leurs biens maternels, mais elle s'y refusait.

Alors les trois frères se rendirent auprès du juge Lysias, à Mopsueste,
et l'accusèrent; le juge envoya chercher la marâtre et la fit conduire à la
ville. La marâtre dit au juge : Ce sont des enfants nés d'un autre lit, ils
sont chrétiens, méprisent l'empereur, toi, et nos dieux, et ils nous appellent
adorateurs des démons.

Le juge leur demanda : Est-ce vrai ce que dit votre marâtre? Tous les
trois, comme d'une seule bouche, confessèrent avec hardiesse le Christ,

Աստուած եւ ասնն . Մեր զԱստուած սիրեծք եւ ի նա հաստածք եւ նմա ծխաց-
 նոց երկիր պապանեծք, եւ բան զսակի եւ բան զակունս պատուականս գրբխատնէտթխնս
 լաւ համարիծք, եւ բան զխաւս եւ զմեծութիւնս աշխարհիս եւ զմայրենի ժա-
 ւանդութիւնս զնորս արքայութիւնն խնդրեծք :

5 * Եւ հրամայեաց Լիւսիաս զասաւորն, նախ զԿլաւդիոս զուսպ եղբայրն արկանել * A fol 77
 չասպարէսն : Եւ պարզեցին ի չորից եւ զուսպանօր զթիկունսն ուժգին հարին, եւ
 հուր արկին ի ներքոց սոխից նորս, եւ խեցեաւն եւ խարդով զկողան բերեցին, եւ սլըր-
 տուով զանթան աչրեցին եւ լուծին զչօղուածս ձեռացն եւ սակցն :

Եւ սպա տարան զԱստերիոս զերկրորդ եղբայրն, եւ կախեցին զփայտէ, եւ բերե-
 ցին զկողն եւ զնոկեցին զօլորսն եւ հուր արկին ի ներքոց սոխիցն : Եւ կապեցին շտան
 10 եւ ի ձեռնն պարան եւ բարշեցին ի չորս կողմանս ծինչեւ ամենայն չօղուածքն թափե-
 ցան, եւ արջաուաջօր հարին զթիկունսն եւ զորովայնն :

Եւ սպա տարան զկրտսր եղբայրն զՆէսնասս եւ արկին շտան հուր եւ ի բազում
 ժամս աչրեցաւ ծարմինն : Եւ զարձեալ պարզեցին զնա ընդ չորս եւ ջլօր զմարմինն
 15 զզեցին :

Եւ սպա հրամայեաց եւ տարան զերեքեանն արտաքոց բապարին Մամեսախաց

1 ծխացնոց] ծխացն B || 7 խեցեաւ.] խեցիւ. B || 10 զնոկեցին] ի ծածուլս add. B 12 արջ-
 աւաջօր.] պարս add. B || 13 զնէսնաս] զնէսնէսս B || 16 զերեքեանն] ի ծխախն add. B.

vrai Dieu et dirent : Nous aimons Dieu, nous croyons en Lui, et n'adorons
 que Lui; nous préférons le christianisme à l'or et à toutes les pierres
 précieuses; nous recherchons son royaume au-dessus de toutes les gloires,
 les richesses de la terre et l'héritage maternel.

* Le juge Lysias ordonna de jeter tout d'abord Claude, le frère aine, * A fol 77
 dans l'arène. On l'étendit lié de quatre côtés et on lui frappa vigoureu-
 sement le dos à coups de bâtons, on alluma du feu sous ses pieds, on lui
 frotta les côtes avec du verre brisé et de la grosse toile, on lui brûla les
 aisselles avec des roseaux, et on lui brisa les articulations des mains et des
 pieds.

On amena ensuite le second frère, Astérius, qu'on suspendit à un
 poteau; on lui déchira les côtes, on lui lia fortement les jambes et on alluma
 du feu sous ses pieds. On lui attacha ensuite une corde aux pieds et aux
 mains et on tira des quatre côtés jusqu'à lui briser toutes les articulations,
 et on lui frappa le dos et le ventre avec des nerfs de bœuf.

On amena ensuite le jeune frère Néon (Néomas); on lui mit du feu sous les
 pieds; son corps brûla pendant de longues heures. On l'étendit de nouveau,
 lié de quatre côtés et on lui déchiqueta le corps à coups de nerfs de bœuf.

Le juge ordonna ensuite de les emmener tous les trois hors de la ville de

և բեւեռեցին զփայտէ : Եւ չափթել սրբոցն աւանդեցին զհոգիս իւրեանց ի ձեռս հրեշտակաց Հոկտեմբերի 1 :

Եւ զմարմինս նոցա ընկեցին թռչնոց եւ զազանաց կերակուր : Եւ ոմանք հաւատա-
 * A fol. 77
 r° b. ցեալք հաւաքեցին * զնշխարս սրբոցն եւ թաղեցին ի տեղի նշանաւոր :

Յնա կատարման սրբոցն ասարան առաջի դատաւորին զազախինն Քրիստոսի 5
 զսրբուհին թէնիլեա եւ կապեցին զոտան ի միասին, եւ ջլօք հարին զներբանան
 ուժղին եւ զՔրիստոս ոչ ուրացաւ եւ ոչ զոհեաց կուոցն, եւ ասա կախեցին զհերացն,
 եւ ասպակեցին զճնօտան, եւ իջուցեալ ի կազախանէն, գերծեցին ամելով զգլուխն
 եւ կապեցին խորդ ընդ մէջսն, եւ այնչափ հարին ջլօք մինչեւ աւանդեաց զհոգին
 իւր սու Աստուած : Իսկ զմարմինն ի խորդ արկեալ ընկեցին ի գետն : 10

[* B տօն է սուրբ առաքելոցն Կղէոպաց :

* B
 p. 215 b.

Սուրբ առաքեալն Կղէովպաս ասգական էր Քրիստոսի, զի եղբայր էր Յովսեփայ
 Աստուածաճօրն, եւ աշակերտեցաւ Քրիստոսի, որոյ ականատես եւ ականջալուր
 ամենայն տնօրինակացն եղել, ի ճննդենէն Քրիստոսի : Եւ ետես առաջին չարուցեալ
 զՏէրն, քանզի ճանապարհորդեալ յՆմաւուս երեւեցաւ նոցա Քրիստոս, եւ երթայր ընդ 15

4 [թաղեցին] գրասուով *add.* B || 6 զներբանան] զբերանն B || 8 զգլուխն] զհերս
 զլսոցն B || 9 հարին] զթիկունն *add.* B || 10 [խորդ] քուրճ B.

Mopsueste et on les cloua à des poteaux. Les saints rendirent leurs âmes, en priant, entre les mains des anges, le 30 octobre.

On jeta leurs corps en pâture aux oiseaux et aux fauves. Quelques
 * A fol. 77
 r° b. fidèles recueillirent les * restes des saints et les inhumèrent dans un endroit célèbre.

Après l'exécution des saints, on conduisit en présence du juge la servante du Christ sainte Théonilla. On lui attacha les deux pieds ensemble et on lui frappa fortement les plantes avec des nerfs [de bœuf], mais elle ne renia point le Christ et n'immola pas aux idoles. On la suspendit ensuite par les cheveux, on lui souffleta les joues, et l'ayant descendue de la potence, on lui rasa la tête, on lui attacha un sac à la taille et on la frappa tellement avec des nerfs [de bœuf], qu'elle rendit son âme à Dieu. On renferma le corps dans le sac et on la jeta dans le fleuve.

* B
 p. 215 b.

[B * Fête du saint apôtre Cléopas.

Le saint apôtre Cléopas était parent du Christ; car il était le frère de Joseph, père de Dieu. Il devint disciple du Christ; il fut témoin, par les yeux et par l'ouïe, des actes du Seigneur, dès la naissance du Christ. Il fut le premier à apercevoir le Seigneur ressuscité, car sur le chemin d'Emmaüs le Christ apparut à lui et à ses compagnons, et fit le chemin

նոստ որպէս պատմէ Ղուկաս : Որ եւ նախ սեղանակից եղև նմա չես չարութեանն
ուտերով ընդ Տեսուն եւ ըմպերով :

Ընկարաւ եւ զհոպին սուրբ եւ էստ. շնորհս նշանաց եւ լեզուաց : Քարոզեաց
չաշխարհ եւ դարձոց զբազումս ի Քրիստոս, եւ կոտորեցաւ վկայական մահուամբ :

Ասնն եթէ ի սորա հարսանեան ընթացեալ Քրիստոս ի Կանաց Գալիլեացոց եւ
զՋուրն ի պինի փոխեաց :

Յայժմ աւուր ասն է Ստեփաննոսի Հարմաց հաչրապետին, եւ երկատասան բաժա-
նայցն եւ սարկաւաղացն որ ընդ նմա կոտորեցան :

Ի սմին աւուր չիշատակ սրբուհոց վկային Եւարոպիաց, որ չԱղեքսանդրիաց ի
չԱղեքիանոսէ գոտաւորէ հարցեալ խոտտովանեցաւ զՔրիստոս, եւ նա հրամայեաց եւ
այրեցին զնա կենդանուցն :]

Սահճի ԻԲ եւ Հովհաննէր ԼԵ : Վկայաբանութիւն սուրբ եւ փառաւոր վկային
Եպիմաքոսի :

Սա էր այր ուխտապրում եւ վաչարնակ չերկրէն Եղիաթոսի, ի բաղարէն Պիլո-
սիաց : Եւ էր երկատասարդ եւ զեղեցիկ տեսեամբ, ի ժամանակս գոտաւորին Աղեքիա-
նոսի որ բազում սուրբս չԱղեքիանդրիա տանջեալ ընդ որս եւ զսրբուհին Տրոփիա

12 Վկայաբանութիւն... Եպիմաքոսի] Վկայութիւն փառաւորեալ վկային Քրիստոսի սրբոցն
Եպիմաքոսի B || 16 Տրոփիա] Եւարոպիա B.

avec eux, ainsi que le raconte Luc. Cléopas fut le premier commensal du
Seigneur après sa résurrection, mangeant et buvant avec Lui.

Il reçut aussi le Saint-Esprit et obtint la grâce des miracles et des
langués. Il prêcha dans le pays et convertit beaucoup [d'habitants] au Christ.
Il mourut d'une mort de martyr.

On dit que c'est en s'étant rendu à ses nocés, à Cana de Galilée, que
le Christ changea l'eau en vin.

En ce jour, fête d'Étienne, patriarche de Rome, et des douze prêtres et
diaeres qui furent martyrisés avec lui.

En ce même jour, commémoration de la sainte martyre Eutropia, qui,
interrogée à Alexandrie par le juge Apérianus, confessa le Christ. [Le
juge] ordonna de la brûler vivante].

22 SAHMI, 31 Octobre.

Martyre du saint et glorieux martyr Epimachus.

C'était un homme parjure, vivant en sauvage sur la terre d'Égypte, de la
ville de Péluse; il était jeune et beau de visage, vivait aux jours du juge
Apellianus, celui qui fit subir des tortures à beaucoup de saints à Alexan-

ջերմն ջրով աչրէին, եւ ասէր ընդ զահիճան եթէ. ցուրտ է ջուրս զոր հեղոյք յանձն
 * A fol. 77 իմ, զի տեսանեմ այր մի ասաւոր նման Որդոյն * Աստուծոյ որ ջուցանչիէ զհուրդ եւ
 v° a. ցրտացուցանէ զջուրդ :

Եւ յայնմ աւուր եհաս Եպիմաքոս եւ տեսեալ զչարչարանս սրբոցն՝ զիմեաց ի
 տաճառ կոոցն զի կործանեացէ պատգինսն. եւ ըմբռնեցաւ յանօրէն զօրականացն : Եւ
 հրամայեաց զատաւորն երկաթի կապանօք արկանել զնա ի բանդ, եւ ասէ. Թոյլ տուք
 սրբեցողիդ մինչեւ թափեսցի զինին :

Եւ ի միում աւուր կացուցին առաջի նորա ընդ նմին եւ զայ սուրբս, եւ հարցանէր
 ցնոսա, եւ նոքա մեծաւ բարբառով ընդ զիմադարձք լինէին զատաւորին եւ յանդիմանէին
 զպղծութիւն կապալաշտութեանն : Եւ զատաւորն զարմացեալ ընդ համբերութիւն
 սրբոցն՝ հարցանէր ցբանդապանսն եթէ. Ուստի իցէ դոցա աչաչափ քաջութիւնս : Եւ
 նոքա ասեն. Եպիմաքոս զօրացոյց եւ քաջալերեաց ի հաւատս իւրեանց, եւ զիտասջիւր
 ով զատաւոր որ եւ մեք խոստովանիմք եւ եմք ծառայք Քրիստոսի :

Եւ սրտմտեալ զատաւորին հրամայեաց եւ զամենայն սրբոցն եւ զբանդապետացն
 հատին պեղուսն, եւ ապա զլիսատեցին ի միում աւուր ի միում տեղոջ :

Տարան առաջի եւ զսուրբն Եպիմաքոս եւ խոստովանեցաւ համարձակութեամբ
 * A fol. 77 զՔրիստոս : Եւ տեսեալ ձօտակապիցն զհաստատուն հաւատսն Եպիմաքոսի * հաւա-
 v° b. րարեցաւ ի զհաւատսն իւրեանց, եւ զիտասջիւր ով զատաւոր որ եւ մեք խոստովանիմք եւ եմք ծառայք Քրիստոսի :

1 հեղոյք] հեղուք B || 4 եհաս] անդ *add.* B || 13 որ] զի B || 14 սրամտեալ] բարկա-
 ցեալ B — զբանդապետացն] զբանապանացն B.

drie, entre autres à sainte Trophime, qu'on brûla dans l'eau bouillante, et
 qui dit aux bourreaux : L'eau que vous répandez sur moi est froide, car je
 * A fol. 77 vois un homme terrible, semblable au Fils de * Dieu, qui éteint le feu et
 v° a. refroidit cette eau.

Epimachus, étant arrivé ce même jour et voyant les souffrances des
 saints, s'empessa de se rendre au temple des idoles, pour y détruire les
 autels. Il fut arrêté par les soldats impies. Le juge ordonna de lui passer
 des chaînes de fer et de le jeter en prison, disant : Laissez là cet ivrogne
 jusqu'à ce qu'il cuve son vin.

Un jour, on le présenta avec d'autres saints 'au juge, qui les interrogea.
 Ils s'opposèrent à haute voix au juge et blâmèrent l'abomination de l'idolâ-
 trie. Le juge, étonné de la patience des saints, demanda aux geôliers : D'où
 leur vient tant de courage? Ils lui répondirent : C'est Epimachus qui les a
 encouragés et fortifiés dans leur foi; sache, ô juge, que nous aussi nous
 confessons le Christ et que nous sommes les serviteurs du Christ.

Le juge, irrité, ordonna de couper la langue à tous les saints et à tous les
 geôliers; ensuite on leur trancha la tête le même jour et à la même place.

On lui présenta également saint Epimachus, qui confessa avec hardiesse
 * A fol. 77 le Christ. Les assistants, voyant la foi ferme d'Epimachus, * crurent,
 v° b.

տային եւ նորա ի Քրիստոս : եւ հրամայեաց զսուրբն Եպիմաքոս մերկայուցանել եւ զենջակաւ ձիացն կախեցին զփայտէ : եւ տեսեալ զանձն խր մերկ՝ ասէ. երանի է քեզ Եպիմաքոս որ արժանի եղեր սրպէս ասէրն մեր Յիսուս Քրիստոս կախել զփայտէ մերկ, եւ սրպէս զՊետրոսի ի Հռոմ : եւ այնչափ քերեցին զմարմինն՝ մինչեւ երկաթի քերիչքն յսակերան ձախն, եւ չոյժ լացին որք մերձն կոչին եւ սղորմէին ընդ այնչափ նեղութիւն երկատասարցին :

Եւ կին մի էր ի մէջ ժողովրդեանն կայր եւ լայր, եւ ցնկեալ չարենէ, սրբոյն մերձեցաւ ի լացեալ աչան եւ նայնժամայն բացաւ եւ ետես զոչս : եւ ամենեքեան ետուն փառս Աստուծոյ, եւ զփրտս ամենեցուն երկմանցոյց ի կուսպաշտութենէ : եւ իջուցեալ զսուրբն Եպիմաքոս ի փայտէն եւ հատին զկրակն. եւ ցնաց սրախութեամբ տա Քրիստոս :

Յայսմ աւուր սուրբն Լուկիա բազում չարչարանս կրեաց ի Գիսկեախանսէ արքայէ եւ զՔրիստոս սչ ուրացաւ : եւ ելեալ ի լեռն ձղնեցաւ աստուածահաճոյ փարսք եւ լսազաղութեամբ հանգեաւ ի Քրիստոս :

* Նայնպէս եւ Գամիանոս սրով կուտարեցաւ փան հաւասոյցն Քրիստոսի :

* A 60. 78
c. 6.

4 զՊետրոսի] սուրբն Պետրոս B || 7 լայր] սղբայր B || 8 աչան] ակն B — եւ ետես զոչս om. B || 9 ի կուսպաշտութենէ] ի կուսոյն պաշտելութենէ B || 11 Քրիստոս :] Կատարեցաւ սուրբն Եպիմաքոս՝ Հսկանքերի ԼԱ : add. B || 12 սուրբն] սրբուհին B || 15 նայնպէս եւ Գամիանոս ... Քրիստոսի : om. B.

eux aussi, au Christ. Le juge ordonna de mettre à nu saint Epimachus, et avec un tablier seulement on le pendit à un poteau. Epimachus, apercevant la nudité de sa personne, dit : Tu es heureux, Epimachus, d'avoir été digne d'être attaché nu sur la croix, comme Notre-Seigneur Jésus-Christ et comme Pierre à Rome. On lui déchira le corps à tel point que les ongles de fer pénétrèrent dans les os; tous ceux qui se trouvaient présents pleurèrent à chaudes larmes et eurent pitié d'une telle souffrance du jeune homme.

Il se trouva parmi la foule une femme qui pleurait; le sang qui jaillit du saint vint à toucher ses yeux obscurcis, elle recouvra aussitôt la vue et vit la lumière. Tous en rendirent gloire à Dieu; et ce fait inspira dans le cœur de tous le doute de l'idolâtrie. On descendit saint Epimachus de la potence et on lui trancha la tête. Il alla avec joie auprès du Christ.

En ce jour, sainte Lucie subit beaucoup de tortures de l'empereur Dioclétien, mais ne renia point le Christ. Elle se rendit ensuite à la montagne, vécut dans l'ascétisme, d'une vie agréable à Dieu, et reposa en paix dans le Christ.

* De même, Damien fut mis à mort par le glaive pour la foi du Christ.

* A 60. 78
c. 6.

Բայց Լուկիա պարի էր, եւ որդին իւր Եւպրիպէոս ճասնեաց զմայրն առ Գիով-
ղեախանոս թէ քրիստոնեաց է, եւ հրեշտակ Տեառն յափշտակեաց զնա ի տանջանացն
եւ եհան ի լեառն : Եւ սուրբն Գամիանոս յոյժ չարչարեցաւ վասն Լուկիայ, եւ ապա
սրով կատարեցաւ :

* B
p. 216 a.

[* B Յիշատակ սուրբ առաքելոցն վեցից որք էին ի յեթեանասուն եւ երկու
աշակերտացն կարգէ :

Սուրբ առաքեալն Ստաքէոս ի յԱնդրէէ ձեռնադրեցաւ եպիսկոպոս Բիւզանդիոյ .
եւ նորին գորով աշակերտ՝ եւ բազում նզանօք դարձոյց զցորովս յաստուածգիտութիւն :
Եւ շինեաց տաճար ի տեղին որ կոչի Նարկիսուպօլիս, եւ ժողովեաց զհաւատացեալսն
եւ միշտ ուսուցանէր զբանն Աստուծոյ համբերութեամբ վշտաց :

Ամպլիաս՝ զոր չիշէ Պօլոս, ի նոցանէ յառաքելոցն ձեռնադրեցաւ եպիսկոպոս
Մակեդոնիոս : Նոյնպէս եւ Ուրբանոս՝ դարձեալ եկաց եպիսկոպոս ի Մակեդոնիաս :
Սուրբն Ապելլիոս՝ ձեռնադրեցաւ եպիսկոպոս Իրակլիոս : Նարկեսոս ելեւ եպիսկո-
պոս Աթէն քաղաքի : Արիստափօլոս՝ ձեռնադրեցաւ եպիսկոպոս Բրիտանացոց :

Զսոսա չիշէ առաքեալն Պօլոս ի Հռոմայեցոց թուղթան եւ ողջունէ : Որք կացեալ
առաքելական շնորհիւ, եւ բազում նեղութեանց վասն Քրիստոսի համբերեցին, եւ
զաւետարանն քարոզութեամբ եւ մեծամեծ նշանօք յաշխարհ տարածեցին, եւ ի մի օր

2 եւ հրեշտակ Տեառն . . . եհան ի լեառն] բայց Լուկիա սքանչելօք զերծեալ ի տանջանաց՝
եւ ի լեառն B.

Lucie était veuve, et son fils Euprépis dénonça sa mère à Dioclétien
comme étant chrétienne, mais l'ange du Seigneur la délivra des tortures et
la transporta sur la montagne. Saint Damien eut beaucoup à souffrir pour
Lucie, et mourut ensuite par le glaive.

* B
p. 216 a.

[B * Commémoration des six saints apôtres qui étaient du rang des
soixante-douze disciples.

Le saint apôtre Stachys (*Stachâos*) fut sacré évêque de Byzance par
André, car il avait été son disciple; il convertit les foules à la science
de Dieu par de nombreux miracles. Il fit construire un temple à l'endroit
appelé Narciopolis¹, y convoqua les fidèles et leur prêcha toujours la parole
de Dieu avec résignation aux souffrances.

Amplias, que Paul mentionne, fut sacré évêque de Macédoine, par les
apôtres eux-mêmes. Urbain fut également évêque de Macédoine. Saint
Apelle fut sacré évêque d'Héraclée. Narcisse devint évêque de la ville
d'Athènes. Aristaphyllos fut sacré évêque des Bretons.

L'apôtre Paul les mentionne dans l'épître aux Romains et les salue. Ils
vécurent dans la grâce apostolique, souffrirent bien des peines pour le
Christ, répandirent l'évangile dans l'univers par la prédication et par de

1. Arguroupolis dans *Syn. Cp.*, col. 177.

հանդեան ի Քրիստոս ԼԱ Հսկանճերի ամսոյ :

Ի սճին եւ չիշատակ ճիւս Եպիմարտի որ ի Հոսմ վկայեաց : Եւ վկայութիւն Յուլիանոսի, Կոսմիոսի, Մակարիոսի, Աղեկսանդրոսի, եւ այլ երեքստասան ծարախրոսոց ընկերաց նոցա, որ չԱղեկսանդրիս սա Գեկոսիւ սրով եւ հրով կատարեցան : Եւ չիշատակ սրբոյն Գէորգեաց որ ի Կիպրոս, որ դանկատած կուչի :]

Ըճիս նոյնճերի սուրս տնի Լ :

Սահճի ԻԳ եւ նոյնճերի Բ :

Ի ճինն պատճառութիւն երանելի եւ սքանչելագործ անարճաթ բժշկացն Կոզմայի եւ Գամիանոսի, եւ այլոց սրբոցն ամենայնի :

Կին ճի էր այլի անուն Թէոդոսի բարեպաշտ եւ երկիւզած չԱստուծոյ. էին նորա երկու սրկիք Կոզմոս եւ Գամիանոս, եւ սնոյց զնոսա սաստաւածսխրութեամբ եւ պարկեշտ վարուք, սւսոյց նոցա զիր զարուեստ բժշկութեան : Եւ ոչ եթէ ի ծարպկանէ, ելեն բժիշկք՝ այլ ի Հոզմայն սրբոց տունն նոցա պարպեւս բժշկութեան չերկնից, եւ պատուիրան եթէ. Որպէս ճրի շնորհեցաւ ձեզ շնորհս բժշկութեան, նայնպէս եւ զար

8-9 Ի ճինն պատճառութիւնն . . . սրբոցն ամենայնի :] նոյնճերի Լ եւ Սահճի ԻԳ : Տօն է ամենասուրբ Աստուածածնի, եւ ամենայն սրբոց յայտնեացն եւ անչայտնիցն՝ ի սկզբանէ, եւ այսր ընտրելոցն Աստուծոյ ի ծարպկանէ : Եւ պատճառութիւն երանելի եւ սքանչելագործ անարճաթ բժշկացն Կոզմայի եւ Գամիանոսի : B.

grands miracles, et reposèrent dans le Christ le même jour, le 21 du mois d'octobre.

En ce même jour, commémoration de l'autre Epimachus qui fut martyrisé à Rome. De même, martyr de Julien, Cronius, Macaire, Alexandre et treize autres martyrs, leurs compagnons, qui moururent par le glaive et les flammes à Alexandrie, par Déce. De même, commémoration de saint Georges, de Chypre, qu'on appelle aussi le Chauve.]

Le mois de Novembre a 30 jours.

23 SAHMI, 1 Novembre.

Le premier [jour de novembre], histoire des bienheureux medecins et thaumaturges qui n'acceptaient point d'argent, Cosme et Damien, et de tous les autres saints.

Il y avait une veuve du nom de Théodoté, pieuse et craignant Dieu: elle avait deux enfants, Cosme et Damien, qu'elle éleva dans l'amour de Dieu, et une conduite pure, et auxquels elle fit apprendre les lettres et l'art de la médecine. Or ce n'est pas des hommes qu'ils apprirent la médecine, mais ils reçurent du ciel, par le Saint-Esprit, les dons de guérison, en même temps que cet ordre : Ainsi qu'il vous a été donné gratuitement des grâces

* A fol. 78 ձրի բժշկեցէք զամենայն ցաւս եւ զհիւանդութիւնս, ոչ միայն զմարդկան այլ * եւ
v° b. զանասնոց :

Եւ ըստ աւետարանական բանին շրջէին յամենայն գաւառս եւ ի քաղաքս, բժշկէին զամենայն ախտացեալս : Եւ ոչ եթէ զեղօք եւ սպեղանեօք, այլ անուամբն Աստուծոյ զնէին ձեռս, զկոյրս լուսաւորէին, կաղացն զնալ տային, զխեղս ողջացուցանէին, զղեւս ի մարդկանէ հարածէին, եւ զամենայն վշտագնութիւնս մարդկան բժշկէին : Եւ ամենեւին յումեքէ ոչ ինչ առնուին՝ ոչ ի մեծատանց եւ ոչ յաղքատաց : Եւ կատարէին զաէրունական հրամանն եթէ. Ձրի առէք եւ ձրի տուք :

Եւ կին մի ի մահիճս անկեալ՝ անուն Պարադիա, զամենայն ինչս իւր ծախեաց ի բժիշկս եւ ոչ ողջացաւ յումեքէ : Եւ լուաւ զճառաչիցն Աստուծոյ եթէ առանց զեղոց ողջացուցանեն զհիւանդս, ընթացեալ առ նոսա աղաչէր զի եւ զնա աղօթիւք բժշկեացեն : Եւ նոքա ըստ սովորութեանն իւրեանց աղօթիւք բժշկեցին զկինն : Եւ նա առեալ երեք ձու հաւու՝ երթեալ գոհանալը զճառաչիցն Աստուծոյ. եւ երդմնեցոյց զՊամիրանոս

3 գաւառս եւ ի om. B || 4 զեղօք] զեղալք B || 5 տային] շնորհէին B || 8 հրամանն] պատուիրանն B.

de guérison, de même vous soignerez gratuitement toutes les infirmités et
* A fol. 78 maladies, non seulement celles des hommes mais aussi celles des * animaux.

v° b.

Ils parcoururent donc, selon la parole évangélique, toutes les provinces et les villes et soignèrent les malades, non point par des médicaments et des onguents, mais en leur imposant seulement les mains au nom de Dieu. C'est ainsi qu'ils rendirent la vue aux aveugles, la faculté de marcher aux boiteux, la santé aux infirmes, chassèrent les démons des possédés et guérèrent toutes les infirmités des hommes. Ils n'acceptèrent absolument quoi que ce soit de personne, ni des riches ni des pauvres, et accomplirent de cette manière l'ordre du Seigneur : *Vous avez reçu gratuitement, donnez gratuitement*¹.

Une femme du nom de Palladia, qui était malade au lit, avait dépensé tout son avoir en médecins et n'avait pu obtenir la guérison d'aucun d'eux. Ayant entendu dire des serviteurs de Dieu qu'ils guérissaient les malades sans médicaments, elle s'empressa d'aller les trouver et les pria de la guérir, elle aussi, par leurs prières. Ils guérèrent la femme, selon leur coutume, par la prière. Elle prit trois œufs de poule, alla remercier les serviteurs de Dieu, fit jurer Damien d'accepter les trois œufs. Le bienheu-

1. Matth., x, 8.

տուեալ նմա զերեր ձուն . Եւ լուեալ երանելին Կոզմաս եթէ վարձս առ, տրամեցաւ չոյժ, եւ պատուիրեաց որ ի մահուան խրեանց ի միտսին ոչ թաղեացին :

Բազում եւ այլ սքանչելիք անթիւ արարեալ սրբոցն յերկրի . եւ Գամիանոս հան զեաւ խաղաղութեամբ եւ ընկալաւ զանանցական պատկն ի Քրիստոսէ :

A 61 78
v. 4.

Եւ սուրբն Կոզմաս զնոցն զսրճն կատարէր, ոչ միայն ի բազարս կամ ի շէնս եւ ի գետս՝ այլ եւ յանապատս բժշկէր շնորհօքն Քրիստոսի զմարդիկք եւ զանասունս, եւ յամենայն զաւառաց երթալին առ նա, եւ բազումք զկնի երթալին :

Եւ զնացեալ ի սեղն մի՝ ելլաւ բեկեալ ուղտ մի եւ յերկիր անկեալ, եւ կալեալ ձեռօքն՝ բժշկեաց : Եւ բազում նշանս արարեալ եւ բժշկութիւնս՝ խաղաղութեամբ եւ նա հանդեաւ ի Քրիստոս, եւ զատեցաւ ընդ ամենայն սուրբս :

Եւ ժողովուրդքն խորհէին թէ սբր զիցեն զմարմինն, զի վասն հրամանի երանելոցն որ ոչ թաղեացի ընդ եղբորն չաղագս վարձուն զսր էաւ, սարակուսեալք էին թէ զինչ առնիցեն : Եւ յանկարծակի եկեալ ուղտն զոր բժշկեաց սուրբն Կոզմաս, խօսեցաւ մարդկային բարբառով եւ սսէ. Ի միտսին թաղեցէք զնշխարս սրբոցն Կոզմասայ, եւ մի որոշէք չեղբորէն, քանզի չայանեաց Աստուած Կոզմասայ վասն Գամիանոսի, զի ոչ

1 երանելին] երանելոցն B || 3 այլ om. B || 4 զանանցական] զանոցն B || 6 եւ ի գետս om. B — յանապատս] յանապատի B || 13 առնիցեն] արտայեն B || 13-15 եւ յանկարծակի . . . ապա ստղծասիրք] Եւ ապա ամեալ զմասս թէ ոչ ի վարձ էաւ զընծայսն՝ այլ ի պատիւ անուանն Աստուծոյ յսր երգուաւ սուտն վասն որոյ ստղծասիրք B.

reux Cosme, venant à apprendre qu'il avait accepté une rétribution, en fut beaucoup attristé et ordonna qu'à leur mort, [son frère et lui] ne fussent point enterrés ensemble.

Les saints accomplirent encore d'autres innombrables miracles dans le pays, et Damien reposa en paix, et obtint la couronne impérissable du Christ.

A 61 78
v. 4.

Saint Cosme continua l'œuvre, non seulement dans les villes, dans les bourgs et les villages, mais il opéra des guérisons, par la grâce du Christ, dans les solitudes même, sur les hommes et les animaux. On accourait à lui de toutes les provinces et nombre de gens le suivaient.

S'étant rendu dans un endroit, il y rencontra un chameau brisé, couché par terre; il le saisit de ses mains et le guérit. Après avoir accompli beaucoup de miracles et de guérisons, il reposa, lui aussi, en paix dans le Christ, et fut associé à tous les saints.

La population se demanda où il fallait déposer son corps, car, à cause de l'ordre du bienheureux interdisant de l'enterrer auprès de son frère en raison de la rétribution que celui-ci avait acceptée, ils étaient hésitants, ne sachant que faire. Mais, tout à coup, arriva le chameau que Cosme avait guéri, et, parlant un langage humain, il dit : Inhumez ensemble les restes de saint Cosme et ne les séparez pas de ceux de son frère, car Dieu a révélé à Cosme au sujet de

էսառ զկաշառս զաջն ինչ, աչ վասն երդման տալոյն ի զօրութիւնն Աստուծոյ : Եւ զաչս լուեալ ժողովրդեանն սքանչացան եւ ետուն վառս Աստուծոյ, սր ի բերանոյ անասնոյն
 * A fol. 78 յայտնեաց ծարդկան զսքանչերագործութիւն * սրբոց անարժաթացն : Եւ ապա տալ-
 v° b. ժողովք եւ օրհնութեամբ թաղեցին զտուրբն Կողմաս ընդ եղբօր իւրում սրբոյն Դամիա-
 նոսի ի տեղւոջն որ կոչի Փեռեման :

Եւ աչր ծի հնձէր արտ, եւ ի խորշակէն տօթացեալ՝ երթեալ ննջեաց առ ծառով
 ծիով, եւ բերան նորս բացեալ. եւ օձ ծի տալացեալ չերկրէ եմուտ ընդ բերանն եւ էջ
 յորովայնն՝ եւ սկսաւ ծամել զաղկան : Եւ յարուցեալ փութանակի ընթացաւ ի տապան
 սրբոցն, եւ արտասուօք մազթէր, եւ առժամայն ել օձն ընդ բերանն ընդ որ եմուտ.

Եւ աչր ծի ի տեղւոջէն յայնմանէ կամէր երթալ ի ճանապարհ հեռի, եւ առեալ
 զկին իւր տարաւ ի տապան սրբոց անարժաթացն, եւ յանձն արարեալ զնա նոցա՝
 տուեալ կնոջն նշան բանից. Եթէ ոք բերցէ քեզ զաչդ բան՝ եկեսջեր զկնի նորա առ իս :
 Եւ զիտաց սատանայ զխորհուրդն, եւ յորժամ գնաց այրն զճանապարհ իւր, կերպա-
 րանեցաւ ի ձեւ ծարդոյ, եւ երթեալ առ կինն ասէ. Այրն քո առաքեաց զիս զի եկեսցես
 զկնի իմ եւ տարաչց զքեզ առ նա, ասաց նմա եւ զնշան բանիցն : Եւ կինն ոչ հա-
 10
 15
 * A fol. 79 ւատաց նմա ծինչեւ ետ նմա երդումն յանարժաթացն Կողմայ * եւ Դամիանոսի. կալեալ
 r° a.

Damien que celui-ci n'a pas accepté la chose en qualité de rétribution, mais à cause du serment que la femme avait fait en la puissance de Dieu. Ce qu'ayant appris, la population fut remplie d'enthousiasme et rendit gloire à Dieu qui avait révélé aux hommes par la bouche de l'animal
 * A fol. 78 les miracles opérés par * les saints qui n'acceptaient point d'argent. Ils
 v° b. inhumèrent ensuite, avec psalmodies et bénédiction, saint Cosme auprès de son frère saint Damien, à l'endroit appelé Phéréman.

Un homme qui moissonnait son champ, étant abattu par la forte chaleur, était allé s'endormir sous un arbre, la bouche entr'ouverte. Un serpent, sortant de terre, pénétra dans la bouche, s'introduisit dans l'estomac et se mit à lui ronger les intestins. L'homme, s'étant levé aussitôt, accourut au tombeau des saints et les implora avec des larmes aux yeux. Le serpent ressortit immédiatement par la bouche par où il était entré.

Un autre, de la même localité, voulut entreprendre un voyage lointain; il conduisit sa femme au tombeau des saints qui n'acceptaient point d'argent, et la leur recommanda, en donnant à la femme un mot d'ordre : Si quelqu'un t'apporte ce mot, viens vers moi avec lui. Le démon ayant eu connaissance du secret, une fois le mari parti en voyage, prit l'apparence d'un homme, se rendit auprès de la femme et lui dit : Ton mari m'a envoyé pour que tu me suives et que je t'emmène auprès de lui; il lui communiqua le mot d'ordre. Mais la femme ne le crut pas, jusqu'à ce qu'il eût fait serment par les saints * Cosme et Damien qui n'acceptaient

և զտապանն սրբոյն, զի ձի՛ չար ինչ պատեցէ նմա ի ճանապարհին : Եւ կինն վաստ-
 5 չացեալ ի սուրբան զնոց զկինի նորա :

Եւ ի ճանապարհին զթեցուցանէր չամենայն ժամու պրատան զի ընկեացէ չերկիր
 և վնասեացէ զկինն : Եւ կնոջն երկուցեալ և սպօթա արարեալ . Սուրբ անարձաթը
 10 օգնեցէր ինձ : Եւ երեսեցան սուրբքն հեծեալք ի սպլտակ երիվարս և ստեն . Մի
 երկնչիր, սչ թաղար զքեզ : Եւ սատանայի լուեալ զձայն սրբոյն անցաչա եղև : Եւ
 զկինն խաղաղութեամբ գարձուցին ի ստեն իւր և ստեն . Մեր եմբ սր չանձն արար
 զքեզ այցն բս ի մեզ :

Եւ ձինչև ցաչար անդադար և անչափ սքանչելադորձաթիւնս տանեն, սչ ձիւցն սս-
 15 կերքն՝ այլ և անուանքն և պատկերք նոցա :

Կատարի տան սքանչելադորձ՝ անարձաթացն Կոզմայի և Գամիանոսի Սաշձի
 ԻԳ և Նայեմբերի Ա :

Են և այլ երկու եղբարք Կոզմաս և Գամիանոս և նորա անարձաթ բմիչկ են ևս-
 սքանչելադորձը, և ճարտիրոսացան Յուլիսի ի ձինն :

15 [B Ի սմին աւուր չարչարեցան և կատարեցան վասն վկայութեանն Քրիստոսի
 սուրբ ճարտիրոսքն Կեսարիտս, Դասիտս, Սալլինիանոս, Ագրիպպա, Ագրիանոս, Վլասի-

4-10 սպօթա՝ արարեալ . . . և պատկերք նոցա :] սպօթա արարեալ առ Կատանձ
 կոչեաց և զսուրբ անարձաթան յօգնութիւն ինքեան, և առժամայն անցաչա եղև սատանայն,
 և կինն խաղաղութեամբ գարձու ի ստեն իւր օգնականութեամբ սրբոյն : B || 11 անարձա-
 թացն] սրբոյն *add.* B || 14 ի ձինն] ԻԱ B.

point d'argent, en touchant le tombeau des saints, de ne pas lui causer de
 mal en route. La femme, se confiant dans les saints, le suivit.

Chemin faisant, il bousculait continuellement la monture pour la faire
 tomber et causer du mal à la femme. La femme, apeurée, se mit à prier :
 Saints qui n'avez jamais accepté d'argent, aidez-moi. Les saints lui appa-
 rurent montés sur des chevaux blancs et lui dirent : Ne crains rien, nous
 ne t'avons pas abandonnée. Le démon, en entendant la voix des saints,
 disparut. Les saints reconduisirent la femme chez elle et lui dirent : Nous
 sommes ceux à qui ton mari t'a confiée.

Non seulement les os, mais le nom et les images de ces saints ne cessent
 pas de faire d'innombrables miracles jusqu'aujourd'hui.

La fête des thaumaturges Cosme et Damien qui ne recevaient point
 d'argent se célèbre le 23 sahmi, 1er novembre.

Il y a encore deux autres frères, Cosme et Damien, également medecius
 gratuits et thaumaturges, qui furent martyrisés le 1er juillet.

[B En ce jour, furent soumis aux tortures et moururent pour le témoi-
 guage du Christ les saints martyrs Césaire, Dasius, Savinien, Agrippa,

լիանոս, Սալա, եւ սուրբ ազաչ նահատակն Քրիստոսի եւ քաջամարտիկ զեղեցիկ ճանուկն Թովմաս, եւ այլ բազմութիւնք ընկերաց նոցա, որք էին թուով երեք հարիւր անձինք խոստովանողք Քրիստոսի ի Դամասկոս :]

* A fol. 79
r° b.

* Սահճի ԻԿ եւ նոյեմբեր ԻԲ : Վկայաբանութիւն հինգ վկայիցն Ակինդինոսի, Պիգասոսի, Ապտոնոսի, Ելպիփորոսաց, Անեմփոսիստոսի :

Սուրբ վկայքն Քրիստոսի երեքեանն՝ Ակինդոս, Պիգասոս եւ Անեմփոսիստոս էին ի Պարսիկս չառուրս կռապաշտ արքային Սաբուռիոսի, ի ժամանակս թագաւորութեան սուրբ թագաւորին Կոստանդիանոսի մեծին : Եւ էին հաւատով քրիստոնեայք ի թագստի ի միտւմ տեղւոջ. ուսուցանէին զորս զային առ նոսա զբանն կենաց : Եւ ոմանք ի կրապաշտից մատնեցին զնոսա առ Սաբուռիոս արքայն, եւ տարեալ կացուցին առաջն : Եւ բազում ողորանօք եւ սպառնալեօք խօսեցաւ ընդ նոսա եւ ոչ կարաց զարձուցանել զնոսա ի Քրիստոսի հաւատոցն, այլ մանաւանդ անարգանօք տաչին պատասխանի :

Եւ բարկացեալ հրամայեաց կախել զնոսա զվաչտէ եւ հարկանել ուժգին. եւ յոր-

4 Վկայաբանութիւն] Վկայութիւն B — հինգ] սուրբ *add.* B — Ակինդինոսի] Ակինդոսի B || 5 Անեմփոսիստոսի] եւ այլոց որ ընդ նոսա *add.* B || 6 Պիգասոս] Պիգասիոս B || 7 ի Պարսիկս] ի Պարսից գաւառ B || 8 սուրբ թագաւորին] սրբոյն B || 9 զբանն կենաց] զբանն Աստուծոյ B.

Adrien, Basilien (*Vasilianos*), Saba et le jeune saint martyr du Christ, le guerrier et bel enfant Thomas, avec une multitude de compagnons, qui étaient au nombre de trois cents personnes, confesseurs du Christ, à Damas.]

* A fol. 79
r° b.

* 24 SAHMI, 2 Novembre.

Martyre des cinq martyrs Akindynos, Pégasios (*Pigatos*), Aptonios (*Aptonos*), Elpidiphoros, Anempodistos.

Les trois saints martyrs du Christ Akindynos, Pégasios et Anempodistos vivaient en Perse, aux jours du roi Sapor, l'adorateur du feu, sous le règne du saint empereur Constantin le Grand. Ils étaient de foi chrétienne, vivant en secret dans un endroit où ils enseignaient la parole de vie à ceux qui venaient les trouver. Quelques adorateurs du feu les dénoncèrent au roi Sapor et les conduisirent en sa présence. Le roi leur parla avec beaucoup de bonnes paroles et des menaces, mais ne parvint pas à les détourner de la foi du Christ; par contre, les saints lui répondirent avec mépris.

Le roi, irrité, ordonna de les pendre à un arbre et de les frapper vigoureusement; lorsque les bourreaux se lassaient, d'autres prenaient leur place.

ժամ ձանձրանային զահիճքն՝ փոխէին ազրն, եւ զխոցան հրով կկրանէին : Եւ երեւեցաւ նոցա Փրկիչն սպիտակ զկեստուք, եւ երջճ զնոսա ի կապանացն :

Եւ զարձեալ կացուցին զնոսա սուաջի արքային, եւ անեսալ զնոսա եղև համբ, եւ սուրբքն լուծին զկեզուն եւ արարին ի խոսա : Եւ տարածեցին զնոսա ի վերայ հրացեալ երկաթի մահճաց, եւ ցանեցին ի վերայ արացեալ ձիւթ եւ խէժ : Եւ եղև ձայն չերկնից սու նոսա . Երանի է ձեզ հաւատարիմ ծառայք իմ : Եւ որք լուան զձայնն ի կուսպաշարիցն հաւատացին ի Քրիստոս : Եւ չալօթեզ սրբոյն եղև որոտումն, եւ եղև անձրև . եւ եղև այն ի մկրտութիւն նորահաւատիցն, եւ տեսին հրեշտակս սպիտակազկեացս ըստ թուոյ հաւատացելոցն :

Եւ տարան զսուրբան ի տուն մի մեծ յորում էին կուռք եւ հուր գորս պաշտէին Պարսիկք՝ զի երկիր պապցեն : Եւ նոցա տարածեալ զձեռս իւրեանց ապաշէին զԱստուած եւ սուժամայն կուռքն կործանեցան եւ հուրն շեջաւ եւ տունն փլաւ :

Եւ սրտմտեալ յոյժ Սարգուստ՝ հրամայեաց եւ ջնուցին երկա կատասաջս կրպարով մինչև հալեցաւ եւ արկին զերխեսանն չերկա կատասայան, եւ թաղեցան մինչև ցարա-

1 կկրանէին] կկղէին B — երեւեցաւ նոցա] ի տեսեան *add.* B || 2 եւ երջճ զնոսա ի կապանացն] եւ գորացոյցն զնոսա B || 3 համբ] յաղշաթենէ *add.* B || 4 սուրբքն] ալօթիք *add.* B || 4 արարին ի խոսա] խօսէք B || 5-7 եւ եղև ձայն . . . հաւատաց ի Քրիստոս] եւ ապա արկին ի կատասայ հալեալ կրպարոյ, եւ խնամօրն Աստուծոյ պահեցան կենդանի : Եւ տեսեալ զսրտնչեկան՝ բազումք հաւատացին ի Քրիստոս, ընդ որս եւ մի սին ի գորականացն որոց անան էր Ապտանիստ B.

On leur mit du feu sur les plaies. Le Sauveur leur apparut vêtu de blanc et les délia des chaînes.

On les mit de nouveau en présence du roi, qui * à leur vue devint muet ; les saints lui délièrent la langue et lui rendirent la parole. On les étendit sur un lit de fer chauffé, qu'on saupoudra de poix et de gomme pulvérisées. Une voix du ciel se fit entendre à eux : Vous êtes heureux, mes serviteurs fidèles. Ceux des idolâtres qui entendirent la voix crurent au Christ. Pendant que les saints priaient, il se fit un grondement de tonnerre et la pluie se mit à tomber ; celle-ci servit au baptême des néophytes, qui aperçurent des anges vêtus de blanc correspondant au nombre de ceux qui avaient cru.

On conduisit les saints dans un grand édifice, où il y avait des idoles et du feu, que les Perses adoraient, pour qu'ils se prosternassent devant ; mais ils élevèrent leurs mains et prièrent Dieu, et aussitôt les idoles tombèrent à terre, le feu s'éteignit et l'édifice s'écroura.

Sapor, fort irrité, ordonna de chauffer trois bassins remplis de plomb, et lorsque le plomb fut fondu, on jeta les trois saints dans les trois bassins ;

նոցն ի հալեալ կապարն : Եւ իջեալ հրեշտակ Տեառն ցրտացոյց իրբեւ զջուր զկատապան, եւ մի ոմն ի զօրակոնացն որոյ անուն էր Ափտոնիոս՝ տեսեալ զսքանչելիսն հաւատաց ի Քրիստոս :

* A fol. 79
v° b.

Եւ նոյնժամայն հանեալ արտաքոյ * քաղաքին եւ հատին զղլուխ նորա : Եւ ոմանք բրիտոնեացք թաղեցին ի տեղւոջն յայնմիկ զմարմին սրբոյն Ափտոնոսի :

Եւ ապա արկին զսուրբսն յարջաւամորթսն դալարս, եւ ընկեցին ի լիճն : Եւ երեւեցաւ նոցա սուրբն Ափտոնիոս երկւք հրեշտակօք ի ծովակն եւ հերձին զմորթսն եւ հանին զնոսս ի ցամաքն ամբողջ :

Եւ յորժամ լուաւ արբայն հրամայեաց հատանել զղլուխս զչորեցունց դահճացն որք ընկեցին զսուրբսն ի լիճն, եթէ թուլագոյն կապեցին զմորթսն : Եւ նոցա հաւատացին ի Քրիստոս նախ քան զղլխատումն :

Եւ ոմն իշխան որոյ անուն էր Ելպիտիփորոս ընդդիմադարձեալ արքային՝ եւ էլ արտաքս, եւ ընդ նմա ելին եւ այլ իշխանքն եւ հաւատացին ի Քրիստոս. եւ եղեն ամենայնք որք հաւատացին ոգիք Ռ :

6-8 Եւ երեւեցաւ . . . ամբողջ] Եւ սորմութեամբն Աստուծոյ ելին ամբողջ ի ցամաքն B
|| 12 իշխան] ճեճ արքային Սաբուռիտի *add.* B — ընդդիմադարձեալ] զիմադարձ լեալ B
|| 13 Եւ եղեն ամենայնք որ հաւատացին ոգիք Ռ] Եւ եղեն անձինք որք հաւատացին ի Քրիստոս բազում յոյժ B.

ils s'enfoncèrent dans le plomb fondu jusqu'au cou. Mais l'ange du Seigneur descendit et refroidit les bassins comme de l'eau froide. Un des soldats, dont le nom était Aptonios, témoin du miracle, crut au Christ.

* A fol. 79
v° b.

On le conduisit aussitôt hors * de la ville et on lui trancha la tête. Quelques chrétiens inhumèrent au même endroit le corps de saint Aptonios.

On emprisonna ensuite les saints dans des peaux fraîches de bêtes à cornes et on les jeta dans le lac. Saint Aptonios leur apparut dans le lac, accompagné de trois anges qui déchirèrent leurs peaux et les transportèrent indemnes à terre.

Lorsque le roi vint à l'apprendre, il ordonna de trancher la tête aux quatre bourreaux qui avaient jeté les saints dans le lac, sous prétexte qu'ils avaient lié les peaux mollement. Ils crurent au Christ avant d'être décapités.

Un prince, dont le nom était Elpidiphoros, s'étant opposé au roi, sortit de sa présence en même temps que d'autres princes et ils se convertirent au Christ; tous ceux qui crurent furent environ mille personnes.

Եւ երկուցեալ Սարաւոլտսի ի բազմութենէ բրիտանեացն հրամայեաց եւ ի միւս ծառեր հասին զարքայն ելլալախորաց եւ զամենեցան պախսն ի տեղւոջն չայնմիկ որ կոչի Իւրնայ :

Ատէ սուրբն Ակինդինոս ցիմագաւորն. Բարսոբ անուանեաց զբեղ ծայրն ըս Սարաւոլտս, բանղի հայր զիւաց թարգմանիս : Եւ կոչեաց թարգմարն զմայր իւր եւ հարցանէր եթէ ճշմարիտ է զոր ասն * զաստարտեալ բրիտանեացբս եթէ, հայր զիւաց թարգմանի անուն իմ : Ատէ ցնա ծայրն. եթէ, ոչ զխտելին ոչ ասելին : Եւ չարուցեալ չաթուոյն եհար զմայր իւր եւ ստատիկաց : Եւ նոյնժամայն հաւատաց ծայր նորա ի Քրիստոս, եւ ասէ ցաւորան. Ողորմեցարոբ ինձ եւ սղաչեցէր զԱտուած վասն իմ, զի որպէս նայր ոչ որպէս զհայր զիւաց ծնայ եւ զգա, այլ զլնքն զաստանայ :

Եւ հրամայեաց արքայն հնոց բարբաբել, եւ ստարեալ զաւորան զԱկինդինոս եւ զՊիլատոս եւ զԱնեմիտախոսս զի արկցեն ի հաւրն : Եւ ի ստատիկ բարբաբելոց հրոյն ոչ կարացին զահիճքն մերձենալ եւ ընկենուլ զաւորան ի հաւրն. եւ արքայն տեսեալ զնոսս զի երկեան մերձենալ ի հաւրն՝ բաջալերեցին զնոսս ի հաւատոս, եւ հաւատացին ի Քրիստոս սրբ բոան եւ սիմ : Եւ արարեալ զնշան սուրբ խաչին եւ ինքեանր ընկեցին զանձինս իւրեանց ի հաւրն եւ կատարեցին զլնիմացս իւրեանց սու Քրիստոս ի նոյնմբերի Բ :

1 բրիտանեացն] հրամայեաց երեք հարիւր գահճոց add. B || 5 թարգմանիս] թարգմանի B || 6 թարգմարն] արքայն B || 7 բրիտանեացբս om. B || 9 ծայր նորա om. B || 10 որպէս] եթէ B || 11 եւ զգա om. B || 16 արարեալ] սրբոյն add. B || 17 նոյնմբերի Բ] եւ Սահմի ԻԿ add. B.

Sapor, craignant la multiplication des chrétiens, ordonna de trancher la tête le même jour à saint Elpidiphoros et à tous les autres, à l'endroit nommé Irinso.

Saint Akyndinos dit au roi : Ta mère a bien fait de t'appeler Sapor, car ton nom se traduit le père des démons. Le roi fit venir sa mère et lui demanda : Est-ce vrai ce que disent * les chrétiens condamnés, que mon nom se traduit le père des démons? La mère lui répondit : Ils ne le diraient pas s'ils ne le savaient pas. Il se leva du trône et frappa sa mère jusqu'à la tuer. Sa mère crut au Christ aussitôt et dit aux saints : Ayez pitié de moi et priez Dieu pour moi, car comme vous le voyez, je ne l'ai pas mis au monde comme le père des démons, mais comme le démon lui-même.

Le roi ordonna d'allumer un brasier, et d'y conduire les saints Akyndinos, Pégasios et Anemphodistos pour les jeter dans les flammes. Les bourreaux ne purent, à cause de l'intensité des flammes, s'approcher du feu pour y jeter les saints; les saints, voyant que les bourreaux craignaient de s'approcher du feu, les encouragèrent dans la foi, et ils crurent au Christ au nombre de vingt-huit. Ils firent le signe de la sainte croix et se jetèrent eux aussi dans le feu; ils terminèrent leur carrière dans le Christ, le 2 novembre.

Եւ Երեւեցան հոյլիք սրբոցն որպէս փայլակն որ Երանէին յերկինս, եւ լցաւ տեղին անուշահոտութեամբ յոյժ :

Յայժմ աւուր կատարեցան սրով ի Լիկիանոսէ տրքայէն, սուրբ մարտիրոսքն ի Սեբաստիա * Ատիկոս, Եւդոքսիոս, Ագապիոս, Մառինոս, Սկէանոս եւ Ստիրակէոս, Կառսուսիոս, Տուբիանոս եւ այլ սուրբ վկայք ընդ նոսա :

* A fol. 80
r° b.

5

Սահճի ԻԵ եւ նոյեմբերի Գ : Վկայութիւնս սրբոցն Ակիփսիմայ հայրապետին եւ Յովսէփայ քահանայի եւ Այաթարայ սարկաւազին :

Սոքա էին Պարսիկք, յերկրէն Պարսից : Ակիփսիմա ծերունի ամաց ութսունից եւ էր մեծատուն. անուցանէր որբ ծի ամաց վեցից : Եւ յաւուր միում մարքէր պատանին՝ զգրուխ Երաներցն եւ ասէր. Երանի է կունդ զլսոյս այս՝ զը վասն Քրիստոսի մարտիրոսանայ : Եւ դոցն լուեալ եպիսկոպոսին խնդաց յոյժ :

10

Եւ էր յաւուրս Կոստանդիանոսի մեծի եւ Սաբուռիոսի կրապաշտ արքային Պարսից : Եւ լուեալ մոզպետին վասն Ակիփսիմայ եպիսկոպոսին, կոչեաց առ ինքն եւ

1 եւ լցաւ տեղին անուշահոտութեամբ յոյժ om. B || 4 ի Սեբաստիա] ի քաղաքին Սեբաստիայ B || 5 Տուբիանոս] Նիկիալոլիախանոս, Եւտարտոէոս, եւ այլ սուրբ ժողովոցն որ զկնի նոցա կատարեցան տանջանօք վասն Քրիստոսի add. B.

6 սրբոցն] սրբոց վկայիցն B — հայրապետին] եպիսկոպոսին B || 8 Սոքա . . . Պարսից] Սուրբս այտօքիկ էին յերկրէն Պարսից B — Ակիփսիմա] էր եպիսկոպոս add. B || 10 զլսոյս] զրուխ B || 12 յաւուրս] ի ժամանակս B — Կոստանդիանոսի] սրբոց մեծին add. B.

* A fol. 80
r° b.

Les âmes des saints brillèrent comme des éclairs montant au ciel et l'endroit fut rempli d'une odeur fort douce.

En ce jour, moururent par le glaive à Sébaste, sur l'ordre de l'empereur Licinius, les saints martyrs * Atticus, Eudoxius, Agapius, Marinus, Océanus, Styrachius, Cartérius, Tobie (Toubianos) et d'autres saints martyrs avec eux.

25 SAHMI, 3 Novembre.

Martyre des saints Akepsima, patriarche, Joseph, prêtre et Aeithalas, diacre.

Ils étaient persans, du pays de Perse. Akepsima était un vieillard de quatre-vingts ans, fort riche, qui élevait un orphelin de six ans. Un jour, le jeune enfant, en lavant la tête du bienheureux, lui dit : Heureuse cette tête chauve qui va être martyrisée pour le Christ. L'évêque eut une grande joie à l'entendre.

Il vivait aux jours de Constantin le Grand et de Sapor, roi idolâtre des Perses. Le chef des mages, ayant entendu parler de l'évêque

ասէ. Երկիր սրագանես արեղականն եւ հրոյ : Եւ սուրբ եպիսկոպոսն ասէ. Քրիստոսնայ եմ եւ Քրիստոսի բնհանաչապեա, եւ ոչ զարեգակն պաշտեմ եւ ոչ զհուր : Եւ հրամայեաց ժողովեան Ագարախորս եւ յոյժ տանջեցին զսուրբ ձերունին, եւ ծանր շղթայիւք եղին ի բանդ :

5 Եւ ձի սմն ասէ զսուրբն. Հրամայեան փան տան բո եւ ընչից : Եւ նա ասէ. Տան իմ եւ ինչք իմ Քրիստոս է. չպսժ երկրի ոչ սուն ունիմ եւ ոչ՝ ժառանգութիւն :

Եւ ապա աարան զբահանայն Յովսէփ. եւ նա եւս էր ձերունի ամաց ութնից : Եւ ոչ հաւանեցաւ ժողովեան Ագարախորսի, այլ խոստովանեցաւ զՔրիստոս եւ յանդիմանեաց զանաստուած պաշտածունս Պարսից : Եւ աչնչափ հարին զթիկունսն եւ զհանջան ձերկ՝ ձինչեւ բանալ ոսկերացն : Եւ ծանր շղթայիւք արկին զնա ի բանտ ընդ սրբոյն Ակիփսիմայ :

10 Եւ ապա աարան սուաջի ժողովեան զԱլիթարաս սարկաւազն, եւ նա ձերունի էր ամաց փութնից : Եւ չարժամ եւ ոչ զնա կարացին դարձուցանել յանաստուած ժողորութիւնն իւրեանց, կապեցին զձեռս եւ զտաս իւր ի վերայ փայտի եւ պնպեցին ուժգին. 15 եւ նստան ի վերայ նորա արբ երկասասանք, եւ բարշեցին զպարանն ձինչեւ ամենայն

4 եղին] արկին B || 7 ութնից] եօթանասնից B || 9 պաշտածունս] կապաշտութիւն B || 13 յանաստուած ժողորութիւն] յանաստուածութիւն B || 15 նորա om. B

Akepsima, le fit venir auprès de lui et lui dit : Adores-tu le soleil et le feu? Le saint évêque lui répondit : Je suis chrétien et pontife du Christ; je n'adore ni le soleil ni le feu. Le chef des mages Agarakhors ' ordonna de torturer cruellement le saint vieillard, et on le jeta, chargé de lourdes chaînes, en prison.

Un des saints lui dit : Donne des ordres pour ta maison et tes biens. Il lui répondit : Ma maison et mes biens, c'est le Christ. Je n'ai en ce monde ni maison, ' ni héritage.

On présenta ensuite le prêtre Joseph qui était, lui aussi, un vieillard de quatre-vingts ans. Il ne céda lui non plus au chef des mages Agarakhors, mais confessa le Christ et blâma le culte athée des Perses. On le frappa sur le dos et sur la poitrine à nu, jusqu'à mettre les os à découvert. On le jeta, lui aussi chargé de lourdes chaînes, en prison avec saint Akepsima.

On présenta ensuite au chef des mages le diacre Acithalas, qui était un vieillard de soixante ans. Comme ils ne réussirent pas non plus à le convertir à leur erreur athée, ils lui lièrent les mains et les pieds sur une planche et le pressèrent fortement; douze hommes, assis dessus, tirèrent sur la corde jusqu'à disloquer toutes les articulations du corps. Ils le

1. Syn. Cr. Ἀδαρχόσυχρ.

յօղբ շինուածոյն թափեցան : Եւ ծանր շլթալիւք կապեցին եւ արկին ի բանդ ընդ պրտոյն Ակիփսիմոս եւ Յովսեփոս : Եւ զերիս ամս թողին զնոսս աչսպիսի կապանօք ի բանդին՝ ի սով եւ ի ծարաւ եւ ի մերկութիւն : Եւ համբերեցին վասն յուսոյն Քրիստոսի :

Եւ յետ երկոց ամաց հանին ի բանդէն եւ հարցանէին՝ եթէ ի բազում նեղութենէն սուրանան զՔրիստոս : Եւ սուրբ ճերունիքն զնոյն բանս աղապակէին * եթէ. Քրիստոնեայք եմք : Եւ զարձեալ կապեցին զնոսս եւ բրովք ջարդեցին զմարմինս նոցա : Եւ սուրբն Ակիփսիմոս աւանդեաց զհօգին իւր. եւ զմարմին եւ զոսկերսն մանր կոտորեցին եւ ընկեցին արտաքս : Եւ սուրբն Յովսեփի կիսամահ անկեալ կաչր : Եւ սուրբն Ալիթալաս անշարժ լեալ : Եւ տարան զնոսս ի քաղաքն Արտավիլ սաչովք, եւ երկաթի կապանօք արկին զերկոսեանն ի բանդ, եւ թողին զնոսս ամիսս վեց :

Եւ կին մի հաւատացեալ անուն Յեզանդուխտ, գալտ ի զիջերի տանէր զսուրբան ի տուն իւր, եւ բարւոք մխիթարէր եւ զարճուցանէր ի բանդն :

Եւ յետ վեց ամսոց կոչեաց զնոսս մոզպետն քաղաքին, եւ բազում ջանիւ ոչ կարաց զարճուցանել զսուրբան : Եւ կախեցին զլիսիւսը եւ բրովք ջարդեցին զնոսս, եւ

1 յօղբ շինուածոյն] յօղուածք ձեռաց եւ սախցն B || 6 զՔրիստոս] զհաւատս իւրեանց B || 7 բրովք] բրօք B || 9 կիսամահ] լեալ *add.* B — Ալիթալաս] նոյնպէս անխօս եւ *add.* B || 10 Արտավիլ] Արտապիլ B || 12 գաղա *om.* B 15 զսուրբան] եւ ժողովեաց արս բրիստանեացս զի քարկոծեցեն զնա *add.* B

lièrent ensuite avec de lourdes chaînes et le jetèrent en prison auprès des saints Akepsima et Joseph. Ils les abandonnèrent en prison, ainsi enchaînés, pendant trois ans, exposés à la faim, à la soif, à la nudité. Les saints souffrirent pour l'espérance du Christ.

Trois ans après, on les fit sortir de la prison et on leur demanda si, après de si grandes souffrances, ils reniaient le Christ. Les saints vieillards crièrent tous la même chose : * Nous sommes chrétiens. On les enchaîna de nouveau et on leur brisa le corps à coups de gros bâtons. Saint Akepsima rendit son âme. On lui brisa le corps et les os en menus morceaux, et on les jeta dehors. Saint Joseph tomba à terre à moitié mort. Saint Acithalas gisait immobile. On les transporta dans un char à la ville d'Artavil, et on les jeta tous les deux, chargés de fers, en prison. On les y abandonna pendant six mois.

Une femme fidèle, du nom d'Hézandoukht, emmenait les saints la nuit secrètement chez elle, les consolait beaucoup et les reconduisait à la prison.

Après six mois, le chef des mages de la ville fit venir les saints en sa présence et, malgré tous ses efforts, ne parvint pas à les détourner. On les pendit la tête en bas et on leur brisa le corps à coups de gros bâtons, ensuite

* A fol. 80
v° b.

ընկեցին ի վիճ ծի խորագոյն : Եւ տարեալ զբրխատմեացն զի բռնութեամբ բարկոճեացն զնոսս : Եւ նորա տղաչէին զԱստուած զի ծի համարեացի նոցա ի մեզս, զի բռնութեամբ տանէին քարկոծել : Եւ այնպէս աւանդեցին զհոգիս իւրեանց առ Աստուած :

5 Եւ յետ երկց աւարց ելել սրտուսն եւ անձրեւ սաստիկ եւ ցրուեցան քարինքն, եւ ճարձինք՝ սրբոցն անչաչտ ելին, եւ ոչ զխոսացին եթէ ի հրեշտակացն եթէ, ի ճարգ-^{A fol 81} կանէ սասն : Եւ ի տեղոցն բուսաւ ծառ ճրանի. եւ է ծառն մինչեւ ցայսօր, եւ պտուղն եւ տերեւն ամենայն ցաւոց զեղ է :

10 Եւ յետ բազում ժամանակաց չաչանեցան նշխարք սրբոցն. եւ զպատուական զբխա երկց վկայեցն տարան ի Բիւզանդիս, եւ անց մեծապէս պատուին եւ փառաւորին եւ շինեալ ի վերայ վկայարան չանուն սրբոցն Ակիփսիմաց, Յովսեփոս եւ Ալիթալայ : Կատարի յիշատակ սոցա նոյեմբերի Գ :

Յայժմ աւար կատարեցաւ յետ բազում չարչարանացն ի վերայ խաչն՝ սարբն Բիկկեղիսս սարկաւաղն ի Գաղիանոսէ պատուորէն առ Մարտիմիանոսիւ արքայիւ :

1 խորագոյն] մեծագոյն B || 2 զնոսս] զսուրբն B — նոցա] բրխատմեացն B || 3 տանէին] տալին B || 5-8 եւ յետ երկց . . . ցաւոց զեղ է om. B || 9 բազում om. B || 13-14 կատարեցաւ . . . սարկաւաղն] յիշատակ է սրբոցն Բիկկեղիսսի սարկաւաղին՝ մեծ եւ սրանչելի ճարտիրոսին, որ կատարեցաւ յետ բազում չարչարանացն ի վերայ խաչն B || 14 արքային] արքայիւ B.

ou les jeta dans un fossé très profond. On y conduisit de force des chrétiens et on les obligea à les lapider. Ces derniers prièrent Dieu de ne pas leur compter cela pour péché, car on les conduisait de force pour les lapider. C'est ainsi que les saints rendirent leur âme à Dieu.

Trois jours après, il se produisit un grondement de tonnerre et une pluie violente se mit à tomber, les pierres se dispersèrent, et les corps des saints disparurent; on ne sut jamais si les corps furent enlevés par^{A fol 81} les anges ou par les hommes. A cet endroit poussa un arbre de myrte; cet arbre existe encore aujourd'hui, et ses fruits et ses feuilles sont un remède pour tous les maux.

Bien longtemps après, les restes des saints furent révélés; les précieuses têtes des trois martyrs furent transportées à Byzance, où elles sont très honorées et glorifiées. On construisit un temple au nom des saints Akepsima, Joseph et Acithalas. Leur commémoration est célébrée le 3 novembre.

En ce jour, mourut sur la croix, après de nombreuses tortures, saint Vincent, le diacre, par ordre du juge Dadianos, aux jours de l'empereur Maximien.

[B Է եւ յայժմ աւուր չիշատակ սքանչելեաց սրբոյն Պէտրոզայ զօրավարի եւ նաւահատիւր տաճարին որ ի Լիպլիա : Եւ չիշատակ Կուարասի աշակերտի սուսքելոյն :]

Սահճի ԻԶ եւ նոյեմբերի Գ : Վկայաբանութիւն սրբուհւոյն Կլարենայ :

Ի յամանակս Մաքսիմիանոսի ամբարիշտ արքայի՛ էր ի Տարսոն քաղաքին սրբուհի վկայն Քրիստոսի Կլարենա, եւ ի Մարկիանոսէ զատուորէ յայժ բռնապատեալ՝ 5 ոչ ուրացաւ զՔրիստոս : Եւ ածին զհերս զլիսոյն եւ զարտեւանունսն եւ զրեցին ի նուրբ քարտէս բանս անառակս եւ նախատանայ, եւ կախեցին ի թղթին եօթն խնձոր, եւ կապեցին ի ձակատն, եւ մերկ զկնճակաւ * նստուցին ի վերայ լիշոյ, եւ անցուցին չորս անգամ ընդ մէջ քաղաքին : Եւ տարեալ մանկանս հարկանէին բողաբրովք զաղախինն Քրիստոսի. եւ աղաչեաց զԱստուած եւ ոչ սք ետես զմարմինն նորա յանօրինացն : Եւ տարան զնա ի քաղաքն Ռոսայ եւ անդ արկին զերանելին ի հուր : 10

Նոյնպէս եւ կին մի այլ հաւատացեալ ընկեցին ընդ նմին ի հուրն, որոյ անուն էր Յուլիանէ՛ եւ ի նոյն քաղաքէն Ռոսայ : Եւ աւանդեցին երկօրեան սուրբ կանաչքն զհոգիս իւրեանց առ Աստուած, նոյեմբերի Գ :

3 Վկայաբանութիւն] Վկայութիւն B — Կլարենայ] Կլարենեայ B || 4 ամբարիշտ] կռապաշտ B || 5 Կլարենա] Կլարենեա B || 10 եւ աղաչեաց . . . յանօրինացն om. B || 13 աւանդեցին] աղօթելով add. B || 14 նոյեմբերի Գ] եւ Սահճի ԻԶ add. B.

[B On fait aussi en ce jour la mémoire des miracles de saint Georges, le chef militaire; c'est aussi l'avant-fête de son temple à Lydda et la commémoration de Quartus le disciple des apôtres.]

26 SAHMI, 4 Novembre.

Martyre de sainte Cyrène.

Aux jours de l'empereur impie Maximien, vivait dans la ville de Tarse la sainte martyre du Christ Cyrène, qui, instamment pressée par le juge Marcien, ne renia pourtant pas le Christ. On lui rasa les cheveux de la tête et les sourcils, on écrivit sur du papier fin des propos lascifs et outrageux, on mit dans ce papier sept pommes et on le lui attacha au front; 10 on la fit * asseoir nue, la taille entourée d'un tablier, sur un âne, et on la promena quatre fois à travers la ville. On fit venir des jeunes gens pour frapper la servante du Christ avec des verges d'une certaine plante, mais elle pria Dieu et aucun des impies ne s'aperçut de sa nudité. On conduisit la bienheureuse à la ville de Rhosas et on l'y jeta dans le feu.

On jeta avec elle dans les flammes une autre femme fidèle, dont le nom était Julienne et qui était de la même ville de Rhosas. Les deux saintes femmes rendirent leur âme à Dieu le 4 novembre.

* A fol. 81
1° b.

Յայսմ աւուր վարք պախնոյն Աստուծոյ Մատրոնայ :

Պատուական կինս այս՝ էր ի Պերգիոսոյ Պանդիւլացոց, կին լեալ տան, եւ նորա
 գուտար ծի էր ձկամօր : Եւ չեա բտան եւ Հինգ ամաց թողեալ զգրտարն եւ զայր իւր
 զնաց ի Կոստանդինուպօլիս, եւ չանձն արարեալ զգրտարն սխարիկշտ կուսանի ծիոց
 5 սրուժ անուն էր Շուշան :

Եւ ինքն երթեալ ի վանս երանելոյն Բասիտաի, լեալ ի կերպարանս ներքինոց
 կրօնաւորեցաւ, եւ անուանեցաւ Բարխուս, եւ մեծաւ ճգնութեամբ սրպէս այր վաս-
 տակէր ընդ այլ եղբարսն :

Եւ չեա ժամանակաց տեսանէ ի տեսեանն երանելին Բասիտս զայր ծի՝ որ աւեր
 10 եթէ. ներքինի սր ի վանքդ է՝ կին է : Նոչնպէս եւ այլ վանաց հայր տեսանէր * A fol 81
 չերազի սր կին էր Բարխուս, եւ երթեալ պատմեաց երանելոյն Բասիտանոսի : Եւ կոչեցին
 զնա առանձինն ի սենեակ եկեղեցոյն, եւ սաստիւ եւ սպրտնալիօր հարցանելին :

Իսկ նորա անկեալ յոտս նոցա խոստովանեցաւ եթէ. Վասն առն իմոց զայս հնարս
 լիմացայ, զի ծի զոցէ եւ բռնութեամբ հանցէ զիս ի կամաց իմոց :

1 Մատրոնայ] Մատրոնեայ B || 2 նորա] նժո B || 3 ծի էր om. B — զայր իւր] զայրն
 B || 5 սրուժ] սրոց B || 6 Բասիտաի] Բասիտանոսի B — կերպարանս] կերպ B || 7 վաստակէր]
 յայժ add. B || 9 Բասիտս] Բասիտանոս B.

En ce jour, vie de la servante du Christ Matrona.

Cette excellente femme était de Pergè de Pamphylie; elle était mariée, et elle avait une fille unique. Viugt-cinq ans après, elle quitta sa fille et son mari et se rendit à Constantinople, après avoir recommandé sa fille à une vierge honnête dont le nom était Suzanne.

Elle se rendit au couvent du bienheureux Basianos (*Vasios*), sous les apparences d'un eunuque, s'y fit moine, et prit le nom de Babylas; elle se mit à travailler comme un homme avec beaucoup d'ascétisme, à l'égal des autres frères.

Un certain temps après, le bienheureux Basianos vit dans une vision un homme qui lui dit : L'eunuque qui se trouve dans ton couvent * est une
 femme. De même un autre higoumène du couvent vit dans un songe que
 Babylas était une femme, et alla en rendre compte au bienheureux Basianos. Ils firent venir Babylas seul, dans une pièce attenante à l'église, et l'in-
 terrogèrent avec sévérité et menaces.

Elle se jeta à leurs pieds et avoua : J'ai inventé ce moyen vis-à-vis de mon mari, pour qu'il ne me retrouvât plus et qu'il ne me fit pas sortir du couvent contre ma volonté.

Իսկ երանելոյն Բասիանոսի յազարկեալ զնա ի քաղաքն Եմեսիա, եւ զրեաց թուղթ առ ճգնաւոր կուտան մաչր վանացն : Եւ յորժամ զնաց, աւժամայն գտին ի քաղաքին յաջնմիկ զպոտուական զուլիս Յովհաննու Մկրտչին, եւ աւեալ Մատրոնա յորհնութենէ նշխարացն՝ էօժ զաչս կուրի միոյ եւ նոյնժամայն բացու եւ ետես զլոյս :

Եւ յեա ժամանակաց լուաւ ոչր իւր, եւ չորաւ ի քաղաքն Եմեսիա, եւ նորա խմացեալ փախեալ յերուսաղէմ եւ անտի ի Սինէական լեառն, եւ ապա զնաց ի Բիւրիտոն քաղաք, յորում աէրունական պատկերն ի աախտակի խոցեցաւ ի Հրէիցն, եւ լոյխեաց ի կողիցն արիւն եւ ջուր : Եւ երթեալ անդ բնակեցաւ յաւերակս արտաքոյ քաղաքին, որ երբեմն լեալ էր սաճար կուոց : Եւ յորժամ աղօթէր պաշտէին դեւքն որ բնակեալ էին * յաւերակս տաճարին եւ նորա գիտացեալ հալածեաց զնոսա նշանաւ սրբոյ խաչին : Եւ մեծաւ ճգնութեամբ զաւաքինի վորսն իւր կատարէր :

Եւ յորժամ պատքէր ի ծարաւոյ՝ ելանէր արտաքս եւ ի զալար խոտոյ թանաչր զըրթունս իւր եւ զեղուն . եւ ապա փորեալ ձեռօք իւրովք զերկիր եւ բղխեաց ջուր կենդանի :

Եւ ի միում աւուր եղեալ սոտանոյ ի կերպարանս գեղեցկատեսիլ աղջկան, եւ

2-4 Եւ յորժամ զնաց . . . ետես զլոյս : *om.* B || 7-8 յորում աէրունական . . . արիւն եւ ջուր *om.* B || 9 Եւ յորժամ . . . դեւքն *om.* B || 10 եւ նորա գիտացեալ *om.* B || 15 Եւ ի միում . . . եւ անյայտ եղեն *om.* B.

Le bienheureux Basianos l'envoya à la ville d'Émèse et écrivit une lettre à la vierge ascète, la mère religieuse du monastère. Lorsque Matrona y arriva, l'invention de la précieuse tête de Jean-Baptiste eut lieu aussitôt dans cette ville, et Matrona, prenant une partie des saints restes, l'appliqua sur les yeux d'un aveugle qui recouvra immédiatement la vue et vit la lumière.

Après des années, son mari, ayant appris quelque chose à son sujet, se rendit à Émèse, mais Matrona, avertie, s'enfuit à Jérusalem et de là au mont Sinaï; de là elle se rendit ensuite à la ville de Beyrouth (*Biuriton*), où se trouvait l'image sur bois du Seigneur, qui, percée par les Juifs, rendit du sang et de l'eau de son côté. Arrivée là, elle fixa sa demeure hors de la ville dans les ruines d'un ancien temple d'idoles. Lorsqu'elle se mit à prier, les démons qui habitaient * les ruines du temple se mirent à célébrer les offices; elle s'en aperçut et les chassa par le signe de la sainte croix. Elle y accomplit sa vie de vertus dans un grand ascétisme.

Lorsqu'elle était tourmentée de soif, elle sortait dehors et humectait ses lèvres et sa langue dans l'herbe tendre; ensuite elle creusa la terre de ses mains et il en surgit une eau vive.

Un jour, le démon prit la forme d'une belle jeune fille et engagea

* A fol. 81
v° b.

խրատ տալը Մատրոնայի ի բաց կալ ի ճգնապական վարուց եւ ծառանկ ի բարարն, այլ ոչ ինչ կարաց խախտել զնա ի տեղափոխէն խրմէ : Այլեւ իրրեւ զանաձօթ պառաւ եւ սպառնալեօր երկեցուցանէր զնա եւ սաւեր. Թէպէտ եւ ի մանկութեան ըս ոչ չաղթեցի բեղ, այլ ի պառաւութեան բազում նեղութիւնս անցուցի ընդ բեղ : Աւ չառար

5 ձիւում ձինչպեւ սաղթն ստնէր՝ երեսեցաւ ի թիկունս կոչս իրրեւ երեք արբ եւ սաւեյ ճաւեր ամէշին իրրեւ ժամս երկուս. եւ ստնն ցնա. Աղթեան վասն ճեր սաղթին Քրիստոսի, զի եւ ճեր վասն ըս սաղթեմք. եւ անցացաւ եզնն :

Եւ բազում կանոցս դարձուցանէր ի հաւատան Քրիստոսի ի հեթանոսաց, եւ սուարէր առ եպիսկոպոսն մկրտել զնոսս եւ զատուորէր ի զատս կրօնաւորաց, եւ ընդ

10 սաղթեմքն Քրիստոսի՝ սուարինի վարուք ճգնէին :

Իսկ կուսպաշտիցն սպառնացեալ նժա՝ զի հրով աչրեցին զնա, եւ նա սաւէ. Դուք եկնչք եւ ես տնց վրացս եւ հուր, եւ աչրեցէր զնա. ես պատրաստ եմ ի մեռանել վասն անուանն Քրիստոսի : Եւ ի բանից նորս ամօթալից պատնային :

Լուաւ վասն առն խրոյ զի զխոաց վասն նորս թէ ուր իցէ, եւ սպաշեաց զԱստուած զի չաչանեցէ նժա, ուր երթիցէ կամ չԱլեկսանդրիս կամ չԱնտիոք կամ ի Կոստանդինուպոլիս : Եւ տեսեալ չանուրջս սեպիս երիս արս որոց անուանըն էին ճիւղն՝ Ալեկսանդրոս, ճիւղն՝ Կոստանդինոս, եւ ճիւղն՝ Անտիոքոս : Եւ հակառակէին

16 սեպիր om. B || 17 ճիւղն] ճիւղն B.

Matrona à cesser la vie ascétique et à rentrer dans la ville, mais il ne réussit pas à lui faire quitter cet endroit. Alors le démon prit l'apparence d'une vieille femme effrontée, l'intimida par des menaces et dit : Bien que je ne t'aie pas vaincue dans ta jeunesse, je t'ai fait pourtant endurer bien des souffrances dans ta vieillesse. Un jour qu'elle était en prières, trois hommes apparurent derrière son dos, faisant des génuflexions répétées pendant deux heures environ, et ils lui dirent : Prie pour nous, servante du Christ, car, nous aussi, nous prions pour toi. Et ils disparurent.

[Matrona] convertissait beaucoup de femmes païennes à la foi du Christ; elle les envoyait à l'évêque, pour les baptiser, et celui-ci les admettait ensuite au rang des religieuses, et elles pratiquaient une vie de mortifications avec la servante du Christ.

Les idolâtres menacèrent [Matrona] de la brûler dans les flammes, elle leur répondit : Vous n'avez qu'à venir et je vous procurerai du bois et du feu et vous pourrez me brûler; je suis prête à mourir pour le nom du Christ. A ces paroles, ils s'en retournèrent pleins de honte.

[Matrona] apprit que son mari connaissait l'endroit où elle se trouvait; elle pria Dieu de lui révéler si elle devait se rendre à Alexandrie, à Antioche ou à Constantinople. Elle vit dans un songe trois hommes qui se nommaient, l'un Alexandre, l'autre Constantin et l'autre Antiochus. Ils se disputaient

ընդ միմեանա իւրաքանչիւր ոք եթէ. առից զդա կին : Եւ ընկեցին վիճակ երկցս
անգամ, եւ ել վիճակն Կոստանդիանոսի :

Եւ զարթուցեալ զխոսաց որ հրամայեցաւ նմա երթալ ի Կոստանդինուպօլիս : Եւ
չարուցեալ չանձն արար զաշակերտեալ կանայսն յեպիսկոպան, եւ ինքն զնաց ի
Կոստանդինուպօլիս, եւ երթեալ առ երանելին Բառիանոս, սլատմեաց նմա զամե- 5
նայն : Եւ նա ետ նմա չեղբ քաղաքին առանձինն խրճիթ մի եւ ասէ. Լուութեամբ կա-
լով կեցո՞ զոգիւ քս եւ զբազմաց :

* A fol. 82
1° b.

Եւ լուաւ վասն նորա Բերիանեայ * թագուհին՝ ամուսին Լեւոնի արքային, եւ զնաց
առ նա : Եւ չոյժ զարմացաւ ընդ խստակրօն ճգնութիւն երանելոյն Մատրոնայի, եւ
շինեաց զտեղին զայն վանս բազում ծախիւք, եւ է մինչեւ ցայսօր : 10

Եւ առաքեաց ետ բերել ի Բիւրիտոն քաղաքէն զկրօնաւորեալ կանայսն, զոր ի
հեթանոսաց ուսուցեալ զարձուց ի Քրիստոս, եւ բնակեցան ի միասին մինչեւ ցմահ,
եւ բազմացան քորք վանացն չոյժ :

Եւ երանելին Մատրոնա հրեշտակական վարուք կացեալ, չետ հրաժարելոյն ի
տանէն եւ չամուսնոյն իւրոյ՝ ամս եօթանասուն եւ հինգ, եւ հանգեաւ խաղաղութեամբ 15
ի Քրիստոս ամաց հարիւր եւ քսանից :

7 զբազմաց] զայլոց բազմաց B || 8 Բերիանեայ] Բրիանեա B || 9 Երանելոյն Մատրոնայի]
երանելի կնոջն B.

ensemble et chacun disait : Je la prendrai pour épouse. Ils tirèrent au sort
trois fois et le sort échoua à Constantin.

[Matrona] à son réveil reconnut qu'il lui était ordonné de se rendre à
Constantinople. Elle partit en recommandant à l'évêque les femmes qu'elle
formait et se rendit à Constantinople, où elle alla trouver le bienheureux
Basianos et lui raconta tout. Celui-ci lui désigna aux abords de la ville une
hutte isolée et lui dit : Fais le salut de ton âme et celui de beaucoup
d'autres, en vivant en silence.

* A fol. 82
1° b.

L'impératrice * Brianée, femme de l'empereur Léon, ayant entendu
parler d'elle, alla la voir et fut très édifiée de l'austère ascétisme de la
bienheureuse Matrona; elle fit construire au même endroit et à grands frais
un couvent qui existe encore aujourd'hui.

[Matrona] fit venir de la ville de Beyrouth les religieuses, qu'elle avait
instruites et converties du paganisme au Christ; elles vécurent ensemble
jusqu'à leur mort. Les religieuses du monastère augmentèrent considéra-
blement en nombre.

La bienheureuse Matrona vécut soixante-quinze ans d'une vie angélique,
après avoir quitté sa maison et son mari, et reposa en paix dans le Christ
à l'âge de cent vingt ans.

ԸՅ ասն է սուրբ առաքելացն Պատրոբոս, Երմայ, Լինտի, Գայոսի, Փիլոլոգոսի, որ էին յեփանասուն եւ երկու աշակերտացն :

• B.
p. 221 a.

Սուրբ առաքելալըս էին ի կորդէ եւ ի սրատուց եփանասնիցն, սպասաորբ եւ սրաշատնեայք զկաւոր առաքելացն Պատրոսի եւ Պօղոսի : Սուրբն Լինտս եղև եպիսկոպոս Հռոմայ ի Պատրոսէ առաքելայ, եւ յեա նորս կարս ցոթանն ամս քսան եւ եօթն : Իսկ սուրբն Պատրոբոս եղև եպիսկոպոս ի Պատիսուղոս՝ զոր եւ զսա չիշէ Պօղոս եւ ցովէ ի թուղթս իւր : Իսկ սուրբն Գայիոս եւ նա ձեռնադրեալ չառաքելացն՝ եկաց եպիսկոպոս Եփեսոսի՝ յեա Տիմոթէոսի աշակերտին Պօղոսի : Իսկ սուրբն Փիլոգոս շրջելով ընդ Անդրէի ի չաշխարհն ծարգակերաց, եւ ի նժանէ ձեռնադրեցաւ եպիսկոպոս Մինոպ քաղաքի : Իսկ սուրբն Երմա՝ ձեռնադրեցաւ եւ նա եպիսկոպոս չառաքելացն Պօղոսէ՝ Փիլիպպու քաղաքին՝ որ է սուաջին վիճակ Մակեդոնացոց :

Հասա ցոթնենսին վասն արժանաւոր ցործոց չիշէ Պօղոս ի թուղթն հսովճացեցոց եւ սլջոցն տայ, զի չայնժամ զեւ եւս ի Հռոմ էին, եւ յետոց կացեալ եպիսկոպոսք վարդապետութեամբ եւ նշանօք հաստատէին եւ դարձուցանէին ցրտուճա : Վասն որոց եւ ի հալածանացն զոր չորոցց ներսն եւ Գոմեախոս՝ բազում նեղութիւնս կրեցին, եւ անբաւ փորձութեանց տանելով ի վիշտս եւ ի չարչարանս վասն Քրիստոսի ժուժկալեալ՝ համբերութեամբ կատարեցան ալ եւ ալ յերանակօր եւ սրակեցան ի Քրիստոսէ :]

[B ' Fête des saints apôtres Patrobas, Hermès, Liu, Gaius et Philologos (*Philogolos*), qui étaient du nombre des soixante-douze disciples.

• B.
p. 221 a.

Ces saints apôtres étaient du rang et de la dignité des soixante-dix, serviteurs et ministres des principaux apôtres Pierre et Paul. Saint Liu devint évêque de Rome; il fut sacré par l'apôtre Pierre, à qui il succéda sur le siège pendant vingt-sept ans. Saint Patrobas devint évêque à Ponzzoles (*Patioulous*), Paul le mentionne et en fait l'éloge dans ses épîtres. Saint Gaius fut sacré, lui aussi, par les apôtres et devint évêque d'Éphèse, après Timothée, le disciple de Paul. Saint Philologos parcourut avec André le pays des anthropophages, et fut sacré par lui évêque de la ville de Sinope. Saint Hermas fut, lui aussi, sacré par l'apôtre Paul, évêque de la ville de Philippopolis, qui est le premier siège épiscopal en Macédoine.

Paul les mentionne tous, à cause de leurs œuvres méritoires, dans son épître aux Romains et les salue, car ils se trouvaient encore à Rome à cette époque; et ce n'est que plus tard qu'ils devinrent évêques et raffermirent et convertirent nombre de gens par leur doctrine et par des miracles. C'est pourquoi, à l'époque des persécutions soulevées par Néron et Domitien, ils subirent bien des peines, et, après avoir supporté d'innombrables épreuves et enduré des peines et des tortures pour le Christ, ils moururent de différentes manières et furent couronnés par le Christ.]

Սահմի Իէ եւ Նոյեմբերի Ե : Վկայաբանութիւն սրբոյն Պորփիրիոսի գուսանի :

Սուրբն Պորփիրիոս՝ էր չազդէ Ասիանոց, եւ սնեալ յԵփեսոս քաղաքին. եւ էր հեթանոս եւ երկեցիկ ի վիւական խաղա թէատրոնոց : Եւ զնոց ի Կեսարիա Կասպա-
 * A fol. 82
 v° a. զսկիոցուց եւ խաղաչր ի մէջ քաղաքին կեթառաւ՝ որ է վանդրամբ : Ետես զնա
 Աղեկասնդրոս կոմսն, եւ հաճեցաւ ի խաղս եւ չերգս նորա : Եւ յաւուր միոջ * հրա-
 մայեաց պատրաստել զթէատրոնն չորում զպղծալից զհսն մատուցանէին : Եւ ժողո-
 վեցան բազմութիւնք քաղաքին վան տեսանելոյ զխաղս թէատրոնին :

Եւ որպէս աչպն առնելով զքրիստոնէից աստուածային խորհրդածութիւնն՝ որ
 ընի ի սուրբ մկրտութիւնն, արարին ի խաղացողացն զմի ոմն որպէս թէ եպիսկոպոս
 եւ զաչս որպէս քահանայս եւ սարկաւազունս. եւ տարան զՊորփիրիոս առաջն
 որպէս երեխայ՝ զի մկրտեսցեն զնա. եւ սկսան ընդ խաղ զօղանջել սրպէս եթէ պաշ-
 տէին. եւ բերին մեծ կաթնաց եւ լցին ջրով, եւ մերկացուցին զՊորփիրիոս եւ արկին ի
 ջուրն : Ատէ սուտ եպիսկոպոսն աչպն առնելով. Յանուն Հօր եւ Որդոյ եւ սուրբ
 Հօգւոյն մկրտի Պորփիրիոս : Ոչ գիտէին անհաւատքն եթէ անուն սուրբ Երրորդու-
 թեանն անաչարանելի է եւ աննախատելի է :

1 Վկայաբանութիւն] Վկայութիւն B — գուսանի] յԵփեսոս *add.* B || 4 կեթառու] կեթառու B || 6 մատուցանէին] կատարէին B.

27 SAHMI, 5 Novembre.

Martyre de saint Porphyre, le mime.

Saint Porphyre était de l'Asie, avait été élevé dans la ville d'Éphèse ;
 il était païen, et chanteur sur les scènes diaboliques des théâtres. S'étant
 rendu à Césarée de Cappadoce, il jouait de la cithare ¹ dans la ville. Le
 comte Alexandre le remarqua et prit plaisir à ses jeux et chants. Un jour,
 * A fol. 82
 v° a. * il ordonna de préparer le théâtre où l'on offrait les sacrifices abominables.
 La population de la ville y accourut en foule pour assister au spectacle du
 théâtre.

Comme pour tourner en ridicule le divin mystère des chrétiens qui
 s'accomplit pendant le saint baptême, on fit représenter par l'un des
 acteurs l'évêque, par d'autres des prêtres et diaeres, et on leur présenta
 Porphyre, comme catéchumène, aux fins de le baptiser. Ils commencèrent
 à hurler par plaisanterie, comme s'ils accomplissaient l'office, firent ensuite
 apporter un grand bassin qu'ils remplirent d'eau, et ayant mis à nu Por-
 phyre, ils le jetèrent dans l'eau. Le faux évêque prononça par moquerie :
 Porphyre est baptisé au nom du Père, du Fils et du Saint-Esprit. Les
 païens ignoraient que le nom de la sainte Trinité n'est pas sujet à moquerie
 et à outrage.

1. Le rédacteur arménien ajoute : c'est-à-dire de la trompette.

Եւ արար Աստուած ի տեղւոջն յայնմիկ նշան մեծ եւ յափշտակեաց զմիտս Պորփիւրիտսի որպէս զասն ի բերանոց զաչոյց : Եւ յարժամ մկրտեցին զՊորփիւրիտս ընդ խոտրս եւ զբեցուցին հանդերձս սպիտակս՝ Էջ ի վերայ նորս ճշմարտապէս Հոսկն սարբ, եւ երեւեցան առաջն Պորփիւրիտսի հրեշտակը՝ զամբարս տնեթով, եւ օրհնելին զԱստուած՝ բարձր ձայնիւ, որ եւ ի ձայնէ հրեշտակացն շարմեցաւ բազարն, եւ յոյժ զարհուրեցան, եւ յահի եղեալը ասէին եթէ : Աստուածը մեր երեւեցան Պորփիւրիտսի : Եւ աչք ասէին, եթէ ի սուս մկրտաթիւնն Պորփիւրիտսի աչտպիսի զօրս թիւնը եղեն, սրչափ եւս առասել որբ ճշմարտաթեամբ մկրտին՝ լինիցի նշանը յերկնից : Եւ որբ զաչս ասացին եթեալ անկան յոտս Պորփիւրիտսի նս ասեն, եպրայր Պորփիւրիէ, աղթեա Վասն մեր որ եւ ի մեզ իջանէ Հոսկն սարբ :

Իսկ Պորփիւրիտս սչ զխաւէր յաղթիս կալ, եւ հրեշտակ Տեառն ստաց իմա, եւ զարձաւ յարեւերս ստրածեաց զձեռս յերկինս : Եւ էջ ամոյ լուսուօր եւ ծածկեաց զթէատրոնն եւ յօլէր ի վերայ ամենեցուն որ հաւատացինն, եւ մկրտեցան յամպն եւ ի յօլն, եւ ի վերանալ ամպոյն երեւեցան սպիտակ զկեաախբ, եւ եկալ ի թեատրոնէն խնդութեամբ զնացին յեկեղեցին :

Լուսու եւ որբանեալ եպիսկոսոսան բազարին Կոմոսս եւ սրախ եղև յոյժ, եւ

5 ձայնիւ] բարբառով B || 8 լինիցի] լինին B || 9-14 եւ որբ զաչս ասացին . . . սպիտակ զկեաախբ] եւ բազարը ի ժողովելոց անախ հաւատացին ի Քրիստոս B.

Aussi Dieu accomplit en cet endroit un grand miracle. Il ravit l'esprit de Porphyre comme on délivre un agneau de la gueule du loup. Lorsqu'on eut baptisé Porphyre par plaisanterie, et qu'on l'eut revêtu de vêtements blancs, le Saint-Esprit descendit réellement en lui et des anges apparurent devant Porphyre, tenant des lumières et bénissant Dieu à haute voix; la ville fut ébranlée par les voix des anges, et les gens, fortement saisis et effrayés, se mirent à dire : Nos dieux ont apparu à Porphyre. D'autres disaient : Si dans le faux baptême de Porphyre de tels prodiges ont eu lieu, que de signes du ciel doivent avoir lieu pour ceux qui sont baptisés en toute vérité! Et ceux qui parlèrent ainsi allèrent se jeter aux pieds de Porphyre en disant : Frère Porphyre, prie pour nous, afin que le Saint-Esprit descende en nous aussi.

Mais Porphyre ne savait pas prier; l'ange du Seigneur le lui apprit, et il se tourna vers l'Orient et étendit ses bras au ciel. Un nuage lumineux descendit, et enveloppa le théâtre, répandant une rosée sur tous ceux qui avaient cru. Ils furent baptisés dans le nuage et dans la rosée, et lorsque le nuage se fut dissipé, ils apparurent revêtus de vêtements blancs. Ils quittèrent le théâtre pleins de joie et se rendirent à l'église.

Le saint évêque de la ville, Clonos, l'apprit et en ressentit une grande

զնացեալ ընդ առաջ՝ տարաւ զնաս յեկեղեցին, եւ լցեալ եկեղեցին հրեշտակօք, եւ ծունր կրկնեալ ամենեցուն փառաւորէին զԱստուած : Եւ վերացան հրեշտակքն յերկինս :

* A fol. 83
1° a.

Եւ աեսեալ կոմսին * զարանչելիսն ապշեցաւ յոյժ եւ զարհուրեալ յահէն : Եւ երթեալ Պորփիրիոս ի սաճար կոսոյ, եւ խորտակեաց զամենայն բազինան : Եւ եղեւ թնայլան մեծ, եւ միոյ կուոյ զլուխ անկեալ ի վերայ քրմին եւ ետպան զնա : Եւ լուեալ կոմսին յամօթ եղեւ յոյժ, եւ հրամայեաց սրով սպանանել զՊորփիրիոս :

Եւ յորժամ տարան ի տեղին՝ առաքեաց առ եպիսկոպոսն եւ տարաւ զսուրբ խորհուրդն, եւ հապորդեցաւ ի սուրբ պատուական մարմնոյ եւ չարենէ Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ : Եւ ապա հասին զգլուխ նորա՝ Նոյեմբերի 6 :

Եւ առեալ եպիսկոպոսին զնշխարս սրբոյ վկային Պորփիրիոսի տարաւ յեկեղեցին եւ եղ պատուով ի տապանի :

Յայսմ առուր Մարտինոս եպիսկոպոսն Փռանգաց մեծ եւ առաքինի ճգնութեամբ բազում սքանչելիս արարեալ ի կենդանութեան իւրում եւ յետ մահուանն, յառուրս բարեպաշտ թագաւորին Գրատիանոսի եւ խաղալութեամբ հանգեաւ ի Քրիստոս :

1 տարաւ] եմոյժ. B — եւ լցեալ եկեղեցին հրեշտակօք om. B || 2 փառաւորէին] զսուրբութեամբ փառաւորեցին B — եւ վերացան հրեշտակքն յերկինս om. B || 3 եւ զարհուրեալ յահէն] եւ յամօթ եղեւ B || 3-6 եւ երթեալ Պորփիրիոս ... եղեւ յոյժ om. B || 8 սուրբ om. B || 9 Նոյեմբերի 6] եւ Սահմի Իէ add. B || 12 առուր] երանելի add. B || 14 թագաւորին] արքային B — հանգեաւ ի Քրիստոս] ուսանգեաց զհոգին իւր առ Աստուած B.

joie; il se porta au-devant d'eux et les conduisit à l'église. L'église se remplit d'anges et tous mettant les genoux en terre, glorifièrent, Dieu. Les anges remontèrent au ciel.

* A fol. 88.
1° a.

Le comte, témoin * des miracles, en fut épouvanté et saisi de crainte. Porphyre se rendit ensuite au temple des idoles et brisa tous les autels. Il se produisit un grand bruit et la tête d'une des idoles tomba sur le prêtre d'idoles et le tua. Ce qu'ayant appris, le comte, honteux et confus, ordonna de tuer Porphyre par l'épée.

Lorsqu'on l'eut conduit à l'endroit de l'exécution, il envoya quelqu'un à l'évêque, qui lui apporta le saint mystère, et il communia aux saints et précieux corps et sang du Christ, notre Dieu. On lui trancha ensuite la tête, le 5 novembre.

L'évêque prit les restes du saint martyr Porphyre, les transporta à l'église et les déposa dans un tombeau.

En ce jour, Martin, l'évêque des Français, qui a opéré de son vivant et après sa mort de nombreux miracles, reposa en paix dans le Christ, après une vie de grand ascétisme et de vertus, aux jours du pieux empereur Gracien.

Սա ետևս զայլ ծի զբարատոյ՝ որ ոչ տայր թոյլ զմեռեալ ոմն թաղել, ստերով կթէ, .
 Երեք հարիւր դահեկան պարտի ինձ, կթէ՝ ոչ առից զգանձն իմ ոչ տամ թաղել զգո : * A 64 83
 Եւ կին մեռելոյն երգնոյր կթէ. Վճարեցար զբեւ : Եւ նա ուրանայր : Եւ աբոթիւր
 պրոջն Մարտինոսի խօսեցաւ մեռեալն որ ոչ ինչ պարտէր նմա : Եւ ասմամայն զբար-
 5 պարտոյն անկեալ մեռաւ :

Եւ մեռեալ էջ ծի աբոթիւր կենդանացոյց, եւ չապոյս անորիկ հաւատացին ի
 Քրիստոս չանհաւատիցն հապար սղի :

Սահճի Ի՛՛Է եւ նոյեմբեր 9 : Վկայարանութիւն Պօղոսի խոստովանային
 Կոստանդնուպօլսոյ հայրապետին :

Սուրբն Մետրոփանէս Կոստանդնուպօլսոյ պատրիարքն՝ ի ժամ վախճանի իւրոյ
 ձեռնադրեաց չաթոս իւր զաւազ երէց եկեղեցւոյն իւրոյ զԱղեկսանդրոս, զոր ստարեաց
 վախճանակ իւր ի նիկիա չառաջին ժողովն. վասն զի ինքն ձերացեալ էր չոյժ եւ ոչ
 կարաց զնալ :

Եւ նոյնպէս եւ Աղեկսանդրոս ի ժամ վախճանի իւրոյ՝ ձեռնադրեաց զՊօղոս զսար-
 15 կաւազն թեապօնիկոյ, զոր ինքն սնուցեալ էր եւ սուսցեալ, զոր եւ սուրբն Մե-

1 Սա ետևս . . . Քրիստոսի om. B.

8 Վկայարանութիւն] Վկայութիւն B — հայրապետին] պատրիարքին B | 15 թեապօնիկոյ] թեապօնիկեցին B.

Il avait vu un calomniateur qui empêchait d'enterrer un mort en
 disant : Il me doit trois cents écus; si je n'obtiens pas la somme, je ne le
 laisserai pas enterrer. La veuve du défunt jurait : Nous te l'avons payée.
 L'autre niait. Alors, sur les prières de saint Martin, le mort parla et dit
 qu'il ne lui devait rien. Le calomniateur tomba aussitôt et mourut.

Il rendit, par ses prières, la vie à un âne mort, et, à cause de ce fait,
 mille personnes parmi les infidèles crurent au Christ.

28 SAHMI, 6 Novembre.

Martyre de Paul le Confesseur, patriarche de Constantinople.

Saint Métrophane, patriarche de Constantinople, avait sacré, à sa mort,
 pour lui succéder au siège, le doyen de son église, Alexandre, qu'il avait
 envoyé, pour le remplacer, au premier concile de Nicée, car il était très
 âgé et ne pouvait s'y rendre.

Alexandre, à l'heure de sa mort, sacra également Paul, le diacre de Thes-
 salonique, qu'il avait élevé et instruit, et dont saint Métrophane avait

արխանէս բազում անգամ գովեալ էր . այք բարեպաշտ եւ երկիւրած յԱստուծոյ, եւ հմուտ եւ անկեակ աստուածային գրոյ :

Եւ թագաւորն Կոստանդինոս, որչի սրբոյն կոստանդինոսի մեծին, թողեալ
 * A fol. 83
 v^o a. զուգրափառութիւն հօրն, եւ * եղեալ հերձուածոյն Արիոսի եւ արար ժողով յԱնտիօք
 բազար ընդդէմ Նիկիոյ ժողովոյն, եւ կամէր որոշել զհամադրոյութիւն Երրորդու- 5
 թեանն : Եւ ոչ Յուլիոս Հռոմայ հաչրապետն, եւ ոչ Մաքսիմոս Երուսաղեմայ, եւ
 ոչ Աթանաս Ազեկանդրու, եւ ոչ Պօղոս Կոստանդինուպօլսոյ գնացին կամ ընկալան
 զժողովն :

Եւ ընկէց թագաւորն զԱթանասիոս, եւ արար փոխանակ նմա՝ զոմն Գորգէոս
 արխանոս : Եւ Աթանասիոս գնաց փախտական ի Հռոմ առ Կոստաս թագաւորն՝ 10
 եղբայր Կոստանդեայ, եւ առ Յուլիոս Հռոմայ հաչրապետն : Նոյնպէս եւ ընկէց յա-
 թուոյն զխոստովանողն զՊօղոս, եւ նստոյց փոխանակ նորա զԵւդօքսիոս զՆիկոմի-
 դացին :

Եւ եղև ի սակաւ աւուրս մեռանել Եւրօքսիոսի, եւ ժողովեցան արխանոսքն՝
 զՄակեդոնիոս նստուցանել յաթու Կոստանդինուպօլսի, ոչ յեկեղեցւոջ պատրիարգա- 15
 բանին՝ այլ յայլ եկեղեցւոջ զոր կոչեն Պօղոսի :

1 գովեալ էր] գովեաց եւ վկայեաց B || 9 փոխանակ] յաթու *add.* B.

bien souvent fait l'éloge, car c'était un homme pieux, craignant Dieu, érudit et versé dans les écritures divines.

L'empereur Constance (*Costantinos*), fils de saint Constantin (*Costantianos*)
 * A fol. 83
 v^o a. le Grand, ayant abandonné l'orthodoxie de son père, * embrassa l'hérésie
 d'Arius, et convoqua un concile dans la ville d'Antioche, en opposition
 au concile de Nicée; il voulut séparer la consubstantialité de la Trinité.
 Mais ni Jules, patriarche de Rome, ni Maxime de Jérusalem, ni Athanase
 d'Alexandrie, ni Paul de Constantinople ne se rendirent au concile ni ne
 l'acceptèrent.

L'empereur destitua Athanase et le remplaça par un certain Georges,
 arien. Athanase se réfugia à Rome auprès de l'empereur Constant (*Costas*),
 frère de Constance, et auprès de Jules, patriarche de Rome. L'empereur
 destitua également Paul le Confesseur et le remplaça par Eudoxe de Nicomédie.

Peu de jours après, Eudoxe venant à mourir, les Ariens s'assemblèrent,
 afin de mettre Macédonius sur le siège de Constantinople, non pas dans
 l'église du patriarcat, mais dans une autre église dite de [Saint]-Paul.

Այս Մակեդոնիոս բարոյէր զՔրիստոս՝ ոչ նմանակից Հօր, եւ զՀօղին սուրբ սասար շատուածութենէն :

Եւ զՊօղոս արքայեցին ի Քեսապոնիկեաց բարաքին. եւ անոր զնաց ի Հոսմ, եւ եղիա անդ զԱթմանասիոս :

5 Եւ զբնաց Կոստաս արքայն Հոսմաց՝ առ կարայն իւր Կոստանդին : Եւ եղև ժողով ի Սարգիլիկի վան Պօղոսի եւ Աթմանասի. եւ ժողովեցան չարեւմտից երեք հարիւր եպիսկոպոստներ, եւ չարեւելից եօթանասուն եւ ութ : Եւ արեւմտից եպիսկոպոստներն առէին՝ որ եւ Պօղոս եւ Աթմանասիոս զաչցեն ի ժողովն. եւ արեւելեանքն ոչ կամէին : Եւ սպա որոշեցան ի ձիմեանց եւ զնացին արեւելեանքն եօթանասուն եւ ութ
10 եպիսկոպոստներն ի Փիլիպպուպոլլա, եւ նորվեցին զորս համարոյ խոստովանին զսուրբ Երրորդութիւնն :

Իսկ երեք հարիւր արեւմտից եպիսկոպոստներն բարոյեցին համարոյ զսուրբ Երրորդութիւնն, եւ չամենայն տեղիս թղթովք հաստատեցին :

Եւ զբնաց Կոստաս առ կարայր իւր Կոստանդինոս սպասնալիս որ կիմէ զՊօղոս եւ զԱթմանասիոս ոչ հաստատեցեն՝ զսէր կարայրութեանց լուծանմամ եւ բարոսմ զորք զամ մարտնչել ընդ բեղ : Եւ լուեալ Կոստանդինոս երկեաւ չեղբորէն, եւ հաստա-

1 ոչ նմանակից Հօր] ոչ համարոյակից՝ այլ նմանակից Հօր B || 7 եօթանասուն եւ ութ] եօթանասուն եւ վեց B || 9 արեւելեանքն եօթանասուն եւ ութ] արեւելից եօթանասուն եւ վեց B || 15 հաստատեցեն] յաթմա իւրեանց *add.* B — բարոսմ *om.* B.

Ce Macédonius prêchait que le Christ n'est pas égal au Père, et que le Saint-Esprit est étranger à la divinité.

On exila Paul à la ville de Thessalonique; de là il se rendit à Rome, où il retrouva Athanase.

L'empereur de Rome Constant écrivit à ce sujet * à son frère Constance. • A fol 81 v° b.
Il fut tenu un concile à Sardique à propos de Paul et d'Athanase. Trois cents évêques de l'Occident et soixante-dix-huit évêques de l'Orient s'y rassemblèrent. Les évêques de l'Occident exigeaient : Que Paul et Athanase vinsent également au concile; mais ceux de l'Orient s'y opposaient. Ils se séparèrent alors et les soixante-dix-huit évêques de l'Orient se rendirent à Philippopolis et y anathématisèrent ceux qui professaient la sainte Trinité consubstantielle.

Quant aux trois cents évêques de l'Occident, ils prêchèrent la sainte Trinité consubstantielle et le confirmèrent par lettres à tous les pays.

Constant écrivit des menaces à son frère Constance : Si Paul et Athanase ne sont pas réinstallés sur leurs sièges, je romps l'affection fraternelle avec toi et je marche à la tête de nombreuses armées pour te livrer bataille. A cette nouvelle, Constance, qui craignait son frère, rétablit Paul sur

տեաց զՊաւղոս չաթու պատրիարքութեան՝ յեկեղեցւոջ սրբուհւոյն Հեղինայ, զոր հին
և և նոր կոչեն : Հաստատեաց և զԱթանասիոս յԱղեկսանդրիա չաթու իւր :

Եւ չեա ժամանակաց Մաղնէնոսիոս ի Հռոմ սպան զՍաստաս արքայն : Եւ լուան
* A fol. 84
1° a. արխատիան ժողովք որք ի Սաստանդինուպոլիս՝ * և ուրախ եղեն յոյժ. և շարժեն
զՍաստանդինոս թագաւորն ի վերայ Պօղոսի և Աթանասի ի բարկութիւն : Եւ եղև
զարձեալ հալածումն եկեղեցեաց ուղղափառացն ընդ ամենայն երկիր, և աւաքեաց
յԱղեկսանդրիա զԳէորգէոս զարխանոսն, և զՊօղոս արքայեցին ի Կովկասն Հայոց :

Եւ ժողովեցան արխանոսքն առ Փիլիպպոս եպարքոսն, և զրեաց առ իշխանն
Կովկասնոց և խեղդեաց զսուրբն Պօղոս պատուական եմիփորոնաւն իւրով, և կարաւ
զեկեղեցին անօրէնն Մակեդոնիոս :

Եւ բազում հալածանս և նեղութիւնս անցուցին արխանոսքն ընդ ուղղափառան
հրամանաւ Կոստանդիանոսի արքայի, որ և զերկու կիսասարկաւագունան Պօղոսի
սրով սպանին զՄարկիանոս և զՄարտիրոսն :

Իսկ Մակեդոնիոս փոխեաց զնշխարս սրբոյն Կոստանդիանոսի, և տարաւ յեկեղե-
ցին սրբոյն Ակակիոսի : Եւ լուաւ Կոստանդիանոս արքայն զխախտումն ոսկերաց հօր
15 իւրոց, բարկացաւ յոյժ և ընկէց զՄակեդոնիոս չաթուոյն :

Եւ եղև չեա վախճանի Կոստանդեայ՝ թագաւորեաց ամբարիշտն Վաղենիոս,

4 արխատիան] արխանոսայ B || 17 Վաղենիոս] Վաղենիանոս B.

le siège patriarcal, dans l'église de Sainte-Hélène, qu'on appelle ancienne et nouvelle. Il rétablit également Athanase sur son siège d'Alexandrie.

Quelque temps après, Magnence tua l'empereur Constant à Rome. Ce
A fol. 84
1° a. qu'ayant appris, les assemblées ariennes à Constantinople * eurent une
grande joie et excitèrent la colère de l'empereur Constance contre Paul et
Athanase. Une nouvelle persécution des églises orthodoxes eut lieu dans
tous les pays. L'empereur envoya à Alexandrie l'arien Georges et on exila
Paul à Cocuse d'Arménie.

Les Ariens tinrent conseil chez l'évêque Philippe, qui envoya un message
au gouverneur de Cocuse; ce dernier fit étrangler saint Paul à l'aide de
son précieux pallium. L'impie Macédonius s'empara de l'église.

Les Ariens firent subir, par ordre de l'empereur Constance, de
nombreuses persécutions et souffrances aux orthodoxes, et tuèrent par le
glaive les deux sous-diacres de Paul, Marcién et Martyron¹.

Macédonius fit transporter les restes de saint Constantin, et les fit
déposer dans l'église de Saint-Acace. L'empereur Constance, lorsqu'il
eut appris que les os de son père avaient été transférés, en fut fort irrité
et chassa du siège Macédonius.

Après la mort de Constance régna, l'impie Valentin, qui assiégea les

1. Cf. 16 sahmi, p. [435]-[437].

և նա պաշարեաց զեկեղեցիս ուրբափառաց : և յետ նորս ստատիճանն՝ պիղծն Յուլիանոս : և սարս կացոց Աստուած զմեծն Քէոզոս ի ձեռն Գրատիանոսի Հաս-
ճաց արքային, և հալածեաց զամենայն արխուսանքն ի Կոստանդինուպոլս :

և երթեալ սրբոյն Գրիգորի աստուածարանի լուսաւորեաց փարգաւեստութեամբն
5 իւրով զամենայն բաղարն, նստելով ի փոքր ժառանգն որբուհացն Անաստասիայ :
և որ զբառասուն ամ կարան զեկեղեցիքն՝ արխանաքն, իրբեւ զփոշի անչաչա եղեն,
և տիրեցին եկեղեցւոյն որք համապոյ խոստովանին զամենասուրբ զերբորդութիւնն :

և եղև ժողով հարիւր և յիսուն եպիսկոպոսաց, յորոց էր Տիմոթէոս Արևկանդ-
բացի, Կիւրեղ Երուսաղեմաց, Մելիտոս Անտիոքաց, Գրիգոր Նիւսացի՝ երբայք սրբոյն
10 Բարսղի : և նստուցին չափաւ Կոստանդինուպոլսի զՆերսասիոս, և անուանեցին
զՊօղոս՝ խոստովանող :

և ստարեցին ի Կսկիսոն Հացոց և բերին զնշխարս սրբոյն Պոպոսի խոստովանու-
ղին. և ելին ընդ աւաջ ի Քաղկեդոն և պատրիարղն և ամենայն ժողովուրդ բազմա-
քին՝ ժամեղնօք և խնկօք, և մեծաւ փառօք պատուեցին և ելին յեկեղեցին սո
15 սրբոյ սեղանոյն :

և կատարի տանն ի Նոյեմբերի 9 :

[1 պաշարեաց] շարժեաց B || 3 արխուսանքն] արխանոս B || 12 Հացոց om. B
13 Քաղկեդոն] թագաւորն add. B || 14 փառօք պատուեցին] պատուով և փառօք B
յեկեղեցին աւ սրբոյ սեղանոյն] յեկեղեցին սրբոյ Պօղոսի՝ ի ներքոյ սրբոյ Երարիանի B || 16
Նոյեմբերի 9] և Սահմի Ի՛, add. B.

églises des orthodoxes. A sa mort, régna l'abominable Julien. Dieu fit
ensuite régner le grand Théodose par l'entremise de Gratien, l'empereur
de Rome, qui chassa tous les Ariens de Constantinople.

Saint Grégoire le théologien s'y rendit et illumina toute la ville par
sa doctrine, il siégea dans la petite chapelle de Sainte-Anastasie. Les Ariens,
qui avaient occupé toutes les églises pendant quarante ans, se dispersèrent
comme de la poussière, et ceux qui professaient la très sainte Trinité
consubstantielle réoccupèrent les églises.

Il y eut un concile de cent cinquante évêques, parmi lesquels se trou-
vèrent Timothée d'Alexandrie, Cyrille de Jérusalem, Meliton d'Antioche,
Grégoire de Nysse, frère de saint Basile. Ils élurent, pour le siège de
Constantinople, Nectaire, et ils donnèrent à Paul le surnom de Confesseur.

Ils envoyèrent des gens à Coeuse d'Arménie pour transporter les restes
de saint Paul le Confesseur; le patriarche et toute la population de la ville
se rendirent au-devant à Chalcedoine, avec des cierges et de l'encens,
leur rendirent de grands honneurs et les déposèrent dans l'église près du
saint autel.

La fête se célèbre le 6 novembre.

* A fol. 81
v° a.

* Յայսմ աւուր անկաւ փոշի յերկնից ի Կոստանդինուպօլիս՝ յաւուրս Լեւոնի տրբոյլի Վեստլին՝ լեալ կլասաչափ թոյ ծսխիւր . եւ լինի չիշատակն ճինչեւ ցայսօր :
[B Յայսմ աւուր չիշատակ է եւ սրբոյն Ալեկսանդրի հայրապետին :]

Սահմի ԽԹ եւ նոյեմբերի է : Վկայաթիւն սրբոյն Մելասիպոսի եւ ամուսնոյն իւրոյ Կասիանէ, եւ զաւակին Անտոնի երեքսասան ամաց :

5

Սարա էին ի քաղաքէն Անկուրիոյ՝ քրիստոնեայք : Եւ երթեալ Յուլիանոսի ուրացոյ սրբալին յԱնկուրիա՝ տանջէր զքրիստոնեայսն :

Կարան եւ զՄելասիպոս եւ կացուցին առաջի Յուլիանոսի կնաւն եւ զաւակաւն . եւ յայտնապէս խոստովանեցան զանաւնն Քրիստոսի : Եւ հրամայեաց կախել զՄելասիպոս եւ զամուսինն իւր . եւ քերեցին զճարմինս նոցա երկաթի քերչօք առաջի սրղոն իւրեանց Անտոնի . եւ սպա հրով աչրեցին զվէրսն, եւ զոտսն ի ճնկացն հատին զՄելասիպոսի :

Իսկ զԿասիանեայ հատին զատինան, եւ լայր Անտոնիոս, եւ հատեալ անդամոցն

5 Կասիանէ] Կասիանեայ B — զաւակին] զաւակի իւրեանց B — Անտոնի երեքսասան ամաց] Անտոնինու որ էր ամաց տասն եւ երկից B || 6 քրիստոնեայք] քրիստոնեայ հաւատով B || 13 եւ հատեալ անդամոցն զիրկս արկանէր] կացուցին զԱնտոնիոս առաջի յանցողին Յուլիանոսի, որ էր ամաց տասն եւ չորից, եւ տեսեալ զճնօղսն իւր կախեալ եւ հատեալ զանդամս նոցա եւ յերկիր ընկեցեալ, յափշտակէր զայն եւ զիրկս արկանէր եւ համբուրէր B.

* A fol. 84
v° a.

* En ce jour, il tomba du ciel à Constantinople, aux jours de l'empereur Léon Vessa, une poussière qui couvrit le sol d'une épaisseur d'une demi-aune. On en célèbre la commémoration jusqu'aujourd'hui.

[B En ce jour, commémoration de saint Alexandre, le patriarche.]

29 SAHMI, 7 Novembre.

Martyre des saints Mélasippos, de son épouse Cassianée et de leur fils Antoine, âgé de treize ans.

Ils étaient chrétiens, de la ville d'Ancyre. L'empereur Julien l'Apostat, s'étant rendu à Ancyre, y torturait les chrétiens.

On saisit Mélasippos et on le mit en présence de Julien en même temps que son épouse et leur enfant; ils confessèrent franchement le nom du Christ. L'empereur ordonna de pendre Mélasippos et son épouse; on leur déchiqueta le corps avec des ongles de fer en présence de leur fils Antoine; on leur brûla ensuite les plaies, et on détacha les pieds des jambes à Mélasippos.

Quant à Cassianée, on lui coupa les seins; Antoine, tout en pleurant,

ղիրկս արկանէր, եւ արեամբն սճանէր զերեսն : Եւ այնպէս աւանդեցին զհոգիս խրեանց * առ Աստուած նոյեմբերի Է : Եւ զճարձինս նոցա հրով աչեցին : Եւ երթեալ * A fol. 81 v° b.

բրխատանէլցն դադա զմնացեալ սակերսն ժողովեցին եւ ճարուր կառավր ելին ի նշանաւոր տեղի :

5 Եւ կոչեաց թագաւորն զպատանին սուաջի իւր, եւ սղորանօր իրստ սապ ուրանալ զՔրիստոս : Եւ նա ստէ. Սերախութեամբ ցանկամ մեռանել վասն անուանն Քրիստոսի, եւ զնալ զինի ճնօղաց լծոց : Եւ չորժամ նեղեցաւ Անտոնիոս ի բազում խօսից արքային՝ եթուք չերեսս նորա : Եւ ստեալ զահճացն ճակեցին զպճղուսս ստիցն նորա եւ կախեցին : Եւ նոյնժամայն չորացան ձեռք զահճացն : Եւ տեսեալ 10 աջլ մանկանց՝ հաւատացին ի Քրիստոս, եւ հասին զզլուխս նոցա : Եւ գտարն Անտոնիոս իջուցին ի կախազանէն եւ դան հարին ուժղին :

Եւ սուարեցին ի զեօղն ուր ճնեալ էր եւ սնեալ, որ կոչի Կրտարտոն՝ զի անդ հաւացն զզլուխ նորա : Եւ երթեալ երանելին Անտոնիոս ի տեղին՝ օրհնեաց զբնակիչս զեղջն եւ ալօթեաց առ Աստուած : Եւ եղև ձայն յերկնից սա նա եւ ստէ. Եկ ճառաց

2 նոյեմբերի Է] եւ Սահճի Եթ add. B || 3 կառավր] պատեալ add. B || 6 եւ նա ստէ] Իսկ Անտոնիոս ստէ B || 8 ճակեցին] բեւեալօր հրացեալօր add. B || 9-11 եւ նոյնժամայն ... դան հարին ուժղին] եւ բերեցին բերչօր զկապս նորա, եւ ճանր բարամբբ գտան խորասակեցին : Եւ իջուցին ի կախազանէն եւ դան հարին ուժղին, եւ սապ ի վերայ երկաթի աթուսց հրացեայ բազմեցուցեալ նոտացին եւ զերձին զզլուխն, եւ ճանր բար կախեալ ընդ սղորանացն շրջեցուցին ընդ բազարն : Եւ ամենայն տանջանացն վերագրցն մնացր շնորհօրն Քրիստոսի՝ զոր տեսեալ բազմոց հաւատացին ի Քրիստոս, վասն որոց հասին սրով զզլուխս նոցա : B || 13 երանելին] երանելի պատանին B || 14 եւ եղև ձայն ... արքայաթիւնն om. B.

entourait de ses bras le corps mutilé; son visage se couvrit de sang. C'est ainsi qu'ils rendirent leur âme * à Dieu, le 7 novembre. On brûla leur * A fol. 81 v° b.

corps dans les flammes. Les chrétiens se rendirent en secret et recueillirent le restant des os qu'ils enveloppèrent dans du linge propre et déposèrent dans un lieu célèbre.

L'empereur fit venir le jeune enfant en sa présence et l'engagea par de douces paroles à renier le Christ. Antoine lui répondit : Je désire avec bonheur mourir pour le nom du Christ et rejoindre mes parents. Puis se sentant fatigué des longs propos de l'empereur, il lui cracha à la figure. Les bourreaux le saisirent, lui percèrent les chevilles des pieds et le pendirent. Les mains des bourreaux se desséchèrent aussitôt. Ce que voyant, d'autres enfants crurent au Christ; on leur trancha la tête. On descendit Antoine de la potence et on le frappa cruellement.

On l'envoya ensuite au village appelé Kisabolon, où il était né et où il avait été élevé, pour lui trancher la tête. Lorsque le bienheureux Antoine y fut arrivé, il bénit les habitants du village et pria Dieu. Une voix du

իմ եւ հանգլիւ ընդ ճնօղսն յերկնից արքայութիւնն : Եւ այնպէս հատին զզուլս նորա :

Յայժմ աւուր կատարեցան սուրբ վկայքն Քրիստոսի, ի Մաքսիմիանոսէ թագաւորէ՝ ի Կեսարիա, Անտոնինոս քահանայ, Նիկիփառոս, Ջերինան, Գերմանոս եւ ազախինն Քրիստոսի Տանաթի որ ի Սկիւթոպոլիս :

* A fol. 85
r° a.

* Սահմի Լ եւ Նոյեմբերի Ը : Տօն է սուրբ հրեշտակապետացն Գաբրիէլի, Միքայէլի եւ ամենայն երկնային զօրացն :

Յաւուրս անաստուածութեան յորժամ զկուռս եւ զձեռագործս աստուածս պաշտէին բարբարոս ազգն որք Արգոնաօք անուանին, գնացին ընդ ծով աւերել եւ աւար աւնուլ եւ ջնջել զսահմանս Անապլոնաց, յորում էր թագաւորն Ամիկոս : Եւ պատերազմեալք փախեան Արգոնաօքն, եւ ելին ի ցամաքն եւ մտին յանտառն եւ ի ջրաբուխ տեղիս թագեան :

Եւ տեսին այր ծի լուսաւոր յերկնից իջեալ՝ յորում էին ի թիկունսն թեւք արծուոյ, եւ հրամայեաց նոցա դառնալ ի պատերազմ : Եւ զօրացեալք ի նորա հրամանէն մարտեան եւ յաղթեցին, եւ սպանին զԱմիկոս զթագաւոր երկրին այն :

4 Ջերինան] Եերիանայ B || 5 Տանաթի] Մանաթայի B.

6 սուրբ] եւ փառաւորեալ *add.* B || 7 երկնային] երկնաւոր B || 10 էր թագաւորն] թագաւորէր B || 13 եւ տեսին] եւ իշխան նոցա ետես B || 14 դառնալ] վերստին *add.* B.

14 հրամանէն] քաջալերեալ զզօրս իւր եւ *add.* B || 15 Ամիկոս] Ամիկոս B.

ciel lui parvint, qui dit : Viens, mon serviteur, et repose-toi avec tes parents dans le royaume des cieux. Et on lui trancha la tête.

En ce jour, moururent par ordre de l'empereur Maximien, à Césarée, les saints martyrs du Christ Antonin, prêtre, Nicéphore, Zérina, Germain et la servante du Christ Tanathi à Scythopolis.

* A fol. 85
r° a.

* 30 SAHMI, 8 Novembre.

Fête des saints archanges Gabriel et Michel, et de toute la milice céleste.

A l'époque de l'athéisme, où le peuple barbare appelé Argonautes adorait comme dieux les idoles et les œuvres humaines, ils traversèrent la mer pour aller ravager, piller et détruire les contrées des Anaplons, où régnait le roi Amicus. Dans la lutte les Argonautes prirent la fuite, vinrent à terre, et s'enfuirent dans la forêt où ils se tinrent cachés aux environs des sources.

Ils y aperçurent un homme lumineux descendu du ciel, qui portait sur le dos des ailes d'aigle, et qui leur ordonna de retourner au combat. Encouragés par son ordre, ils reprirent la lutte, en sortirent victorieux, et tuèrent le roi du pays, Amicus.

Եւ գոհութեամբ սերտացեալք շինեցին ի սեպոջ յայնմիկ յարում երեւեցաւ լուսաւոր աչրն՝ սաճար մեծ եւ վայելուչ : Եւ արարին գիերարարանս նմանութեան սրանչերատեսակ լուսաւոր սուն, եւ կանգնեցին ի սաճարն : Եւ անուանեցին գտելին եւ գտաճարն Սաթնէս, վասն զի անդ փախացեալք փրկեցան եւ յաղթեցին :

5 Եւ յարժամ ծագեաց * շնորհք մարգասիրութեան Աստուծոյ յերկիր, եւ հաւատաց * A 101 85
 չԱստուած մեծն Կոստանդլանաս թագաւորն Հոսոմոյ, շինեաց զԲիզանդիոս քաղաքն * B
 եւ անուանեաց յանուն իւր Կոստանդլինուպօլիս, շինեաց մեծամեծ եկեղեցիս, գտարբն
 Սոփիա՝ զոր յետոյ Յուստինիանոս արքայն մեծացոյց, եւ գտարբ սասրեալսն՝ զոր
 10 Թէոփորոս կինն Յուստինիանոսի մեծացոյց. եւ գտարբ վկայն Մովկիմոս, եւ զարբուհին
 երինեա : Երկնեաց եւ չԱնուպոլսս զհրեշտակապետին Միրայելի եւ գոյլ եկեղեցիս
 բապուճս :

Եւ մտեալ ի նաւ գնաց ի Սաթնէս, ետես գտաճարն եւ գտարաւորութիւն թեւաւոր մարգայն, առչ ցմեծամեծս իւր. Այս կերարարանս հրեշտակի է՝ զոր բրիստանեայրն պատուեն եւ վասաւորեն : Եւ յաղթն եկաց եւ աչաչեաց զԱստուած զի

3 սրանչերատեսակ] սրանչերատեսիլ B — սան] սր երեւեցաւ նոցա add. B || 8 մեծացոյց] ընդարձակեաց B || 9 Մովկիմոս] Մովիոս եւ գտարբ վկայն Միմոս add. B || 14 պատուեն եւ] պատուով B.

De joie et de reconnaissance ils construisirent, à l'endroit même où l'homme lumineux leur avait apparu, un temple grand et élégant. Ils construisirent une statue à l'image de cet homme merveilleux et lumineux, et l'érigèrent dans le temple. Ils donnèrent à l'endroit et au temple le nom de Sosthène, car c'était en cet endroit que, s'étant réfugiés, ils avaient eu la vie sauve et avaient ensuite remporté la victoire.

Lorsque * les grâces de la miséricorde de Dieu jaillirent sur la terre et * A 101 85
 que le grand Constantin, l'empereur des Romains, crut à Dieu, il fonda * B
 la ville de Byzance et la nomma d'après son nom Constantinople: il fit
 bâtir de grandes églises : Sainte-Sophie, que plus tard l'empereur Justi-
 nien agrandit davantage; celle des Saints-Apôtres, que la femme de
 Justinien, Théodora, agrandit; celle du saint martyr Mokimos et celle de
 Sainte-Irène. Il fit construire également à Anapolos l'église de l'archange
 Michel et d'autres nombreuses églises.

S'étant embarqué pour se rendre à Sosthène, et y ayant aperçu le temple et la statue de l'homme ailé, il dit à ses dignitaires : C'est la ressemblance de l'ange que les chrétiens honorent et glorifient. Il se mit en prières et demanda à Dieu de lui révéler à quel ange était cette statue. Il entendit,

ցուցցէ նմա թէ ոչ չհրեշտակի իցէ պատկերն : Եւ յանուրջս լուաւ ձայն ի պատկերէն որ ասէր . Ես եմ Միքայէլ վերին զօրացն հրեշտակապետ Սարաւովթաց, բրխտոնէից օգնական, որ եւ զբեզ զօրացուցանէի ի վերայ թշնամեաց քոց :

Եւ զարթուցեալ մեծ թագաւորն Կոստանդիանոս, զոհութեամբ փառաւորեաց
 * A fol. 85
 v° a. զԱստուած եւ զհրեշտակապետն իւր . * եւ զեղեցկացոց յոյժ զտաճարն զայն, եւ շինեաց 5
 չարեւելս, եւ հաստատեաց սեղան, եւ անուանեաց զեկեղեցին՝ սուրբ Միքայէլ հրեշ-
 տակապետ ի Սոսթենէս : Եւ հրամայեաց զիրկական եւ զանարիւն խորհուրդն մատու-
 ցանել, եւ չարժամ կամեցաւ հայրապետն վերացուցանել զսուրբ եւ զպատուական
 մարմինն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոց, պատանեակ մի ի ծնէ խուլ եւ համր՝ յառաջ
 քան զառիւակազն զոչէ լարձր ձայնիւ . Պուսխումէ : Եւ ապա հայրապետն . Սրբու- 10
 թիւն սրբոց : Եւ զահի հարեալ փառս ետուն Աստուծոյ եւ հրեշտակապետին իւրոց
 Միքայելի :

Եւ զբեաց զօրն յորում զձայնն հրեշտակապետին լուան թէ . Ես եմ Միքայէլ, եւ
 զբարբառ պատանուցն : Եւ կատարի ի նմին աւուր չիշատակ հրեշտակապետին Միքա- 15
 յելի որ է Սահմի 1, եւ Նոյեմբերի Ը : Եւ մինչեւ ցայսօր ամենայն բրխտոնեացք յամե-
 նայն տեղիս եկեղեցեաց մեծապաշտառ պատուով տօնեն, եւ անվաստակք լեալ ուրա-
 խանան :

1 լուաւ] բարձր *add.* B || 7 եւ զանարիւն *om.* B || 13 զբեաց] թագաւորն *add.* B ||
 15 Սահմի 1, *om.* B.

dans un songe, une voix provenant de la statue qui lui dit : Je suis Michel, l'archange des hautes milices de Sabaoth, l'aide des chrétiens, et c'est moi qui t'ai fortifié contre tes ennemis.

A son réveil, le grand empereur Constantin, rendit grâces en glorifiant
 * A fol. 85
 v° a. Dieu et son archange. * Il embellit considérablement ce temple, y construisit un autel du côté de l'Orient, y dressa un autel et dédia l'église au nom du saint archange à Sosthène. Il ordonna d'y célébrer le mystère non sanglant du salut, et au moment où le patriarche faisait l'élévation du saint et précieux corps du Christ, notre Dieu, un jeune enfant, sourd-muet de naissance, se mit à chanter avant le diacre : Πρόσχωμεν. Le patriarche reprit ensuite : Au saint des saints. Tous en furent fortement émus et rendirent grâces à Dieu et à son archange Michel.

L'empereur nota le jour où l'on avait entendu la voix de l'archange disant : Je suis Michel, et la voix du jeune enfant. C'est en ce même jour que se célèbre la commémoration de l'archange Michel, c'est-à-dire le 30 sahmi, 8 novembre. Et jusqu'aujourd'hui tous les chrétiens, dans tous les lieux où se trouvent des églises, célèbrent cette fête en grande solennité, ne travaillent pas et se livrent à des réjouissances.

Եւ յայնմհետէ շինեաց երկուսուսան եկեղեցիս ալ յանուն սրբոց հրեշտակապետացն Միքայելի եւ Գաբրիելի, եւ ի բազարին Նակոլիա շինեաց մեծ եւ բարձր եկեղեցի * յանուն մեծ հրեշտակապետին Միքայելի :

* A fol. 85
v. b.

Եւ զևս բազում ժամանակոց՝ չառուրս Կոստանդիանոսի թագաւորի, թողին Հերակլեոց, Բաժայերացիք բազում զօրօք զնոցին ի բազարն Նակոլիա, եւ յոյժ աւերեցին զգուստն, եւ անթիւ զերութիւն կարն, եւ նստան ի վերայ բազարին, եւ բազում հնարիւք ջանային պաշարել :

Եւ ի միւսմ առուր ի սօնի հրեշտակապետացն, ժողովեցան ամենայն ժողովուրդք բազարին, ըստ սովորութեան իւրեանց յեկեղեցին. եւ սօնէին մեծարարաւ պաշտամամբ եւ ազաչէին փրկել ի թշնամեացն : Եւ Բաժայերացոցն լուեալ զձայն ազազակին՝ հարցանէին զգերեալսն թէ. Զինչ խցէ մեծարարաւ ձայնն : Եւ նորս սօնն եթէ. Այսօր սօն է մեծի հրեշտակապետին Միքայելի եւ ամենայն ժողովուրդքն առնեն յեկեղեցւոջն :

Եւ նորս եզին ի մեքենայն վէժ մի ահաւոր մեծ, եւ հինգ հարիւր ալք բարչեցին զպարանո մեքենային՝ զի ընկեացի ի վերայ եկեղեցւոյն : Եւ չորժամ վերացաւ վէժն չօգս, զարձաւ անկրէն ի վերայ բանակի Հագարացոցն, եւ սպան զբազումս՝ սրոց

* A fol. 86
r. a.

5 Բաժայերացիք] Հագարացիքն B || 7 պաշարել] սաղապել B || 8 սօնի] սրբոց add. B || 10 Բաժայերացոցն] Հագարացոցն B || 15 զի ընկեացի] ձգել զվէժն B || 16 զարձաւ անկրէն] անկաւ B.

Dès lors [l'empereur] construisit douze autres églises au nom des saints archanges Michel et Gabriel; il construisit également dans la ville de Nakolia une grande et haute église, * au nom du grand archange Michel.

* A fol. 86
v. b.

Longtemps après, aux jours de l'empereur Constantin, petit-fils d'Héraclius, les Sarrasins marchèrent avec de nombreuses troupes sur la ville de Nakolia, ravagèrent la contrée, y firent d'innombrables prisonniers, mirent le siège autour de la ville et tentèrent de s'en emparer par tous les moyens.

Un jour, à la fête des saints archanges, tous les habitants de la ville s'assemblèrent, selon leur coutume, à l'église, et célébrèrent la fête avec ollices à haute voix, en priant Dieu de les délivrer des ennemis. Les Sarrasins, qui entendaient la clameur des voix, demandèrent aux prisonniers : Que signifient ces hauts cris? Ils répondirent : C'est la fête, aujourd'hui, du grand archange Michel, et tous les habitants la célèbrent à l'église.

Ils mirent alors dans le mangonneau une pierre d'une enorme grosseur et cinq cents hommes tirèrent sur les cordes du mangonneau pour la lancer sur l'église. Lorsque le bloc fut élevé en l'air, il se renversa sur le camp des Sarrasins et tua un grand nombre de ceux * qu'il rencontra dans sa chute.

* A fol. 86
r. b.

հանդիպեցաւ : Եւ որք զմեքենայն քարշեցին եւ ամիրայի նոցա երեսք չեառ զարձան . եւ եղեւ աշխարումն եւ սղբք ի նոսա, եւ անկաւ ի վերայ նոցա ահ մեծ : Եւ ծանեան որ ի զօրեղ հրեշտակապետէն եղև բարկութիւնն այն : Բարձին յուլառ ձէթ եւ մսմ եւ ծխանելիս եւ զամենայն արծաթեղէն կազմ երկխարացն առաքեցին ի քաղաքն՝ յեկեղեցի սրբոյ հրեշտակապետին Միքայէլ խնդրելով թողութիւն եւ բժշկութիւն . 5
եւ առժամայն սուղեցան երեսք իւրեանց որպէս զառաջինն : Եւ բան երզմամբ եւ ձեռնադրով աւանդեցին, որ այլ տաճիկ ի քաղաքին չայնձիկ ի պատերազմ եւ կամ չաւար ոչ երթիցէ : Եւ նոյն բան է մինչեւ ցայսօր :

Եւ զարձեալ չեառ ժամանակաց, նաւք ի Տաճկաց պատեցին զաստուածապահ քաղաքն Կոստանդինուպօլիս : Եւ ելեալ յայտնապէս հրեշտակապետն Միքայէլ կոր- 10
ծանեաց զամենայն նաւսն, եւ ոչ մնաց ի նոցանէ եւ ոչ մի, եւ ի Հագարացոցն ոչ որ մնաց :

Եւ զարձեալ չեառ բազում ժամանակի, խուժողով բարբարոսքն զորս Աւարիս անուանեն, անթիւ բազմութիւն զօրաց յարեւմտից գնացին ի վերայ աստուածակեցոյց քաղաքին * Կոստանդինոպօլսոյ : Եւ ի մեծ նեղութիւն անկան քաղաքացիքն ի սովոյ : 15
Եւ երկուցեալ գնացին պապատանօք եւ հառաչանօք յաշխարհակեցոյց եկեղեցին

* A fol. 86
r° b.

3 Բարձին] ի բազում *add.* B || 4 ծխանելիս] եւ հանգերձս մեծագինս *add.* B || 7 տաճիկ] հագարացի B || 9 նաւք ի տաճկաց *om.* B || 10 յայտնապէս] սուրբ *add.* B || 11 մնաց] փրկեցաւ B.

Le visage de tous ceux qui tiraient, ainsi que celui-ci l'émir, furent tournés en arrière; ce fut des pleurs et des gémissements parmi eux, et une grande frayeur les saisit. Ils reconnurent alors que c'était le fait de la colère du puissant archange. Ils chargèrent sur des chameaux de l'huile, des cierges, de l'encens et tous les harnachements d'argent des chevaux, et les envoyèrent à la ville, à l'église du saint archange Michel, pour lui demander le pardon et la guérison. Leurs visages se redressèrent aussitôt tout comme auparavant. Ils donnèrent leur parole sous serment, qu'ils sanctionnèrent par écrit, qu'aucun Sarrasin ne ferait plus la guerre, et ne pillerait désormais cette ville. Cette parole est encore tenue jusqu'aujourd'hui.

Quelque temps après, les navires des Sarrasins vinrent assiéger Constantinople, la ville gardée par Dieu. L'archange Michel apparut visiblement et détruisit tous les navires, il n'en resta pas un seul; de même il n'échappa pas un seul homme des Sarrasins.

Bien longtemps après, de rudes barbares appelés Avars, venant de l'Occident avec d'innombrables armées, marchèrent sur Constantinople, * la ville sauvée par Dieu. Les habitants tombèrent dans une grande misère à cause de la famine. Effrayés, ils se rendirent, avec supplications et sanglots, à l'église, salut de l'univers, de la très sainte Mère de Dieu

* A fol. 86
r° b.

ամենասրբուհուց Աստուածածինն Մարիամայ ի Վրաշեռնաս. եւ անց արտասուակց սղբովք մաղթէին փրկել ի ժանտ եւ ի դարշէլի թշնամեացն :

Եւ տեսին 'ազգն Աւարիս աչօք իւրեանց՝ ելեալ յեկեղեցոցն հրեղէն այլ ծի, տհաւոր՝ գեղարզն ունելով ի ձեռին իւրում, հրամանաւ ամենասրբուհուց Աստուածածինն, եւ հուր եւ սուր ընկէց ի մէջ բանակի նոցա. եւ ոչ միայն ըստ հնումն հարիւր ութսուն եւ հինգ հազար չԱսորոց, այլ եւ կրկնակի եւ երեքկին աստակեաց ի նոցանէն, եւ որք մնացին սակաւք՝ երթեալ յերկիրն իւրեանց պատմեցին զասէղ զօրութիւն հրեշտակապետին Աստուծոյ :

Գարձեալ յորժամ զօրացան կռապաշարն, չաւուրս ուրացողին Յուլիանոսի, յերկիրն ի Խոնաս, զշնեալ եկեղեցին որքոց հրեշտակապետին Միքայելն՝ ի վերայ սպառաժ վիճի, ձգնաւոր կրօնաւոր ծի անուն Արքիպոս, սպասաւորէր երկիւղել եւ զթով : Եւ բազում նշանք լինէին յազբերէն որ ի ներքոց եկեղեցոցն բղխէր ի հիւանդան եւ ի նեղեալս. եւ բազումք ի Հեղենացոցն՝ հաւատացին ի Քրիստոս, եւ մկրտէր զնոսա Արքիպոս :

Եւ նախանձեցան մոլորութեամբ մեծաւ, եւ բարկութեամբ լցեալ կռապաշարն՝ փորեցին ընդդէմ եկեղեցոցն, եւ գերկուս մեծամեծ գետան որ ասպարիսաւ ծի մերձ

5 ըստ հնումն om. B || 6 երեքկին] երեքնակի B || 7 գահեղ om. B || 11 Արքիպոս] Արքիպոս B || 12 յազբերէն որ ի ներքոց եկեղեցոցն բղխէր om. B.

Marie, aux Blachernes, et y prièrent avec des larmes et des gémissements pour qu'elle les délivrât de leurs cruels et abominables ennemis.

Les Avars aperçurent de leurs propres yeux un homme de feu, terrible, s'élevant de l'église, une lance à la main, qui, sur l'ordre de la très sainte Mère de Dieu, vint jeter du feu et lancer des coups d'épée dans leur camp; ce ne fut point cent quatre-vingt-cinq mille Assyriens, comme dans les anciens temps, mais deux fois, trois fois plus, qu'il massacra parmi eux; et le peu d'hommes qui s'échappèrent retournèrent dans leur pays et racontèrent la puissance terrible de l'archange de Dieu.

De même, lorsque les idolâtres acquirent de la puissance aux jours de Julien l'Apostat, dans le pays de Khonas, il s'y trouvait une église du saint archange Michel, construite sur un rocher escarpé, que desservait avec crainte et dévouement un pieux ascète nommé Archippas. A la source qui jaillissait au-dessous de l'église, s'opéraient de nombreux miracles sur les malades et les infirmes : beaucoup d'Hellènes (païens) crurent au Christ, et Archippas les baptisa.

Les idolâtres, dans leur grande erreur, en devinrent jaloux, et, pleins de colère, creusèrent le sol en face de l'église et y réunirent en un seul cours les deux grands fleuves qui coulaient à une lieue de distance de Khonas.

էին ի Խոնաս ի մի խառնեցին, եւ թողին ի վերայ եկեղեցւոյն զի կործանեսցի եւ սպանցէ զսպասաւոր եկեղեցւոյն հրեշտակապետին :

Եւ յորժամ լուաւ Արքիպաս զահագին հնչումն զետոյն, ամենեւին ոչ երկեալ, չուսարով չԱստուած եւ չանչաղթելի զօրութիւն հրեշտակապետին, այլ տարածեալ զձեռս իւր յերկինս ալօթեաց առ Աստուած : Եւ երեւեցաւ նմա հրեշտակապետն Աստուծոյ հրեղէն սիւն յերկրէ յերկինս հաստատեալ եւ ասէ ցնա . Ես եմ զօրութեանցն Աստուծոյ հրեշտակապետն Միքայէլ՝ զօրացիր ծառայ իմ Արքիպաս, եւ ասես զօրութիւնս Աստուծոյ : Եւ նորա չահի լեալ անկաւ յերկիր, եւ տեսանէ զհրեշտակապետն որ եհար զեղարգեամբն զսպառած վէճն եւ պատառեաց : Եւ եղև վիհ մեծ : Եւ զիմեցին ջուրք զետոյն ի վիհն, եւ մտին անդր իբրև ի բոխ, եւ ելին ի միւս յալ կողմն, եւ անշարժ եւ անխախտելի մնաց եկեղեցին եւ սպասաւորն Արքիպաս :

* A fol. 86
v° b.

Իսկ մոլորեալ կռապաշարքն քարացան ի * տեղւոջն յայնմիկ եւ են մինչեւ ցայսօր : Եւ փառաւորեցին զԱստուած եւ զհրեշտակապետն, եւ զտեղին զայն որ անուանի Խոնաս, մեծաւ պատուով : Եւ ամենայն նեղեալք յամենայն վտանգէ, յամենայն երկրէ անդր զիմեն հաւատով եւ նոյնժամայն կատարին խնդրուածք նոցա :

1 թողին] սղղեցին B || 3 զահագին] զուժգին B || 4 Աստուած] յափշտակեցաւ մտօք add. B || 12-14 Իսկ մոլորեալ ... մեծաւ պատուով] Եւ յարուցեալ Ազրիպաս տեսանէ զայն ամենայն եղեալ որպէս երեւեցաւ նմա : Եւ այսպէս փառաւորեաց Աստուած զտեղին զայն որ կոչի Խոնաս՝ ի պատիւ հրեշտակապետին Միքայելի B.

ils dirigèrent ce cours d'eau sur l'église dans l'intention de la détruire et de faire périr le desservant de l'église de l'archange.

Lorsque Archippas entendit le terrible grondement du fleuve, il n'eut aucune peur, car il avait confiance en Dieu et en la puissance invincible de l'archange; il étendit ses bras au ciel et pria Dieu. L'archange de Dieu lui apparut comme une colonne de feu élevée de la terre au ciel et lui dit : Je suis l'archange Michel, des armées de Dieu; prends courage, mon serviteur Archippas, et contemple la puissance de Dieu. Saisi de frayeur, il tomba à terre et aperçut l'archange qui frappa de sa lance le rocher escarpé et l'entr'ouvrit. Il se produisit un énorme abîme. Les eaux des fleuves s'engouffrèrent dans l'abîme, y disparurent comme dans un creuset et ressortirent par l'autre côté; l'église demeura inébranlable et solide avec son desservant Archippas.

* A fol. 86
v° b.

Les idolâtres, confus, restèrent pétrifiés * sur place, et ils y sont encore aujourd'hui. On glorifia Dieu et son archange et l'endroit appelé Khonas avec de grands honneurs. Et tous ceux qui craignent quelque danger y accourent avec foi de tous les pays et leurs prières sont aussitôt exaucées.